

СЪМЪРСЕТ МОЪМ ТЕАТЪР

Превод от английски: Мария Донева, 1984

chitanka.info

*Посвещава се на 120-годишнината от рождението на
Съмърсет Моам*

*Този свят е сцена и всички хора са
актьори...*

Шекспир

I

Вратата се отвори и Майкъл Гослин вдигна поглед. Влезе Джулия.

— Ти ли си? Няма да те задържа повече от минута. Почакай да подпиша тези писма.

— Не бързам. Искях само да видя какви билети са изпратени на семейство Денорънт. Какво прави тук този младеж?

С отлично овладян инстинкт на опитна актриса тя подкрепи думите си със съответния жест, като кимна с изящната си главица към стаята, през която току-що беше минала.

— Счетоводителят. Изпратен е от кантората „Лорънс и Хъмфри“. Тук е вече трети ден.

— Изглежда съвсем млад.

— Още е на стаж. Личи си, че познава работата. Поразен е от начина, по който се водят счетоводните книги при нас. Заяви ми, че не е очаквал един театър да бъде поставен на такива делови основи. Някои фирми водели счетоводството си така, че косите ти да побелеят.

Джулия се усмихна при вида на красивото лице на своя съпруг, което излъчваше самодоволство.

— Тактичен младеж.

— Днес привършва. Мисля си, дали да не го вземем с нас и да хапнем набързо у дома? Много добре е възпитан.

— И според теб това е достатъчно, за да поканим някого на обяд?

Майкъл не долови тънката ирония в гласа ѝ.

— Ако не искаш, няма да го поканя. Просто си мислех, че ще му достави удоволствие. Ужасно ти се възхищава. Гледал е пиесата три пъти. Гори от желание да се запознае с теб.

Майкъл натисна бутончето и след миг на вратата се появи секретарката му.

— Писмата са готови, Марджъри. С кого трябва да се срещна днес следобед?

Джулия разсеяно слушаше как Марджъри изброява имената от списъка и лениво оглеждаше стаята, при все че я познаваше до най-малката подробност. Точно такъв трябваше да бъде кабинетът на един директор на първокласен театър. Стените бяха облицовани с ламперия (на костуема цена) от добър художник-декоратор и украсени с гравюри от Зофани и Де Вилде^[1] по театрални сюжети. Креслата бяха широки и удобни. Майкъл седеше на богато гравирен стол — имитация на стила „Чипъндейл“^[2], но изработен от известна фирма, — а масата му, в същия стил, изглеждаше необикновено солидна с тежките си крака във формата на хищни лапи. Върху нея стоеше снимката ѝ в масивна сребърна рамка и за симетрия — снимката на Роджър, техния син. Между тях беше поставена великолепна сребърна маситилница, която някога Джулия бе подарила на Майкъл за рождения му ден, а зад нея кутия от червен марокен, богато украсена със злато — там той държеше бланките си, в случай че пожелаеше да пише писмата си на ръка. На тях имаше адрес — Театър „Сидънс“, а на пликовете стоеше неговият герб — глава на глиган с девиз под нея: „Nemo me impune lacessit“^[3]. Букетът от жълти лалета в сребърната купа, която Майкъл бе спечелил за три поредни победи в състезанията на театрите по голф, говореше за грижовността на Марджъри. Джулия я погледна замислено. Въпреки късо подстриганите си и обезцветени с перхидрол коси и силно начервени устни, тя имаше безличен вид, характерен за идеалната секретарка. Беше работила с Майкъл пет години. За този период би трябвало да познава и кътните му зъби. „Интересно дали е толкова интелигентна, че все още да не се е влюбила в него“, запита се Джулия.

Майкъл стана от стола.

— Е, мила, аз съм на твоите услуги.

Марджъри му подаде черната филцова шапка и отвори вратата. Когато влязоха в кантората, младежът, когото Джулия бе забелязала на идване, се обърна и стана.

— Разрешете да ви запозная с мис Ламбърт — каза Майкъл. И с вид на посланик, представящ аташе на царската особа в двора, където е акредитиран, добави: — Това е младият човек, който бе така любезен да се съгласи да въведе ред в счетоводните ни книги.

Младежът силно се изчерви. Той сковано отвърна на топлатата заучена усмивка на Джулия, а когато сърдечно му стисна ръката, тя

усети, че дланта му е влажна от пот. Смущението му беше трогателно. Навярно така са се чувствували хората, когато са ги представяли на Сара Сидънс^[4]. Джулия си помисли, че не бе отговорила твърде любезно на Майкъл, когато ѝ бе предложил да поканят младежа на закуска. Погледна го право в лицето с огромните си бляскави тъмнокафяви очи. Без ни най-малко усилие и съвсем естествено — както би отпъдила досадно жужаща муха от лицето си — тя вложи в гласа си леко иронична и ласкава нотка.

— Чудя се, дали бихме могли да ви убедим да хапнете един котлет заедно с нас? След това Майкъл ще ви върне с колата.

Младежът отново се смути и адамовата му ябълка се раздвижи на тънката му шия.

— Много любезно от ваша страна. — Той разтревожено погледна костюма си. — Видът ми е ужасно неприличен.

— Ще се оправите у дома.

Колата ги чакаше пред служебния вход: дълъг черен автомобил с хромирани метални части. Седалките бяха тапицирани в сребриста кожа, а гербът на Майкъл дискретно украсяваше вратите. Джулия се настани отзад.

— Седнете до мен. Майкъл ще кара.

Те живееха на Стенхоуп Плейс и когато пристигнаха, Джулия нареди на иконома да покаже на младежа къде може да си измие ръцете. Самата тя се качи в салона. Когато Майкъл влезе при нея, тя тъкмо си червеше устните.

— Казах му да се качи при нас, щом се приготи.

— Впрочем как се казва?

— Нямам понятие.

— Мили, трябва да разберем. Ще го помоля да напише нещо в книгата за гости.

— Чак пък толкова, би било твърде голяма чест за него. — Майкъл молеше само почетните гости да напишат няколко реда в книгата. — Виждаме го за пръв и последен път.

В този миг младият човек се появи на вратата. В колата Джулия бе положила всички усилия да го предразположи, но той все още се стесняваше. Коктейлите бяха вече готови и Майкъл започна да пълни чашите. Джулия взе цигара, младежът запали клечка кибрит, но

пръстите му трепереха толкова силно, че той въобще не можеше да поднесе огъня до цигарата ѝ и тя задържа ръката му в своята.

„Горкият“, помисли си тя, „очевидно това е най-забележителната минута в живота му. Колко горд ще бъде, когато разказва на близките си за своето посещение тук. Вероятно всички в кантората ще му завиждат и той ще се чувства като истински герой.“

Когато говореше сама на себе си, Джулия съвсем не използваше езика, с който се обръщаше към другите: изразите ѝ бяха много по-пикантни. С наслаждение погълна дима от цигарата си. „Не е ли наистина чудесно“, помисли си тя, „че един обяд в твоя компания и половинчасов разговор с теб кара хората да се мислят толкова важни в своето жалко обкръжение?“

Младежът се осмели да отбележи:

— Каква разкошна стая!

Джулия тутакси го възнагради с очарователна усмивка и леко повдигна прекрасните си вежди — усмивка, която той навярно неведнъж беше виждал на лицето ѝ на сцената.

— Толкова се радвам, че я харесвате — гласът ѝ беше нисък и леко дрезгав. Човек би помислил, че неговите думи са снели огромна тежест от душата ѝ. — Всички в нашето семейство сме на мнение, че Майкъл има превъзходен вкус.

Майкъл самодоволно огледа стаята.

— Имам богат опит. Винаги правя сам ескизите на декорите за пиесите ни. Наистина, имам човек за черната работа, но идеите са изцяло мои.

Бяха се преместили в тази къща преди две години и Майкъл, както и Джулия, добре знаеше, че преди да тръгнат на турне, бяха наели скъпо платен декоратор, който се бе съгласил да подреди всичко, докато се завърнат, при това на костуема цена, а те се задължиха да му осигурят работа в театъра. Но защо бе нужно да споделят такива досадни подробности с човек, на когото дори не знаеха името? Къщата беше мебелирана с изключителен вкус, античното и модерното бяха умело съчетани и Майкъл с право беше заявил, че без съмнение тава е дом на джентълмен. Но Джулия бе настояла да подреди собствената си спалня както ѝ се харесва и тъй като предишната ѝ спалня в дома им на Риджънтс Парк, където бяха живели до края на войната, много ѝ допаднаше, тя я беше пренесла тук, без да променя нищо. Леглото и

тоалетната масичка бяха тапицирани в розова коприна, кушетката и креслото — в любимите на Натие^[5] сини тонове; над леглото пърхаха пухкави позлатени амурчета, които поддържаха лампа с розов абажур, а също такива пухкави и позлатени амурчета окръжаваха огромното огледало. Масички от полирано дърво бяха отрупани със снимки с автографи на актьори, актриси и членове на кралското семейство, поставени в скъпи рамки. Наистина декораторът беше повдигнал високомерно вежди, но това бе единствената стая в къщата, където Джулия се чувстваше истински уютно. Пишеше писмата си върху маса от полирано дърво, като седеше в позлатен стол реквизит от постановката на „Хамлет“.

Икономът обяви, че обядът е поднесен, и те слязоха в трапезарията.

— Надявам се, че няма да останете гладен — каза Джулия. — Ние с Майкъл нямаме голяма охота за ядене.

И наистина обядът се състоеше от писия на скара, печени котлети със спанак и компот — нещо, което задоволяваше законния глад, но не причиняваше затлъстяване. Предупредена от Марджъри, че на обяд ще присъства още един човек, готвачката беше приготвила набързо малко пържени картофи. Те бяха хрупкави и разнасяха апетитна миризма, но само младежът яде от тях. Преди да откаже, Джулия им хвърли изпълнен с копнеж поглед. А Майкъл ги гледаше с такъв вид, като че ли не можеше да разбере какво точно бе това, но после, потръпвайки едва забележимо, той се отърси от мрачната си замисленост и каза: не, благодаря. Седяха на дълга и тясна маса за хранене: Джулия и Майкъл — във величествени италиански кресла един срещу друг на двата отдалечени края, а младежът по средата на не много удобен, но напълно хармониращ с останалите мебели стол. Джулия забеляза, че той поглежда към бюфета, и с очарователна усмивка се наклони към него:

— Имате ли нужда от нещо?

Лицето му пламна.

— Бих ли могъл да получа малко хляб?

— Разбира се.

Тя многозначително погледна икономата; той наливаше сухо бяло вино в чашата на Майкъл, а като привърши, излезе от стаята.

— Ние с Майкъл никога не ядем хляб. Беше глупаво от страна на Джевънс да не съобрази, че бихте пожелали малко хляб.

— Да се яде хляб, е само навик — каза Майкъл. — Човек може да се отучи учудващо бързо, ако наистина поиска.

— Бедното агънце е тънко като сламка, Майкъл.

— Самият аз не ям хляб, не защото се страхувам да не напълнея. Не го ям, тъй като не виждам смисъл в това. Всъщност при упражненията, които правя, мога да ям всичко, което пожелая.

На петдесет и две години Майкъл бе запазил превъзходната си фигура. На младини той беше най-красивият актьор на английска сцена с разкошните си кестеняви къдрици, чудесна кожа и огромни сини очи, прав нос и малки уши. Само тънките устни леко нарушаваха хармонията на лицето му. Беше висок точно метър и осемдесет и при това имаше великолепна осанка. Именно поразителната му външност го бе накарала да отиде в театъра, а не в армията като баща си. Сега кестенявите му коси бяха съвсем посивели и Майкъл доста ги беше скъсил; лицето му бе станало по-широко и на него се виждаха твърде много бръчки; кожата му вече не напомняше свежестта на праскова, а беше съвсем почервеняла. Но благодарение на големите си сини очи и великолепна фигура той все още беше много красив мъж. След петте години в армията бе придобил военна стойка и ако човек не го познаваше (което едва ли беше възможно, тъй като негови снимки се появяваха в илюстрираните описания по различни поводи), би го взел за някой висш офицер. Той се хвалеше, че е запазил килограмите си на двадесетгодишен младеж и че вече години наред, независимо дали времето е дъждовно или не, всяка сутрин става в осем часа, облича спортни гащета и пуловер и отива да бяга в Риджънтс Парк.

— Секретарката ми каза, че тази сутрин сте имали репетиция, мис Ламбърт — каза младежът. — Нима работите върху нова пиеса?

— Нищо подобно — отвърна Майкъл. — И без това играем при пълен салон.

— Майкъл реши, че актьорите са започнали да се отпускат, и насрочи репетиция.

— И много съм доволен. Открих, че на места актьорите използват жестове, които не съществуват в постановката ми, и че много често си позволяват да своеволничат с текста. По този въпрос съм твърде педантичен и смятам, че трябва да се придържаме към

авторския текст, при все че, бог ни е свидетел, авторите в наши дни пишат какво ли не.

— Ако пожелаете да дойдете да видите нашия спектакъл — милостиво изрече Джулия, — уверена съм, че Майкъл с удоволствие ще ви изпрати билети.

— Много бих искал да видя пиесата още веднъж — отвърна младежът въодушевено. — Вече съм я гледал три пъти.

— Наистина ли? — с удивление възкликна Джулия, въпреки че отлично помнеше думите на Майкъл. — Не бих казала, че пиесата е лоша, освен това тя много ни допадна, но никак не мога да си представя, че някому би се приискало да я види три пъти.

— Искях да гледам не толкова пиесата, колкото вашата игра.

„Колко ловко му го измъкнах“, помисли си Джулия и добави на глас:

— Когато четяхме пиесата, Майкъл още се съмняваше. Моята роля не му харесваше много. Виждате ли, това не е роля за примадона. Но аз реших, че мога да направя нещо от нея. Разбира се, на репетициите се наложи доста да съкратим втората женска роля.

— Не казвам, че сме написали пиесата наново — добави Майкъл, — но, повярвайте, това, което виждате на сцената сега, много се отличава от пиесата, предложена ни от автора.

— Вие играете просто изумително — възкликна младежът.

„В него има някакъв чар.“

— Радвам се, че ви се харесва — отвърна Джулия.

— Ако проявите голяма любезност към Джулия, възможно е на прощаване да ви подари снимката си.

— Наистина ли ще го направите?

Той отново се изчерви и сините му очи засияха. „Наистина е много сладък.“ Не можеше да се каже, че е красив младеж, но лицето му бе простодушно и открито, а в свенливостта му имаше нещо привлекателно. Джулия си помисли, че ако не пригладда с брилянтин светлокестенявата си къдрава коса, а я пусне свободно, би бил много по-хубав. Цветът на лицето му беше свеж, кожата — хубава, а зъбите — малки и красиви. С одобрение забеляза, че костюмът му приляга отлично и че умее да го носи. Младежът изглеждаше чист и приятен.

— Вероятно никога преди не сте били зад кулисите? — попита Джулия.

— Никога. Ето защо ужасно ми се искаше да получа тази работа. Нямаме представа какво е тя за мен.

Майкъл и Джулия му се усмихнаха ласкаво. Възхищението му ги издигаше в собствените им очи.

— Никога не разрешавам на странични хора да присъстват на репетициите ни, но тъй като сте наш счетоводител, може да се смята, че работите в театъра, и ще направя изключение, ако това би ви доставило удоволствие.

— Би било изключително любезно от ваша страна. Никога през живота си не съм присъствал на репетиция. Вие ще играете ли в следващата пиеса?

— Не мисля. Вече не се стремя да играя толкова. Почти е невъзможно да си намеря подходяща роля. Виждате ли, на тази възраст никак не ми отива да играя млади любовници, а драматурзите престанаха да пишат роли, които по време на моята младост се намираха във всяка пиеса. Роли на лица, които французите наричат „резоньори“^[6]. Знаете ли какво имам предвид — някой херцог или министър, или пък някой известен кралски адвокат^[7], който произнася остроумни фрази и върти всички на малкия си пръст. Не разбирам какво е станало с авторите. Изглежда, съвсем са се отучили да пишат. Да построят къща без тухли — ето какво се очаква от актьорите в наши дни. А каква е тяхната благодарност? Имам предвид авторите. Ще останете поразен, като разберете с каква наглост някои от тях ни поставят условията си!

— Но фактът си е факт — не можем без тях — усмихна се Джулия. — Ако пиесата е лоша, никаква игра не може да я спаси.

— Работата е там, че публиката престана да се интересува истински от театър. В дните на разцвет на английската драма хората са ходели на театър не заради пиесата, а заради актьорите. Не е било важно какво са играли Кембъл^[8] или мисис Сидънс. Публиката е отивала да види тяхната игра. Не отричам, че дори сега, ако пиесата е лоша, ние се проваляме, но струва ми се, че ако е добра, хората отиват да видят актьорите, а не пиесата.

— Едва ли някой би оспорвал този факт — каза Джулия.

— Произведение, в което да покаже способностите си — ето какво е нужно на актриса като Джулия. Дайте ѝ го и тя ще направи останалото.

Джулия се усмихна на младежа с пленителна, леко извиняваща се усмивка.

— Не трябва да приемате думите на мъжа ми твърде сериозно. Боя се, че когато става дума за мен, той е доста пристрастен.

— Ако този млад човек разбира нещо от театър, той би трябвало да знае, че в областта на актьорското майсторство ти можеш всичко.

— О, хората мислят така, защото се въздържа да правя онова, което не мога.

В този миг Майкъл погледна часовника си.

— Е, млади момко, изпийте си кафето и да тръгваме.

Младежът глътна остатъка от кафето си на един дъх и Джулия стана от масата.

— Няма да забравите за снимката, която ми обещахте, нали?

— Струва ми се, че в кабинета на Майкъл има нещо подходящо. Елате да си изберете.

Тя го въведе в голяма стая зад трапезарията. При все че се смяташе за личен кабинет на Майкъл — „човек се нуждае от място, където би могъл да поседи сам и да изпусне лула тютюн“, — всъщност, когато имаха гости, помещението служеше главно за гардеробна. Тук беше поставено великолепно писалище от махагон, на което стояха снимките на Джордж V^[9] и кралица Мери^[10], подписани от самите тях. Над камината висеше старо копие на портрета на Кембъл в ролята на Хамлет, рисуван от Лорънс^[11]. На малка масичка лежаха куп пиеси, написани на машина.

По стените се простираха полици за книги, закрити с вратички в долната си част. Джулия отвори една от тях и извади някои от най-новите си снимки. Подаде едната на младежа.

— Струва ми се, че тази не е толкова лоша.

— Прекрасна е.

— Значи, на нея не си приличам толкова много, колкото си мислех.

— Съвсем същата сте. Точно каквато сте и в действителност.

Този път усмивката ѝ беше различна и леко лукава. За миг Джулия сведе поглед, после повдигна клепачи и погледна младежа с онова меко изражение на очите си, което нейните поклонници наричаха „кадифено“. С това тя нищо не целеше. Правеше го съвсем механично, ръководена от инстинктивното желание да се хареса.

Момчето беше толкова младо, толкова стеснително, то, изглежда, притежаваше такъв мил нрав и тя повече никога нямаше да го види — искаше ѝ се да му достави пълно удоволствие; искаше ѝ се той да си спомня тази среща като един от най-прекрасните мигове в своя живот. Тя отново погледна снимката. Харесваше ѝ да мисли, че изглежда така. Фотографът я беше настанил, не без нейна помощ, в най-благоприятната за нея поза. Носът ѝ беше леко месест, но благодарение на изкуственото осветление изглеждаше съвършен, нито една бръчица не нарушаваше гладката ѝ кожа, а от погледа на прекрасните ѝ очи сърцето просто примираше.

— Добре. Вземете я. Сам виждате, че не съм красавица и дори не съм хубавичка. Коклен^[12] винаги е казвал, че притежавам *la beauté du diable*^[13]. Вие знаете френски, нали?

— Достатъчно, за да разбере какво ми казахте.

— Ще ви я надпиша.

Тя седна зад бюрото и написа със своя отчетлив и плавен почерк: „Искрено ваша Джулия Ламбърт“.

---

[1] Зофани, Джон (1723 — 1810) — известен художник портретист от XVIII век, живял в Англия. Рисувал е сюжетно тематични картини, както и театрални сцени. Другият художник е работил в същия жанр, но е по-малко известен. — Б.пр. ↑

[2] Мебели в стил рококо, изработвани от Томас Чипъндейл (1718 — 1779) — известен английски майстор на мебели. — Б.пр. ↑

[3] „Никой не ще ме докосне безнаказано“ (лат.) — девиз на шотландски рицарски орден. — Б.пр. ↑

[4] Сидънс, Сара, по рождение Кембъл (1755 — 1831) — знаменита английска трагичка. — Б.пр. ↑

[5] Натие, Жан Марк (1685 — 1766) — френски художник. — Б.пр. ↑

[6] Действащо лице в пиесата, което не взема активно участие в развитието на сюжета и произнася дълги речи, като изразява мнението на автора за събитията на сцената. — Б.пр. ↑

[7] Почетно звание, присъждано на най-заслужилите измежду висшите юридически служители в Англия. — Б.пр. ↑

[8] Една от най-популярните актьорски фамилии в Англия. Нейни представители са били Сара Сидънс (по рождение Кембъл) и

брат ѝ Джон Филип Кембъл (1757 — 1832). — Б.пр. ↑

[9] Английският крал Джордж V (1910 — 1936), внук на кралица Виктория. — Б.пр. ↑

[10] Кралица Мери (1910 — 1936), съпругата крал Джордж V. — Б.пр. ↑

[11] Лорънс, Сър Томас-Томъс (1769 — 1830), навестен английски художник портретист. Позирали са му знатни аристократи, пълководци, членове на кралското семейство. — Б.пр. ↑

[12] Коклен, Бенуа Констан (1841 — 1909) — знаменит френски актьор и театрален критик. — Б.пр. ↑

[13] Свежестта на младостта (фр.). — Б.пр. ↑

II

Когато мъжете си отидоха, Джулия отново разгледа снимките, преди да ги постави пак на мястото им.

„Не са лоши за жена на четиридесет и шест години“, усмихна се тя. „Няма що, приличам си.“ Огледа се за огледало, но не намери. „Проклети декоратори. Горкият Майкъл, нищо чудно, че не използва тази стая. Разбира се, никога не съм била особено фотогенична.“

Джулия внезапно почувства желание да разгледа някои от старите си снимки. Майкъл беше акуратен, методичен човек и държеше снимките ѝ в големи картонени кутии, подредени в хронологичен ред. Неговите собствени снимки се пазеха в други картонени кутии на същите полици.

„Ако някой пожелае да напише историята на нашата кариера, тук ще намери всичко, от което има нужда“ — казваше той.

Със същото похвално намерение бе изрязал от пресата всичко, което се отнасяше до тях от самото начало на кариерата им, и беше превърнал залепените изрезки в огромни книги.

Тук имаше снимки на Джулия като дете и на Джулия като девойка, Джулия в първите ѝ роли и Джулия — млада омъжена жена заедно с Майкъл, а по-късно — Джулия с техния син Роджър като бебе. На една снимка се виждаха и тримата: Майкъл — много мъжествен и необикновено красив, Джулия — олицетворение на майчинска любов, която сияеше в погледа ѝ, обърнат към техния син, а Роджър — малчуган с къдрава главица. Тази снимка бе имала огромен успех. Всеки илюстриран вестник я беше поместил на цяла страница, бяха я отпечатвали на театралните афиши. Намалена до размерите на пощенска картичка, тя се бе продавала в провинцията в продължение на години. Колко досадно, че след като постъпи в Итън^[1], Роджър повече не пожела да се снима с майка си. Странно — да не иска да се появява по вестниците!

— Хората ще си помислят, че си изрод или нещо такова — беше казала тя. — Няма нищо срамно в това. Иди на някоя премиера и

погледай как светските дами и господа се тълпят около фотографите, всички тези министри, съдии и разни други. Дават си вид, че не им е до това, но забележи какви пози заемат само като видят, че фотографът ги е хванал в обектива си.

Но Роджър бе опърничав.

Джулия попадна на свой портрет като Беатриче^[2]. Това бе единствената Шекспирова роля, която беше играла. Знаеше, че старинните костюми не ѝ отиват; не разбираше защо — никой не умееше да носи модерни дрехи по-добре от нея. Шиеше тоалетите си в Париж — и за сцената, и за личния си гардероб, — а шивачките твърдяха, че от никого не получават толкова много поръчки. Фигурата ѝ беше превъзходна и всички го признаваха; беше доста висока за жена, а краката ѝ бяха дълги. За съжаление никога не ѝ се бе отдал случай да играе Розалинда^[3] — би изглеждала чудесно в мъжки костюм; разбира се, беше вече твърде късно за това, а може би по-добре, че не бе рискувала. Въпреки че със своя блясък, лукаво кокетство и усет за комичното навярно би била чудесна в тази роля. Критиците не бяха харесали много нейната Беатриче. И всичко заради този проклет бял стих. Гласът ѝ — нисък, дълбок и гръден, с онази ефектна дрезгавост, която в емоционалните пасажии завладява цялата ти душа, а хумористичните стихове прави още по-смешни — бе свършено непригоден, когато изговаряше всичко това на сцената. А и артикулацията ѝ беше толкова ясна, че без да повишава глас, всяка нейна дума се чуваше и на последните редове в галерията. Твърдяха, че именно затова стиховете звучат като проза в устата ѝ. „Очевидно“, мислеше си Джулия, „цялата работа е там, че съм твърде съвременна“.

Майкъл бе започнал с Шекспир. Това беше станало още преди да се запознаят. Беше играл Ромео в Кеймбридж и после, само година след като се бе записал в театралното училище, Бенсън^[4] го бе ангажирал. Гастролираше из страната в най-различни роли. Но разбра, че с Шекспир няма да отиде далеч и че ако иска да има главни роли, трябва да играе в съвременни пиеси. В Мидълпул някой си Джеймс Лангтън ръководеше театрална труппа с постоянен репертоар, за която много се говореше. След три години работа с Бенсън, на едно от редовните турнета на труппата в Мидълпул, Майкъл бе писал на Лангтън и го бе помолил да му определи среща. Джими Лангтън, дебел, плешив, червендалест мъж на четиридесет и пет години,

приличаше на някой от Рубенсовите преуспяващи бюргери и изпитваше истинска страст към театъра. Беше ексцентричен, арогантен, пълен с енергия, суетен и неотразим. Обичаше да играе, но за щастие външността му не позволяваше да се появява често на сцената, и много добре, защото беше лош актьор. Не можеше да потисне присъщата си експанзивност и въпреки че изучаваше и внимателно обмисляше всяка роля, като вникваше дълбоко в нея, в негово изпълнение тя се превръщаше в гротеска. Той разтягаше всеки жест, пресилваше интонацията на всяка дума. Но когато провеждаше репетиции с трупата, всичко беше съвсем различно, тогава нямаше нищо изкуствено и нищо не се преиграваше. Той притежаваше идеален слух и при все че не беше в състояние сам да възпроизведе нужната интонация, не допускаше никакъв фалш у другите.

— Не бъдете естествени — съветваше той актьорите. — На сцената това не е нужно. Тук всичко е привидно. Не трябва да изглеждате естествени.

Изцеждаше от актьорите всичко, на което бяха способни. Всяка сутрин от десет до два провеждаше репетиции, след това ги пускаше да си ходят, за да учат ролите си и да си починат преди вечерното представление. Хокаше ги, крещеше, присмиваше им се. Плащаше им малко. Но ако изиграеха добре някоя трогателна сцена, плачеше като дете, а когато произнасяха някоя смешна фраза така, както той искаше, държеше се за корема от смях. Ако беше доволен, започваше да подскача по сцената на един крак, а като се ядосаше, хвърляше листите на пода и започваше да ги тъпче, докато по бузите му се ронеха сълзи на гняв. Актьорите му се присмиваха, обиждаха го и правеха всичко възможно да му доставят удоволствие. Той пробуждаше у тях покровителственият им инстинкт и всички до един чувстваха, че просто не могат да го подвежат. При все че, както казваха, смъкваше кожата от гърба им и не им даваше и минута покой, всички чувстваха някакво особено удоволствие в това да се подчиняват на непоносимите му изисквания. Когато въодушевено стискаше ръката на някой стар актьор със седмична заплата от седем фунта и казваше: „Боже мой, синко, ти беше поразителен!“, старият актьор се чувстваше като Чарлс Кин^[5].

Случи се така, че когато Майкъл пристигна на срещата, за която беше помолил в писмото, Джими Лангтън се нуждаеше от млад актьор,

който да играе главни роли на любовник. Беше се досетил защо Майкъл желае да се срещне с него и предишната вечер бе ходил да го види как играе. Майкъл изпълняваше ролята на Меркуцио^[6] и не му бе харесал много, но когато влезе в кабинета му, Джими Лангтън беше поразен от неговата красота. В кафяв сюртук и сиви фланелени панталони дори без грим той беше толкова красив, че дъхът на Лангтън спря. Майкъл се държеше непринудено и говореше като джентълмен. Докато младият човек обясняваше целта на посещението си, Джими Лангтън го наблюдаваше внимателно. Дори да играеше посредствено, този млад мъж би отишъл далеч със своята външност.

— Миналата вечер видях вашия Меркуцио — каза той. — Какво мислите вие самият за него?

— Отвратителен.

— Съгласен съм с вас. На колко години сте?

— На двадесет и пет.

— Навярно са ви казвали, че сте красив?

— Затова и станах актьор, а не военен като баща си.

— Дявол да го вземе, ако имах вашата външност, какъв актьор щеше да излезе от мен!

Срещата завърши с това, че Майкъл получи ангажимент. Той остана в Мидълпул две години. Скоро стана любимец на трупата. Беше добродушен и отзивчив; не жалеше силите си, за да послужи на някого. Красотата му стана сензация в Мидълпул и на служебния вход винаги се трупаха млади момичета в очакване да го зърнат, когато излиза. Пишеха му любовни писма и му пращаха цветя. Той приемаше тяхното възхищение като нещо естествено, но не позволяваше да му завъртят главата. Стремеше се към успех и бе твърдо решил да не се обвързва с нищо, което би попречило на кариерата му. Джими Лангтън скоро разбра, че независимо от настойчивостта на Майкъл и горещото му желание да преуспее, от него никога няма да излезе добър актьор. Спасяваше го единствено красивата му външност. Гласът му беше тъничък и в особено патетични моменти звучеше твърде пронизително. В такива случаи създаваше по-скоро ефект на истерия, отколкото на неудържима страст. Но най-големият му недостатък в главната роля на любовник беше, че не умееше да изразява любовни преживявания. Той бе непринуден в свободен диалог и произнасяше

репликите със съответната духовитост, но стигнеше ли се до любовно обяснение, нещо го сковаваше. Смущаваше се и това си личеше.

— Дяволите да ви вземат, не дръжте момичето, като че ли е чувал с картофи — крещеше му Джими Лангтън. — Целувате я, сякаш се боите от простуда. Вие сте влюбен в това момиче! Трябва да чувствате, че сте влюбен в нея! Да ви се струва, че се топите като восък и че ако след минута земята се разтърси и пропукалата се бездна може да ви погълне всеки миг, вие си мислите: „По дяволите това земетресение!“

Всичко беше напразно. Въпреки своята красота, изящество и непринудените си маниери, Майкъл си оставаше хладен любовник. Но това не попречи на Джулия лудо да се влюби в него. Те се срещнаха още когато той влезе в трупата на Лангтън.

При самата Джулия нещата вървяха съвсем лесно. Беше родена в Джърси, където баща ѝ, също роден на острова, бе ветеринарен лекар. Сестрата на майка ѝ се беше омъжила за французин, търговец на въглища от Сен Мало, и Джулия беше изпратена да живее при тях, докато се учеше в местния лицей. Научи се да говори френски като истинска французайка. Беше родена актриса и откакто се помнеше, никой не се съмняваше, че мястото ѝ е на сцената. Леля ѝ, мадам Фалу, беше en relations^[7] с една възрастна актриса, която на младини е била societaire^[8] в Комеди Франсез. Тя се бе преселила в Сен Мало, където живееше с малката пенсия, отпусната ѝ от един от нейните любовници, след като се бяха разделили след дълги години на вярно извънбрачно съжителство. Когато Джулия бе дванадесетгодишно дете, тази актриса се беше вече превърнала в дебела и гръмогласна над шестдесетгодишна старица, която преливаше от жизненост и от всичко на света най-много обичаше вкусната храна. Имаше мощен и звънлив смях и говореше с нисък и силен като на мъж глас. Тя даде и първите уроци на Джулия. Научи я на всичко, което самата тя знаеше от Conservatoire^[9], и ѝ говореше за Райхенберг, който бе играл ingenues^[10] до седемдесетгодишна възраст, за Сара Бернар^[11] и нейния златен глас, за Муне-Сюли^[12] и неговото величие и за великия Коклен, най-големия актьор на своето време. Рецитираше ѝ дълги откъси от Корней и Расин, както бе свикнала да ги произнася в Комеди Франсез и учеше Джулия да ги изпълнява по същия начин. Джулия прелестно рецитираше със своя детски глас пълните с мечтателност и страст

монологизм на Федра^[13], подчертавайки ритъма на александрийския стих и изговаряйки думите твърде афектирано и в същото време доста драматично. Навремето Жана Тебу трябва да е играла по твърде неестествен начин, но тя научи Джулия на превъзходна артикулация, научи я как да се движи и да се държи на сцената, да не се страхува от гласа си и изработи у нея онова интуитивно умение да наложи нужния ритъм, което по-късно стана едно от нейните най-големи достойнства.

— Не прави пауза, ако не е крайно необходимо — съветваше я тя с гръмотевичния си глас, като удряше със свити в юмрук пръсти върху масата пред себе си, — но ако правиш, задръж я колкото можеш по-дълго.

Когато стана на шестнадесет години и влезе в Кралската академия по драматично изкуство на Гауър Стрийт, Джулия вече знаеше много от онова, на което я учеха. Трябваше да се избави от някои остарели похвати и да се приучи към по-естествен и разговорен начин на изпълнение. Но тя печелеше първите награди на всички конкурси, в които участваше, и почти веднага щом завърши, благодарение на превъзходния си френски език получи малка роля на френска прислужница в един от лондонските театри. Отначало изглеждаше, че познанията ѝ по френски език ще я обрекат на роли, в които се изисква чужд акцент, тъй като след това беше ангажирана за ролята на австрийска сервитьорка. Изминаха две години, преди Джими Лангтън да я открие. Джулия гастролираше из провинцията в една мелодрама, която бе имала успех в Лондон — в ролята на италианска авантюристка, чиито интриги в края на краищата се разкриват, и тя се стараеше без особен успех да играе четиридесетгодишна жена. Тъй като звездата на трупата, блондинка в зряла възраст, изпълняваше ролята на младо момиче, цялото представление бе лишено от правдоподобност. Джими си беше дал кратка почивка, обикаляше различни градове и ходеше на театър всяка вечер. В края на пиесата отиде да се запознае с Джулия. Беше достатъчно известен в театралните среди, та Джулия да се почувства поласкана от неговите комплименти, и когато я покани на обяд на следващия ден, тя се съгласи.

Още щом седнаха на масата, той пристъпи направо към въпроса.

— Цяла нощ не съм мигнал и непрекъснато мислех за вас — каза той.

— Това вече е изненада! И какви бяха мислите ви — чисти или нечисти?

Джими пропусна покрай ушите си насмешливия ѝ въпрос.

— Вече двадесет и пет години съм в играта, викал съм актьорите на сцената, бил съм сценичен работник, режисьор, актьор, рекламен агент, дори и критик съм бил, дявол да го вземе. Живея сред кулисите още от дете, откакто излязох от пансиона, и ако не знам нещо за театъра, значи то не си струва да се знае. Мисля, че сте гениална.

— Много мило от ваша страна.

— Млъкнете. Оставете ме да говоря. Имате превъзходни данни. Подходящ ръст, хубава фигура, изключително подвижно и изразително лице.

— Вие ме ласкаете.

— Точно това и правя. Ето такова лице е нужно на една актриса. Лице, което може да изглежда всякак, дори красиво, лице, което може да изрази всяка мисъл, минала през главата ви. Такова лице е имала Дузе^[14]. Миналата вечер, при все че не мислехте за това, което вършите, от време на време думите, които произнасяхте, бяха просто изписани на лицето ви.

— Ужасна роля. В нея няма и какво толкова да се мисли. Чухте ли какви глупости трябваше да изговарям?

— Ужасни са само актьорите, а не ролите. Вие притежавате необикновен глас, глас, който би покъртил душите. Не знам как сте в комична роля, но съм готов да рискувам.

— Какво искате да кажете с това?

— Чувството ви за ритъм е почти безпогрешно. На това едва ли са ви научили, то трябва да е в самата ви природа. И така е далеч по-добре. А сега да се върнем на въпроса. Заинтересувах се за вас. Говорите френски като францужойка и затова ви дават роли, за които е нужен развален английски език. Знаете ли, така няма да отидете далеч.

— Това е всичко, което мога да получа.

— Щяхте ли да бъдете удовлетворена, ако цял живот изпълнявате такива роли? Ще затынете в тях и публиката няма да ви възприема в нищо друго. Второстепенни роли — това ще бъде всичко, което ще играете. Най-много двадесет лири седмично и един голям талант ще бъде погубен.

— Винаги съм се надявала, че някой ден ще получа истинска роля.

— Кога? Може да чакате и десет години. На колко години сте сега?

— На двадесет.

— Колко получавате?

— Петнадесет лири на седмица.

— Лъжете. Получавате дванадесет, много повече, отколкото струвате в този момент. Трябва да се научите на още много неща. Жестовете ви са банални. Дори не се и досещате, че всеки жест трябва да означава нещо. Вие не умеете да заставите публиката да ви гледа, преди да заговорите. Прекалено се гримирате. С лице като вашето колкото по-малко грим, толкова по-добре. Искате ли да станете звезда?

— Кой не иска?

— Елате при мен и аз ще ви направя най-великата актриса в Англия. Бързо ли запомняте? Би трябвало на вашата възраст...

— Мисля, че мога да запомня дума по дума всяка роля за четиридесет и осем часа.

— Вие се нуждаете от опит и от мен, за да ви направя актриса. Елате и ще ви предоставя двадесет роли на година. Ибсен, Шоу, Баркър^[15], Зудерман^[16], Ханкин^[17], Голдсуърти. Вие притежавате огромно обаяние, но по всичко личи, че нямате и най-малка представа как да го използвате. — Джими се изкиска: — За бога, ако имахте, тази стара кранта щеше да ви изхвърли от трупата, преди да можете да се обърнете. Трябва да хванете публиката за гърлото и да кажете: „Ей вие, кучета, гледайте ме!“ Вие трябва да властвате над нея. Ако човек не притежава талант, никой не може да му го даде, но ако притежава, може да се научи да го използва. Казвам ви, имате всички данни да станете велика актриса. Никога в живота си не съм бил толкова уверен в нещо.

— Знам, че ми липсва опит. Разбира се, трябва да помисля за предложението ви. Не бих имала нищо против да дойда при вас за един сезон.

— Вървете по дяволите! Нима си въобразявате, че за един сезон ще направя от вас актриса? Нима мислите, че ще пукна от работа само за да дадете няколко прилични представления, а после да заминете за Лондон и да играете нищожна роля в някоя касова пиеса? За какъв

идиот ме вземате? Ще подпиша с вас договор за три години, ще ви плащам осем лири седмично и ще трябва да работите като вол.

— Осем лири седмично е просто смешно. Не мога да приема такова предложение.

— Можете, можете. Това е всичко, което струвате в момента, и всичко, което ще получавате.

Джулия беше работила в театъра три години и за това време бе успяла да научи много. Освен това Жана Тебу, която не се отличаваше със строг морал, беше споделила с нея доста полезни неща.

— Не разчитате ли случайно, че за тези пари бихте могли и да преспивате с мен?

— Боже мой, наистина ли си мислите, че имам време да спя с актрисите от своята трупа? Трябва да върша много по-важни неща, моето момиче. И ще видите, че след четири часа репетиции, да не говорим за дневните представления, и след като вечер играете така, че да съм доволен от вас, не ще имате нито време, нито желание да се занимавате с любов. Когато накрая си легнете, ще искате само едно — да спите.

Но тук Джими Лангтън грешеше.

---

[1] Итън — най-голямото средно учебно заведение за момчета измежду частните привилегировани училища в Англия. — Б.пр. ↑

[2] Героиня от комедията на Шекспир „Много шум за нищо“. — Б.пр. ↑

[3] Героиня от комедията на Шекспир „Както ви се харесва“. — Б.пр. ↑

[4] Бенсън, Франк Робърт (1858 — 1939) — английски актьор и режисьор, посветил работата си на пиесите на Шекспир, организатор на фестивалите в родния град на Шекспир Стридфорд на Ейвън, които се провеждат всяка година. — Б.пр. ↑

[5] Кин, Чарлс (1811 — 1868) — син на най-големия английски актьор Едмънд Кин. Чарлс Кин е изпълнявал с успех ролята на Хамлет. — Б.пр. ↑

[6] Действащо лице от трагедията на Шекспир „Ромео и Жулиета“. — Б.пр. ↑

[7] В добри отношения (фр.). — Б.пр. ↑

[8] Постоянен член на трупата (фр.). — Б.пр. ↑

[9] Висше музикално и театрално училище (фр.). — Б.пр. ↑

[10] Роля на простодушна и наивна млада девойка (фр.). — Б.пр.

↑

[11] Бернар, Сара (1844 — 1923) — знаменита френска актриса. — Б.пр. ↑

[12] Муне-Сюли Жан (1841 — 1916) — известен френски актьор. — Б.пр. ↑

[13] В древногръцката митология — дъщеря на критския цар Минос, която се самоубива от несподелена любов. — Б.пр. ↑

[14] Дузе, Елеонора (1859 — 1924) — италианска актриса. — Б.пр. ↑

[15] Баркър, Харли Гранвил (1857 — 1946) — английски актьор и драматург. — Б.пр. ↑

[16] Зудерман, Херман (1857 — 1928) — немски драматург. — Б.пр. ↑

[17] Ханкин, Сент Джон Емил Клавъринг (1869 — 1909) — английски драматург. — Б.пр. ↑

III

Джулия, завладяна от ентузиазма и фантастичната му енергия, прие предложението. Джими започна да работи с нея, като ѝ даваше скромни роли, и под негово ръководство тя ги играеше както никога преди. Той накара критиците да се заинтересуват от нея, ласкаеше ги, като ги караше да мислят, че са открили един забележителен талант, и направи така, че именно те да му предложат да я покаже на публиката в ролята на Магда^[1]. Джулия имаше огромен успех и тогава Джими ѝ даде една след друга ролите на Нора в „Куклен дом“^[2], Ана в „Човек и свръхчовек“^[3] и Хеда Габлер^[4]. Жителите на Мидълпул с възторг откриха, че в техния град има актриса, с която се хвалеха, че би затъмнила всяка лондонска звезда, и се тълпяха да я видят в спектакли, които преди посещаваха само от местен патриотизъм. В столичните вестници започнаха да споменават за Джулия и много възторжени ценители на драмата пристигнаха в Мидълпул само за да я видят. Те се завръщаха, превъзнасяйки я до небесата, и двама-трима директори на лондонски театри изпратиха свои представители да дадат отзиви за играта ѝ. Колебаеха се. В драмите на Ибсен и Шоу тя беше добра, но каква ще се окаже в някоя обикновена пиеса? Директорите вече имаха горчив опит. Като изпаднела във възторг от забележителната игра на някой актьор в една от тези чудновати драми, те тутакси сключваха с него договор, а след това виждаха, че във всички останали пиеси той не е по-добър от другите.

Когато Майкъл влезе в трупата, Джулия бе играла в Мидълпул вече цяла година. Джими му даде ролята на Марчбанкс в „Кандида“^[5]. Бе направил правилен избор, както можеше и да се очаква от него, тъй като в тази роля красотата на Майкъл беше голямо преимущество, а отсъствието на темперамент не бе недостатък.

Джулия протегна ръка и взе първата от картонените кутии, в които се пазеха снимките на Майкъл. Беше се разположила удобно на пода. Набързо разгледа ранните му фотографии, като търсеше онази, която бе направена в първите дни, след като той бе пристигнал в

Мидълпул. Но когато най-после я откри, сърцето ѝ се сви от остра болка. Няколко секунди Джулия се бореше със сълзите. Точно такъв беше той тогава. Кандида се изпълняваше от една по-възрастна актриса, която обикновено се явяваше в характерни роли или в роли на майки и стари неомъжени лели, и Джулия, която нямаше какво друго да прави, освен да участва в представления осем пъти на седмица, посещаваше всички репетиции. Тя се влюби в Майкъл от пръв поглед. Никога не бе виждала толкова красив мъж и започна неотстъпно да го преследва. След известно време Джими постави „Призраци“^[6] с риск да си навлече гнева на порядъчните граждани в Мидълпул. Майкъл играеше момчето, а Джулия — Регина. Те взаимно си четяха ролите, а след репетициите закусваха заедно, за да ги обсъждат. Скоро станаха неразделни. Джулия не можеше да се сдържи и бурно ласкаеше Майкъл. Той не беше тщеславен, знаеше, че е красив, и приемаше комплименти ако не с безразличие, то с такъв израз, като че ли се отнасяха за някоя великолепна къща, предавана в семейството им от поколение на поколение. Беше добре известно, че това е един от най-хубавите образци на архитектурата в своята епоха, гордееха се с нея, грижеха се за нея, но не намираха нищо особено в това, че тя съществува, и фактът, че именно те са нейни притежатели, бе така естествен за тях, както дишането. Майкъл беше практичен и амбициозен. Знаеше, че засега красотата му е неговият главен коз, но също така му бе известно, че това няма да е завинаги, и бе твърдо решил да стане добър актьор, за да може в бъдеще да се опира на още нещо, освен на красивата си външност. Възнамеряваше да научи от Джими Лангтън всичко, каквото може, а след това да замине за Лондон.

— Ако използвам умно обстоятелствата, може би ще намеря някоя старица, която ще ме субсидира и ще ми помогне да открия собствен театър. Човек трябва да разчита само на себе си. Това е единственият начин да натрупам състояние.

Джулия скоро разбра, че Майкъл не обича да се охарчва много, и когато закусваха заедно или пък в неделните дни се отправяха на кратка разходка, не забравяше да заплати своята част от разходите. Тя нямаше нищо против това. Харесваше ѝ, че той пресмята всяко пени, и тъй като самата тя бе склонна да пилее пари и винаги закъсняваше с наема си седмица или дори две, възхищаваше му се, защото той не

можеше да търпи дългове и въпреки малката си заплата съумяваше редовно да спестява по нещичко. Майкъл искаше да натрупа достатъчно пари, така че, когато замине за Лондон, да има възможност да изчаква и да не се захваща с първата предложена му роля, докато не се появи истинският му шанс. Родителите му живееха с малка пенсия и трябваше да се лишават от най-необходимото, за да го изпратят в Кеймбридж. Но бащата, комуто не се харесваше намерението на Майкъл да се занимава с театър, беше твърд.

— Ако си решил да станеш актьор, аз, разбира се, не бих могъл да те спра — каза той, — но, дявол да го вземе, настоявам да получиш образование, което би съответствало на един джентълмен.

Джулия със задоволство узна, че бащата на Майкъл е полковник в оставка, направи й огромно впечатление, че един от прадедите му проиграл на карти цялото си състояние по време на регентството, харесваше й пръстенът с печат, който Майкъл носеше и на който бяха гравирани глава на глиган и девизът: „Nemo me impune lacessit.“

— Струва ми се, че ти повече се гордееш със семейството си, отколкото с това, че приличаш на гръцки бог — говореше му нежно тя.

— Всеки може да бъде красив — отговаряше той с привлекателната си усмивка, — но не всеки може да се похвали с порядъчно семейство. Право да ти кажа, радвам се, че баща ми е джентълмен.

Джулия събра смелост и каза:

— А моят е ветеринарен лекар.

За миг лицето на Майкъл се вкамени, но той тутакси се овладя и се засмя.

— Разбира се, това няма особено значение — какъв е баща ти. Често съм слушал моя баща да си спомня за полковия ветеринар. Бил е наравно с офицерите. Баща ми винаги е казвал, че той е един от най-добрите хора в полка.

Джулия беше радостна, че Майкъл е завършил в Кеймбридж. Бил е в отбора по гребане на своя колеж, а по едно време дори се говорело да го включат в сборния отбор на университета.

— Много исках да получа син екип.^[7] Това щеше да бъде толкова полезно за в бъдеще. Можеше да се използва за реклама.

Джулия не беше сигурна дали Майкъл знае, че е влюбена в него. Самият той никога не й бе давал аванси. Харесваше му да бъдат заедно

и когато бяха в компания, той никога не се отделяше от нея. Понякога в неделя ги канеха на гости, на обяд или на разкошна студена вечеря и на него му се струваше съвсем в реда на нещата да отидат и да си тръгнат заедно. Той я целуваше пред нейната врата, но както целуваше възрастната актриса, с която играеше в „Кандида“. Майкъл беше сърдечен, добродушен, ласкав, но на Джулия ѝ бе до болка ясно, че за него тя е само приятел. Едновременно с това беше сигурна, че той не е влюбен в никоя друга. Четеше ѝ със смях любовните писма, които получаваше, а когато жени му изпращаха цветя, тутакси ги подаряваше на Джулия.

— Какви идиотки — говореше той. — Какво, по дяволите, искат да постигнат с това?

— Струва ми се, че не е трудно да се досетиш — отговаряше Джулия сухо. Знаеше, че той не гледа сериозно на тези знаци на внимание, но не можеше да не се ядосва и да не ревнува.

— Ще съм последният глупак да се свържа с някоя тук, в Мидълпул. В края на краищата повечето от тези девойчета са съвсем младички. И преди да мога да се огледам, ето че дошъл някой разгневен баща да ми заяви: трябва да се ожените!

Джулия се опитваше да узнае дали Майкъл е имал някоя интрижка, докато е играл в трупата на Бенсън. Постепенно се изясни, че някои от младите актриси са били склонни да му досаждат, но той смятал, че да се обвързва с жени от трупата, би било непростима грешка. Не би довело до нищо добро.

— Та ти знаеш какви интриганти са всички актьори. Те биха разбрали всичко само за двадесет и четири часа. А когато започнеш нещо такова, никога не знаеш как ще свърши. Не, не можех да рискувам.

Когато Майкъл искаше да се позабавлява, той чакаше да се отдалечат на разумно разстояние от Лондон и тогава грабваше някое момиче от ресторант „Глобус“. Това, разбира се, беше скъпо и ако си помислиш, не си струваше парите; още повече, че докато беше при Бенсън, той често играеше крикет с колегите си от трупата, а и голф, когато имаше възможност, а подобни забавления бяха вредни за очите.

Джулия изрече една нагла лъжа:

— Джими казва, че ще играя по-добре, ако завържа любовни отношения с някого.

— Не му вярвай. Той е просто един мръсен старик. Вероятно има предвид любов със самия него? Все едно да се твърди, че бих изиграл Марчбанкс по-добре, ако пишех стихове.

Толкова често разговаряха един с друг, че рано или късно неговите възгледи за брака щяха да ѝ станат съвсем ясни.

— Мисля, че актьорът е просто глупак, ако се ожени млад. Толкова много са случаите, когато това безвъзвратно е погубвало кариерата му. Особено пък ако се ожени за актриса. Той става звезда, а тя виси като камък на шията му. Тя настоява да му бъде партньорка и ако той има собствена трупa, трябва да ѝ дава главни роли, а в случай че ангажира някоя друга, тя му прави ужасни сцени. Това, разбира се, е неразумно и за една актриса. Винаги има опасност да ѝ се роди дете и тогава тя трябва да се откаже от някоя превъзходна роля. Изчезва от очите на публиката за много месеци, а ти знаеш каква е публиката — ако не ѝ се явяваш непрекъснато, забравя за твоето съществуване.

Брак? Какво я интересува бракът? Сърцето ѝ преливаше, като погледнеше в дълбоките му ласкави очи, тя тръпнеше от мъчителен възторг, когато се любуваше на неговите блестящи кестеняви коси. С радост би му дала всичко, което той пожелае. Но тази мисъл нито веднъж не се бе промъкнала в красивата му глава.

„Разбира се, той ме харесва — казваше си Джулия. — Харесва ме повече, от която и да е друга, дори се възхищава от мен, но не го привличам като жена.“

Джулия правеше всичко възможно, за да го съблазни, само дето не легна в леглото му, и то по една-единствена причина — нямаше удобен случай. Започна да се опасява, че са се опознали твърде добре и че отношенията им едва ли биха могли да вземат друг обрат. Горчиво се укоряваше, защото не бе довела нещата докрай още в самото начало на познанството им. Сега Майкъл бе вече твърде искрено привързан към нея, за да ѝ стане любовник. Джулия разузна кога е рожденият му ден и му подари златна табакера — вещ, която той искаше да притежава повече от всичко на света. Табакерата струваше много по-скъпо, отколкото Джулия можеше да си позволи, и Майкъл с усмивка я укори за нейното разточителство. Не се и досещаше с каква възторжена наслада тя харчи парите си за него. Когато настъпи нейният рожден ден, Майкъл ѝ поднесе половин дузина копринени чорапи. Джулия веднага видя, че не са от най-добро качество. Горкото

агънце, беше му трудно да се насили и да влезе в големи разноси, но тя се трогна толкова много от това, че въобще ѝ е направил подарък, че не можа да се сдържи и се разплака.

— Колко си чувствителна, мишлето ми — каза той, но беше доволен и трогнат от сълзите ѝ.

Спестовността му ѝ изглеждаше привлекателна. Майкъл просто не можеше да пръска пари. Не беше стиснат, а чисто и просто не дотам щедър. Един или два пъти, когато бяха в ресторант, на нея ѝ се стори, че не дава достатъчно бакшиш на сервитьора, но Майкъл не ѝ обърна никакво внимание, когато тя се опита да му направи забележка. Даваше точно десет процента бакшиш и ако нямаше дребни пари и не можеше да даде точната сума, той си искаше рестото обратно.

— „Недей да даваш и да взимаш в заем“ — цитираше той Полоний^[8].

Ако някой от членовете на трупата, оказал се временно в нужда, се опитваше да заеме пари от Майкъл, усилията му оставаха напразни. Но той отказваше толкова безхитростно, с такава сърдечност, че никой не му се обиждаше.

— Скъпи приятелю, бих бил щастлив да ти заема някоя и друга монета, но самият аз съм без пукната пара. Не мога да си представя как ще платя наема си в края на седмицата.

През първите месеци Майкъл беше толкова зает със собствените си роли, че нямаше възможност да забележи колко прекрасна актриса бе Джулия. Разбира се, той четеше пълните с хвалебствия по неин адрес критики във вестниците, но съвсем бегло, докато стигнеше до някой цитат, който се отнасяше лично до него. Беше доволен, когато го одобряваха, и не се разстройваше, когато го критикуваха. Бе твърде скромен, за да се възмущава от неблагоприятните критики.

— Вероятно наистина съм бил ужасен — казваше той.

Най-приятната черта в характера на Майкъл беше неговото добродушие. Невъзмутимо понасяше ругатните на Джими Лангтън. Когато след дългите репетиции нервите на другите актьори започваха да им изневеряват, той оставаше все така спокоен. С него беше просто невъзможно да се скараш. Един ден Майкъл седеше в залата и наблюдаваше репетицията на едно действие, в което самият той не вземаше участие. То завършваше със силна и трогателна сцена, в която Джулия имаше възможност да покаже своя талант. Докато приготвяха

декорите за следващото действие, Джулия влезе в залата и седна до Майкъл. Той не й проговори и гледаше строго пред себе си. Джулия му хвърли удивен поглед. Не беше в неговия стил да не й се усмихне и да не й каже някоя приятелска дума. И тогава видя, че той стиска устни, за да не треперят, и че очите му са пълни със сълзи.

— Какво се е случило, скъпи?

— Мълчи. Ах ти, хитро дяволче, ти ме разплака.

— Ангел!

Очите на Джулия се напълниха със сълзи, които потекоха по лицето й. Беше толкова щастлива, толкова поласкана!

— По дяволите — подсмърчаше той, — нищо не мога да направя.

Извади кърпата от джоба си и избърса очите си.

„Обичам го! Обичам го! Обичам го!“

Майкъл се изсекна.

— Вече съм по-добре, но кълна се, че ти ме потресе.

— Сцената не е лоша, нали?

— Плюя на сцената! За теб говоря! Ти преобърна цялата ми душа. Дявол да го вземе, критиците са прави — безспорно си истинска актриса.

— И ти видя това едва сега?

— Знаех, че играеш хубаво, но нямах представа, че си чак толкова добра. Всички ние в сравнение с теб сме кръгла нула. Ти ще станеш звезда. И нищо не може да ти попречи.

— Тогава ти ще бъдеш мой партньор.

— Никакъв шанс не ми се очертава с директорите на лондонските театри.

Джулия беше осенена от една идея.

— Значи, сам трябва да станеш директор и да ме направиш изпълнителка на главните роли.

Майкъл замълча. Той мислеше бавно и се нуждаеше от време, за да оцени по достойнство новата идея.

— Знаеш ли, съвсем не е лошо хрумване.

Докато обядваха, те го обсъдиха подробно. Повече говореше Джулия, а Майкъл я слушаше с огромен интерес.

— Разбира се, най-добрият начин винаги да получаваш хубавите роли е сам да си директор на трупата — каза той.

Всичко опираше до парите. Пресметнаха колко би трябвало да имат, за да започнат. Според Майкъл пет хиляди лири бяха достатъчни. Но как, боже милостиви, да се сдобият с такава огромна сума? Разбира се, някои от мидълпулските фабриканти просто се къпеха в злато, но едва ли можеше да се очаква, че биха си развързали кесиите, за да помогнат на двама млади актьори, заслужили само местна слава. При това те ревнуваха актьорите си от Лондон.

— Ще трябва да намериш някоя богата старица — весело каза Джулия.

Тя само наполовина вярваше на думите си, но ѝ бе приятно да обсъжда проект, който още повече я сближаваше с Майкъл. А Майкъл говореше съвсем сериозно.

— Мисля, че не можеш да постигнеш успех в Лондон, ако не те познават както трябва. Най-добре би било да играеш три-четири години в чужди трупи; трябва да сме добре осведомени. Това крие още едно преимущество — ще имаме време да се запознаем с пиесите. Би било лудост да откриваме собствен театър, без да имаме в запас най-малко три пиеси. Една от тях трябва да стане гвоздеят на сезона.

— Разбира се, а ние трябва да играем винаги заедно, така че публиката да свиква да вижда имената ни едно до друго на афишите.

— Мисля, че това няма да бъде от особено значение. Главното е да изпълняваме хубави и силни роли. Не се съмнявам, че в Лондон ще спечелим име и тогава ще ни бъде много по-лесно да намерим хора, които да финансират нашето начинание.

---

[1] Героиня от пиесата „Родина“ от Херман Зудерман. — Б.пр. ↑

[2] Драма от Ибсен. — Б.пр. ↑

[3] Пиеса от Бърнард Шоу. — Б.пр. ↑

[4] Героиня от едноименна драма на Ибсен. — Б.пр. ↑

[5] Пиеса от Бърнард Шоу. — Б.пр. ↑

[6] Драма от Ибсен. — Б.пр. ↑

[7] Синьото е цветът на екипите на студентския отбор на Кеймбридж. — Б.пр. ↑

[8] Става дума за реплика от наставническия монолог на Полоний към сина му Лаерт, когато го изпраща в Париж („Хамлет“). — Б.пр. ↑

IV

Наближаваше Великден, а Джими Лангтън винаги закриваше театъра за Страстната седмица. Джулия не знаеше къде да се дене, не си струваше да замине за Джърси за толкова кратко време. Една сутрин неочаквано получи писмо от мисис Гослин, майката на Майкъл, в което тя пишеше, че Джулия би доставила огромно удоволствие на нея и на полковника, ако отиде за една седмица при тях в Челтнам заедно с Майкъл. Когато му показва писмото, Майкъл засия от радост.

— Аз я помолих да те покани. Мислех, че така ще бъде по-прилично, отколкото ако просто те взема със себе си.

— Колко си сладък! Разбира се, ще ми е много приятно да дойда.

Сърцето на Джулия тръпнеше от щастие. Възможността да прекара цяла седмица с Майкъл беше възхитителна. Това така му подходеше — да ѝ се притече на помощ, когато разбере, че тя не знае какво да предприеме. Но Джулия видя, че той се безпокои от нещо.

— Какво има?

Майкъл смутено се засмя.

— Виждаш ли, скъпа, баща ми е малко старомоден, има неща, които му е трудно да разбере. Не искам от теб да лъжеш, но се боя, че ще му се стори странно, че баща ти е бил ветеринарен лекар. Когато в писмото си го попитах дали мога да те взема със себе си, аз казах, че е бил лекар.

— О, но това няма значение!

Джулия веднага разбра, че полковникът не е чак толкова страшен, колкото бе очаквала. Той беше слаб, невисок на ръст, със сбръчкано лице и с късо подстригани сиви коси. В чертите му личеше остаряло благородство. Напомняше профил, изсечен върху някоя стара монета, която твърде дълго е била в обращение. Държеше се любезно, но сдържано. Не бе нито раздразнителен, нито деспотичен, от което Джулия се бе бояла, познавайки полковници единствено от сцената. Тя не беше в състояние да си представи как е възможно да се издават заповеди с този учтив, твърде хладен глас. Всъщност полковник

Гоелин бе излязъл в оставка с почетно звание след съвършено посредствена служба и вече много години намираше удоволствие в това да се занимава с градината си и да играе бридж в клуба. Четеше „Таймс“, в неделя ходеше на църква и придружаваше жена си на гости. Мисис Гослин беше висока и пълна възрастна жена, много по-висока от съпруга си, и като че ли непрекъснато се стараяше да изглежда пониска. Лицето ѝ все още пазеше следите на предишна привлекателност и човек си казваше, че на младини трябва да е била истинска красавица. Носеше косата си на прав път, прибрана на тила в кок. Класическите ѝ черти и ръстът ѝ на пръв поглед я правеха внушителна, но Джулия скоро разбра, че всъщност е твърде стеснителна. Движенията ѝ бяха неловки и сковани, обличаше се безвкусно, със старомодна натруфеност, която съвсем не ѝ отиваше. Джулия, която не се смущаваше при никакви обстоятелства, намери объркаността на възрастната вече жена трогателна. Мисис Гослин никога не бе говорила с актриса и не знаеше как да се държи в това трудно положение. Къщата в никакъв случай не беше великолепа — неголям измазан отвън дом сред двор, ограден с жив плет от лаврови храсти. Тъй като семейство Гослин бяха прекарвали няколко години в Индия, край стените можеха да се видят големи медни подноси и вази, покривки с индийска бродерия и индийски масички с дърворезба. Те всички бяха евтини, в Индия се продаваха по пазарите и човек можеше само да се удивлява, че някой е сметнал за нужно да домъкне всичко това у дома си в Англия.

Джулия не бе никак глупава. Не ѝ бе нужно много време, за да разбере, че полковникът, при цялата си сдържаност, и мисис Гослин, при цялата си стеснителност, критично я наблюдават и оценяват. Мярна ѝ се мисълта, че Майкъл я е довел при родителите си, за да я огледат. Но защо? Отговорът можеше да бъде само един и когато ѝ мина през ума, сърцето ѝ подскочи. Тя виждаше, че Майкъл беше доволен, че е направила добро впечатление. Джулия интуитивно разбра, че трябва да скрие актрисата в себе си и без никакво усилие, без никакво съзнателно намерение, просто защото чувстваше, че това ще се понарава, започна да играе ролята на простодушна, скромна и чистосърдечна девойка, която цял живот спокойно е живяла на село. Тя се разхождаше в градината с полковника и със затаен дъх го слушаше да ѝ говори за грах и аспержи, помагаше на мисис Гослин да полива

цветята и бършеше праха от безбройните украшения, с които гостната беше претъпкана. Джулия й говореше за Майкъл. Разказваше колко талантливо играе, колко е известен и хвалеше красотата му. Виждаше, че мисис Гослин много се гордее с него, а вътрешният й глас й подсказа, че на майката би се поправило, ако Джулия я накара да разбере по най-деликатен начин, като че ли е искала да го запази в тайна, но се е изтървала ей така, случайно, че е влюбена до уши в него.

— Разбира се, ние се надяваме, че той ще постигне успех — каза мисис Гослин. — Не бяхме много доволни, когато реши да се отдаде на театъра. Виждате ли, и по двете линии ние сме потомствени военни, но той за нищо друго не искаше и да чуе.

— Да, естествено, разбирам за какво говорите.

— Знам, сега всичко е по-различно, отколкото в дните на моята младост, но все пак той е истински джентълмен.

— О, знаете ли, сега с театър се занимават най-порядъчни хора. Съвсем не е така, както е било преди.

— Вероятно сте права. Толкова се радвам, че Майкъл ви доведе със себе си. Малко се вълнувах. Мислех, че ще носите много грим и... вероятно ще бъдете малко шумна. Но смея да твърдя — никой не би се досетил, че сте актриса.

„Оставаше и да се досети, дяволите да го вземат. Никой не би могъл да изиграе ролята на селска девойка така успешно, както аз през последните четиридесет и осем часа.“

Полковникът започна да си прави безобидни шеги с нея и понякога дори игриво я дърпаше за ухото.

— Не бива да флиртувате с мен, полковник! — възкликваше Джулия, като му хвърляше очарователен дяволит поглед. — Само защото съм актриса, вие си мислите, че можете да си позволите с мен какво ли не.

— Джордж, Джордж — усмихваше се мисис Гослин. След това, като се обръщаше към Джулия, добавяше: — Той винаги е обичал да флиртува с жените.

„Дявол да го вземе, всичко върви по мед и масло!“

Мисис Гослин й разказваше за Индия, колко било странно, че всички слуги са тъмнокожи, но обществото там било много приятно — само военни и индийски правителствени чиновници, и все пак у дома било по-добре и тя била много радостна, когато се завърнала в Англия.

Двамата с Майкъл трябваше да си тръгнат в понеделник, деня след Великден, защото същата вечер имаха представление, и в неделя след вечеря полковникът каза, че трябва да отиде в кабинета си, за да напише няколко писма. След малко мисис Гослин също стана от мястото си и отиде да поговори с готвачката. Когато останаха сами, Майкъл запуши с гръб към камината.

— Страхувам се, че тук не беше кой знае колко весело. Но се надявам, че не си скучала много?

— Беше божествено.

— Ти пожъна колосален успех пред родителите ми. Хареса им страшно много.

„Господи, толкова много се трудих“, помисли си Джулия и попита на глас:

— Откъде знаеш?

— Виждам. Татко казва, че си истинска лейди и че никак не приличаш на актриса, а мама твърди, че си много благоразумна.

Джулия наведе поглед, като че ли тези похвали бяха твърде преувеличени. Майкъл пресече стаята и застана пред нея. Изведнъж ѝ се мярна мисълта, че сега той прилича на красив млад лакей, който моли да го вземат на служба. Беше необикновено развълнуван. Сърцето ѝ щеше да изскочи.

— Джулия, скъпа, ще се омъжиш ли за мен?

През цялата тази седмица тя се питаше дали Майкъл ще ѝ направи предложение, но сега, когато най-после бе сторил това, тя се почувства странно смутена.

— Майкъл!

— Не искам да кажа — веднага. Когато стъпим на краката си и имаме някакви конкретни надежди за бъдещето. Знам, че на сцената не мога да се меря с теб, но заедно ще се чувстваме по-добре, а когато открием собствен театър, няма да бъдем лош впряг. Та ти знаеш колко много ми харесваш. Искам да кажа, че никога не съм срещал жена, която може да се сравни с теб.

„Нещастен глупчо! Защо говори всички тези нелепости?! Нима не разбира, че умирам от желание да се омъжа за него? Защо не ме целуне? Защо? Ще ми стигне ли кураж да му призная, че просто съм болна от любов по него?“

— Майкъл, ти си толкова красив. Кой може да откаже да се омъжи за теб?

— Мила!

„По-добре да стана. Той не се сеща да седне. Господи, колко пъти Джими го е карал да репетира тази сцена!“

Джулия се изправи и вдигна лице към него. Той я взе в обятията си и я целуна.

— Трябва да кажа на мама.

Пусна я и се отправи към вратата.

— Мамо, мамо!

След секунда полковникът и мисис Гослин влязоха в стаята. На лицата им сияеше щастливо очакване.

„Дявол да го вземе, всичко е било специално наредено!“

— Мамо, татко, ние се сгодихме!

Мисис Гослин заплака. Тръгна с неловката си тежка походка към Джулия, прегърна я и я целуна през сълзи. Полковникът горещо стисна ръката на сина си и като освободи Джулия от обятията на жена си, също я целуна. Той бе дълбоко трогнат. Тези излияния на чувства повлияха на Джулия и въпреки че се усмихваше щастливо, по страните ѝ се стичаха сълзи. Майкъл със съчувствие наблюдаваше тази умилителна сцена.

— Какво ще кажете за бутилка шампанско, за да отпразнуваме това събитие? — попита той. — Изглежда, мама и Джулия съвсем се разстроиха.

— За дамите, бог да ги благослови — каза полковникът, когато напълниха чашите.

V

Сега Джулия разглеждаше фотографията, където се бе снела в булчинска рокля.

„Господи, какво плашило.“

Те решиха да запазят в тайна годежа си и Джулия не каза на никой друг, освен на Джими Лангтън, на две-три момичета от трупата на шивачката, която ѝ подготвяше театралните костюми. Накара ги да ѝ дадат дума, че ще мълчат, и не можеше да разбере как само след два дни всички в театъра знаеха за събитието. Джулия беше на седмото небе от щастие. Обичаше Майкъл още по-страстно отпреди и с радост би се омъжила за него на минутата, но благоразумието му се оказва по-силно. Те бяха само един актьор и една актриса от провинциален театър. Да се заемат със завоюването на Лондон като двойка, свързана с веригите на брака, би поставило на карта шансовете им за успех. Джулия му намекна съвсем ясно, както единствено тя бе способна на това, и по-ясно не можеше и да бъде, че е готова да му стане любовница, но той не се съгласи. Бе твърде порядъчен, за да се възползва от любовта ѝ.

— „... че ако в бой свиреп не бих изложил за честта гърди, как бих обичал те?“^[1] — изрецитира той.

Майкъл бе уверен, че когато се оженят, горчиво ще съжالياват, че са започнали да живеят като мъж и жена още преди сватбата. Джулия се гордееше с принципите му. Той беше внимателен, ласкав, нежен, но твърде скоро започна да гледа на нея като на нещо привично, което се разбира от само себе си. По неговия маниер — приятелски, но някак небрежен — би могло да се помисли, че са женени вече много години. Но той проявяваше природната си доброта и благосклонно приемаше любовните ѝ изблици. Джулия страшно обичаше да седи сгушена до Майкъл, неговата ръка обвиваше талията ѝ, а лицето ѝ се притискаше до неговото, а когато можеше да долепи копнеещата си уста до тънките му устни, тя изпитваше райско блаженство. И въпреки че когато сядаха така, Майкъл предпочиташе да обсъжда ролите им или бъдещите им

планове, тя пак беше щастлива. Никога не ѝ омръзна да се възхищава на красотата му. Когато говореше колко изящен е носът му, колко прекрасни са кестениявите му къдри, за нея бе сладостно да чувства, че ръката на Майкъл притиска по-силно талията ѝ, а очите му излъчват нежност.

— Любима, ще стана суетен като паун.

— Но нали е просто глупаво да се отрича, че си красив като бог.

Всъщност Джулия говореше и мислеше така, защото ѝ доставяше удоволствие, но не само заради това — тя знаеше, че и той с удоволствие слуша комплиментите ѝ. Майкъл се отнасяше към нея с нежност и възхищение, беше му леко с нея, доверяваше ѝ се, но Джулия знаеше, че той не е влюбен в нея. Утешаваше се с мисълта, че я обича дотолкова, доколкото може, и вярваше, че когато се оженят, нейната страст ще пробуди и у него ответна реакция. А засега призоваваше на помощ целия си такт и проявяваше максимална сдържаност. Знаеше, че не може да си позволи да му стане скучна. Знаеше, че не трябва да му е в тежест, че той никога не трябва да почувства някакво задължение спрямо нея. Майкъл можеше да я остави, за да отиде да играе голф или да закуси с някой случаен познат, но тя не му даваше да разбере и най-малко, че това и е неприятно. И понеже подозираше, че сценичният ѝ успех засилва чувството му към нея, работеше като вол, за да играе добре.

На втората година от техния годеж в Мидълпул пристигна един американски менажер, който издирваше млади таланти и който беше чувал за трупата на Джими Лангтън. Той остана очарован от Майкъл. Изпрати му бележка, в която го канеше да го посети в хотела му на другия ден. Без дъх от вълнение, Майкъл показа бележката на Джулия. Това можеше да означава само едно — искаха да му предложат ангажимент. Сърцето ѝ се сви, но тя се престори, че изпитва същия възторг като него, и на другия ден го придружи. Когато Майкъл отиде да говори с великия човек, тя остана да го чака във фойето.

— Пожелай ми щастие — шепнеше той, докато вървеше към асансьора. — Толкова е хубаво, че ми е трудно да повярвам.

Джулия седеше в коженото кресло и от все сърце мечтаеше американският менажер да предложи на Майкъл такава роля, че той да я отхвърли, или заплатата, която да бъде под достойнството му. Или пък обратно, да го накара да прочете част от ролята, за която иска да го

ангажира, и да види, че тя не му е по силите. Но когато след половин час Майкъл слезе във фоайето със сияещ поглед и лека походка, Джулия разбра, че договорът е сключен. За миг почувства, че ей сега ще ѝ прилошее, и като се опитваше да изобрази на лицето си щастлива усмивка, усети, че мускулите ѝ не се поддават на усилието.

— Всичко е наред. Каза ми, че това е дяволски хубава роля — младо момче на деветнадесет години. Осем или девет седмици в Ню Йорк, след това гастроли из страната. Общо четиридесет седмици в трупата на Джон Дру^[2]. Двеста и петдесет долара на седмица.

— Любими, толкова се радвам за теб.

Беше ясно, че с готовност е приел предложението. Дори не бе допуснал мисълта, че би могъл да откаже.

„А аз... аз“ мислеше си тя, „дори да ми бяха предложили хиляда долара на седмица, все едно. Не бих заминала, не бих се разделила с него.“

Джулия беше обхваната от отчаяние. С нищо не можеше да му попречи. Трябваше да се преструва, че е на седмото небе от щастие. Майкъл бе твърде възбуден, за да може да стои на едно място, и те излязоха ма оживената улица.

— Това е удивителен шанс. Разбира се, в Америка всичко е скъпо, но ще се опитам да живея с петдесет долара на седмица. Казват, че американците са много гостоприемни и понякога ще имам възможност да се храня безплатно. Не виждам защо да не мога да спестя осем хиляди долара за четиридесет седмици, а това са хиляда и шестстотин лири.

„Той не ме обича. Пукната пара не дава за мен. Мразя го. Ще ми се да го убия. Дяволите да го вземат този американец.“

— А ако ме ангажира и за следващата година, ще получавам триста долара седмично. Това означава, че за две години ще мога да спестя голяма част от четирите хиляди лири, от които се нуждаем. Почти достатъчно, за да започнем това, което сме намислили.

— За следващата година?! — за миг Джулия престана да се владее и сълзи задавиха гласа ѝ. — Искаш да кажеш, че заминаваш за две години?

— Е, през лятото, разбира се, ще се върна. Ще ми заплатят пътните обратно до Англия и ще отида у дома, за да харча по-малко.

— Не знам как ще живея тук без теб!

Тя произнесе тези думи весело, дори небрежно, като че ли ги каза единствено да се покаже учтива.

— Ще прекараме лятото заедно и знаеш ли, година, дори две ще прелетят, без да ги усетим.

Майкъл вървеше, където му видят очите, но Джулия през цялото време го направляваше в посоката, в която тя желаше, и изведнъж се намериха пред вратите на театъра. Джулия се спря.

— Довиждане. Трябва да отскоча да видя Джими.

Лицето на Майкъл помръкна.

— Нима ще ме оставиш точно сега? Та аз нямам с кого да поговоря. Мислех, че ще отидем да хапнем нещо преди представлението.

— Много съжалявам. Джими ме чака, а ти сам знаеш какъв е.

Майкъл ѝ се усмихна с милата си добродушна усмивка.

— Е, върви тогава. Няма да се сърдя, че веднъж си ме зарязала.

Той продължи пътя си, а Джулия влезе в театъра през служебния вход. Джими Лангтън бе подредил в мансардата приятно жилище, до което можеше да се стигне, като се мине през балкона. Тя позвъни на вратата. Отвори ѝ самият Джими. Беше учуден, но се зарадва да я види.

— Здравей, Джулия, влизай!

Тя мина покрай него, без да продума, и чак когато се намери в малката неподредена гостна с разхвърляни наоколо ръкописи на пиеси, книги или просто боклук, остатъците от скромния му обяд върху една табла до бюрото, тя се обърна с лице към него. Зъбите ѝ бяха стиснати, погледът ѝ намръщен.

— Дявол такъв!

С едно движение само тя се добра до него, хвана го с две ръце за яката на разкопчаната му риза и го разтърси. Джими се опита да се освободи, но тя беше силна и при това разярена.

— Престани! Стига!

— Дявол такъв, мръсна свиня, подъл мерзавец!

Джими изви тялото си и силно я плесна по страната. Джулия инстинктивно го пусна и притисна ръка до лицето си — беше я заболяло. Заплака.

— Негодник! Мръсно куче! Да биете жена!

— Приказвай ги на друг, миличка. Нима не знаеш, че ако някой ме удари, дори и жена, аз винаги отвърщам на удара?

— Не съм ви докосвала.

— Едва не ме удуши!

— Заслужавате си го. О, господи, готова съм да ви убия.

— Хайде, седни, пиленце, а аз ще ти наля малко уиски, за да дойдеш на себе си. После всичко ще ми разкажеш.

Джулия се огледа за кресло, където ми могла да седне.

— Господи, истинска кочина. Защо не повикате някоя жена да почисти?

Със сърдит жест тя изблъска на пода книгите от креслото, хвърли се в него и заплака, сега вече съвсем сериозно. Джими ѝ наля порядъчно количество уиски, добави малко сода и я накара да го изпие.

— Е, а сега обясни по какъв повод изигра тази сцена от „Тоска“?

— Майкъл заминава за Америка.

— Така ли?

Тя се изви и се освободи от ръката му, която бе праметнал през рамото ѝ.

— Как сте могли? Как сте могли?

— Нямам нищо общо с това.

— Лъжете! Вероятно не знаете и това, че този подъл менажер се намира в Мидълпул? Всичко е ваша работа, не се съмнявам. Направили сте го нарочно, за да ни разделите.

— О, миличка, ти си несправедлива към мен. Наистина му казах, че може да вземе, който си иска член от трупата ми, с изключение на Майкъл Гослин.

Джулия не видя израза на очите му, когато произнасяше тези думи, в противен случай би се запитала защо има толкова доволен вид, като че ли му се бе удало да изиграе някому много лоша шега.

— Дори мен? — попита тя.

— Знаех, че не са ми нужни актриси. Имат си ги достатъчно. Липсват актьори, които умеят да носят костюмите си и не плюят на пода в гостната.

— О, Джими, не пускай Майкъл. Не ще го преживея.

— Как мога да го спра? Договорът му с мен изтича на края на сезона. Тази покана е голяма възможност за него.

— Но аз го обичам. Искам го. Представете си, че в Америка някоя богата наследница се влюби в Майкъл?

— Ако любовта му към теб не го спре, прати го по дяволите.

Думите му отново я раздразниха.

— Мръсен, стар евнух, какво знаеш ти за любовта?

— Ох, тези жени — въздъхна Джими. — Ако се опиташ да легнеш с тях, наричат те мръсен стар сваляч, в противен случай казват, че си мръсен стар евнух.

— Ах, вие нищо не разбирате. Той е толкова потресаващо красив, жените ще започнат да се влюбват в него една подир друга, а той толкова лесно се поддава на ласкателства. Всичко може да се случи за две години.

— За две години?

— Ако го харесат, ще го оставят за още една година.

— Е, колкото до това, можеш да бъдеш спокойна. Ще се върне още в края на първия сезон, и то завинаги. Този менажер го видя само в „Кандида“. Единствената роля, в която е горе-долу сносен. Помни ми думата, няма да мине много време и ще разберат, че са сключили неизгодна сделка. Той ще се провали.

— Какво разбирате вие от актьори!

— Всичко.

— С радост бих ви извадила очите.

— Предупреждавам те, че ако се опиташ да ме докоснеш, този път няма да се отървеш само с лека плесница. Така ще те цапардосам по устата, че цяла седмица няма да можеш да се храниш.

— О, господи, не се съмнявам. И вие се наричате джентълмен?

— Само когато съм пиан.

Джулия се изкиска и Джими почувства, че най-лошото вече е отминало.

— Знаеш не по-зле от мен, че на сцената той не може да се мери с теб. Казвам ти — ти ще станеш най-великата актриса след мис Кендъл^[3]. Защо ти е да се свързваш с човек, който винаги ще виси на шията ти като воденичен камък? Искате да имате собствен театър и той ще пожелае да бъде твой партньор. Майкъл никога няма да стане добър актьор.

— Той притежава красива външност. Мога да го извлека нагоре със собствени сили.

— Не бих казал, че си много скромна. Но тук грешиш. Ако искаш да пожънеш успех, не можеш да си позволиш да имаш за партньор някой, който не е на твоето равнище.

— Не ме интересува. По-скоро ще се омъжа за него и ще се проваля на сцената, отколкото да играя с друг, за да пожъна успех.

— Девственица ли си?

Джулия отново се изкиска.

— Това не ви засяга, но представете си — да.

— Така си и мислех. Е, ако това не е толкова важно за теб, защо не заминете за две седмици в Париж, когато закрием сезона? Той няма да тръгне по-рано от месец август. Може би тогава ще се успокоиш.

— Майкъл не иска. Не е такъв човек. Той е джентълмен.

— Дори висшите класи произвеждат себеподобни.

— Ах, нищо не разбирате! — надменно отвърна Джулия.

— Обзалагам се, че ти също.

Джулия не благоволи да отговори. Тя наистина се чувстваше твърде нещастна.

— Не мога да живея без него, чувате ли? Какво ще правя, когато заминем?

— Ще останеш при мен. Ангажирам те за още една година. Събрах куп нови роли за теб и намерих актьор за ролята на първи любовник. Не актьор, а истинско откритие. Няма да повярваш колко е по-лесно да се играе с партньор, който ти откликва. Ще ти плащам дванадесет лири на седмица.

Джулия се доближи до него и изпитателно го погледна в очите.

— И нагласихте всичко това, за да ме накарате да остана при вас още един сезон? Разбихте сърцето ми, разрушихте целия ми живот само за да ме задържите в пършивия си театър?

— Кълна се, че не е вярно. Харесваш ми, аз ти се възхищавам, а работите ни през последните две години вървят от хубаво по-хубаво. Но, дявол да го вземе, такава подлост не бих извършил!

— Лъжеш, мръсен лъжец!

— Кълна се, че това е чистата истина.

— Тогава го докажете! — разпалено каза тя.

— Как мога да го докажа? Сама знаеш, че съм наистина порядъчен човек.

— Дайте ми петнадесет фунта седмично и ще ви повярвам.

— Петнадесет лири седмично? Знаеш колко печели трупата ни. Не мога. Е, добре... Но ще трябва да добавя трите лири от собствения си джоб.

— Не ми пука.

---

[1] Из стихотворението на английския поет Ричард Лъзлийс (1618 — 1658) „На Лукаста, преди да тръгна на война“. Превод Ал. Шурбанов. — Б.пр. ↑

[2] Дру, Джон (1853 — 1927) — американски актьор. — Б.пр. ↑

[3] Кендъл, Маргрет (1849 — 1935) — талантива английска актриса, съпруга на английския актьор Уилям Кендъл. — Б.пр. ↑

VI

След две седмици репетиции Майкъл бе лишен от ролята, за която го бяха ангажирали, и трябваше да се шляе три-четири седмици, за да намерят нещо подходящо за него. Започна в пиеса, която не се задържа в Ню Йорк дори и месец. Изпратиха трупата на турне, но спектакълът се приемаше все по-лошо и трябваше да го свалят от репертоара. След поредното чакане Майкъл получи роля в историческа пиеса, която така подчертаваше красотата му, че никой не забеляза посредствената му и игра; с тази роли той завърши сезона. И дума не ставаше за подновяване на договора му. Менажерът, който го беше ангажирал, подхвърляше хапливо:

— Много бих дал, за да се разплатя с този Лангтън, кучия му син! Знаел е какво прави, като ми е подхвърлил такъв истукан.

Джулия редовно пишеше на Майкъл дълги писма, пълни с любовни излияния и клюки, а той ѝ отговаряше един път в седмицата точно в четири страници, изписани с четливия му, акуретен почерк. Винаги се подписваше „с любов...“, но посланията му носеха по-скоро информативен характер. Въпреки това Джулия очакваше всяко писмо, примряла от нетърпение, и го препрочиташе безброй пъти. Писмата на Майкъл звучаха бодро и при все че не говореше почти нищо за театъра, а бе само споменал, че са му предложили лоши роли, а пиесите, в които е трябвало да играе, са под всякаква критика, в театралните среди всичко се узнава много бързо и Джулия дочу, че Майкъл не е имал никакъв успех.

„Това, разбива се, е свинство от моя страна“, мислеше си тя, „но слава богу, че се е провалил.“

И когато Майкъл съобщи деня, в който ще пътува обратно, Джулия не можеше да сдържи радостта си. Накара Джими така да състави програмата, че тя да може да отиде в Ливърпул и да посрещне Майкъл.

— Ако корабът закъснее, възможно е да остана да ношувам там — каза тя на Джими.

Той иронично се усмихна.

— Изглежда, си мислиш, че в суматохата на връщането ще ти се удаде да го съблазниш.

— Какво прасе сте!

— Хайде стига, миличка. Ето какво ще те посъветвам: накарай го да се насмуче, заключи го в стаята си и му кажи, че няма да го пуснеш, докато не те обезчести.

Но когато Джулия се приготви за тръгване, Джими я изпрати до гарата. Като я настаняваше във вагона, той я потупа по ръката.

— Вълнуваш ли се, скъпа?

— Ах, Джими, мили мой, безумно съм щастлива и се страхувам до смърт.

— Е, желая ти успех. И не забравяй: той не те заслужава. Ти си млада и хубава и освен това си най-добрата актриса в Англия.

След като влакът замина, Джими влезе в бюфета и си поръча уиски със сода. „Как този тъй наречен род човешки цял е глупости и грешки!“^[1], въздъхна той. А в това време Джулия стоеше в купето и се оглеждаше в огледалото.

„Устата ми е твърде голяма, лицето — твърде тежко, а носът — твърде месест. Слава богу, имам красиви очи и красиви крака. Не съм ли много гримирана? Майкъл не обича грим извън сцената. Но без руж съм доста бледа. Миглите ми са хубави. Дявол да го вземе, не съм чак толкова грозна.“

Тъй като до последния миг не знаеше дали Джими ще я пусне, Джулия не бе предупредила Майкъл, че ще то посрещне. Той беше учуден и искрено радостен да я види. Прекрасните му очи сияеха.

— Станал си още по-красив — каза Джулия.

— Ах, не говори глупости — засмя се той и я прегърна. — Нали можеш да останеш до вечерта?

— Мога да остана до утре сутринта. Запазила съм две стаи в „Аделфи“, за да си поговорим на воля.

— А не е ли твърде разкошно там?

— Хайде, стига, не се връщаш от Америка всеки ден, нали? Плюй на парите.

— Ти си една малка прахосница.

— Не знаех кога ще пристигна, затова писах на родителите си, че ще им съобща с телеграма кога ще бъда в Челтнам. Ще им пиша, че

пристигам утре.

Когато отидоха в хотела, Джулия покани Майкъл в своята стая, за да си поговорят на спокойствие. Седна в скута му, обви шията му с ръце и притисна бузата си до неговата.

— Ах, колко е приятно да се завърнеш отново у дома — въздъхна тя.

— Може и да не ми казваш това — отвърна той, без да се досети, че тя има предвид обятията му, а не Англия.

— Още ли ти харесвам?

— И още как!

Тя го целуна с любов.

— Не можеш да си представиш колко ми липсваше.

— Аз напълно се провалих в Америка — каза Майкъл. — Не исках да ти го пиша, за да не се разстройваш, сметнах, че не ставам за нищо.

— Майкъл! — извика тя, като че ли не можеше да му повярва.

— Мисля, че съм твърде типичен англичанин за тях. Повече не ме искат. Така и предполагах, но все пак ги попитах съвсем проформа дали няма да продължат договора ми, а те отговориха — не, в никакъв случай.

Джулия мълчеше. Външно изглеждаше загрижена, но сърцето ѝ се пръскаше от радост.

— Искрено да ти кажа, на мен ми е все едно. Америка не ми хареса. Безспорно това е удар по самолюбието ми, но какво друго ми остава? Да се усмихна и край. Ще го преживея някак си. Ако знаеше с какви типове трябваше да си имам работа! В сравнение с някои от тях Джими Лангтън е истински джентълмен. Дори да ме бяха помолили да остана, бих отказал.

При все че Майкъл се държеше, Джулия почувства, че е дълбоко уязвен. С какво ли не е трябвало да се примирява! Ужасно ѝ беше жал за него, но в същото време, ах, какво облекчение чувстваше.

— Какви са плановете ти? — спокойно попита тя.

— Ще остана у дома известно време и ще обмисля всичко както трябва. А след това ще отида в Лондон и ще видя дали ще ми се удаде да получа роля.

Тя знаеше, че би било безполезно да му предлага да се върне в Мидълпул. Джими Лангтън нямаше да го ангажира.

— Нима не искаш да дойдеш с мен?

Джулия не вярваше на ушите си.

— Аз? Любими, ти знаеш, че с теб бих тръгнала накрай света.

— Договорът ти свършва в края на този сезон и ако имаш намерение да постигнеш нещо, време е вече да завоюваш Лондон. В Америка спестявах всеки шилинг. Наричаха ме скъперник, но аз просто не им обръщах внимание. Нося около хиляда и петстотин лири.

— Но как, по дяволите, успя, Майкъл?

— Е, не се разпусках много — усмихна се той щастливо. — Разбира се, с тези пари не ще успея да открия театър, но ми стигат, за да се ожения, искам да кажа, че ще има на какво да разчитаме, ако не получим веднага ангажимент или ако след това временно се окажем без работа.

На Джулия ѝ трябваха няколко секунди, за да осъзнае думите му.

— Искаш да кажеш да се оженим веднага?

— Разбира се, това е рисковано, когато нямаме нищо определено занапред, но понякога си струва да рискуваш.

Джулия взе лицето му в дланите си и притисна устни до неговите. После дълбоко въздъхна.

— Любими, ти си великолепен, красив си като гръцки бог, но си най-големият глупак, когото познавам.

Вечерта отидоха на театър, а на вечеря поръчаха бутилка шампанско, за да отпразнуват срещата си и да вдигнат тост за своето бъдеще. Когато Майкъл изпрати Джулия до стаята ѝ, тя повдигна лицето си към неговото.

— Искаш да ти пожелаая лека нощ в коридора, така ли? Ще вляза за минута при теб.

— По-добре недей, любими — отвърна тя със спокойно достойнство.

Джулия се чувстваше като благородна девица, която трябва да спазва всички традиции на своя знатен и древен род. Чистотата ѝ беше драгоценна перла. Чувстваше, че прави изключително добро впечатление. Майкъл беше истински джентълмен, и, дявол да го вземе, на нея ѝ приличаше да се държи като истинска лейди. Джулия беше толкова довольна от собствената си роля, че когато влезе в стаята си и захлопна вратата по-силно, отколкото бе нужно, започна да се разхожда напред-назад, като благосклонно кимаше наляво и надясно с

глава на своите раболепни васали. Протегна бялата си като лилия ръка, като че ли подаваше за целувка на своя треперещ стар иконом (като бебе често я бе люлял на коленете си), и когато той притисна бледите си устни към ръката ѝ, тя почувствува, че нещо капна на кожата ѝ. Сълза.

---

[1] Из пиесата на Уилям Шекспир „Сън в лятна нощ“ — Б.пр. ↑

VII

Първата година на брака им щеше да бъде много бурна, ако Майкъл не беше толкова уравновесен. Само радостта от това, че е получил хубава роля, предпремиерната треска, или възбудата след някоя вечеринка, на която бе изпил няколко чаши шампанско, бяха в състояние да насочат практичния му ум към любовни помисли. Никакво ласкателство, никаква съблазън не можеха да го прелъстят, ако на другия ден го очакваше някаква делова среща, за която бе нужна свежа глава, или пък му предстоеше игра на голф, за която му беше нужно точно око. Джулия му правеше безумни сцени. Ревнуваше го от приятелите му в Клуба на артистите, от игрите, които го отвличаха от нея, от официалните обеди, които той не пропускаше под предлог, че трябва да се запознава с хора, които биха им потрябвали. Изпадаше в ярост от това, че когато тя стига до истеричен припадък, той остава съвършено спокоен, със скръстени ръце и с добродушна усмивка на красивото си лице, като че ли всичко това бе просто забавно.

— Нали не мислиш, че тичам подир някоя жена? — питаше Майкъл.

— Откъде да знам? Всеки може да види, че не даваш пукната пара за мен.

— Много добре знаеш, че за мен си единствената жена в света.

— Боже мой!

— Не разбирам какво искаш.

— Искам любов. Мислех, че съм, се омъжила за най-красивия мъж в Англия, а излезе, че съм се свързала с една кукла, един манекен!

— Не говори глупости. Аз съм обикновен нормален англичанин, а не италиански латернаджия.

Джулия сновеше напред-назад из стаята. Те притежаваха малък апартамент на Бъкингам Гейт, в който нямаше къде да се разгърнеш, но Джулия правеше невъзможното. Тя повдигна ръце към небето.

— Можех да бъда кривогледа и гърбава. Можех да бъда на петдесет години. Нима съм толкова непривлекателна? Така унижително

да моля за твоята любов. Ах, колко съм нещастна!

— А това беше сполучлив жест, скъпа. Като че ли запращаш крикетна топка. Запомни го.

Тя му хвърли презрителен поглед.

— Ето единственото, за което мислиш. Сърцето ми се къса, а ти ми говориш за жестове, които съм направила съвсем случайно.

Но по изражението на лицето ѝ той разбра, че тя го складира някъде дълбоко в паметта си, и знаеше: при случай Джулия щеше да се възползва от него.

— В края на краищата любовта не е всичко на този свят. Тя е хубаво нещо в подходящо време и подходящо място. Добре се развличахме през медения си месец, това е неговото предназначение, а сега е време да се заловим за работа.

Беше им провървяло. И двамата бяха успели да получат прилични роли в пиеса, която имаше успех. В ролята на Джулия имаше една силна сцена, която винаги предизвикваше бурни аплодисменти. Удивителната красота на Майкъл беше своего рода сензация. Майкъл със своята коректна предприемчивост, със своето весело добродушие им правеше прекрасна реклама и техните снимки започнаха да се появяват по страниците на илюстрираните описания. Често ги канеха на вечери и Майкъл, въпреки спестовността си, не се колебаеше да харчи пари, за да забавлява хора, които можеха да му бъдат полезни. В такива случаи Джулия просто оставаше поразена от щедростта му. Менажерът на театъра, в който играеха, предложи на Джулия главната роля в новата пиеса и при все че в нея нямаше нищо подходящо за Майкъл и на Джулия много ѝ се щеше да откаже, той не ѝ разреши. Каза, че не могат да си позволят чувствата им да пречат на работата. А скоро и Майкъл получи роля в една историческа пиеса.

Когато избухна войната, и двамата бяха на сцената. За гордост и отчаяние на Джулия Майкъл тутакси се записа доброволец, но с помощта на един от бившите колеги на баща си, който заемаше важен пост в Министерството на войната, много скоро получи офицерско звание. Когато Майкъл замина за Франция, Джулия горчиво съжали за всичките упреци, с които толкова често го бе обсипвала, и реши, че ако го убият, ще свърши със себе си. Искаше да стане милосърдна сестра и също да замине за фронта, та поне да тъпчат по една и съща земя, но Майкъл ѝ обясни, че неин патриотичен дълг е да продължава да играе,

и тя нямаше сили да се възпротиви на молбата му, която можеше да се окаже последна. Майкъл от душа се наслаждаваше на войната. Беше много популярен в полковия клуб и старите кадрови офицери го приемаха като свой човек, независимо от това, че е актьор. Като че ли семейството на потомствени военни, от което произлизаше, бе оставило своя отпечатък върху него, защото той инстинктивно започна да се държи и дори да мисли като професионален офицер. Проявяваше такт, умееше да се държи в обществото, ловко пускаше в ход връзките си и просто неминуемо щеше да попадне в свитата на някой генерал. Прояви се като добър организатор и прекара последните години от войната в състава на Главното командване. Завърна се с чин майор и с кръста и ордена на Почетния легион.

През това време Джулия изигра редица големи роли и бе призната за най-добрата от по-младите актриси. По време на войната театърът процъфтяваше и Джулия спечели от това, че участваше в пиеси, които дълго не слизаха от сцената. Заплатите се повишиха и с помощта на разумните съвети, които Майкъл ѝ даваше, тя успяваше да измъкне от театралните менажери по осемдесет лири на седмица въпреки тяхното нежелание. Майкъл се завърна в отпуск и Джулия беше безумно щастлива. При все че ако беше пасъл овце в Нова Зеландия, не би бил в по-голяма безопасност, Джулия се държеше така, като че ли кратките мигове, които Майкъл прекарваше с нея, са последните дни, в която му е съдено да се наслаждава на този свят. Тя гледаше на него, като че ли току-що се е спасил от кошмара на окопите, и бе нежна, грижлива и невзискателна.

Точно преди края на войната Джулия го разлюби.

В това време беше бременна. Майкъл смяташе, че е неразумно да имат дете тъкмо сега, но Джулия приближаваше тридесетте и реши, че ако въобще искат да имат деца, не бива да отлагат повече. Положението ѝ в театъра бе толкова стабилно, че можеше да си позволи да изчезне от сцената за няколко месеца, а можеха да убият Майкъл всеки миг — разбира се, той твърдеше, че нищо не го застрашава, но просто я успокояваше, дори и генералите, и тях ги убиваха, — единствено заради детето му можеше да продължи да живее. Очакваха бебето в края на годината. Джулия жадуваше за Майкъл както никога. Тя се чувстваше прекрасно, но малко объркана и безпомощна, страшно тъгуваше за прегръдката му, ужасно се

нуждаеше от неговата защита и покровителство. Майкъл пристигна. Бе удивително красив в добре скроената униформа с нашивки на щабен офицер и корона на пагоните си. Беше загорял и в резултат на лишенията, изпитвани в Генералния щаб, бе понапълнял. Късо подстриган, безгрижен и стегнат, той изглеждаше военен до мозъка на костите си. Настроението му бе великолепно не само защото се бе завърнал у дома за няколко дни, а защото краят на войната вече се виждаше. Майкъл имаше намерение да се уволни от армията колкото е възможно по-скоро. Какъв е смисълът, че има връзки, ако не ги използва добре? Толкова много млади актьори бяха напуснали сцената — кой от патриотизъм, кой затова, че останалите в родината патриоти бяха направили живота им непоносим, кой поради военната мобилизация, — че главните роли бяха попаднали в ръцете на хора или негодни за военна служба, или уволнени от армията след тежка контузия. Обстановката беше рядко благоприятна, а Майкъл разбираше, че ако не губи време, ще може да си избере роли каквито пожелае. А когато напоси на публиката за себе си, двамата биха могли да си потърсят театър и с името, което Джулия си беше спечелила, да си създадат собствена труппа без никакъв риск.

Те говориха за това до късно през нощта, а след това си легнаха. Тя страстно се притисна до него, той я прегърна. След тримесечно въздържание Майкъл беше настроен на любовна вълна.

— Ти си моята най-прекрасна женичка — прошепна той.

Притисна устни до нейните. И изведнъж Джулия почувства странно отвращение. Едва се въздържа да не го отблъсне. По-рано ѝ се струваше, че тялото му, неговото прекрасно младо тяло, ухае на цветя и мед, тя сладостно вдишваше този аромат и това усещане бе едно от нещата, които я приковаваха към Майкъл, но сега по някакъв тайнствен начин Майкъл бе загубил очарованието си. Джулия съзна, че той няма вече аромата на младостта и е станал просто мъж. Леко ѝ прилоша. Не можеше да отвърне на неговата страст и копнееше Майкъл да удовлетвори желанието си колкото е възможно по-бързо, да се обърне на другата страна и да заспи. Джулия дълго не можа да затвори очи. Беше ужасена. Сърцето ѝ прималя, тя разбра, че се лишава от нещо много скъпо, беше ѝ жал за самата нея, беше готова да заплаче, но в същото време тържествуваше. Струваше ѝ се, че му отмъщава за всички предишни и толкова горчиви мъки; беше се

освободила от оковите, които я привързваха към Майкъл, и ликуваше. Сега беше на равна нога с него. Джулия изтегна крака и въздъхна с облекчение: „Господи, колко е прекрасно да бъдеш господарка на самата себе си.“

Те закусиха в спалнята, Джулия в леглото, а Майкъл на малка масичка до нея. Докато той четеше вестника, тя се вглеждаше в него. Нима някакви си три месеца са могли така да го променят? А може би през всичките тези години тя бе гледала на Майкъл с очите, с които го бе видяла най-напред, когато бе излязъл на сцената в Мидълпул с цялото великолепие на младостта и красотата си и я бе поразил с любов като със смъртоносна болест? Той все още беше удивително красив. В края на краищата бе само на тридесет и шест години, но младостта му беше отминала. С късо подстриганата си коса, обветрена кожа, малки бръчици, които бяха започнали да набраздяват гладкото му чело и да се появяват в края на очите му, той се бе безвъзвратно превърнал в мъж. Беше изгубил своята хлапашка грация, жестовете му бяха станали еднообразни. Поотделно тези неща бяха дреболии, но взети заедно изменяха абсолютно всичко в нейния остър и преценяващ поглед. Майкъл беше остарял.

Продължаваха да живеят в малкия апартамент, който бяха наели още като пристигнаха в Лондон. При все че в последно време Джулия печелеше доста, струваше им се, че няма смисъл да се местят, докато Майкъл е все още в армията. Но тъй като очакваха бебето, жилището им безусловно бе твърде тясно. Джулия огледа една къща на Риджънтс Парк и много я хареса. Пожела да се премести там отрано с оглед на раждането.

Прозорците на къщата гледаха към градината. Над етажа, където се намираха гостната и столовата, имаше две спални, а на втория етаж — още две стаи, които биха могли да се използват като занималия и спалня за детето. Майкъл хареса всичко, дори цената му се стори умерена. През последните четири години Джулия печелеше толкова повече от него, че предложи да мебелира къщата за своя сметка. Те разговаряха в една от спалните.

— Мога да поставя в своята спалня онова, което имаме — каза тя. — А за теб ще купя от Мейпъл една хубава гарнитура.

— Не искам да давам много пари за моята стая — усмихна се той, — едва ли ще я ползвам толкова често.

Майкъл обичаше да спи в едно легло с нея. Без да бъде страстен, той беше нежен и чувстваше животинска наслада да я усеща до себе си. Много години това ѝ доставяше най-голяма радост. Сега самата мисъл я раздразни.

— О, не съм уверена, че можем да си позволим тези глупости, докато не се роди бебето. Дотогава ще се наложи да спиш сам.

— Не съм мислил за това. Ако смяташ, че така ще бъде по-добре за детето...

VIII

Майкъл се демобилизира в деня, в който свърши войната, и веднага получи ангажимент. Върна се на сцената много по-добър актьор, отколкото беше. Безгрижните маниери, които бе получил в армията, изглеждаха много ефектни на сцената. Непринуден, сложен като спортист, винаги весел, с лека усмивка и искрен смях, той беше много подходящ за комедии. Високият му глас придаваше особена пикантност на фриволните реплики и при все че като любовник не беше убедителен, можеше да предложи сърцето и ръката си като на шега и да се обясни в любов, като че ли се надсмива над себе си, и така да изобрази любовен пазарлък, че да хвърли публиката във възторг. Майкъл никога не се опитваше да играе някой друг, освен себе си. Специализира се в роли на мъже, които се наслаждават на живота, богати нехранимайковци, джентълмени картоиграчи, гвардейци и млади безделници, нелишени от привлекателност. Менажерите го обичаха. Майкъл работеше усърдно и се подчиняваше на указанията. Главното за него беше да получи роля, но каква — нямаше значение. Упорито се домогваше до възнаграждение, което мислеше, че заслужава, но ако не му се удадеше, предпочиташе да се съгласи с по-малко, отколкото да стои без работа.

Майкъл внимателно кроеше планове си. През зимата, веднага след войната, се разрази епидемия от инфлуенца. Родителите му умряха. Той получи в наследство около четири хиляди лири и тази сума, заедно със спестяванията му и парите на Джулия, увеличаваше техния капитал на почти седем хиляди. Но наемите на театралните салони чудовищно се бяха покачили, нараснали бяха заплатите на актьорите и на сценичните работници и вече бяха нужни много повече пари, за да открият собствен театър. Капитал, който до войната бе почти достатъчен за това, сега доникъде не можеше да стигне. Оставаше един изход — да се намери някой богаташ, който да им стане съдружник, така че един или два неуспеха да не ги извадят от строя. Говореше се, че винаги може да се намери някой балама, който

да подпише чек за доста голяма сума за някоя нова пиеса, но когато се стигнеше до същността на въпроса, ставаше ясно, че главната роля в пиесата ще трябва да играе някоя хубавелка, която богаташът покровителства, и че парите ще бъдат дадени само при това условие. Преди години Майкъл и Джулия често се шегуваха, че някоя богата старица би трябвало да се влюби в него и да му помогне да открие свой театър, но той отдавна вече беше разбрал, че нито една богата жена не ще се съблазни от млад актьор, чиято жена е също актриса и на която той е верен до гроб. Все пак те намериха жена с пари, при това съвсем не стара, жена, която се интересува не от Майкъл, а от Джулия.

Мисис Дьо Вриз беше вдовица. Тази ниска, пълна, малко мъжка жена с красив еврейски нос, красиви еврейски очи, неудържима енергия, експедитивна и в същото време неуверена в себе си, обожаваше театъра. Когато Джулия и Майкъл решиха да опитат късмета си в Лондон, Джими Лангтън, при когото тя идваше в трудни моменти, тогава, когато театърът беше пред закриване, им даде препоръчително писмо до нея с молба да им помогне с каквото може. Мисис Дьо Вриз беше гледала Джулия в Мидълпул. Тя устрои няколко вечери, за да запознае младите актьори с театралните менажери, и ги покани в своя великолепен дом близо до Гилфърд, където двамата се наслаждаваха на такъв разкош, какъвто дори не бяха сънували. Майкъл никак не ѝ хареса. Джулия се възхищаваше на цветята, които Доли дьо Вриз изпращаше в апартамента ѝ и в гримьорната ѝ, беше във възторг от нейните подаръци: чантички, несесери, огърлици от полускъпоценни камъни, брошки, но не показваше, че се досеща на какво се дължи щедростта на Доли, и я приемаше изключително като израз на нейното възхищение от таланта ѝ. Когато Майкъл замина на война, Доли настояваше Джулия да се премести при нея, в дома ѝ на Монтегю Скуеър, но Джулия с огромна благодарност отказа, при това в такава тактична форма, че като въздъхна и пророни сълза, Доли започна да ѝ се възхищава още повече. Когато се роди Роджър, Джулия я покани да му стане кръстница.

От известно време Майкъл си мислеше дали да не се обърне към Доли за парите, от които имаха нужда. Но бе достатъчно проникателен и разбираше, че дори да направеше нещо за Джулия, Доли никога

нямаше да си мръдне пръста за него. А Джулия отказа да прибегне до помощта ѝ.

— И без това е била толкова добра към нас, че наистина не бих могла да ѝ поискам нищо повече, а ако откаже, ще ни стане много неприятно.

— Играта си струва тази жертва, а пък тя дори и да загуби нещо в нея, няма да го почувства. Сигурен съм, че ако пожелаеш, би могла да я предумаш.

Джулия не се съмняваше ни най-малко в това. Майкъл бе толкова наивен в някои неща: тя не сметна за нужно да му обяснява очевидни факти.

Но Майкъл не беше от онези, които лесно се отказват от плановите си. Двамата с Джулия заминаваха да прекарат уикенда в Гилфърд у Доли. Тръгнаха веднага след представлението в събота вечер с новата кола, която Джулия му бе подарила за рождения ден. Беше прекрасна топла вечер. Майкъл съвсем скоро беше закупил правото пръв да постави три пиеси, които и двамата харесваха, и бе чул за някаква театрална сграда, която би могла да се наеме при приемливи условия. Всичко беше вече готово да започнат, но не им достигаше едно — пари. Той предумваше Джулия да се възползва от предстоящото посещение.

— Ако толкова искаш, помоли я сам — нетърпеливо каза Джулия. — Казвам ти, че аз няма да я моля.

— На мен тя няма да даде. А ти можеш да я въртиш на малкия си пръст.

— И двамата знаем при какви условия се финансират пиеси. Човек или иска да спечели слава, или пък е влюбен в някого. Мнозина бърбят за изкуство, но рядко ще видиш някой да плати за него в брой, ако не се надява да извлече полза за себе си.

— Какво пък, ще предоставим цялата слава на Доли.

— Тя иска съвсем друго нещо.

— Какво имаш предвид?

— А ти не се ли досещаш?

Чак сега в главата на Майкъл нещо просветна и от изненада той намали скоростта. Нима Джулия бе права? Винаги е смятал, че не се харесва на Доли, но да предположи, че е влюбена в него — това дори не му е минавало през ум. Разбира се, Джулия е проникателна жена,

нищо не ще пропусне, но е толкова ревнива, милата, винаги ѝ се струва, че жените му се увесват на шията. Наистина за Коледа Доли му бе подарила копчета за ръкавели, но той си мислеше, че просто не иска да го обиди — та нали бе дала на Джулия брошка, която струваше не по-малко от двеста лири? Вероятно е направила това за заблуда. Е, добре, но той можеше да сложи ръка на сърцето си и чистосърдечно да каже, че никога не ѝ е давал никакви надежди. Джулия се изкиска.

— Не, мили, тя е влюбена, но не в теб.

Майкъл се смути. Но по какъв начин Джулия винаги успяваше да отгатне за какво си мисли той? Да, нищо не може да скриеш от тази жена.

— Тогава защо ме наведе на тази мисъл? За бога, изразявай се така, че да могат да те разберат.

Джулия това и направи.

— Никога в живота си не съм слушал подобни глупости — възкликна Майкъл. — Ти просто имаш мръсно въображение.

— Хайде стига, мили.

— Не, не вярвам на нито една твоя дума. В края на краищата и аз имам очи. Нима нищо не бих забелязал?

Джулия никога не го бе виждала толкова разсърден.

— А дори да е истина, ти ще успееш да се справиш с положението. Това е шанс един на хиляда и е просто безумство да го изпуснем.

— Клаудио и Изабела в „Мяра за мяра“^[1].

— Подло е да говориш така, Джулия. Дявол да го вземе, аз съм джентълмен.

„Nemo me impune lacessit.“

Те пропътуваха остатъка от пътя в мълчание като пред буря.

Мисис Дьо Вриз ги чакаше.

— Не исках да легна, преди да ви видя — каза тя и като задуши Джулия в обятията си, целуна я по двете бузи. А на Майкъл едва стисна ръката.

Джулия с удоволствие прекара цяла сутрин в леглото, като разглеждаше неделните вестници. Започна с театралните новини, премина към светската хроника, след това към женските страници и най-накрая плъзна поглед по заглавията на политическите статии. Тя не удостоверяваше с вниманието си рецензиите за книги и въобще ѝ беше

непонятно защо прахосват толкова много място за тях. Майкъл, който спеше в съседната стая, намина при нея да ѝ пожелае добро утро и отиде в градината. Скоро на вратата плахо се почука и влезе Доли. Големите ѝ черни очи сияеха. Тя седна на крайчеца на леглото и взе ръката на Джулия в своята.

— Скъпа, говорих с Майкъл и искам да финансирам вашия театър.

Сърцето на Джулия силно заби.

— О, Майкъл не е трябвало да ви моли за това. Аз не желая. Вие и без това направихте толкова много за нас.

Доли се наведе и целуна Джулия в устата. Гласът ѝ беше понисък от обикновено и леко трепереше.

— Ах, любов моя, нима не знаете, че за вас бих направила всичко на света? Ще бъде прекрасно! Това така ще ни сближи и аз толкова ще се гордея с вас!

Чуха, че Майкъл идва по коридора, като си подсвирква с уста. Когато той влезе в стаята, Доли се обърна към него и огромните ѝ очи бяха пълни със сълзи.

— Казах ѝ.

Майкъл не можеше да сдържи радостта си.

— Това се казва жена! — Седна на другия край на леглото и хвана Джулия за ръката, която Доли току-що бе пуснала. — Е, какво ще кажеш, Джулия?

Тя замислено го погледна.

„Vous l’avez voulu, Georges Dandin.“^[2]

— Какво е това?

— Молиер.

Още щом договорът за съдружие бе подписан, Майкъл нае театъра за есенния сезон, назначи и агент по рекламата. Във вестниците бяха изпратени кратки съобщения за откриването на новия театър, а Майкъл заедно с агента подготви за пресата своето интервю и това на Джулия. В седмичниците се появиха снимките им — поотделно, двамата заедно и тримата с Роджър. Те се рекламираха като семейство и искаха да извлекат от това колкото е възможно повече. Не бяха още решили с коя от трите пиеси би било най-добре да започнат. И ето че един следобед, когато Джулия седеше в спалнята си и четеше роман, Майкъл влезе с ръкопис в ръка.

— Погледни, искам още сега да прочетеш тази пиеса. Агентът току-що я е изпратил. Мисля, че е за чудо и приказ. Веднага трябва да дам отговор.

Джулия отмести романа.

— Сега ще се заема с нея.

— Аз съм долу. Обади ми се, когато свършиш, и ще я обсъдим заедно. Тук има изумителна роля за теб.

Джулия четеше бързо, пропускаше сцените, които не я интересуваха, като съсредоточаваше цялото си внимание върху ролята на главната героиня — та нали тя щеше да я изпълнява. Като прелисти и последната страница, тя позвъни със звънчето и каза на камериерката си (която беше и шивачка на костюмите и) да извести Майкъл, че е готова.

— Е, какво мислиш?

— Пиесата е хубава. Безспорно ще има успех.

Той долови някакво съмнение в гласа ѝ.

— Но какво има? Ролята е чудесна. Можеш да я изиграеш по-добре от всеки друг. Наситена е с комедийни ситуации и с колкото щеш душевни преживявания.

— Ролята е чудесна, не споря. Смущава ме мъжката роля.

— Тя също не е лоша.

— Да, но героят е на петдесет години, а ако го направиш по-млад, ролята ще изгуби от солта си. А и не ти подхожда да играеш възрастен човек.

— Права си, нямам никакво намерение да изпълнявам тази роля. За нея става само един актьор — Монти Върнън. И ние ще си го вземем. А аз ще играя Джордж.

— Но това е много малка роля. Защо ти е?

— А защо не?

— Мислех, че откриваме собствен театър, за да можем и двамата да играем главните роли.

— О, пукната пара не давам за това. Ако в пиесата има роля, достойна за теб, аз не влизам в сметката. Може би в следващата пиеса ще ми провърви повече.

Джулия се изтегна в креслото и по лицето ѝ започнаха да се стичат сълзи.

— Ах, каква съм свиня!

Майкъл се усмихна. Усмивката му беше обаятелна както преди. Той се приближи до нея и коленичи от едната ѝ страна, прегърна я.

— Боже мой! Какво се е случило с моето момиче?

Като го гледаше в този миг, Джулия съвсем не можеше да разбере какво е извиквало преди такава безумна страст в нея. Сега мисълта за интимни отношения с него я отвращаваше. За щастие Майкъл много харесваше спалнята си, която му бе подредила. Сексът никога не беше нещо важно за него и той дори изпитваше облекчение, като виждаше, че Джулия повече не предявява никакви претенции към него. Той с удоволствие си мислеше, че раждането я е успокоило, надяваше се, че е така, и само съжаляваше, че това не се бе случило малко по-рано. Един-два пъти се опита, повече от любезност, отколкото по някоя друга причина, да възобнови съпружеските им отношения, но Джулия винаги се извиняваше с умора, неразположение или пък с това, че ще играе в две представления на другия ден, да не говорим за пробата, която щяла да има сутринта. Майкъл приемаше всичко съвсем спокойно. С Джулия вече можеше да се живее много по-лесно, тя не му правеше никакви сцени и той се чувстваше по-щастлив отпреди. Беше сполучил в брака. Когато наблюдаваше другите двойки, не можеше да не види колко му е провървяло. Джулия беше славна жена и умна колкото сто дявола, с нея можеше да се говори за всичко. „Най-добрият другар, когото някога съм имал, кълна ви се.“ Той не се стесняваше да признае, че по-скоро би прекарал деня само с нея и никой друг, отколкото да играе голф.

Джулия с удивление откри, че изпитва жалост към Майкъл, защото е престанала да го обича. Тя бе добра жена и разбираше какъв жесток удар би било за самолюбието му, ако само заподозре колко малко означава за нея. Продължаваше да го ласкае. Забеляза, че от известно време Майкъл съвсем спокойно изслушва хвалебствените ѝ реплики за изтънчения му нос и красивите му очи. Джулия се забавляваше малко, като го виждаше как поглъща и най-неделикатния комплимент. Започна да го ласкае твърде грубо. Погледът ѝ все по-често се спираше на тънките му устни. Те ставаха все по-тънки и когато остарееше, устата му щеше да се превърне в тясна бездушна рязка. Пестеливостта на Майкъл, която на младини изглеждаше забавна и дори трогателна, сега ѝ вдъхваше отвращение. Когато някой актьор се окажеше в беда, а това се случваше често с актьорите, той

можеше да се надява на съчувствие и добра дума, но никога на малко пари. Самият Майкъл се смяташе дяволски щедър, когато се разделеше с някоя гвинея, а банкнота от пет лири за него беше върхът на разточителството. Скоро разбра, че Джулия харчи много за домакинството и под предлог, че иска да я избави от грижите, взе нещата в свои ръце. След това нищо не се пропиляваше. Пресмяташе се всяко пени. Джулия не разбираше защо прислужниците все още не са ги напуснали. Очевидно, защото Майкъл се държеше внимателно към тях. Със своята дружелюбност, със сърдечното си и приветливо отношение той ги караше да му угаждат, а готвачката оставаше доволна точно колкото него, ако откриеше месар, от когото можеше да купи кило месо с едно пени по-евтино, отколкото другаде. Джулия не можеше да сдържи смеха си, като си помислеше каква пропаст лежи между него, със страстта да икономисва, и разпуснатите прахосници, които толкова добре изобразяваше на сцената. Бе уверена, че Майкъл не е способен на щедър жест, но ето че сега като че ли това беше най-естественото нещо на света — той се оттегляше в сянка, за да ѝ даде възможност да блесне. Джулия бе толкова дълбоко трогната, че не можеше да говори. Горчиво се укоряваше за всички лоши мисли, които в последно време бяха минали през главата ѝ.

---

[1] В тази комедия на Шекспир Клаудио моли сестра си да му спаси живота с цената на безчестието си. — Б.пр. ↑

[2] „Ти сам поиска това, Жорж Данден“ (фр.) — фраза от комедията на Молиер „Жорж Данден, или измаменият съпруг“. — Б.пр. ↑

IX

Поставиха пиесата и тя имà успех. След това продължиха да поставят пиеси всяка година. Майкъл ръководеше театъра по същия начин и със същата пестеливост, както и своя дом, като извличаше всяко пени от онези спектакли, които имаха успех, а когато спектакълът се провалеше, което естествено се случваше понякога, загубите им не бяха чак толкова големи. Майкъл се ласкаеше от мисълта, че в цял Лондон не ще се намери театър, където да харчат толкова малко пари за поставянето на някоя пиеса. Той проявяваше огромна изобретателност, променяше нещичко в старите декори и ги правеше нови, а като използваше мебелите от склада в различни комбинации според случая, нямаше нужда да наема нови мебели за всяка постановка. Те си спечелиха репутацията на смел и инициативен театър, защото Майкъл беше готов да рискува и да постави пиеса на някой неизвестен автор, за да има възможност да заплати високите хонорари на известните. Той издирваше актьори, които са нямали случай да си създадат име и затова не претендираха за високо възнаграждение. По този начин направи някои много доходни открития.

След три години положението им се стабилизира толкова много, че Майкъл можа да вземе пари от банката, за да плати наема за един току-що построен театър. След продължителни дебати решиха да го нарекат театър „Сидънс“. Пиесата, с която откриха сезона, се провали, същото се случи и със следващата. Джулия се изплаши и получи депресия. Реши, че новият театър носи нещастие и че самата тя е омръзнала на публиката. Тъкмо тогава Майкъл се оказа на висота. Беше невъзмутим.

— В нашата работа всичко се случва — днес добро, а утре лошо. Ти си най-добрата актриса в Англия. В трупата има само трима, които носят пари в касата, независимо от това каква е пиесата, и ти си една от тях. Е, два пъти се провалихме. Но следващата пиеса ще се приеме възторжено и тогава ще си възвърнем всички загуби с лихвите им.

Щом като почувства, че е стъпил здраво на крака, Майкъл се опита да откупи акциите на Доли дьо Вриз, но тя не искаше и да чуе за това, а хладният му тон въобще не я трогваше. Най-после Майкъл беше срещнал достоен противник. Доли не виждаше никакви основания да изтегли своята част от предприятието, което очевидно процъфтяваше, а участието ѝ в него ѝ позволяваше да бъде по-близо до Джулия. И ето сега, като събра мъжество, той отново се опита да се избави от нея. Доли с негодувание се отказа да ги изостави в беда и в края на краищата Майкъл махна с ръка. Утешаваше се с мисълта, че може би Доли ще остави една закръглена сума на своя кръщелник Роджър. Тя си нямаше никого, освен някакви племенници в Южна Америка, а само като я погледнеше, човек разбираше, че Доли страда от високо кръвно налягане. Нещо повече — засега на Майкъл му беше твърде удобно да използва нейната извънградска къща край Гилфърд, когато си поиска. Това им спестяваше разходите по поддържането на тяхна собствена вила. Третата пиеса има голям успех и Майкъл, естествено, припомни на Джулия какво ѝ бе казал — ето че е бил прав. Говореше така, като че ли цялата заслуга е само негова. Джулия за малко не съжали, че и тази пиеса не се е провалила, както и предишните две — толкова ѝ се щеше да му натрие носа. Неговото самомнение беше нечувано. Разбира се, не можеше да се отрече, че бе посвоему умен, не, по-скоро хитър, но не чак толкова, колкото си въобразяваше. Нямаше нещо в света, което според него да не разбираше по-добре, от когото и да е друг.

Постепенно Майкъл започна да се появява все по-рядко на сцената. Административната дейност го привличаше много повече.

— Искам да поставя нашия театър на такива делови основи, на които е поставена която и да е фирма в Сити — казваше той.

Смяташе, че ще прекара по-полезно вечерите, в които Джулия има представления, като посещава театрите в покрайнините на града и издирва таланти. Имаше си бележник, в който вписваше имената на всички актьори, които според него даваха надежда. След това се залови да поставя пиеси. Винаги се бе възмущавал, че режисьорите искат толкова много пари за една постановка, а в последно време някои от тях дори претендираха за част от печалбата. Накрая се случи така, че и двамата режисьори, които Джулия предпочиташе най-много,

бяха заети, а единственият от онези, на които тя се доверяваше, не можеше да им отдели от времето си.

— Нямам нищо против сам да опитам щастието си — заяви Майкъл.

Джулия се колебаеше. Майкъл не се отличаваеше с въображение, идеите му бяха банални. Не беше убедена, че актьорите ще се вслушват в неговите указания. Но режисьорът, когото можеха да използват, искаше толкова безбожно висок хонорар, че не им оставаше друго, освен Майкъл да опита силите си. Той се справи много по-добре, отколкото тя очакваше. Бе старателен и работеше здравата. И за свое удивление Джулия видя, че той извлича от нея повече, отколкото който и да е друг режисьор. Знаеше на какво е способна и тъй като познаваше всяка нейна интонация, всеки израз на прекрасните ѝ очи, всяко движение на грациозното ѝ тяло, можеше да ѝ дава съвети, които ѝ помогнаха да изиграе една от своите най-добри роли. Към актьорите от трупата бе взискателен, но дружелюбен. Когато нервите им започваха да изневеряват, неговото добродушие, неговата искрена доброжелателност изглаждаха всичко. След този спектакъл никой повече не си зададе въпроса кой ще поставя пиесите им. Авторите обичаха Майкъл — тъй като не притежаваше творческо въображение, той оставяше пиесите да говорят сами за себе си и често, неуверен докрай какво точно е искал да каже авторът, с внимание се вслушваше в неговите указания.

Джулия стана богата. Тя не можеше да не признае, че Майкъл се грижеше за парите ѝ така, както за своите собствени. Следеше в какво ги влага и когато му се удадеше да пласира изгодно акциите ѝ, бе не по-малко доволен, отколкото ако акциите бяха негова собственост. Даде ѝ много голяма заплата и с гордост заявяваше, че е най-високо платената актриса в Лондон, но когато сам участваше в някое представление, никога не си отпускате повече, отколкото струваше ролята му по негова преценка, а когато поставяше пиеса, вписваше в графата за разходи хонорара, който биха дали на някой второстепенен режисьор. Двамата си поделяха разходите за издръжката и образованието на Роджър. Записаха Роджър в Итън една седмица след раждането му. Не можеше да се отрече, че Майкъл бе изключително честен и справедлив. Когато разбра колко по-богата е от него, Джулия поиска да поеме цялата издръжка на сина им.

— Не виждам никакви основания за това — каза Майкъл. — Ще плащам своя дял дотогава, докато мога. Ти получавааш повече от мен, защото струваш по-скъпо. Давам ти такава заплата, защото я заслужавааш.

Човек само можеше да се възхищава на себеотрицанието му, с което се жертваше заради нея. Ако и да бе имал честолюбиви планове относно самия себе си, той се бе отказал от тях, за да подпомогне кариерата ѝ. Дори Доли, която не го обичаше, признаваше безкористността му. Някаква непонятна стеснителност пречеше на Джулия да разговаря с Доли за него, но Доли със своя проникателен ум отдавна беше забелязала, че Майкъл ужасно дразни жена си, и смяташе за свой дълг да ѝ напомня от време на време колко ѝ е полезен. Всички го хвалеха. Беше идеалният съпруг. На Джулия ѝ се струваше, че никой, освен нея не може да си представи какво е да живееш с мъж, който е така чудовищно суетен. Самодоволният му вид, когато побеждаваше на голф противника си или вземаше първенство при сключване на някоя сделка, я вбесяваше. Майкъл се опияняваше от собствената си ловкост. Той бе напад, истинска напад. Разказваше всичко на Джулия, споделяше плановите, които му идваха в главата. Това беше много приятно по времето, когато ѝ доставяше удоволствие да бъде до него, но от много години и вече неговата прозаичност ѝ бе непоносима. Каквото и да описваше, той навлизаше в най-малки подробности. Гордееше се не само с деловия си нюх, с възрастта той започна безобразно да се хвали и със своята външност. На младини бе гледал на красотата си като на нещо, което се разбира от само себе си, сега започна да ѝ обръща голямо внимание и не жалеше силите си, за да опази от нея онова, което беше останало. Това се превърна в натрапчива идея за него. Извънредно много се грижеше за фигурата си, не хапваше нищо, което би увеличило теглото му, и никога не забравяше да прави упражненията си. Когато му се стори, че е започнал да оплешивява, веднага се обърна към специалист и Джулия не се съмняваше, че би се подложил на пластична операция против бръчки, ако би било възможно да го запази в тайна. Той свикна да стои с леко издадена напред брадичка, за да не се виждат бръчките по шията му, и с изпружен гръб, за да прикрива коремчето си. Не можеше да мине покрай огледало, без да се погледне в него. Жадуваше за комплименти и сияеше от удоволствие, когато успееше да ги получи.

Те му бяха нужни като хляб и вода. Джулия горчиво се усмихваше при мисълта, че самата тя бе приучила Майкъл на това. Години наред му бе говорила колко е красив и сега той просто не можеше да живее без ласкателства. Това беше ахилесовата му пета. Достатъчно беше някоя безработна актриса да му заяви в очите, че е невероятно красив, и на него започваше да му се струва, че тя е съвсем подходяща за ролята, която бе останала свободна. Доколкото на Джулия ѝ беше известно, в течение на много години Майкъл не си бе имал работа с жени, но като прехвърли четиридесет и пет, той започна да завързва леки интрижки. Джулия подозираше, че те не водеха до нищо сериозно. Той беше внимателен и се нуждаеше само от едно: да му се възхищават. Джулия беше чувала, че когато жените ставали твърде настойчиви, той използвал съпругата си като предлог, за да се избави от тях: или не можел да рискува да оскърби чувствата ѝ, или тя била заподозряла нещо, или устройвала сцени на ревност и би било по-добре, ако се сложел край на новата връзка.

— Какво ли толкова намират в него — възкликна Джулия в празната стая.

Взе напосоки десетина от неговите последни снимки и започна внимателно да ги разглежда една по една. Сви рамене.

— Какво пък, не мога да ги коря. Аз също бях влюбена в него. Разбира се, по онова време беше по-красив.

Стана ѝ тъжно, като си помисли колко много го бе обичала. Струваше ѝ се, че животът я бе измамил, защото любовта ѝ бе умряла. Джулия въздъхна.

— А гърбът така ме боли — изпъшка тя.

Х

На вратата се почука.

— Влезте — каза Джулия. Влезе Иви.

— Днес няма ли да си легнете, мис Ламбърт? — Видя, че Джулия седи на пода сред купища снимки. — Но какво правите?

— Сънувам. — Тя взе две фотографии. — „Сравнете този портрет с този тука.“^[1]

На едната Майкъл се беше снимал в ролята на Меркуцио с цялата сияйна красота на младостта си, на другата — в последната си роля: бял цилиндър, жакет, праметнал полеви бинокъл през рамо. Изглеждаше невероятно самодоволен.

Иви изсумтя.

— Нищо не може да се върне назад.

— Мислех си за миналото и сега съм в ужасно настроение.

— Нищо чудно. Ако започнеш да мислиш за миналото, значи, нямаш никакво бъдеще, нали?

— Млъкни, дърта вещице — каза Джулия, която можеше да бъде и много вулгарна.

— Е, стига толкова, инак довечера няма да ви бива за нищо. Аз ще разтребя цялата тази неразбория.

Иви беше камериерка и шивачка на костюмите на Джулия. Тя бе при нея още в Мидълпул, а после я придружи и в родния си град Лондон — беше кокни^[2]. Слаба, кокалеста жена на възраст, с изпито лице и рижи, вечно рошави и немити коси. Двата ѝ предни зъба липсваха, но независимо от нееднократните предложения на Джулия да ѝ даде пари за нови зъби, Иви не искаше да си ги постави.

— Стигат ми колкото да ям. Само ще ми се пречкат в устата тези слонски зъби.

Майкъл отдавна искаше да вземе камериерка за Джулия, чиято външност би била по-подходяща за нейното положение, и се опитваше да убеди Иви, че работата е твърде много за нея, но камериерката не щеше и да чуе.

— Приказвайте си каквото си щете, мистър Гослин, ама никой друг няма да прислужва на мис Ламбърт, докато съм здрава и силна.

— Всички стареем, Иви, никой от нас не е вече толкова млад.

Иви подсмръкна и избърса с пръст носа си.

— Докато мис Ламбърт е достатъчно млада, та да играе двайсет и пет годишни жени, аз ще съм достатъчно млада да я обличам и да ѝ прислужвам в дома ѝ. — Иви му хвърли остър поглед. — Що ви е да плащате на двама души, като мога да върша работата срещу една заплата?

Майкъл добродушно се засмя.

— В това има някакъв смисъл, скъпа Иви.

... Иви изпрати Джулия навън от стаята и я избути нагоре по стълбата. Когато нямаше дневно представление, Джулия обикновено лягаше да си почине час-два преди вечерния спектакъл, а след това си правеше лек масаж. Тя се съблече и си легна.

— Дявол да го вземе, грейката е съвсем изстинала.

Джулия погледна часовника върху камината. Нищо чудно, преседяла е цял час. Нямаше представа, че толкова дълго бе останала в стаята на Майкъл да разглежда снимките и да си припомня миналото.

„Четиридесет и шест. Четиридесет и шест. Четиридесет и шест. На шестдесет ще напусна сцената. На петдесет и осем — турне в Южна Африка и Австралия. Майкъл казва, че там човек може да сложи нещо повече в джоба си. Ще изиграя всичките си стари роли. Разбира се, и на шестдесет години бих могла да играя четиридесет и петгодишни жени. Но откъде да взема такива роли? Проклети драматурзи!“

Като се старееше да си припомни някоя пиеса, в която да има хубава главна роля за четиридесет и шест годишна жена, Джулия заспа. Тя спа дълбоко, докато Иви не я събуди, защото масажистката бе вече дошла. Иви ѝ донесе вечерния вестник, Джулия се съблече и докато масажистката разтриваше дългите ѝ стройни крака и корема ѝ, постави очилата си и започна да чете същите театрални новини, които бе чела сутринта, светската хроника и страницата за жената. Скоро в стаята влезе Майкъл и приседна на леглото до нея. Той имаше навик да идва по това време, за да си бърбят.

— И как се казва? — попита Джулия.

— Кой?

— Момчето, което поканихме на закуска.

— Нямам представа. Закарах го обратно до театъра и веднага забравих за него.

Мис Филипс, масажистката, харесваше Майкъл. С него може да се общува спокойно и просто. Той винаги говори едно и също нещо и човек знае какво да му отвърне. Не важничи. А толкова е красив? Невероятно!

— Е, мис Филипс, топим ли тлъстините?

— Ах, мистър Гослин, та мис Ламбърт няма и грам тлъстина. Просто е чудно как съумява да запази линията си.

— Жалко, че не можете да масажирате и мен, мис Филипс. Може би ще премахнете и моите излишни килограми.

— Но какво говорите, мистър Гослин! Та вие имате фигура на двадесетгодишен младеж. Не мога да си представя как го постигате, наистина не мога.

— „Скромнен живот и възвишени мисли“^[3], мис Филипс.

Джулия не обръщаше внимание на тяхното бърбрене, но отговорът на мис Филипс достигна до ушите ѝ:

— Разбира се, няма нищо по-хубаво от масажа, винаги съм го казвала, но трябва да се пази и диета, по това не може да се спори.

„Диета“, помисли Джулия. „Когато стана на шестдесет години, ще си дам свобода. Ще ям толкова хляб и масло, колкото си искам. Ще закусвам горещи кифли, след това картофи, а на обяд — отново картофи. И бира. Господи, колко обичам бира! Супа от грах, доматиена супа, пудинг със сироп и сладкиш с вишни. Сметана, сметана, сметана. Бог ми е свидетел, че никога повече няма да се докосна до спанак.“

Когато масажът свърши, Иви донесе на Джулия чаша чай, парченце шунка, от което тлъстината бе предварително отстранена, и препечена филийка хляб. Джулия стана от леглото, облече се и тръгна с Майкъл за театъра. Тя обичаше да бъде там един час преди да се вдигне завесата. Майкъл отиде да обядва в клуба. Иви я бе изпреварила с едно такси и когато Джулия влезе в гримьорната си, всичко вече беше готово. Тя отново се съблече и си сложи халата. Когато сядаше пред тоалетната масичка, за да се гримира, забеляза, че във вазата бяха поставени свежи цветя.

— Цветя? От кого? От мисис Дьо Вриз?

Доли винаги ѝ изпращаше огромни букети за премиерата, за стотния спектакъл и за следващия стотен, ако имаше такъв, а в промеждутъците всеки път, когато купуваше цветя за себе си, изпращаше част от тях на Джулия.

— Не, мис.

— Лорд Чарлс?

Лорд Чарлс Теймърли беше най-възрастният и най-верният поклонник; като минаваше покрай цветарски магазин, обикновено влизаше и ѝ избираше рози.

— Тук има картичка — каза Иви.

Джулия я взе и я прочете: „Мистър Томас Фенъл, Тависток Скуеър.“

— Ама че място! Кой би могъл да е това, как мислиш, Иви?

— Навярно някой бедняк, смъртно сразен от фаталната ви красота.

— Струват не по-малко от една лира. Мисля, че Тависток Скуеър не е твърде разкошно място за живеене. Сигурно цяла седмица не е обядвал, за да ги купи.

— Едва ли.

Джулия намаза лицето си с грим.

— Ти си дяволски неромантична, Иви. Само защото не съм танцьорка, никак не можеш да разбереш защо някой трябва да ми изпраща цветя. А господ вижда, че краката ми са по-хубави, отколкото краката на повечето от тези девизи.

— Стига с вашите крака — отвърна Иви.

— А пък аз ще ти кажа, че никак дори не е лошо, когато си на моите години, някой младеж да ти изпраща цветя. Значи все още струвам нещо.

— Е, ако ви видеше сега, никога не би направил тва, знам ги аз мъжете — каза Иви.

— Върви по дяволите! — отвърна Джулия.

Но когато свърши с грима и Иви ѝ надена чорапите и пантофите. Джулия се възползва от няколкото минути, които ѝ оставаха, седна на бюрото и написа с четливия си почерк благодарствено писмо на мистър Томас Фенъл за великолепните цветя. Джулия беше вежлива по природа, а освен това като правило отговаряше на всички писма на поклонниците си. По този начин поддържаше контакт със зрителите.

Като надписа и плика, Джулия хвърли картичката в кошчето за боклук и започна да облича костюма, с който трябваше да се появи в първо действие. Инспициентът^[4] почука на вратата ѝ:

— На сцената, моля!

Тези думи все още извикваха в душата на Джулия дълбоко възмущение, при все че бог ѝ е свидетел, беше ги слушала хиляди пъти. Те я ободряваха като тонизираща напитка. Животът придобиваше смисъл. На Джулия ѝ предстоеше да премине от света на притворството в света на реалността.

---

[1] Из пиесата „Хамлет“ на Шекспир. — Б.пр. ↑

[2] Човек, роден в Ист Енд (работнически квартал на Лондон). — Б.пр. ↑

[3] Цицерон. Из „Писма до близките ми“. — Б.пр. ↑

[4] Длъжностно лице в театъра, което организира присъствието на актьорите и последователността на появата им на сцената. — Б.пр. ↑

XI

На другия ден Джулия покани на закуска Чарлс Теймърли. Неговият баща, маркиз Денорънт, се бе оженил за богата наследница и сър Чарлс бе наследил от родителите си голямо състояние. Джулия често посещаваше приемите, които той обичаше да дава в къщата си на Хил Стрийт. Дълбоко в душата си тя изпиваше огромно презрение към важните дами и благородните господа, с които се срещаше в неговия дом, тъй като сама си печелеше прехраната и беше творец, но в същото време си даваше сметка, че на такова място може да си създаде полезни връзки. Благодарение на тях вестниците пишеха за великолепните премиери в театър „Сидънс“ и когато Джулия се фотографираше на приеми в разкошни къщи край Лондон сред компания от аристократи, тя знаеше, че това е добра реклама. Имаше една-две примадони, по-млади от нея, на които никак не се харесваше, че тя се обръща към поне две херцогини на име. Това не огорчаваше Джулия. Тя не беше блестяща събеседница, но очите ѝ така сияеха, държанието ѝ бе толкова интелигентно, че още щом научи езика на светското общество, за нея започна да се говори като за много забавна жена. Джулия притежаваше голям подражателски талант, който обикновено сдържаше, като мислеше, че може да ѝ навреди на сцената, но в тези кръгове тази нейна дарба ѝ бе от полза и тя придоби репутация на много остроумна жена. Беше ѝ приятно да им се харесва, на тези празни, елегантни дами, но скришом се смееше на факта, че те са заслепени от нейния романтичен ореол. Интересно какво биха си помислили, ако разберат колко е прозаично всекидневието на една преуспяваща актриса, колко изнурителен труд е нужен, каква непрекъснатата грижа за външността и колко обикновен и монотонен живот трябва да води. Но Джулия доброжелателно им даваше съвети как да се гримират и им разрешаваше да копират моделите на роклите ѝ. Винаги се обличаше великолепно. Майкъл, който наивно предполагаше, че тя купува тоалетите си не толкова скъпо, дори не можеше да си представи колко много харчи за тях в действителност.

Джулия имаше репутация на порядъчна жена и в двата кръга, в които се движеше. Никой не се съмняваше, че бракът ѝ с Майкъл е за пример. На нея гледаха като на образец за съпружеска вяност. В същото време мнозина от кръга на Чарлс Теймърли бяха убедени, че е негова любовница. Но тази връзка, си казваха те, се бе проточила толкова дълго, че вече бе станала съвсем порядъчна, и когато канеха и двамата за уикенда в някоя вила, снизходителните домакини ги настаняваха в съседни стаи. Слуховете за отношенията им бяха пуснати навремето от лейди Чарлс Теймърли, с която сър Чарлс не живееше от много дълго време, но в действителност в тях нямаше нито капка истина. Единственото основание за тези слухове беше, че Чарлс вече двадесет години бе безумно влюбен в Джулия и безспорно съпрузите, които и без това не се разбираха, се бяха разделили заради нея. Именно лейди Чарлс Теймърли бе сближила съпруга си с Джулия. По някаква случайност и тримата се бяха оказали във вилата на Доли дьо Вриз, когато Джулия, млада актриса по него време, беше пожънала своя пръв успех в Лондон. Имаше голям прием и всички ѝ обръщаха особено внимание. Лейди Чарлс, тогава вече над тридесет години, с репутация на красавица, при все че освен очите си не притежаваше нито една красива черта и се изхитряше да предизвика ефект благодарение на дръзката оригиналност на външността си, се бе протегнала през масата с мила усмивка:

— О, мис Ламбърт, струва ми се, че познавах баща ви — аз също съм от Джърси. Той беше лекар, нали? Често е идвал у дома.

Джулия почувства слаба болка под лъжичката: беше си спомнила коя бе лейди Чарлс, преди да се омъжи, и ясно видя капана, който ѝ готвеше. Заля се в смях:

— О, не — отвърна тя, — той беше ветеринар. Идваше при вас, когато кучките ви трябваше да раждат. Цялата ви къща гъмжеше от кучки.

За миг лейди Чарлс загуби и ума, и дума.

— Майка ми много обичаше кучетата — каза тя накрая.

Джулия се радваше, че Майкъл не беше на този прием. Горкото агънце, тази случка страшно би засегнала гордостта му. Той винаги наричаше баща ѝ доктор Ламбер, като произнасяше името му с френско ударение, и когато скоро след войната баща ѝ почина, а майка ѝ се пресели при сестра си в Сен Мало, също вдовица, започна да

нарича тъща си „мадам дьо Ламбер“. В началото на кариерата ѝ това много я трогваше, но сега, когато твърдо стоеше на краката си и се бе утвърдила като голяма актриса, тя започна да гледа на този факт по друг начин. Беше склонна, особено сред „силните на деня“, да подчертава, че баща ѝ е бил чисто и просто един ветеринар. Сама не можеше да си обясни защо, но чувстваше, че по този начин ги поставя на място.

Чарлс Теймърли се досещаше, че жена му нарочно бе искала да уязви младата актриса, беше се разсърдил и се бе престарал в любезността си към Джулия. Беше помолил за разрешение да я навести и ѝ бе донесъл прекрасни цветя.

Тогава лорд Чарлс беше на около четиридесет години, с елегантна фигура и малка глава — не много красив, но с твърде аристократични черти на лицето. Изглеждаше извънредно добре възпитан, което беше самата истина, и се отличаваше с изтънчени маниери. Лорд Чарлс беше ценител на всички видове изкуство. Той купуваше съвременна живопис и събираше старинни мебели. Много обичаше музиката и беше рядко образован. Отначало му бе просто забавно да посещава малкия апартамент на Бъкингам Палас Роуд, където живееха двамата млади актьори. Виждаше, че са бедни, и усещаше някакво вълнение да общува с истински бохеми, както му се струваше тогава. Бе ходил у тях няколко пъти и за него бе истинско приключение да го поканят на закуска, която се сервираше от някакво бостанско плашило на име Иви. Това беше животът. Той не обръщаше особено внимание на Майкъл, който въпреки своята набиваща се в очи красота му се струваше съвсем обикновен млад човек, но Джулия го покори. Тя беше темпераментна, с характер и бликаща енергия, каквито още не му се бе случвало да срещне. Няколко пъти лорд Чарлс посети театъра да гледа Джулия и сравняваше изпълнението ѝ с това на най-великите актриси на света, които бе виждал. Струваше му се, че тя притежава твърде ярка индивидуалност. Обаянието ѝ беше безспорно. Сърцето му затрептя от възторг, когато внезапно разбра колко е талантлива.

„Втора Сидънс, може би по-велика от Елън Тери^[1]!“

По онова време Джулия не смяташе за нужно да си почива в леглото през деня, чувстваше се силна като кон и никога не се изморяваше, ето защо сър Чарлс често я водеше на разходки в парка.

Джулия усещаше, че той иска да види в нея дете на природата. Това много ѝ допадна. Не трябваше да полага усилия, за да изглежда искрена, открита и по момичешки възторжена. Чарлс я водеше в Националната галерия, в галерията „Тейт“^[2] и в Британския музей и тя изпитваше почти същото удоволствие, каквото изразяваше. Лорд Теймърли обичаше да разказва, а Джулия с радост слушаше всичко, което ѝ говореше. Притежаваше силна памет и научи много неща. И ако по-късно можеше да обсъжда Пруст и Сезан в най-отбрано общество, така че всички да се удивляват на нейната висока култура, тя дължеше това на лорд Чарлс. Джулия разбра, че се е влюбил в нея, преди още самият той да го осъзнае. Това ѝ се струваше доста забавно. От нейна гледна точка лорд Чарлс бе възрастен мъж и тя мислеше за него като за добър стар чичко. По него време Джулия все още беше безумно влюбена в Майкъл. Когато Чарлс разбра, че я обича, неговото отношение към нея се измени, той стана стеснителен и често мълчеше, когато оставаха насаме.

„Горкото агънце“, мислеше си тя, „той е толкова истински джентълмен, че просто не знае как да се държи.“

Самата Джулия отдавна бе решила каква линия на поведение да поддържа, когато той ѝ се обясни в любов, а това рано или късно трябваше да се случи. Щеше да му даде да разбере едно нещо: да не си въобразява, че щом той е лорд, а тя актриса, трябва само да мръдне пръст и тя ще скочи в кревата му. Ако реши да пробва такова нещо с нея, тя ще му изпълни ролята на оскърбена добродетел и като протегне ръката си — разкошен жест, на който я бе научила Жана Тебу, — ще му покаже вратата. От друга страна, ако се покаже скован и не може да каже нито дума от смущение, самата тя ще се разтрепери, сълзи в гласа и всичко в този дух; ще каже, че никога не си е и помисляла какви чувства изпитва той към нея и — не, не, невъзможно е, това би разбило сърцето на Майкъл. Двамата ще се наплачат до насита и всичко ще бъде наред. Чарлс е прекрасно възпитан и няма да ѝ досажда, ако веднъж и завинаги му втълпи, че това е невъзможно.

Но когато се стигна до обяснение, всичко бе много по-различно, отколкото Джулия очакваше. Двамата с Чарлс се разхождаха в парка „Сейнт Джеймс“, любувайки се на пеликаните и по асоциация обсъждаха дали в неделя вечер тя ще играе Миламънт^[3]. След това се върнаха в апартамента на Джулия, за да изпият по чаша чай. Разделиха

си една препечена кифла. Скоро лорд Чарлс стана да си тръгва. Той извади една миниатюра от джоба си и я подаде на Джулия.

— Портрет на Клерон. Това е актриса от осемнадесети век, която е притежавала много от вашите достойнства.

Джулия погледна хубавичкото умно лице, покрай което се спускаха напудрени букли, и се чудеше дали камъните, обрамчващи малкия портрет, са диаманти или имитация.

— О, Чарлс, това е твърде скъпа вещ. Колко сте мил!

— Помислих си, че ще ви хареса. Това е нещо като прощален подарък.

— Вие заминавате?

Джулия бе удивена, той не ѝ бе говорил нищо за това. Лорд Чарлс я погледна с едва доловима усмивка.

— Не, но повече няма да ви виждам.

— Защо?

— Мисля, че сама се досещате не по-зле от мен.

И тогава Джулия извърши нещо позорно. Седна и мълчаливо загледа миниатюрата. Като издържа и направи идеална пауза, започна да вдига очи, докато не срещна погледа на Чарлс. Беше способна да плаче по собствено желание, това бе един от най-ефектните ѝ трикове, и сега, без да издава нито звук, нито вопъл, сълзите започнаха сами да се стичат по лицето ѝ. Устата полузатворена, очите ѝ като на обидено дете — всичко това създаваше рядко трогателна картина. Болезнен спазъм сгърчи лицето на лорд Чарлс. Когато той заговори, гласът му беше дрезгав от овладелите го чувства.

— Вие обичате Майкъл, нали?

Джулия едва забележимо кимна с глава. Стисна устни, като че ли се опитваше да се овладее, но сълзите продължаваха да се стичат по лицето ѝ.

— И аз нямам никакъв шанс?

Той почака за отговор, но тя само повдигна ръка до устата си и започна да гризе ноктите си, като го гледаше с пълните си със сълзи очи.

— Не можете да си представите каква мъка е за мен да ви виждам. Искате да продължавам да се срещам с вас?

Тя отново кимна едва забележимо.

— Клара ми прави сцени. Досеща се, че съм влюбен във вас. Здравият смисъл иска да се разделим.

Този път Джулия поклати глава. Отпусна се в креслото и извърна глава. Цялата ѝ поза говореше колко дълбока е нейната скръб. Кой би могъл да устои? Чарлс направи крачка напред и падна на колене, взе това сломено от мъка и неутешимо същество в обятията си.

— Усмийте се, за бога. Не мога да понеса това. О, Джулия, Джулия! Толкова ви обичам, че не мога да допусна да страдате заради мен. Съгласен съм на всичко. Няма да искам нищо от вас.

Джулия обърна към него мокрото си от сълзи лице. „Господи, на какво ли приличам!“ и му поднесе устните си. Той нежно я целуна. Целуна я за пръв и последен път.

— Не искам да ви загубя — произнесе тя с приглушен глас.

— Любима! Любима!

— И всичко ще бъде както преди?

— Както преди.

Тя въздъхна дълбоко и доволно и остана в обятията му за минута-две. Когато лорд Чарлс си отиде, Джулия стана от креслото и се погледна в огледалото. „Ах, ти, подла твар“, си каза тя. Но веднага се засмя, като че ли въобще не се бе засрамила, и отиде в банята да измие лицето и очите си. Беше в приповдигнато настроение. Чу, че Майкъл влиза, и го повика.

— Майкъл, погледни каква миниатюра ми подари Чарлс преди малко. На камината е. Истински ли са тези камъни или фалшификати?

Когато лейди Чарлс напусна мъжа си, Джулия малко се разтревожи. Тя го бе заплашила, че ще започне бракоразводно дело, а Джулия никак не искаше да се появи в съда в качеството на причинителка на този развод. Седмица-две тя силно нервничеше. Беше решила да не казва нищо на Майкъл, ако не е крайно необходимо, и слава богу, както се изясни след това, заплахата на лейди Чарлс преследваше една-единствена цел — да накара невинния си съпруг да ѝ определи колкото е възможно по-голяма издръжка. Джулия удивително лесно се справяше с Чарлс. Беше съвсем ясно, че голямата ѝ любов към Майкъл прави всякакви интимни отношения между тях двамата невъзможни, но във всичко останало той беше за нея и приятел, и съветник, и изповедник, човек, на когото можеше да разчита при нужда и който ще я утеши при всяка неприятност. Джулия

почувства затруднение, когато Чарлс с присъщия си усет към нещата разбра, че тя повече не обича Майкъл: Джулия трябваше да извика на помощ целия си такт. Разбира се, без да се замисля и без всякакво угризение на съвестта, можеше да му стане любовница. Ако да речем, той беше актьор и я обичаше толкова силно и от толкова дълго време, тя би легнала с него просто от другарско чувство. Но с Чарлс това беше невъзможно. Джулия се отнасяше с голяма нежност към него, но той бе толкова елегантен, толкова добре възпитан, толкова културен, че тя просто не можеше да си го представи в ролята на любовник. Все едно да легнеш в кревата с *object d'art*. Дори любовта му към театъра извикваше у нея леко презрение. В края на краищата тя беше творец, а той — само зрител. Чарлс искаше тя да напусне Майкъл и да избяга с него. Ще си купят вила с огромна градина в Соренто, на брега на Неаполитанския залив, ще си вземат яхта и ще прекарват дълги дни в прекрасното море с цвят на вино. Любов, красота и изкуство далеч от целия свят.

„Ужасен глупак“, мислеше си Джулия. „Като че ли мога да се откажа от кариерата си, за да се погребя в някаква си дупка!“

Джулия успя да убеди Чарлс, че дължи на Майкъл твърде много, освен това има и дете, не може да допусне неговият млад живот да се помрачи от това, че майка му е лоша жена. Портокаловите дръвчета, разбира се, са прекрасни, но в неговата великолепна италианска вила тя няма да има и минута покой, като знае, че Майкъл е нещастен и че чужди хора се грижат за бебето ѝ. Човек не трябва да мисли само за себе си, нали? Трябва да мисли и за другите. Беше толкова мила и женствена! Понякога питаше Чарлс защо не се разведе и не се ожени за някоя млада девойка. Не можеше да понася мисълта, че пропилява живота си заради нея. Чарлс отвърщаше, че тя е единствената негова любов и че ще я обича до края на живота си.

— Ах, колко е тъжно това! — казваше Джулия.

През цялото време тя зорко бдеше и ако ѝ се стореше, че някоя жена има намерения към Чарлс, правеше всичко възможно да развали играта ѝ. Ако опасността ѝ се струваше особено голяма, Джулия не се спираше и пред сцени на ревност. Дватамата се бяха уговорили много отдавна, разбира се, не направо, а чрез внимателни намеци и отдалечени метафори, с целия такт, който можеше да се очаква от лорд Чарлс при неговото възпитание и от Джулия с нейното добро сърце, че

ако нещо се случи с Майкъл, те, така или иначе, ще се избавят от лейди Чарлс и ще се оженят. Но Майкъл притежаваше отлично здраве.

В този ден Джулия беше много доволна от обяда на Хил Стрийт. Имаше голям прием. Тя никога не насърчаваше Чарлс да кани у дома си актьори и драматурзи, които понякога той срещаше, така че Джулия бе единствена сред гостите, която печелеше сама парите си. Тя седеше между стар, тлъст, плешив и словоохотлив министър от кабинета, който всякак се мъчеше да я забавлява, и младия херцог Уестрис, който приличаше на прислужник в конюшня и се гордееше, че знае френското ерго по-добре от французин. Като чу, че Джулия говори френски, той пожела да разговаря само на този език. След закуската гостите я склониха да рецитира част от „Федра“ по начина, по който се рецитира в Комеди Франсез, и така, както би го направила някоя английска студентка в Кралската академия по драматично изкуство. Джулия накара всички да се заливат от смях и напусна приема упоена от успеха си. Беше прекрасен слънчев ден и тя реши да тръгне пеша по Хил Стрийт към Стенхоуп Плейс. Докато си пробиваше път сред тълпата от Оксфорд Стрийт, много хора я познаваха и при все че гледаше право пред себе си, тя усещаше погледите им.

„Дявол да ги вземе. Където и да отидеш, те зяпат!“

Джулия забави крачка. Денят бе наистина прекрасен.

Отвори вратата със собствения си ключ и като влезе в хола, чу, че телефонът звъни. Машинално вдигна слушалката.

— Да?

Обикновено Джулия променяше гласа си, когато се обаждаше по телефона, но днес забрави.

— Мис Ламбърт?

— Не знам дали си е вкъщи. Кой се обажда? — попита тя, този път със силен акцент на кокни. Но първата едносрична дума я бе издала. В слушалката се чу смях.

— Искях само да ви благодаря, че ми писахте. Не трябва да се безпокоите. Беше толкова мило от ваша страна да ме поканите на закуска, а пък аз пожелах да ви изпратя цветя.

Гласът му, а и думите, които той произнесе, ѝ подсказаха кой може да се обажда. Това беше онзи изчервяващ се младеж, чието име така и не узна. Беше запомнила само, че живее на Тависток Скуеър.

— Много сте любезен — отвърна тя със собствения си глас.

— Сигурно няма да се съгласите да изпиете чаша чай с мен някой ден?

Каква наглост! Той разговаря с нея като с танцьорка. Господи, колко смешно!

— А защо не?

— Наистина ли? — в гласа му прозвуча вълнение. „А гласът му е приятен!“ — Кога?

В момента нямаше никакво желание да почива.

— Днес.

— Окей, ще изляза по-рано от кантората. Удобно ли ще ви бъде в четири и половина? Трависток Скуеър 138.

Беше много мило от негова страна да я покани у дома си. Можеше да предложи някое модно място, където всички щяха да я зяпат. Значи, не искаше просто да се покаже някъде с нея.

Джулия взе такси до Тависток Скуеър. Беше доволна от себе си. Винаги е приятно да направиш нещо добро. С какво удоволствие ще разказва после на жена си и децата си, че самата Джулия Ламбърт е идвала у дома му на чай, когато все още е бил млад чиновник в счетоводна кантора. И е била толкова обикновена, толкова естествена. Като слушал бърборенето ѝ, никой не би предположил, че е най-великата актриса в Англия. А ако не му повярват, той ще им покаже нейната снимка с автограф: „Искрено Ваша“. Ще се засмее и ще каже, че, разбира се, ако не е бил такова хлапе, никога не би имал смелостта да я покани.

Когато Джулия пристигна и освободи таксито, изведнъж си помисли, че така и не си бе спомнила името му и когато вратата се отвори, няма да знае за кого да попита. Но когато приближи, видя, че на входа няма само един звънец, а цели осем — четири реда по два, а на всеки е залепена картичка или пък името е написано с мастило върху парченце хартия. Това беше стара къща, разделена на квартири, Джулия без особена надежда започна да чете имената, може би някое от тях щеше да ѝ е познато, и изведнъж вратата се отвори. Излезе самият той.

— Видях ви, когато дойдохте, и побягнах надолу. Извинете, живея на четвъртия етаж. Надявам се, че това няма да ви затрудни.

— Разбира се, не.

Джулия започна да се изкачва по голите стъпала. Когато се добра до последната площадка, тя леко се задъхваше. Младежът с лекота скачаше от стъпало на стъпало. „Също като козле“, помисли си тя, а на нея никак не ѝ се щеше да изостава от него. Стаята, в която я покани, беше доста голяма, но мизерно обзаведена с износени и избелели от времето мебели. На масата имаше чиния с кейк, две чаени чаши, захарница и кана с мляко. Порцеланът беше от най-евтиния.

— Седнете, моля — каза той. — Водата вече кипи. Една минутка. Газовият котлон е в банята.

Той излезе и тя се огледа.

„Горкото агънце! Сигурно е беден като църковна мишка!“

Стаята много ѝ напомняше мебелираните стаи, в които се е налагало да живее в първите години на артистичната си кариера. Забеляза трогателни опити да се прикрие фактът, че това жилище е едновременно и гостна, и столова, и спалня. Очевидно диванът до стената му служеше за легло през нощта. На Джулия ѝ се стори, че годините паднаха от плещите ѝ, и отново се почувства странно млада. Колко весело се живееше в такива стаи, с какво удоволствие поглъщаха и най-фантастичната храна, разни неща, увити в хартия, или бекон с яйца, изпържени на газов котлон. Влезе домакинът с кафяв чайник в ръка. Вече много години не си беше позволявала този разкош. Цейлонският чай, много силен, със захар и мляко, я върна към онези дни, които отдавна беше забравила. Отново се чувстваше млада, неизвестна актриса, която се стреми към успех. Прекрасно чувство. То изискваше някакъв жест, но на Джулия ѝ дойде наум само един: тя сне шапката си и тръсна глава.

Захванаха разговор. Той изглеждаше срамежлив, много по-срамежлив, отколкото по телефона. Какво пък, нищо чудно, щом тя е тук, той естествено е смутен и много развълнуван и Джулия реши, че трябва да го ободри. Той ѝ разказа, че родителите му живеят в Хайгейт, че баща му е адвокат и че самият той също е живял там, но винаги е искал да бъде господар на себе си и сега, в последната година на своето обучение, се е отделил от семейството си и е наел тази малка квартира. Готви се за последния изпит. Заговориха за театър. Откакто бе навършил дванадесет години, бе гледал Джулия във всички нейни роли. Разказа ѝ, че веднъж след дневно представление е стоял пред служебния вход и когато тя излязла, помолил я да се подпише ѝ

тетрадката му с автографи. Да, младежът беше много мил със своите сини очи и светлокестеняви коси. Жалко, че ги носи пригладени. А колко е бяла кожата му и каква руменина се появява на скулите му! Интересно дали не е охтичав? Евтиният костюм му стои добре, той умее да носи дрехи и това ѝ харесва. Още повече, че е невероятно чист.

Джулия го попита защо се е преселил на Тависток Скуеър. Близко е до центъра, обясни той, а има и дървета. Толкова е приятно да гледаш през прозореца. Джулия се изправи и погледна. Това бе добър предлог да стане, а след това ще си сложи шапката и ще се прости с него.

— Да, очарователно. Добрият стар Лондон — става ти весело на душата.

Младежът стоеше до нея и като каза това, Джулия се обърна към него. Той я прегърна през талията и я целуна по устата. Едва ли някога някоя жена е била по-удивена. Джулия не вярваше на очите си и стоеше като вкаменена. Устните му бяха меки и около него витаеше ароматът на младостта — доста приятен аромат. Но това, което той правеше, беше абсурдно. Разтваряше устните ѝ с крайчеца на езика си и вече я прегръщаше с двете си ръце. Джулия не се разсърди, но нямаше желание и да се разсмее, сама не знаеше какво чувства. Видя, че той нежно я дърпа нанякъде, с устни, все още притиснати до нейните, чувстваше съвсем ясно топлината на тялото му — горещо, като че ли в него гореше пещ, колко чудно, наистина! — а след малко разбра, че лежи на дивана, а той е до нея и целува устата, шията, страните ѝ. Непонятно защо, сърцето на Джулия се сви, тя взе главата му в двете си ръце и го целуна по устата.

След известно време тя стоеше пред огледалото до камината и оправяше прическата си.

— Погледни косите ми!

Той ѝ подаде гребен и тя го прекара през косите си. След това сложи шапката си. Той стоеше зад нея и тя видя над рамото си пламенните му сини очи, в които сега се мяркаше усмивка.

— А аз си мислех, че си много срамежливо момче — проговори тя на отражението му.

Той се засмя.

— Кора ще те видя пак? — попита младежът.

— А ти искаш ли да ме видиш пак?

— Много!

Джулия започна да мисли трескаво. Всичко това беше твърде нелепо. Разбира се, тя нямаше никакво намерение да го вижда отново, беше глупаво от нейна страна да го остави да се държи с нея по този начин, но сега трябваше да спечели време. Можеше да стане досаден, ако му каже, че този епизод няма да има продължение.

— Ще ти позвъня тези дни.

— Закълни се.

— Честна дума.

— Не се бави много дълго.

Той настояваше да я изпрати до долу и да я настани в такси. Джулия искаше да слезе сама и да погледне имената на звънците. „В края на краищата би трябвало да знам името му.“

Но той не ѝ даде тази възможност. Когато таксито тръгна, Джулия се сви в ъгъла на седалката и едва не се задави от смях.

„Изнасилена, скъпа моя. По най-обикновен начин. И то на моите години! Дори без всякакви там «ако позволите...» Като че ли съм някоя проститутка. Комедия от осемнадесети век — ето на какво прилича всичко това. Бих могла да бъда и камериерка. В кринолин и с онези смешни пищни нещица — как се наричаха, дявол да ги вземе? — които са носили, за да подчертаят бедрата си, с престилчица и с шалче на врата.“ И като си припомни горе-долу Фаркар^[4] и Голдсмит^[5], започна въображаем диалог: „Пфу, господине, как не ви е срам да се възползвате от неопитността на простата селска девойка! Какво би казала мисис Абигейл, придворната на нейна светлост, когато узнае, че братът на нейна светлост е похитил най-скъпото, което девойка в моето положение притежава — невинността!“

Когато Джулия се върна у дома си, масажистката вече я очакваше. Мис Филипс бърбреше с Иви.

— Къде се запияхте, мир Ламбърт, и кога ще почивате, искам да знам!

— По дяволите почивката ми!

Джулия захвърли роклята и бельото си, като ги запращаше с размах по цялата стая. След това, свършено гола, скочи на леглото, постоя минута в позата на Венера, родена от пияната, след това се катурна в чаршафите си и се опъна като струна.

— Кво е станало? — попита Иви.

— Хубаво ми е.

— Е, ако аз се бях държала тъй, хората биха рекли, че съм пияна.

Мис Филипс започна да масажира краката на Джулия. Разтриваше ги леко, за да даде възможност на тялото ѝ да си отпочине, а не да се умори.

— Когато преди малко влетяхте като вихър в стаята — каза тя, — помислих, че сте се подмладили с двадесет години.

— Ах, оставете тези разговори за мистър Гослин, мис Филипс! — каза Джулия, а след това добави, като че ли сама се учудваше на това: — Чувствам се като двегодишно дете.

По-късно в театъра беше същото. Нейният партньор Арчи Декстър влезе в гримьорната ѝ да я попита нещо. Тя се бе току-що гримирала. Той беше изумен.

— Здравей, Джулия! Какво ти е станало днес? Изглеждаш на не повече от двадесет и пет години!

— Когато имаш син на шестнадесет, безполезно е да се правиш на по-млада. Аз съм на четиридесет години и нека всички го знаят.

— Какво си направила с очите си? Никога преди не съм забелязвал, че светят така.

Джулия отдавна не се бе чувствала в такава форма. Комедията, която даваха тази вечер, „Пухчето за пудра“, вече много седмици не слизаше от сцената, но днес Джулия игра като на премиера. Изпълнението ѝ беше блестящо. Публиката се смееше като никога. Джулия винаги бе притежавала огромно актьорско обаяние, но като че ли този ден абсолютно завладя залата. Майкъл случайно беше в театъра и гледа последните две действия от ъгъла на една лежа. След спектакъла отиде при нея в гримьорната.

— Знаеш ли, суфльорът ми каза, че сме свършили с девет минути по-късно от обикновено — толкова много се е смяла публиката — каза той.

— Завесата се вдигна седем пъти. Вече мислех, че ще стоят в салона цяла нощ.

— Ти си виновна, скъпа. В целия свят няма актриса, която би играла като теб тази вечер.

— Честно казано, аз също съм доволна. Господи, колко съм гладна! Какво имаме за вечеря?

— Шкембе с лук.

— Великолепно! — Джулия обви врата му с ръце и го целуна. — Обожавам шкембе с лук. Ах, Майкъл, ако ме обичаш, ако в каменното ти сърце има поне една искрица нежност към мен, ще ми разрешиш да изпия бутилка бира.

— Джулия!

— Само днес. Не те моля толкова често да направиш нещо за мен.

— Какво пък, след великолепно представление тази вечер не мога да ти откажа, но бог да ми е свидетел, че утре ще следя мис Филипс да не остави здраво място по теб.

---

[1] Тери, Елън Алисия (1818 — 1928) — английска актриса. — Б.пр. ↑

[2] Музей за класическа и модерна живопис в Лондон. — Б.пр. ↑

[3] Героиня от комедия на У. Конгрийв (1670 — 1719). — Б.пр. ↑

[4] Фаркар, Джордж (1677 — 1707) — англо-ирландски драматург. — Б.пр. ↑

[5] Голдсмит, Оливър (1728 — 1774) — английски писател. — Б.пр. ↑

XII

Джулия се изтегна в леглото и опъна краката си, за да усети приятната топлина на грейката, с удоволствие огледа розово-синята си спалня с позлатени амурчета на тоалетката и въздъхна със задоволство. Истински будоар на мадам дьо Помпадур. Изгаси светлината, но не ѝ се спеше. С каква радост би тръгнала за „Куег“ още сега, за да потанцува, но не с Майкъл, а с Луи XV или Лудвиг Баварски, или с Алфред дьо Мюсе. Клерон и Bal de l'Opera^[1]. Спомни си деня, в който Чарлс ѝ бе подарил миниатюрата. Точно така се чувстваше и днес. Вече цяла вечност не ѝ се бе случвало да изживее такова приключение. Последния път, когато ѝ се случи нещо подобно, беше преди осем години. Разбира се, би трябвало да се срамува от този епизод и колко напласена бе след това! Но честно казано, не можеше да си спомни за него без смях.

Всичко бе станало съвсем случайно. Джулия беше играла много седмици без почивка и най-после трябваше да отдъхне. Пиесата бе престанала да привлича много публика и те се канеха да започнат репетициите за една нова постановка, когато Майкъл получи възможност да даде под наем театъра на една френска трупа за месец и половина. Това даде възможност на Джулия да замине. Доли беше наела къща в Кан за целия сезон и Джулия можеше да ѝ погостува. Тя замина в навечерието на Великден и влаковете бяха толкова претъпкани, че не можа да си намери място в спалния вагон, но в железопътното бюро ѝ бяха казали, че всичко ще бъде наред и че в Париж ще има запазено спално място специално за нея. За неин най-голям ужас, когато пристигна в Париж, никой нищо не знаеше за това и le chef de train^[2] ѝ каза, че всички спални места са заети, освен ако ѝ провърви и в последния момент някой закъснее. На Джулия никак не се хареса възможността да седи цяла нощ в ъгъла на купето в първа класа и отиде във вагон-ресторанта да обядва, доста развълнувана от всичко това. Дадоха ѝ маса за двама и след малко някакъв мъж зае свободното място. Джулия не му обърна никакво внимание. След

известно време дойде le chef de train и ѝ каза, че за огромно негово съжаление не може да ѝ помогне. Джулия му направи сцена, но всичко беше напразно. Когато той си отиде, съседът на Джулия се обърна към нея. Въпреки че говореше правилен и идиоматичен френски, Джулия разбра по акцента му, че не е французин. В отговор на вежливите му въпроси тя му разказа цялата история и сподели с него мнението си за пътническото бюро, за железопътната компания и за безполезността на целия човешки род. Той я слушаше с голямо съчувствие и обеща, че след като свърши с обяда, сам ще обходи влака и ще види дали не може да стори нещо. Човек никога не знае какво може да направи кондукторът срещу хубав бакшиш.

— Страшно съм уморена — въздъхна Джулия — и с радост бих дала петстотин франка за спално място.

Захванаха разговор. Събеседникът ѝ каза, че е аташе при испанското посолство в Париж и отива да прекара великденските празници в Кан. При все че Джулия бе разговаряла четвърт час с него, тя не се бе потрудила да го разгледа както трябва. Сега забеляза, че има брада, къдрава черна брада, и къдрав черен мустак. Брадата растеше много странно по лицето му: малко по-надолу от краищата на устата му имаше две голи петна, което му придаваше странен вид. С черната си коса, отпуснатите си клепачи и доста дългия си нос той ѝ напомняше на някой, когото бе вече виждала. Изведнъж си спомни и така се учуди, че не се съържа и възкликна:

— Виждате ли, никак не можех да разбера на кого ми напомняте. Удивително приличате на Тициановия портрет на Франсоа I, който съм виждала в Лувъра.

— С малките свински очички?

— Не, вашите очи са големи. Заради брадата главно.

Джулия внимателно се вгледа в него: кожата под очите му бе гладка, без бръчки с бледолилав цвят. Той бе още съвсем млад, само брадата го състаряваше; едва ли беше повече от тридесет години. Интересно, дали не е някой испански гранд? Не беше много добре облечен, но с чужденците никога нищо не е ясно — един лошо скроен костюм може да струва куп пари. Вратовръзката му, макар и крещяща на цвят, бе явно купена при Шарве. Когато им поднесоха кафето, той я помоли за разрешение да я почерпи с ликьор.

— Много сте любезен. Може би след чашка ликьор ще спя по-добре.

Той ѝ предложи цигара. Табакерата му беше сребърна, което малко обезкуражи Джулия, но когато я затвори, тя забеляза в ъгъла златна коронка. Вероятно е някой граф или нещо такова. Жалко, че трябва да носи съвременни дрехи! Ако беше облечен като Франсоа I, би изглеждал като истински аристократ. Джулия реши да бъде колкото е възможно по-любезна с него.

— Трябва да ви призная — каза той след малко, — че знам коя сте. И ако разрешите, ще добавя, че много ви се възхищавам.

Джулия го изгледа продължително с прекрасните си очи.

— Виждали ли сте ме как играя?

— Да, бях в Лондон миналия месец.

— Пиеската е забавна, нали?

— Само благодарение на вас.

Когато дойде сервитьорът със сметката, тя трябваше да настоява да заплати за собствения си обяд. Испанецът я изпрати до купето и каза, че ще обходи вагоните, може би ще му се удаде възможност да ѝ намери спално място. След четвърт час се върна с кондуктора и каза, че е намерил място, нека даде вещите си на кондуктора и той ще ѝ покаже купето. Джулия беше във възторг. Испанецът хвърли шапката си на мястото, което тя заемаше досега. Джулия тръгна след тях по коридора. Когато стигнаха до купето, испанецът нареди на кондуктора да отнесе куфара и чантата от багажника във вагона, където е била мадам.

— Нима ми отстъпвате собственото си място? — извика Джулия.

— Единственото, което можах да намеря в целия влак.

— Не, не искам да чуя за такова нещо.

— Allez^[3] — обърна се испанецът към кондуктора.

— Не, не...

Непознатият мъж кимна на кондуктора да отнесе нещата му.

— Това няма никакво значение. Мога да спя, където и да е, но няма да мигна при мисълта, че такава велика актриса ще прекара нощта в едно купе с трима непознати.

Джулия продължаваше да протестира, но вече не така бурно. Толкова беше мил! Не знаеше как да му благодари. Испанецът дори не ѝ позволи да му заплати разликата в билетите. Молеше я едва ли не със

сълзи на очи да му окаже честта да приеме този така дребен подарък. Тя носеше със себе си само пътна чанта с кремове за лице, нощница и тоалетни принадлежности и той я постави на масичката. Единствената му молба беше да му разреши да поседи при нея, докато ѝ се приспи, и да изпуши една-две цигари. На Джулия ѝ бе трудно да му откаже. Леглото беше вече застлано и те седнаха върху одеялото. След няколко минути се появи кондукторът с бутилка шампанско и две чаши. Това беше интересно приключение и Джулия му се наслаждаваше. Той беше удивително любезен. Да, наистина тези чужденци знаят как да се държат с една голяма актриса! Вероятно такива неща са се случвали на Сара Бернар всеки ден. А когато Сидънс е влизала в гостната, всички са ставали на крака като пред кралица! Испанецът ѝ направи комплимент по повод прекрасния ѝ френски. Родила се е в Джърси и е получила образование във Франция? Да, това обяснява всичко. Но защо е решила да играе на английска сцена, а не на френска? Би завоювала не по-малко слава, отколкото Дузе. Напомняла му Дузе — същите великолепни очи и бяла кожа, същата емоционалност и удивителна спонтанност.

Когато преполовиха бутилката с шампанско, Джулия каза, че вече е късно.

— Мисля, че е време да си лягам.

— Отивам си.

Той стана и целуна ръката ѝ. Когато испанецът излезе, Джулия заключи вратата на купето и се съблече. Загаси всички лампи, освен тази под главата си и започна да чете. След няколко минути на вратата се почука.

— Да?

— Ужасно ми е неловко да ви безпокоя. Забравил съм си четката за зъби в тоалетната. Мога ли да вляза?

— Вече съм си легнала.

— Не мога да заспя, докато не си измия зъбите.

„О, той е чистоплътен!“

Джулия сви рамене, протегна ръка към вратата и дръпна резето. При създадените обстоятелства е просто глупаво да се правиш на толкова скромна. Испанецът влезе в купето, надникна в тоалетната и след секунда излезе, като размахваше в ръка четката си за зъби. Джулия я бе забелязала, когато си миеше зъбите, но беше решила, че е

на съседа ѝ по купе. По онова време една тоалетна се ползуваше от пътниците в двете съседни купета. Джулия улови погледа на испанеца, спрян върху бутилката шампанско.

— Ужасно съм жаден, ще имате ли нещо против да изпия една чаша?

Джулия забави отговора си няколко секунди. Шампанското беше негово, купето също. Няма що, като си се хванал на хорото — ще играеш.

— Разбира се, не.

Той си наля шампанско, запали цигара и приседна до нея на леглото. Тя се поотмести, за да му направи място. Той се държеше съвсем естествено.

— Нямаше да мигнете в онова купе — каза той. — Един от пътниците диша много тежко. Бих предпочел да хърка, тогава бих могъл да го събудя.

— Много ми е неудобно.

— О, няма значение. Ако не мога да понасям повече, ще се свия в коридора пред вратата ви.

„Нима очаква да го поканя да спи тук с мен?“, помисли си Джулия. „Започвам да мисля, че всичко е наредено нарочно. Нищо няма да излезе от това, гълъбче.“ И добави на глас:

— Романтично, разбира се, но не много удобно.

— Вие сте очарователна жена!

Все пак тя беше доволна, че нощницата и беше хубава и че не бе сложила крем на лицето си. Честно казано, тя дори не бе изтрила грима си. Устните ѝ бяха яркочервени и тя знаеше, че осветена само от нощната лампичка над главата ѝ, не изглеждаше никак лошо. Но отвърна иронично:

— Ако сте решили, че ще се съглася да спя с вас, задето ми отстъпихте купето си, дълбоко се лъжете.

— Както искате, но защо не?

— Просто не съм от онези „очарователни“ жени, за каквато ме вземате.

— А каква жена сте вие?

— Вярна съпруга и нежна майка.

Той въздъхна.

— Е, какво пък, тогава лека нощ.

Той загаси цигарата си в пепелника и поднесе ръката ѝ към устните си. Целуна дланта ѝ. Бавно прокара устни към рамото ѝ. Странно чувство обхвана Джулия. Брадата му леко дразнеше кожата ѝ. После той се наведе и я целуна по устата. Някакъв особен мирис лъхаше от брадата му. Не бе сигурна дали ѝ е неприятно, или я вълнува. Удивително бе, като си помисли, че никога преди не я беше целувал мъж с брада. В това наистина имаше нещо не съвсем прилично. Той изгаси светлината.

Отиде си едва когато тясната ивица светлина, промъкнала се между завеските на прозореца, възвести, че е настъпило утрото. Джулия беше разтърсена — морално и физически.

„Когато пристигна в Кан, ще изглеждам като пълна развалина.“

И как рискува! Та той би могъл да я убие или да открадне огърлицата ѝ от перли. Джулия се обливаше ту в гореща, ту в студена пот при мисълта за опасността, на която се бе изложила. А той също отива в Кан! И ако изведнъж започне да претендира, че вече я познава! Как ще обясни на приятелите си кой е? Беше уверена, че Доли няма да го хареса. А ако се опита да я шантажира? И какво ще прави, ако му хрумне да повтори днешния си опит? Той е страстен мъж, в това няма никакво съмнение. Попита я къде смята да се установи и при все че тя не му каза, при добро желание не би му било никак трудно да се досети. В място като Кан едва ли можеш да избегнеш някоя среща. А ако започне да ѝ досажда? Ако е толкова влюбен в нея, както твърди, няма да я остави на мира, това е ясно. И нищо не може да се каже предварително за тези чужденци. Възможно е да ѝ направи някоя ужасна сцена. Оставаше ѝ само едно: той ѝ бе казал, че ще остане в Кан само за Великден; тя ще се престори, че е много уморена и че иска да прекара времето си на спокойствие във вилата.

„Как можах да постъпя толкова глупаво?“, помисли си тя с яд.

Доли ще дойде да я посрещне и ако испанецът е толкова нетактичен, та да пристигне да се прости с нея, тя ще каже на Доли, че той ѝ е отстъпил купето си. В това няма нищо лошо. Винаги е добре да казваш истината, доколкото това е възможно. Но перонът в Кан гъмжеше от народ и Джулия излезе от гарата и се настани в колата на Доли, без да види испанеца.

— Никога не съм канила за днес — каза Доли. — Мислех, че сте уморена, и поисках да остана поне един ден насаме с вас.

Джулия нежно я стисна за рамото.

— По-хубаво не може и да бъде. Ще си седим във вилата, ще си мажем лицата с крем и ще сплетничим колкото си щем.

Но на другия ден бяха поканени на закуска, а преди закуската трябваше да се срещнат с домакините си в бара на улица Кроазет и да изпият коктейлите си заедно. Денят беше ясен, топъл и слънчев. Когато слязоха от колата, Доли се забави, за да даде нареждания на шофьора откъде да ги вземе, и Джулия трябваше да почака. Изведнъж сърцето ѝ подскочи: право към тях идваше вчерашният испанец — от едната му страна вървеше млада жена и го държеше за ръка, а с другата той водеше малко момиченце. Джулия нямаше време да се обърне встрани. Испанецът приближи, хвърли ѝ безразличен поглед и продължи пътя си, като разговаряше оживено със своята спътница. Джулия разбра, че той желае да я види точно толкова, колкото и тя. Очевидно жената и детето бяха неговата съпруга и дъщеря му, с които е искал да прекара Великден в Кан. Какво облекчение! Сега тя вече може спокойно да се наслаждава на живота. Но като вървеше след Доли към бара, Джулия си помисли: „Все пак колко противни са мъжете. Не може да им се вярва дори за минута. Колко е отвратително да имаш такава очарователна жена и прелестна дъщеря и да завържеш случайно познанство във влак. И все пак мъжете би трябвало да имат някакво чувство за приличие!“

Но с течение на времето негодуванието на Джулия поутихна и тя дори с удоволствие си спомняше това приключение. В края на краищата бяха се позабавлявали добре. Понякога тя си позволяваше да помечтае и да прехвърли в главата си всички подробности на тази единствена по рода си нощ. Той беше великолепен любовник. Ще има за какво да си спомня, когато остарее. Цялата магия беше в брадата, странното усещане от нея върху лицето ѝ и този лек мирис на плесен, който я отблъскваше и едновременно я привличаше. Следващите няколко години Джулия се вглеждаше в мъжете с бради и ѝ се струваше, че ако някой от тях ѝ направи подобно предложение, тя просто няма да има сили да го отблъсне. Но много малко мъже вече носеха бради и слава богу, защото при вида на брадат мъж краката ѝ се подкосяваха; при това нито един от тези мъже, които и без това рядко срещаше, не ѝ даваше никакви аванси. И все пак интересно бе кой е той, този испанец. Тя го бе видяла след няколко дни да играе в

казиното chemin de fer^[4] и бе попитала неколцина души за него. Но никой от тях не го познаваше и той така си остана в паметта ѝ и в кръвта ѝ като човек без име. Забавно съвпадение — Джулия не знаеше как се казва младежът, който така я бе удивил днес. Стана ѝ смешно.

„Ако само си бях представила, че имат намерение да си позволят такива волности с мен, най-малкото бих им поискала визитните картички.“

И с тази мисъл щастливо заспа.

---

[1] Бал в операта (фр.). — Б.пр. ↑

[2] Началник-влак (фр.). — Б.пр. ↑

[3] Вървете (фр.). — Б.пр. ↑

[4] Хазартна игра на карти (фр.). — Б.пр. ↑

XIII

Изминаха няколко дни и една сутрин, когато Джулия лежеше в леглото си и четеше новата пиеса, позвъниха ѝ по вътрешния телефон от сутерена и я попитаха дали желае да говори с мистър Фенъл. Името ѝ беше непознато и тя тъкмо щеше да каже „не“, когато си помисли, че това може би е младият мъж от нейното приключение. Любопитството я накара да нареди да я свържат. Джулия веднага позна гласа му.

— Обеща да ми позвъниш — каза той. — Омръзна ми да чакам и ти се обаждам.

— Бях ужасно заета през цялото време.

— Кога ще те видя?

— Когато имам свободна минута.

— Какво ще кажеш за днес следобед?

— Имам дневно представление.

— След това ела да пием чай.

Тя се усмихна. „Не, малкият, няма да ме хванеш втори път на същата въдица.“

— Няма да мога — каза тя. — Винаги оставам в театъра и си почивам в гримьорната преди вечерното представление.

— А не мога ли аз да дойда при теб, докато си почиваш?

За секунда Джулия се поколеба. А може би това би било най-добре. При Иви, която непрекъснато влиза и излиза от гримьорната, и в очакване на мис Филипс, която трябва да пристигне в седем часа, не можеше и дума да става за някакви глупости. Това би бил удобен случай да му каже съвсем приятелски, защото той е наистина много мило момче, но твърдо, че инцидентът от миналия следобед няма да се повтори. С няколко удачно подбрани думи тя ще му обясни, че това е съвсем неразумно и че ще я накара да се чувства много задължена към него, ако изтрие от паметта си този епизод.

— Добре. Ела в пет и половина и аз ще ти предложа чаша чай.

Трите часа, които Джулия прекарваше в гримьорната си между дневното и вечерното представление, бяха най-приятното време в

нейния зает ден. Останалите членове на трупата си отиваха, там беше само Иви, готова да удовлетвори всичките ѝ желания, и портиерът, който следеше някой да не нарушава покоя ѝ. Гримьорната ѝ се струваше като каюта на кораб. Светът оставаше някъде далеч, далеч и Джулия се наслаждаваше на своето уединение. Като че ли бе попаднала в магически кръг, който я караше да се чувства още по-свободна. Дремеше, четеше или полегнала на удобния диван, се предаваше на блуждаещите си мисли.

Мислеше за ролята, която ѝ предстои да играе, и за предишните си роли, мислеше за сина си Роджър. Приятни мечти и спомени бавно се разхождаха в главата ѝ като любовници в зелена гора. Джулия обичаше френската поезия и от време на време си повтаряше стихове от Верлен.

Точно в пет и половина Иви ѝ донесе картичка. „Мистър Томас Фенъл“, прочете тя.

— Доведи го тук и пригответи чай.

Още сутринта Джулия бе решила как да се държи с него. Любезно, но сухо. Ще прояви приятелски интерес към работата му, ще го попита за изпита. След това ще му разкаже за Роджър. Роджър беше на седемнадесет години, след една години щеше да постъпи в Кеймбридж. Ще се постарее да внуши на този младеж, че е достатъчно възрастна, за да му бъде майка. Ще се държи, като че ли нищо не е имало между тях двамата, и той ще си отиде, за да не я види никога повече, освен в светлината на рампата, почти убеден, че всичко е било само плод на собственото му въображение. Но когато го погледна, такъв крехък, с трескава руменина по скулите и сини очи, толкова момчешки чаровен, внезапна болка прониза сърцето ѝ. Иви затвори вратата след него. Джулия лежеше на дивана и протегна ръката си към него с милата усмивка на мадам Рекамие, но той падна на колене и страстно я целуна по устните. Тя не можа да се сдържи, обви шията му с ръце и отвърна на целувката му със същата страст.

„Господи, къде останаха добрите ми намерения? Нима съм влюбена в него?“

— Седни, за бога. Сега Иви ще ни поднесе чай.

— Кажи ѝ да не ни безпокои.

— Какво имаш предвид?

Неговите намерения бяха очевидни. Сърцето ѝ бързо заби.

— Това е смешно. Не мога. Майкъл може да влезе всеки миг.

— Желая те.

— И какво ще си помисли Иви? Идиотско е да се рискува така.

На вратата се почука, влезе Иви с чая. Джулия ѝ нареди да приближи масичката до дивана и да постави от другата и страна кресло за младия човек. Тя задържеше Иви с ненужен разговор. Чувстваше погледа му върху себе си. Очите му следяха с бързина нейните жестове, наблюдаваха изражението на лицето ѝ, тя ги отбягваше, но въпреки това усещаше нетърпението, което гореше в тях, и неудържимостта на желанието му. Джулия се развълнува. Струваше ѝ се, че гласът ѝ звучи неестествено.

„Какво, по дяволите, става с мен! Господи, едва дишам!“

Когато Иви отиде до вратата, младежът направи движение, толкова инстинктивно, че тя по-скоро го усети, отколкото видя. Не се сдържа и го погледна. Лицето му беше съвсем пребледняло.

— О, Иви, — каза тя, — този господин желае да поговори с мен за пиесата. Гледай никой да не ни безпокои. Когато ми потрябваш, ще ти позвъня.

— Добре, госпожо.

Иви излезе и затвори вратата след себе си.

„Аз съм глупачка. Последна глупачка!“

Но той бе отместил масичката и стоеше на колене до нея, тя вече беше в обятията му.

Отпрати го малко преди часа, когато мис Филипс трябваше да пристигне, и когато той си отиде, Джулия позвъни на Иви.

— Хубава ли е пиесата?

— Каква пиеса?

— Пиесата, за която ви приказваше.

— Той е умен. Разбира се, още е много млад.

Иви гледаше тоалетната масичка. Джулия обичаше всичко да си бъде на мястото и ако не можеше да намери някое бурканче с крем или туша за мигли, правеше скандал.

— Къде е гребенът ви?

Той се беше сресал с него и без да иска, го беше оставил на масичката за чай. Като го видя, Иви замислено го гледаше известно време.

— Боже мой, как е попаднал тук? — безгрижно възкликна Джулия.

— И аз се чудя.

Джулия почувства, че сърцето ѝ слезе в петите. Цяло безумие е да се занимава с такива работи в гримьорната си. Та тя нямаше дори ключ от вратата! Иви го държеше в себе си. И все пак рискът придава особена пикантност на всичко това. Приятно ѝ бе да си мисли, че е способна да загуби ума си до такава степен. Така или иначе, бяха си определили среща. Том — тя го бе попитала как го наричат вкъщи и той бе казал „Томас“, но езикът ѝ не можеше да се превърти да го нарече така, — Том искаше да я покани някъде на вечеря, за да могат да потанцуват, а Майкъл заминаваше в Кеймбридж за репетициите на няколко едноактни пиеси, написани от студенти, така че разполагаха с много време, за да бъдат само двамата.

— Ти може да се върнеш рано сутринта, когато започват да разнасят млякото — бе ѝ казал Том.

— А какво ще стане с представлението, в което играя на другия ден?

— Нима има някакво значение?

Джулия не му бе разрешила да дойде да я вземе от театъра, и когато влезе в ресторанта, който си бяха избрали, той я чакаше във фойейто. Като я зърна, лицето му засия.

— Вече е толкова късно. Страхувах се, че изобщо няма да пристигнеш.

— Съжалявам. След представлението при мен дойдоха разни скучни хора и не можах да се отърва от тях.

Това не беше истина. През цялата вечер тя се вълнуваше като момиче, което се кани да отиде на първия си бал. Хиляди пъти си повтаряше, че е нелепо. Но когато махна грима си и се приготви за вечерята, не се хареса. Сложи сини сенки на клепачите си и пак ги изтри, положи руж на страните си и след това го изми, после опита друг цвят.

— Кво правите? — попита я Иви.

— Опитвам се да изглеждам на двадесет години, глупачке.

— Ако продължавате по този начин, ще изглеждате на колкото сте.

Джулия още не бе виждала Том в смокинг. Младежът лъщеше като копче. При все че беше среден на ръст, изглеждаше висок, защото бе слаб. Джулия се трогна от това, че въпреки желанието си да изглежда светски мъж, когато обертелнерът пристигна за поръчката, той се смути. Двата танцуваха и при все че Том не танцуваше добре, в неловкостта му също се криеше своеобразно очарование. Хората познаваха Джулия и тя чувстваше, че той се радва на отразеното сияние на нейната слава. След като танцът свърши, двама млади хора дойдоха на масата им да я поздравят. Когато си отидоха, Том попита:

— Това не бяха ли лорд и лейди Денорънт?

— Да. Познавам Джордж, откакто беше ученик в Итън.

Той ги проследи с поглед.

— Моминското ѝ име е лейди Сесили Лостън, нали?

— Не си спомням. Наистина ли?

Това никак не я интересуваше. След няколко минути покрай тях мина друга двойка.

— Виж, лейди Лепърд.

— Коя е тя?

— Не си ли спомняш, преди няколко седмици дадох голям прием в дома си в Чешир; присъства самият Уелски принц. За това писаха и в „Байстандър“.

А, ето откъде черпеше той сведенията си! Милото момче! Четеше за известните хора във вестниците и много рядко, само в ресторанти и театри, ги виждаше на живо. Разбира се, той трепереше от възторг. Романтика. Ако само знаеше какви тъпаци са всички те! Това невинно увлечение по хората, чиито снимки се поставяха в илюстрираните списания, го караше да изглежда невероятно простодушен и тя нежно го погледна.

— Канил ли си някога актриса в ресторант?

Той силно се изчерви.

— Никога.

На Джулия не ѝ беше приятно, че той трябваше да плати сметката, тя подозираше, че сумата ще бъде равна на седмичната му заплата, но не искаше да плати и да нарани гордостта му. Мимоходом попита колко е часът и той по навик погледна ръката си.

— О, забравил съм си часовника.

Тя изпитателно го погледна.

— А случайно не си ли го заложил?

Той отново се изчерви.

— Не. Много бързах, когато се обличах.

Беше нужно само да погледне вратовръзката му, за да разбере, че не е истина. Той я лъжеше. Беше заложил часовника си, за да я покани на вечеря. Буца заседна в гърлото ѝ. Беше готова тутакси да грабне Том в обятията си и да целуне сините му очи. Обожаваше го.

— Хайде да тръгваме — каза тя.

Взеха такси и се отправиха към стаята му на Тависток Скуеър.

XIV

На другия ден Джулия отиде в Картие и купи един часовник, за да го изпрати на Том вместо онзи, който той бе заложил, а след две или три седмици, като разбра, че има рожден ден, му изпрати златна табакера.

— Знаеш ли, това е вещ, за която съм мечтал цял живот.

На Джулия ѝ се стори, че вижда сълзи в очите му. Той страстно я целуна.

След това под един или друг предлог тя му изпращаше перлени игли за яка, копчета за жилетка, копчета за ръкавели. Доставяше ѝ радост да му прави подаръци.

— Колко е ужасно, че нищо не мога да ти подаря в замяна — каза той.

— Подари ми часовника, който беше заложил, за да ме поканиш на вечеря.

Беше малък златен часовник, който не струваше повече от десет лири, но на нея ѝ беше приятно да го носи от време на време.

След нощта, когато за пръв път вечеряха заедно, Джулия си призна, че е влюбена в Том. Това откритие я потресе. Но тя се чувстваше на седмото небе от щастие.

„А пък си мислех, че никога не ще мога да се влюбя отново. Разбира се, няма да продължи дълго. Но защо да не се порадвам на това, докато мога?“

Джулия реши, че отново трябва да го покани в Стенхоуп Плейс. Скоро ѝ се предостави такава възможност.

— Помниш ли онзи твой млад счетоводител? — попита тя Майкъл. — Казва се Том Фенъл. Онази вечер го срещнах и го поканих на обяд идната неделя. Не ни достига един кавалер.

— Мислиш ли, че е подходящ?

Подготвиха грандиозен прием. Ето защо тя бе поканила Том. Би му доставило удоволствие да срещне някои хора, които познаваше само по снимките им във вестниците. Джулия вече беше разбрала, че е

малко сноб. Какво пък, толкова по-добре, тя щеше да му предостави цялото модно общество. Беше проникателна, прекрасно разбираше, че Том не е влюбен в нея. Този роман само ласкаеше суетата му. Беше твърде сексуален млад мъж и се наслаждаваше на любовната игра. От намеци, от разказите, които тя постепенно извличаше от него, Джулия разбра, че още от седемнадесетгодишна възраст е имал много жени. Главното за него беше актът, а не партньорът. Смяташе, че това е най-голямото удоволствие на света. И Джулия разбираше защо той се ползва с такъв успех. Имаше нещо привлекателно в неговата слабост, той беше кожа и кости, ето защо дрехите му стояха толкова добре, а чистотата и свежестта му бяха очарователни. А стеснителността му в съчетание с безсрамието му го правеше неотразим. Колкото и да е странно, на жените им се нрави, когато ги гледат само с една мисъл — да ги повалят на леглото.

„Да, разбира се, че цялата тайна е в неговия сексапил.“

Джулия разбираше, че красотата му се дължи единствено на неговата младост. С възрастта ще се съсухри, ще стане костелив, мършав; неговата прелестна руменина ще се превърне в пурпурночервено, а нежната му кожа ще се набразди и ще пожълтее, но чувството, че това, което обичаше от него, не е вечно, само засилваше нейната нежност. Том събуждаше у нея непонятно състрадание. Той винаги беше в приповдигнато настроение, толкова свойствено за младостта, и Джулия имаше нужда от това като разсъхнала се земя от влага.

Но той не умееше да забавлява хората. Когато Джулия разказваше нещо забавно, Том се смееше, но самият той никога не можеше да разкаже нещо забавно. Тя не се смущаваше от това, че е скучничък. Напротив, действаше й успокояващо на нервите. Никога преди не ѝ беше толкова леко както сега в неговата компания, а колкото до блясък и остроумие — тя притежаваше и двете в излишък.

Всички казваха, че Джулия изглежда с десет години по-млада и че никога не е играла по-добре. Тя знаеше, че е вярно, и разбираше причината. Но трябваше да бъде внимателна. Не трябваше да си изгубва ума. Чарлс Теймърли винаги казваше, че на актрисата е нужно повече благоразумие, отколкото ум, и навярно беше прав. Може и да не бе умна, но усетът ѝ беше на бойна нога и тя му се доверяваше. Усетът подсказваше на Джулия, че не бива да издава на Том своята любов. Тя

се постара да му подсказе, че няма никакви претенции към него и че е свободен да прави каквото пожелае. Държеше се, като че ли всичко между тях е нещо незначително и че нито той, нито тя му придават особено значение. Правеше всичко, за да го привърже към себе си. Том обичаше приемите и когато ходеше на приеми, Джулия го вземаше със себе си. Накара Доли и Чарлс Теймърли да го канят на обяд. Той обичаше да танцува и Джулия му доставяше покани за балове. Заради него се отбиваше на тези балове и виждаше колко му е приятно, че тя се ползва с такъв огромен успех в обществото. Джулия знаеше, че му се вие свят в присъствието на важни персони, и го запознаваше с най-различни известни хора. За щастие той много се харесваше на Майкъл. Майкъл обичаше да говори, а Том беше прекрасен слушател. Той отлично разбираме от работата си. Веднъж Майкъл й каза:

— Том е умно момче. Знае много неща за данъците върху общия доход. Посъветва ме как да спестя двеста-триста лири от годишния доход, когато плащам следващия път.

Майкъл, който в търсене на нови таланти посещаваше другите театри в Лондон или в предградията, често вземаше Том със себе си и след спектакъла чакаха Джулия, за да вечерят тримата заедно. От време на време Майкъл канеше Том на партия голф и ако самите те не бяха поканени никъде, приемаха Том на обяд у дома си.

— Приятно е, когато вкъщи има млад човек — казваше той, — това не ти позволява да остаряваш.

Том се стараеше да бъде полезен по всякакъв начин. Играеше табла с Майкъл, редеше пасианси с Джулия, а когато пускаха грамофона, непрекъснато сменяше плочите.

— Би бил добър другар на Роджър — каза Майкъл. — Том има глава на раменете си, при това е по-голям от Роджър. Ще му окаже добро влияние. Защо не го поканиш да поживее у дома по време на отпуска си?

„За щастие, аз съм добра актриса.“

Но с усилие прогони радостта от гласа си и изопна лице — да не издаде възторга, от който сърцето й биеше така неудържимо.

— Не е лоша идея — отвърна тя. — Ще го покана, ако желаеш.

Театърът работеше до края на август и Майкъл беше наел къща в Теплоу, за да прекарат там най-горещите дни от лятото. Джулия пътуваше до Лондон за представленията, Майкъл ходеше там, когато

работата му изискваше, но останалата част от деня и неделите тя прекарваше извън града. Том имаше две седмици отпуск и с готовност прие предложението ѝ.

Но веднъж Джулия забеляза, че Том е необикновено мълчалив. Изглеждаше блед, постоянната му жизненост го беше напуснала. Тя разбра, че нещо се е случило, но той не пожела нищо да ѝ каже, спомена само, че има неприятности. Накрая Джулия го накара да си признае, че е влязъл в дългове и кредиторите му настояват да ги изплати. Животът, в който Джулия го бе въвела, не му беше по джоба: тъй като се стесняваше от евтините си костюми, когато тя го водеше на приемите на висшето общество, Том си бе поръчал нови при скъп шивач. Бе заложил на кон с надеждата да спечели и да разчисти дълговете си, но конят бе пристигнал последен. За Джулия неговият дълг — сто двадесет и пет лири — беше малка сума, струваше ѝ се нелепо, че такава дреболия би могла да разстрои някого. Веднага каза, че ще му даде тези пари.

— Не, не мога. Не мога да взема пари от жена.

Том пламна целият, стана му срамно само при мисълта за това. Джулия пусна в ход цялото си изкуство на ласкателка. Даваше му разумни доводи, преструваше се на обидена, дори се разплака и накрая Том се съгласи — хайде, от него да мине — да вземе пари назаем от нея. На другия ден Джулия му изпрати в писмо две банкноти от по сто лири. Том ѝ позвъни по телефона и ѝ каза, че му е изпратила много повече, отколкото се нуждае.

— О, знам, че хората никога не назовават истинската сума на дълговете си — каза тя със смях. — Сигурна съм, че дължиш повече, отколкото ми каза.

— Честна дума, не. Никога не бих те лъгал.

— Тогава задръж остатъка за всеки случай. Неприятно ми е, когато плащаш сметките в ресторанта и за такси, и за всичко останало.

— О, не, наистина не мога. Та това е много унизително.

— Глупости! Знаеш, че имам толкова пари, та не знам какво да ги правя. Нима ти е трудно да ми направиш удоволствие и да ми позволиш да те измъкна от тази беда?

— Страшно мило е от твоя страна. Не можеш да си представиш колко ми помогна. Не знам как да ти се отблагодаря.

Но гласът му беше тревожен. Горкото агънце, не можеше да се освободи от условностите. А Джулия казваше истината — никога досега не бе изпитвала такава наслада като сега, когато му даваше пари: това извикваше у нея неочакван изблик на чувства. А в главата си имаше още един план, който искаше да осъществи през двете седмици, които Том щеше да прекара при тях в Теплоу. Беше минало онова време, когато бедната му стая на Тависток Скуеър ѝ се струваше очарователна, а скромната мебелировка извикваше умиление в душата ѝ. Един-два пъти Джулия беше срещала по стълбите хора и ѝ се бе сторило, че я гледат някак странно. Една неугледна и запусната икономка почистваше стаята на Том и приготвяше закуската му и Джулия имаше чувството, че тя се досеща за техните отношения и я шпионира. Веднъж, когато Джулия беше у Том, някой натисна бравата на вратата, а когато Джулия излезе, видя, че икономката търка перилата на стълбата — тя хвърли на Джулия намусен поглед. Джулия мразеше миризмата на прокиснала храна по стълбите, а острият ѝ поглед скоро долови, че стаята на Том съвсем не блести от чистота. Избелелите прашни пердета, изтърканият килим, евтините мебели — всичко това ѝ вдъхваше отвращение. Случи се така, че Майкъл, който през цялото време търсеше начин да вложи изгодно пари, бе купил няколко гаража недалеч от Стенхоуп Плейс. Той реши, че като дава под наем част от тях, ще може да изплати онези, които им бяха нужни. Над гаражите имаше няколко стаи. От тях Майкъл приспособи два малки апартамента: единия за шофьора, а другия щеше да дава под наем. Той все още не беше зает и Джулия предложи на Том да го наеме. Това щеше да бъде чудесно. Джулия щеше да има възможност да прескача при него за час, когато той се връща от кантората, понякога щеше да ходи при него след спектакъла и никой нищо нямаше да узнае. Никой нямаше да им пречи. Щяха да бъдат свършено свободни. Джулия разказваше на Том колко интересно ще им бъде да обзавеждат стаите, беше сигурна, че у тях на Стенхоуп Плейс има куп ненужни неща и той просто би ѝ направил услуга, като ги вземе на съхранение при себе си. Останалото ще купят заедно. Том бе съблазнен от мисълта да има свой собствен апартамент, но това беше невъзможно. При все че не бе висок, наемът не беше по неговия джоб. Джулия знаеше това. Знаеше също, че ако му предложи да го плаща вместо него, той с негодувание ще откаже. Но ѝ се струваше, че през двете седмици, през които щяха

да почиват в тяхната разкошна къща на брега на реката, ще съумее да превъзмогне колебанието му. Видя, че нейното предложение бе съблазнило Том, и не се съмняваше, че ще намери начин да го убеди — като се съгласи, той всъщност ще ѝ направи услуга.

„Хората не се нуждаят от причина, за да направят онова, което искат“, мислеше си Джулия, „нужно им е оправдание.“

Тя с вълнение очакваше Том в Теплоу. Колко приятно щеше да бъде да се разхожда сутрин с него край реката, а през деня да прекарват заедно в градината! Ще дойде Роджър и Джулия беше решила, че между нея и Том няма да има никакви глупости, приличието го изисква. Но колко е божествено да прекарва почти цял ден заедно с него! Когато има дневни представления, Том ще се развлича с Роджър.

Но всичко стана съвсем не така, както очакваше Джулия. И през ум не ѝ минаваше, че Роджър и Том ще се сприятелят толкова много. Имаха пет години разлика и Джулия предполагаше — честно казано, тя изобщо не бе мислила за това, — че Том ще гледа на Роджър като на дете, разбира се, много мило дете, но с което ще се държи съобразно възрастта му — може да те забавлява, когато желаеш, и да го пратиш да си играе, когато ти омръзне. Роджър беше на седемнадесет години. Той бе миловиден младеж с червеникави коси и сини очи и това беше най-привлекателното в него. Не бе наследил нито жизнеността и изразителността на лицето на майка си, нито класическата красота на баща си. Като дете, когато тя непрекъснато се фотографираше с него, беше прелестен. Сега бе станал твърде флегматичен и лицето му беше винаги сериозно. Когато човек се вгледаше в него, виждаше, че единственото, с което може да се похвали, са зъбите и косите му. Джулия много го обичаше, но не можеше да не признае, че е скучен. Когато оставаше насаме с него, времето минаваше необикновено бавно. Тя проявяваше жив интерес към неща, които според нея би трябвало да го интересуват — крикет и други такива, но той не намираше какво да каже за тях. Джулия се страхуваше, че не е много умен.

— Разбира се, той е още момче — оптимистично казваше тя, — вероятно с годините ще се развие.

Откакто бе влязъл в подготвителното училище, Джулия не го бе виждала често. По време на ваканциите му бе заета в театъра всяка

вечер, а Роджър излизаше с баща си или с приятели, а в неделните дни двамата с Майкъл играеха голф. Когато Джулия беше канена на обяд, случваше се да не го види два-три дни подред, като не се смятат няколкото минути, когато Роджър влизаше сутрин в стаята ѝ да я поздрави. Жалко, че не можеше завинаги да остане прелестното малко момченце, което тихо, без да пречи, си играеше в стаята ѝ и като обвиваше ръчица около врата ѝ, се усмихваше в обектива. От време на време Джулия отиваше в Итън да го види и там заедно пиеха чай. Бе поласкана, че е поставил някои от снимките ѝ в стаята си. Прекрасно съзнаваше, че пристигането ѝ в Итън предизвиква всеобщо вълнение и мистър Брекънбридж, възпитател в пансиона, където живееше Роджър, смяташе за свой дълг да ѝ оказва извънредно любезен прием. Когато полугодieto завърши, Джулия и Майкъл се бяха вече преместили в Теплоу и Роджър дойде направо при тях. Джулия горещо го разцелува. Роджър не прояви особен възторг от това, че си е у дома, както Джулия бе очаквала. Държеше се твърде небрежно. Като че ли изведнъж бе станал по-зрял.

Роджър веднага заяви на Джулия, че по Коледа иска да напусне Итън. Мислеше, че вече е получил всичко, което е могъл, и възнамеряваше да замине за няколко месеца във Виена и да научи немски, преди да постъпи в Кеймбридж. Майкъл искаше да направи от него военен, но Роджър решително се възпротиви. Още не бе решил какъв ще стане. Откакто се беше родил, и Майкъл, и Джулия изпитваха страх пред мисълта, че може да му хрумне да се отдаде на сцената, но очевидно Роджър нямаше ни най-малко влечение към театъра.

— Така или иначе, от него няма да излезе кой знае какво — каза Джулия.

Роджър живееше свой собствен живот. Сутрин ходеше на реката и се шляеше из градината с книга в ръка. На рождения му ден Джулия му подари много красив открит спортен автомобил и той го караше из околностите с главоломна скорост.

— Единственото ми утешение — казваше Джулия — е, че никак не досажда. В състояние е да се забавлява съвсем сам.

В неделни дни при тях идваха твърде много хора — актриси, актьори, някой случаен писател и куп приятели с известни имена. Това развличаше Джулия, а и тя със сигурност знаеше, че хората обичат да им гостуват. Още в първия неделен ден, след като Роджър беше

пристигнал, цяла тълпа приятели дойдоха в Теплоу. Роджър бе много вежлив с гостите. Изпълняваше задълженията си на домакин като истински светски човек. Но на Джулия ѝ се стори, че се чувства отчужден, като че ли играе роля, на която не може да се отдаде всецяло. Имаше неприятното чувство, че Роджър не възприема тези хора, а хладнокръвно ги оценява от страни. Доби впечатление, че синът ѝ не гледа сериозно на тях.

Том беше подредил нещата си така, че да пристигне следващата събота, и след представлението Джулия го докара с колата си. Нощта беше лунна и по това време на нощта пътищата бяха пусати. Разходката беше великолепна. Джулия искаше тя да продължи вечно.

Беше се сгушила до него и от време на време той я целуваше в тъмнината.

— Щастлив ли си? — попита го тя.

— Абсолютно.

Майкъл и Роджър си бяха легнали, но в столовата ги очакваше вечеря. Безмълвната къща създаваше у тях чувството, че са тук без разрешението на домакините. Като че ли бяха двама странници, които нощем са проникнали в чуждо жилище и са намерили разкошна трапеза, приготвена специално за тях. Беше много романтично. Чувстваше се нещо от атмосферата на приказките от „Хиляда и една нощ“. Джулия показа на Том стаята му, която бе до стаята на Роджър, и отиде да спи. На другата сутрин се събуди късно. Денят беше прекрасен. Не бе поканила никакви гости, за да прекара целия ден с Том. Когато се облече, двамата щяха да отидат край реката. Джулия закуси, взе вана. Облече лека бяла рокля, която бе подходяща за разходка по слънчевия бряг на реката и много ѝ отиваше, и широкопола сламена шапка, която хвърляше топъл отблясък върху лицето ѝ. Сложи си съвсем малко грим. Погледна се в огледалото и се усмихва със задоволство. Наистина изглеждаше млада и много хубава. С безпогрешна походка Джулия се отправи към градината. На ливадата, която се спускаше до самата река, видя Майкъл, заобиколен от неделните вестници. Беше сам.

— Мислех, че си отишъл да играеш голф.

— Не, момчетата отидоха. Реших, че ще им бъде по-приятно да бъдат сами. — Той се усмихна с привичната си дружелюбност. — В сравнение с мен те са твърде енергични. В осем часа вече се къпеха и

още щом погълнаха закуската си, се метнаха на колата на Роджър и потеглиха.

— Радвам се, че са се сприятелили.

Джулия беше искрена. Бе малко разочарована, че няма да се разходи с Том край реката, но много ѝ се искаше Том да се хареса на Роджър — имаше чувството, че Роджър не приема хората току-така. В края на краищата оставаха ѝ цели две седмици, през които щеше да бъде с Том.

— Не крия от теб, че когато съм с тях, се чувствам истински старец — забеляза Майкъл.

— Глупости! Ти си много по-красив и от двамата и това ти е добре известно, любими мой.

Майкъл повдигна брадичката си и глътна коремчето си.

Момчетата се върнаха за обяд.

— Извинете, че закъсняхме — каза Роджър. — Имаше дяволски много народ и трябваше да чакаме почти на всяка площадка, за да започнем някой тур. Направихме по равен брой удари.

Бяха адски гладни, възбудени и извънредно доволни от себе си.

— Колко е хубаво, че днес нямаме гости — каза Роджър. — Страхувах се, че цялата тази банда отново ще пристигне и че ще трябва да се държим като послушни деца.

— Реших, че би било добре да си починем — каза Джулия.

Роджър я погледна.

— Това ще ти се отрази добре, мамо. Имаш твърде уморен вид.

„Наблюдателен е, няма що. Не, не бива да показвам, че това ме засяга. Слава богу, умея да играя.“

Тя весело се засмя.

— Цяла нощ не спях и си блъсках главата как да те отървем от пъпките по лицето ти.

— Да, нали са ужасни? Том казва, че и той е имал пъпки.

Джулия погледна Том. С отворена на гърдите си тениска, с разчорлените си коси, малко позагорял от слънцето, той изглеждаше невероятно млад. Искрено казано, не по-възрастен от Роджър.

— А на него му се бели носът — продължаваше Роджър със смях. — Ще заприлича на плашило!

Джулия почувства леко безпокойство. Изглежда, че Том е отърсил от себе си няколко години и че е станал връстник на Роджър

не само по възраст.

Те си бърбеха глупости. Изядоха огромно количество храна, изпиха по няколко халби бира. Майкъл, който ядеше и пиеше както винаги съвсем умерено, ги гледаше с усмивка. Радваше се на младостта им и на хубавото им настроение. Той напомняше на Джулия стар пес, който, едва помахвайки с опашка, се излежава на слънце и наблюдава как малките кученца си играят край него. Поднесоха кафето на поляната. Беше толкова приятно да седиш на сянка и да се любоваш на реката! Том изглеждаше много строен и грациозен в дългите си бели панталони. Никога преди Джулия не го бе виждала да пуши лула. Кой знае защо, това я трогна. Но Роджър започна да му се присмива.

— Защо пушиш — защото ти е приятно, или защото искаш да се почувстваш по-възрастен?

— Млъкни — каза Том.

— Изпи ли кафето си?

— Да.

— Тогава да отидем на реката.

Том нерешително погледна Джулия. Роджър забеляза това.

— О, всичко е наред, не трябва да се безпокоиш за моите почтени родители. Те имат неделните вестници. Наскоро мама ми подари спортна лодка.

„Спокойно, спокойно... Не избухвай. Каква глупачка съм била да му подаря тази лодка!“

— Добре — каза тя със снизходителна усмивка, — вървете на реката, само внимавайте да не паднете във водата.

— Ако паднем, няма да ни заболи. Ще се върнем за чая. Татко, тенис кортът маркиран ли е? След това бихме искали да поиграем.

— Може би баща ти ще намери още някого и ще можете да играете по двойки.

— О, не се безпокойте, играта един срещу един е още по-интересна, а и така ще можем да се поупражняваме. — След това се обърна към Том: — Хайде да видим кой по-напред ще дотича до навеса за лодки.

Том скочи на крака и се втурна да бяга, Роджър го последва. Майкъл взе един вестник и започна да си търси очилата.

— Добре си паснаха, нали?

— Очевидно.

— Страхувах се, че на Роджър ще му бъде скучно тук с нас. Хубаво е, че сега има компания.

— Не ти ли се струва, че Роджър не се съобразява с никого, освен със себе си?

— Имаш предвид тениса? Що се отнася до мен, право да ти кажа, все ми е едно дали ще играя, или не. Напълно естествено е, че момчетата искат да се забавляват сами. От тяхна гледна точка аз съм старец и само ще им разваля играта. В края на краищата най-важното е да се чувстват добре.

Джулия почувства угризение на съвестта. Майкъл беше прозаичен, стиснат, самодоволен, но необикновено добър и не притежаваше никакъв егоизъм. Той не познаваше завистта. Доставяше му удоволствие да прави другите щастливи, ако това, разбира се, не струваше пари. За Джулия Майкъл беше разтворена книга. Безспорно всичките му мисли бяха банални, но от друга страна, той не можеше да се срамува от нито една от тях. Вбесяваше се от това, че при всичките си достойнства, вместо да й внуши любов към себе си, Майкъл ѝ бе убийствено скучен.

— Мисля, че си много по-добър от мен, миличък мой — каза тя.

Майкъл се усмихна със своята мила дружелюбна усмивка и поклати глава.

— Не, скъпа, аз имах забележителен профил, но ти притежаваш огромен талант.

Джулия се засмя. Беше дори забавно да разговаряш с човек, който никога не се досеща за какво става дума. Но какво имат предвид хората, когато говорят за актьорски талант? Джулия често се питаше какво точно я бе поставило с една глава по-високо от другите съвременни актьори. В първите години на своята кариера тя имаше недоброжелатели. Сравняваха я, съвсем не в нейна полза, с тази или онази актриса, която се ползваше с благоразположението на публиката. Но отдавна вече никой не ѝ оспорваше палмата на първенството. Разбира се, нейната известност не беше толкова голяма, колкото на кинозвездите. Джулия опита в киното, но нямаше успех: лицето ѝ, толкова подвижно и изразително на сцената, някак се губеше на екрана и след първите проби тя, с одобрението на Майкъл, отхвърляше всички предложения, които получаваше от време на време. Тази нейна позиция ѝ послужи като чудесна реклама. Джулия не завиждаше на

кинозвездите: те се появяваха и изчезваха, а тя оставаше. Когато имаше случай, ходеше да гледа играта на други видни лондонски актриси. Джулия не се скъпеше на похвали и го правеше съвсем искрено. Понякога нечие изпълнение ѝ се струваше толкова хубаво, че никак не можеше да разбере защо хората вдигат такъв шум около нея. Прекрасно знаеше с каква висока репутация се ползва сред публиката, но самата тя имаше доста скромно мнение за себе си. Винаги се удивляваше на това, че хората изпадат във възторг от някоя нейна интонация или жест, които ѝ се удаваха толкова естествено, че ѝ се струваше, че това не би могло да се изиграе по друг начин. Критиците се възхищаваха от нейната разностранност. Особено хвалеха способността ѝ да влезе в образа. Не че съзнателно е наблюдавала и копирала някого, просто когато се заемеше с нова роля, неизвестно откъде в главата ѝ нахлуваха смътни възпоминания и тя разбираше, че знае много неща за своята нова героиня, неща, които не е и подозирала. Джулия често си спомняше за някои свои познати или дори за някой случаен човек, когото бе виждала на улицата или на прием. Съчетаваше тези възпоминания със собствената си индивидуалност и така създаваше образ, основан на реалния живот, но обогатен от нейния собствен опит, от отличното владение на актьорската техника и от личното ѝ обаяние. Хората мислеха, че тя играе само три-четири часа, докато е на сцената; не знаеха, че образът, който създава, е живял в нея през целия ден — и когато увлечено разговаряше с някого, и когато се занимаваше с други неща. Често ѝ се струваше, че в нея живеят двама души: известна актриса, любимка на всички, най-елегантната жена в Лондон — но това бе само илюзия, — и героинята, която изобразяваше на сцената всяка вечер — и това вече бе нейното истинско „аз“.

„Проклетата да съм, ако знам какво е това актьорски талант“, мислеше си тя, „но затова пък знам нещо друго: бих дала всичко, което притежавам, за да стана отново на осемнадесет години.“

Но това не беше истина. Ако ѝ се предоставеше възможност да се върне назад в миналото си, не се знаеше дали би пожелала да стори това. По-скоро не. И не популярността ѝ, ако щете, не славата ѝ бяха скъпи, не властта ѝ над зрителите и не искрената любов, която изпитваха към нея, и, разбира се, не парите, които ѝ носеше талантът; не, опияняваше я друго — невидимата сила, която чувстваше в себе си,

властта над изразните средства. Можеше да получи роля, дори не много добра роля, с глупав текст и благодарение на личните си качества, благодарение на своето изкуство, благодарение на отличното владение на актьорския занаят, който чувстваше с всяка фибра на тялото си, да ѝ вдъхне живот. В това нямаше равна на себе си. Понякога Джулия се чувстваше богиня.

„И при това“, засмя се тя, „Том още не се е бил родил.“

Най-сетне беше толкова естествено, че на него му харесва да се забавлява с Роджър. Та те са почти на една възраст. Принадлежат към едно и също поколение. Днес е първият ден на отпуска му, нека се повеселят, остават още цели две седмици. Скоро на Том ще му омръзне да прекарва времето си с това седемнадесетгодишно хлапе. Роджър е много мил, но скучен, майчинската любов не можеше да я заслепи. Трябва само да внимава и да не се издаде, че се обижда. От самото начало Джулия реши, че няма да предявява никакви изисквания към Том; ако почувства, че с нещо ѝ е задължен, това би могло да се окаже съдбоносно за нея.

— Майкъл, защо не предложиш на Том другия апартамент, който е над гаража? Сега, след като си е взел и последния изпит и е вече експерт-счетоводител, не е прилично да живее в тази своя мебелирана стая.

— Идеята не е лоша. Ще го попитам.

— Ще спестиш таксата на агента, който ще ти намери наемател. Ще помогнем на Том да се обзаведе. Имаме куп стари мебели, които не са ни нужни. По-добре е Том да се възползва от тях, отколкото да гният на тавана.

Том и Роджър се върнаха за чая, изгълтаха куп сандвичи и играха тенис, докато се стъмни. След вечеря играха на домино. Джулия разигра блестяща сцена — все още млада майка, която нежно наблюдава сина си и неговия приятел. Легна си рано. Скоро момчетата също се качиха в стаите си и тъй като те бяха разположени точно над нейната спалня, тя чу, че Роджър влезе при Том. Двамата започнаха да си бърбят. И техните, а и нейните прозорци бяха отворени и до ушите ѝ достигаха оживените им гласове. Но за какво, боже мили, можеха да си говорят толкова много? Според нея нито един от двамата не бе така разговорлив. След малко се разнесе гласът на Майкъл:

— Хайде, момчета, марш в леглата! Утре ще си говорите.

Те се засмяха.

— Добре, татко — извика Роджър.

— Ама че бърборковци!

Тя отново чу гласа на Роджър:

— Лека нощ, приятелю!

И сърдечния отговор на Том:

— Лека нощ, приятелю!

„Идиоти!“, гневно промърмори Джулия сама на себе си.

На другата сутрин, докато закусваше в леглото, Майкъл влезе при нея.

— Момчетата отидоха в Хантъркоум да играят голф. Имаха намерение да изиграят два рунда и попитаха дали непременно трябва да се върнат за обяд. Казах им, че може и да не се връщат.

— Не бих могла да твърдя, че съм във възторг, когато Том гледа на нашия дом като на хотел — забеляза Джулия.

— Мила, но те са просто момчета. Наистина нека се развличат колкото си искат.

Значи, днес тя изобщо няма да види Том — между пет и шест трябва да излезе, ако иска да бъде в театъра навреме. Добре му е на Майкъл, как няма да се отнася толкова добродушно към всичко. Беше обидена. Щеше ѝ се да заплаче. Сигурно е съвсем равнодушен към нея — сега тя мислеше за Том, — а пък бе решила, че днес ще бъде друго, не както вчера. Беше се събудила с твърдото намерение да бъде търпелива и да приема нещата такива, каквито са, но не ѝ бе дошло наум, че я чака такова разочарование.

— Донесоха ли вестниците? — намусено попита Джулия.

Тръгна към града разярена.

Следващият ден беше малко по-добър. Момчетата решиха да не играят голф, затова пък от сутринта до вечерта се сражаваха на тенис корта. Тяхната неизчерпаема енергия ужасно дразнеше Джулия. В шорти, с голи крака и спортна ризка Том не изглеждаше повече от шестнадесетгодишен. Тъй като се къпеха по три-четири пъти на ден, той не можеше да си пригладжа косата и щом като изсъхнеше, тя се навиваше на непослушни къдрици. Това го правеше още по-млад и, уви, още по-прелестен. Сърцето на Джулия се терзаше от мъка. Струваше ѝ се, че държането му странно се е променило. Тъй като се намираше непрекъснато в компанията на Роджър, той бе загубил вида

си на светски човек, който много следи за външността си, който внимава какво да облече, и отново бе станал раздърпано малко момченце. Нито с намек, нито с поглед Том издаваше, че е неин любовник; отнасяше се с нея така, като че ли тя не е друго, освен майката на неговия приятел. С всяка своя забележка, лудория, дори с вежливостта си я караше да се чувства, че принадлежи към друго поколение. В отношението му към нея нямаше и следа от рицарска галантност, която всеки млад мъж е длъжен да проявява по отношение на обожаваната жена; такава снизходителна доброжелателност се оказваше по-скоро на неомъжена стара леля.

Джулия се възмущаваше, че Том играе по свирката на едно хлапе, по-малко от него. Това говореше за неговата безхарактерност. Но тя обвиняваше не него; обвиняваше Роджър. Егоизмът му я отвращаваше. Е добре, той е все още много млад. Но безразличието му към всичко друго, освен към собствените му удоволствия говореше за неударжимо самолюбие. Беше нетактичен и невнимателен. Държи се така, като че ли и къщата, и слугите, и майка му и баща му съществуват само за негово удобство. На няколко пъти Джулия щеше да му отправи някоя остра дума, но пред Том не се осмеляваше да играе незавидната роля на майка, която наставлява сина си. При това, когато някой му се караше, Роджър приемаше изражението на дълбоко обидено дете, започваше да гледа като ранена кошута и човек чувстваше, че е бил жесток и несправедлив към него. Това довеждаше Джулия до ярост. Самата тя можеше да гледа по същия начин — Роджър бе наследил този неин поглед, тя неведнъж го бе използвала на сцената с огромен ефект и знаеше, че той абсолютно нищо не означава, — но когато виждаше същото изражение в очите на сина си, ужасно се разстройваше. Дори мисълта за това я караше да се разнежва. Внезапната промяна в чувствата ѝ я накара да види истината — тя ревнуваше Том от Роджър, безумно го ревнуваше. Това откритие я потресе; не знаеше дали да се смее, или да се засрами. Няколко минути размишляваше.

„Хубаво ще го наредя!“

Нямаше намерение да допусне тази неделя да премине така както миналата. За щастие Том беше сноб. „Жената привлича мъжа със своя чар, а го задържа със собствените му пороци“, промърмори

Джулия и си помисли: интересно, тя ли бе измислила този афоризъм, или си го бе припомнила от някоя пиеса.

Проведе няколко телефонни разговора. Покани за уикенда семейство Денорънт. По същото време Чарлс Теймърли гостуваше в Хенли на сър Мейхю Брайънстън, министъра на финансите. Той прие поканата и обеща да доведе и своя домакин със себе си. За да ги развлича — Джулия знаеше, че аристократите никак не се интересуват един от друг, когато се озоват сред артистичната бохема, както си въобразяваха, — тя покани и своя партньор на сцената Арчи Декстър, и хубавата му жена, която играеше под моминското си име Грейс Хардуил. Джулия не се съмняваше, че ако у дома ѝ се появят маркиза и маркиз, в чието общество Том би могъл да се движи, и един министър от кабинета, на когото би му се приискало да направи впечатление, той няма да отиде да играе голф с Роджър или пък да гребе на реката цял следобед. В подобна компания Роджър ще заеме подобаващото му се място на ученик, на когото никой не обръща внимание, а Том ще види колко блестяща може да бъде тя, ако пожелае. Като предвкусваше победата си, Джулия стоически понесе следващите няколко дни. Тя почти не виждаше Том и Роджър, а когато имаше дневни представления, не се срещаше с тях по цял ден. Ако не играеха тенис или голф, двамата скитаха из околностите с колата на Роджър.

Джулия докара семейство Денорънт след представлението. Роджър бе легнал да спи, но Майкъл и Том ги чакаха за вечеря. Слугите също си бяха легнали и те се обслужваха сами. Джулия забеляза с каква стеснителна готовност Том се стараяше да предостави на семейство Денорънт всичко, от което се нуждаеха, как скачаше всеки път, когато трябваше да им услужи с нещо. Неговата вежливост изглеждаше малко досадна. Семейство Денорънт бяха скромна млада двойка и дори не подозираха, че титлите им биха могли да имат някакво значение, и Джордж Денорънт доста се смути, когато Том вдигна мръсната му чиния и му поднесе чиста за следващото блюдо.

„Според мен утре Роджър няма да има партньор за голф“, каза си Джулия.

Разговаряха до три часа през нощта и Джулия забеляза, че когато Том ѝ пожелаваше лека нощ, очите му сияеха, но дали от любов или от шампанското — не можеше да каже. Той ѝ стисна ръката.

— Каква чудесна вечер — възкликна Том.

Вече беше късно утро, когато Джулия, облечена в тънка муселинова рокля, излезе в градината в целия блясък на красотата си. Роджър седеше в шезлонга с книга в ръка.

— Четеш ли? — попита Джулия, като повдигна своите наистина прекрасни вежди. — Защо не играете голф?

Роджър изглеждаше намусен.

— Том каза, че е твърде горещо.

— Така ли? — попита тя с очарователна усмивка. — А пък аз се изплаших, че си сметнал за свой дълг да останеш и да позабавляваш гостите ми. Ще дойдат толкова много хора, че лесно ще минем и без твоята помощ. Къде са останалите?

— Не знам. Том се опитва да се докара пред Сесили Денорънт.

— Тя е много хубавичка.

— Изглежда, днес ще бъде отвратително скучно.

— Надявам се, че Том няма да твърди същото — каза тя с такъв вид, като че ли това силно я безпокои.

Роджър не отговори.

Денят премина точно така, както си го представяше Джулия. Наистина тя почти не видя Том, но затова пък Роджър го виждаше още по-малко. Том много се хареса на семейство Денорънт. Обясни им как да избягнат огромния данък, който плащаха върху доходите си. С уважение слушаше министъра на финансите, когато онзи говореше за театър, и Арчи Декстър, когато той пък излагаше възгледите си за политическото положение. Джулия беше в отлична форма. Арчи Декстър притежаваше остър ум, неизчерпаем запас от театрални истории и удивителен дар да ги разказва и по време на обяда двамата с Джулия накарара цялата маса да се залива от смях, а след чая, когато играчите на тенис се умориха, уговориха Джулия (не може да се каже, че тя се съпротивляваше много) да достави на всички удоволствието и да изпълни своята пародия на Гладис Купър, Констанс Колие и Гerti Лорънс^[1]. Но Джулия не беше забравила, че Чарлс Теймърли е нейният най-предан и безкористен обожател, и привечер отдели няколко минути, за да се разходи заедно с него. Когато бе с Чарлс, не се стараеше да бъде нито весела, нито остроумна, тя бе мечтателна и нежна. Въпреки блестящия спектакъл, който бе играла през целия ден, изпитваше тъга. Когато с въздишки и недомлъвки тя даде на Чарлс да разбере, че животът ѝ е пуст и въпреки успешната си кариера не може

да не чувства, че е изпуснала нещо много важно, тя бе почти искрена. Колко често си спомня за вилата в Соренто, на брега на Неаполитанския залив... Прекрасна мечта. Може би там я бе очаквало истинското щастие, трябвало е само да протегне ръка. Бе постъпила глупаво. Какво са всички тези триумфи на сцената? Pagliaci^[2]. Хората не знаеха колко вярно беше това „Vesti la giubba...“^[3] и тям подобни. Тя е толкова самотна. Разбира се, не бе необходимо да говори на Чарлс, че сърцето ѝ тъгува не за изгубените възможности, а защото някакъв си младеж предпочита да играе голф със сина ѝ, вместо да се занимава с любов с майката.

После Джулия и Арчи Декстър се наговориха и след обяда, когато всички се събраха в гостната, без да предупредят никого и като започнаха с няколко нищо неозначаващи думи, двамата си устроиха такава ужасна сцена на ревност, като че ли бяха любовници. В първия момент останалите не се досетиха, че това е шега, но скоро взаимните им обвинения станаха толкова чудовищни и непристойни, че потънаха в общия кикот. След това двамата изиграха една импровизация — как пийнал джентълмен откъва от Джърмин Стрийт някаква френска проститутка. После с невъзмутима сериозност показаха как мисис Алвинг от пиесата „Призраци“ се опитва да съблазни пастора Мендърз, докато малката аудитория се тресеше от смях. Завършиха с един номер, който често изпълняваха на театрални приеми и го бяха шлифовали до блясък. Това бе част от пиеса на Чехов, преведена на английски, но в особено патетичните места двамата започваха да дрънкат такива неща, че репликите звучаха съвсем на руски. Джулия извика на помощ целия си талант на трагичка, но произнасяше думите с такъв шутовски патос, че това създаваше неотразим комичен ефект. Тя вложи в изпълнението искрена душевна мъка, но с присъщото си чувство за хумор сама се присмиваше над нея. Зрителите се превиваха на столовете си, държаха се за корема, стенеха от неудържим смях. Може би това беше нейното най-добро представление, Джулия играеше за Том и само за него.

— Гледал съм Сара Бернар и Режан^[4] — каза министърът на финансите. — Гледам съм Дузе и Елън Тери, гледал съм мис Кендъл. „Nunc dimittis.“^[5]

Джулия сияеща се отпусна в креслото и на един дъх пресуши чаша шампанско.

„Проклетата да съм, ако не съм се справила с Роджър завинаги“, помисли си тя.

Но въпреки всичко, когато на другата сутрин слезе на закуска, момчетата бяха вече отишли да играят голф. Майкъл беше откарал семейство Денорънт в града. Джулия се чувстваше уморена. Когато Роджър и Том се върнаха за обяд, трябваше да направи усилие над себе си, за да се покаже весела. После тримата се отправиха към реката, но Джулия имаше чувството, че са я взели не защото им се иска, а защото не могат да избягнат това. Тя потисна въздишката си при мисълта как бе очаквала отпуска на Том. Сега броеше дните, които оставаха до края. Когато най-после седна в колата и потегли за Лондон, почувства облекчение.

Не се сърдеше на Том, но беше дълбоко уязвена; сърдеше се на себе си, че бе загубила власт над собствената си личност. Но когато влезе в театъра, осъзна, че се отърсва от Том като от лош сън при събуждане. Тук, в своята гримьорна, отново стана господарка на самата себе си и всички събития от всекидневието изгубиха своята важност. Почти нищо нямаше значение, докато разполагаше с тази възможност да бъде свободна.

Така премина и втората седмица. Майкъл, Роджър и Том се наслаждаваха на живота. Къпеха се в реката. Оставаха четири дни. Оставаха три дни.

„Е, сега вече ще изтърпя докрай. Когато се върнем в Лондон, всичко ще се промени. Не бива да показвам колко съм нещастна. Трябва да давам вид, че всичко е наред.“

— Провървя ни, улучихме такова хубаво време — каза Майкъл.
— А Том има успех, нали? Жалко, че не може да остане още една седмица.

— Да, много жалко.

— Мисля, че за Роджър е много хубаво да има такъв приятел. Съвършено нормален и чист английски младеж.

— О, да, съвършено нормален.

„Ах, какъв глупак! Ах, какъв глупак!“

— Просто ти прави удоволствие да ги гледаш как се хранят.

— О, да, имат завиден апетит.

„Господи, да се задавят дано!“

Том трябваше да пътува за Лондон с ранния влак в понеделник сутринта. Семейство Декстър, които имаха вила в Борненд, бяха поканили всички на обяд в неделя. Решиха да отидат дотам с моторна лодка. Сега, когато отпускът на Том беше свършил, Джулия се радваше, че нито веднъж и с нищо не бе издала раздражението си. Беше уверена, че Том дори не се досеща каква болка ѝ е причинил. Трябва да бъде снизходителна. В края на краищата той е само едно момче и ако искаме да бъдем точни — тя би могла да му бъде майка. Разбира се, беше жалко, че си е изгубила ума по него, но какво да се прави, от самото начало си бе казала, че той не трябва да чувства към себе си никакви претенции от нейна страна. В неделя не чакаха никого за вечеря. В тази последна вечер Джулия искаше да остане за малко насаме с Том.

Разбира се, това бе невъзможно, но биха могли все пак да се поразходят из градината.

„Интересно, дали е забелязал, че откакто е пристигнал в Теплоу, не ме е целунал нито веднъж?“

Можеха да се повозят на лодка. Колко божествено би било поне за няколко минути да се притисне в обятията му, това би я възнаградило за всичко.

У семейство Декстър се бяха събрали предимно актьори. Грейс Хардуил, съпругата на Арчи, играеше в музикални комедии и беше поканила куп хубавички момичета, танцьорки в оперетата, в която пееше. Съвсем естествено Джулия изигра ролята на примадона, която ни най-малко не важничи. Очарователно се усмихваше на девойките с обезцветени от перхидрол коси, статистки със седмична заплата от три лири. Мнозина носеха със себе си фотоапарати и тя любезно им разрешаваше да я снимат. Възторжено ръкопляскаше, когато Грейс изпълни своята знаменита ария под акомпанимента на самия композитор. Когато комедийната артистка изобрази Джулия в една от най-известните ѝ роли, тя се смееше най-високо от всички. Беше много весело, шумно и безгрижно. Джулия искрено се забавляваше, но когато стана седем часът, тя без съжаление се приготви за тръгване. Докато горещо благодареше на домакините за приятната вечер, Роджър дойде при нея.

— Слушай, мамо, тук се е събрала цяла компания, която отива в Мейдънхед да вечеря и потанцува. Канят и нас с Том. Нали не

възразяваш?

Кръвта нахлу в главата ѝ. Тя не можа да се овладее и гласът ѝ прозвуча твърде рязко.

— А как ще се върнете?

— Не се безпокой, всичко ще се нареди. Някой ще ни докара.

Джулия безпомощно погледна сина си. Нямаше какво да възрази.

— Ще бъде ужасно весело, мамо. Том страшно иска да отидем.

Сърцето ѝ се сви. С огромен труд ѝ се удаде да не му направи сцена.

— Добре, мили. Само не закъснявайте много. Помни, че Том трябва да стане по изгрев-слънце.

В това време при тях дойде Том и чу последните ѝ думи.

— Наистина ли нямате нищо против? — попита той.

— Разбира се, не. Надявам се, че ще прекарате добре.

Тя весело се усмихна, но очите ѝ бяха хладни.

— Радвам се, че момчетата си отидоха — каза Майкъл, докато седеше в лодката. — Цяла вечност не сме оставали насаме с теб.

Джулия стисна зъби, за да не избухне и да му каже да си държи глупавия език зад зъбите. Черна ярост я задушаваше. Това беше последната капка. Цели две седмици Том не я забелязваше, дори не беше елементарно вежлив, а тя — тя се държеше като ангел. Коя жена би проявила такова търпение? Всяка друга на нейно място щеше да му заповяда да си обира крушите, ако не знае какво изисква елементарното приличие. Егоист, глупак, грубиян — ето какъв е той. Жалко, че утре сам заминава. С такова удоволствие би го изхвърлила през вратата с всичките му партушини. Как се осмеляваше да се държи така с нея, този нищожен счетоводител? Поети, членове на кабинета, перове на Англия с радост биха отменили най-важните си срещи, за да вечерят с нея, а той я захвърли и отиде да танцува с някакви си изрусени блондинки, които въобще не могат да играят. Явно той е един жалък глупак. Дума да не става за някаква благодарност. И последният му парцал бе купен със собствените ѝ пари. А табакерата, с която толкова много се гордее, нима не му е пак подарък от нея? А пръстенът? О, не, това няма да му се размине току-така. Тя ще си разчисти сметките с него. И дори знае как. Познава най-уязвимото му място, знае как най-силно да го нарани. Ще го настъпи по мазола. Когато започна подробно да обмисля плана си за отмъщение, стана ѝ

малко по-леко. Нямаше търпение по-скоро да го изпълни и още щом се върнаха, тя се качи в спалнята си. Извади от чантичката си четири банкноти от по една лира всяка и друга от десет шилинга. Написа кратка бележка.

„Скъпи Том,
Тук има пари, които трябва да оставиш на слугите,
тъй като няма да те видя сутринта. Дай три лири на
иконата, една на камериерката, която ти почистваше и
гладеше костюмите, и десет шилинга на шофьора.

Джулия“

Тя повика Иви и ѝ нареди да каже на камериерката, която щеше да събуди Том сутринта, да му предаде плика. Когато слезе за вечеря, се чувстваше много по-добре. Докато се хранеха, двамата с Майкъл оживено разговаряха, след това седнаха да играят карти. Дори цяла седмица да си беше блъскала главата как най-силно да уязви Том, не би измислила нищо по-добро.

Но Джулия не можеше да заспи. Лежеше в леглото и чакаше Роджър и Том да се върнат. В главата ѝ се промъкна мисъл, която прогони съня ѝ. Възможно е Том да разбере колко лошо се е държал. И ако за миг се замисли за това, той ще осъзнае, че много я е огорчил, може би ще съжалява за това и когато се върнат и Роджър му пожелае лека нощ, ще се промъкне при нея. Ако направи това, тя всичко ще му прости. Навярно писмото е в кухненския килер, няма да е трудно да слезе долу и да го вземе обратно. Най-после пред къщата спря кола. Джулия светна лампата и погледна часовника си. Три часът. Чу как момчетата се качиха горе и всеки отиде в стаята си. Джулия чакаше. Запали нощната лампа до леглото, така че Том да може да вижда, когато отвори вратата ѝ. Тя ще се престори, че спи, а когато той се приближи на пръсти до нея, бавно ще отвори очи и ще му се усмихне. Джулия чакаше. В нощната тишина тя чу как той си легна и загаси светлината. Една минута тя гледаше право пред себе си, след това вдигна рамене, отвори чекмеджето на нощното шкафче и взе от малко шишенце две таблетки приспивателно.

„Ако не заспя, ще полудея.“

-
- [1] Естрадни артистки от онова време. — Б.пр. ↑
- [2] Клоуни (итал.). — Б.пр. ↑
- [3] Букв. „Облечи дрехите“ — начало на ария от операта на Леонкавало „Палячи“: „Смешните дрехи обличай отново, тълпата плаща, тя иска да се смее“. — Б.пр. ↑
- [4] Режан, Габриел (1857 — 1920) — френска актриса. — Б.пр. ↑
- [5] „Сега мога спокойно да умра“ (лат.). — Б.пр. ↑

XV

Когато се събуди, минаваше единадесет. Сред писмата тя намери едно, което не беше дошло по пощата. Позна акуратния четлив почерк на Том и отвори плика. В него нямаше нищо, освен четири лири и десет шилинга. Джулия се почувства зле. Сама не знаеше какъв отговор да чака на снизходителното си писмо и оскърбителния си подарък. Не бе подозирала, че той просто може да го върне обратно. Предишния ден Джулия бе разтревожена и разстроена, искаше ѝ се да го унижи, да го накара да изпита болка, но сега се изплаши, че е отишла твърде далеч.

„Все пак се надявам, че е дал нещичко на слугите“, промърмори тя, за да се ободри. Сви рамене. „Нищо, нека се опомни. Няма да е зле да разбере, че и аз мога да се разсърдя.“

Но през целия ден беше замислена. Когато вечерта отиде в театъра, там имаше пакет за нея. Още щом погледна адреса на подателя, разбра какво съдържа той. Иви попита дали да отвори пакета.

— Не.

Но щом като остана сама, Джулия сама го разтвори. В него имаше карфица за връзка и копчета за жилетка, и бисерни ръкавели, и часовник, и златна табакера — гордостта на Том. Всичко, което му бе подарила. И никакво писмо. Нито дума обяснение. Сърцето ѝ спря, тя забеляза, че цялата трепери.

„Каква глупачка бях! Защо не се сдържах?“

Ударите на сърцето сега ѝ причиняваха болка. Не бе в състояние да излезе на сцената, когато душата ѝ се терзаше от такава адска мъка. Щеше да играе ужасно. Каквото и да ѝ струва, тя трябваше да говори с него. В къщата, където той живееше, имаше телефон с дериват в неговата собствена стая. Джулия набра номера. За щастие Том си беше у дома.

— Том!

— Да?

Той направи малка пауза, преди да ѝ отговори, и гласът му звучеше раздразнено.

— Какво означава това? Защо си ми изпратил всички тези неща?

— Получи ли парите тази сутрин?

— Да. Абсолютно нищо не разбирам. Обидила ли съм те с нещо?

— О, не — отвърна той. — Разбира се, че ми е много приятно, когато с мен се държат като с жиголо. Разбира се, че ми е приятно, когато ми заявяват в лицето, че не мога да платя дори бакшиша на слугите. Дори се учудвам, че в плика не бе сложила пари за третокласния ми билет до Лондон.

При все че искаше да заплаче от болка и тревога и едва говореше, тя неволно се усмихна. Ама че беше глупавичък!

— Нима мислиш, че съм искала да те оскърбя? Ти ме познаваш достатъчно добре и трябва да разбереш, че такова нещо не ми е минавало през ума.

— Толкова по-зле. — „Проклетата да съм!“, помисли си тя — не трябваше да приемам тези подаръци, не трябваше да заемам пари от теб.

— Не разбирам за какво говориш. Това е някакво ужасно недоразумение. След представлението ела да ме вземеш и ще се разберем. Всичко ще ти обясня.

— Отивам на вечеря при родителите си и ще остана да нощувам там.

— Тогава утре.

— Утре съм зает.

— Трябва да те видя, Том. Твърде много означавахме един за друг, за да се разделим по този начин. Как можеш да ме осъждаш, без да ме изслушаш? Това е несправедливо — да наказваш човека, когато той в нищо не е виновен.

— Мисля, че ще бъде най-добре да престанем да се срещаме.

Джулия загуби и ума, и дума.

— Но аз те обичам, Том. Обичам те. Нека те видя още веднъж и ако все още ми се сърдиш, какво пък — ще скъсаме.

Мълчанието му беше безкрайно. Най-после той отвърна:

— Добре, ще дойда във вторник след дневното представление.

— Не си мисли много лоши неща за мен, Том.

Тя постави слушалката върху вилката. Каквото и да се е случило, той щеше да дойде. Джулия отново опакова нещата, които той ѝ бе върнал, и ги скри на такова място, където Иви нямаше да ги види. Разсъблече се, сложи си стария розов халат и започна да се гримира. Настроението ѝ беше ужасно: тя първа призна любовта си към Том. Беше раздразнена от това, че трябваше унижително да го моли да дойде. До този момент Том бе онзи, който търсеше нейното общество. Беше ѝ непоносимо да мисли, че са си разменили ролите.

На дневното представление във вторник Джулия игра много лошо. Беше адски горещо и публиката прие спектакъла вяло. На нея ѝ бе все едно. Лоши предчувствия терзаеха душата ѝ. Какво ѝ пука как върви представлението? „И за какъв дявол са дошли в театъра в такъв ден?“ Когато спектакълът свърши, тя се зарадва.

— Очаквам мистър Фенъл — каза тя на Иви. — Не бих искала да ме безпокоят, докато е при мен.

Иви не отговори. Джулия я погледна: Иви имаше твърде намусен вид.

„Дявол да я вземе. Не ми пука какво си мисли!“

Том трябваше вече да е пристигнал — минаваше пет часът. Не можеше да не дойде, беше ѝ обещал. Джулия облече халата си, не онзи стария, в който обикновено се гримираше, а един мъжки халат от тъмновишнева коприна. Иви все още се мотаеше и подреждаше нещата ѝ.

— За бога, Иви, престани да се суетиш наоколо. Остави ме на мира.

Иви не отговаряше. Тя продължаваше методично да подрежда предметите на тоалетната масичка така, както Джулия би искала да ги види.

— Защо, по дяволите, не отговаряш, когато разговарям с теб?

Иви се обърна и я погледна. Замислено разтърка носа си с пръст.

— Може и да сте велика актриса, но...

— Върви по дяволите!

След като свали театралния си грим, Джулия не започна да се гримира отново, а само постави съвсем светлосини сенки под очите си. Кожата ѝ беше гладка и бяла и без червило и руж лицето ѝ изглеждаше бледо и изнурено. Облечена в мъжки халат, тя беше безпомощна, крехка и заедно с това елегантна. На сърцето ѝ бе тежко и тя много се

вълнуваше, но когато се погледна в огледалото, промърмори: „Мими в последното действие на «Бохеми»“. Без сама да си дава сметка за това, тя се изкашля два пъти, като че ли страдаше от туберкулоза. Джулия загаси ярката светлина на тоалетната масичка и полегна на дивана. Скоро на вратата се почука и Иви доложи за мистър Фенъл. Джулия му протегна бялата си слаба ръка.

— Извини ме, че лежа, не се чувствам съвсем добре. Вземи си стол. Много мило, че дойде.

— Не си ли добре? Какво ти е?

— О, нищо страшно — на безкръвните й устни се появи измъчена усмивка. — Просто през последните две-три нощи не спях добре.

Джулия обърна своите прекрасни очи към Том и няколко минути мълчаливо го наблюдаваше. Той изглеждаше намусен, но, който знае защо, й се стори, че е изплашен.

— Чакам да ми обясниш в какво съм виновна. Какво имаш против мен? — промълви най-после Джулия с тих глас.

Гласът й леко трепереше, но това бе съвсем естествено. „Господи, струва ми се, че и аз съм изплашена!“

— Няма смисъл да се връщаме към това. Искях да ти кажа единствено нещо: страхувам се, че няма да мога веднага да ти върна онези двеста лири, които ти дължа, просто нямам толкова пари в момента, но ще ти ги изплащам на части. Много ми е неприятно да те моля за отсрочка, но нямам друг изход.

Джулия се повдигна и постави ръцете си върху своето разбито сърце.

— Не разбирам. Две нощи лежах, без да мигна, и през цялото време си мислех какво се е случило. Страхувах се, че ще полудея. Опитвах се да разбера. И не можах. Не можах.

„В коя пиеса съм казвала това?“

— Не можеш? Прекрасно разбираш всичко. Ти ми се разсърди и реши да ме накажеш. И го направи. Хубаво ми го върна. Не можеше да измислиш по-добър начин да изразиш презрението си.

— Но за какво съм искала да те наказвам? Защо е трябвало да ти се сърдя?

— Защото отидох в Мейдънхед с Роджър на онази забава, а ти искаше да се върна с теб.

— Но нали самата аз казах, че може да отидете? Дори ви пожелах да прекарате приятно.

— Разбира се, но очите ти святаха от ярост. Нямах особено желание да ходя там, но на Роджър толкова много му се искаше! Казах му, че би било по-добре да се върнем заедно и да вечеряме с теб и Майкъл, но той ми отвърна, че вие бихте се радвали да се избавите от нас и реших да не вдигам шум около това. А когато видях, че си разгневена, беше вече твърде късно да се откажа.

— И въпреки всичко не бях ядосана. Не мога да си представя как ти е хрумнало това. Напълно естествено е да ви се иска да отидете на забава. Нима мислиш, че съм такава свиня, за да бъда недоволна, че се развличаш през време на двуседмичния си отпуск? Горкото ми момче, страхувах се само от едно — че ще ти е скучно. Толкова силно желях да прекараш добре!

— Тогава защо ми остави онези пари и ми написа такава бележка? Беше толкова оскърбително.

Гласът на Джулия секна. Устните ѝ затрепериха, тя не можеше да овладее лицето си и това бе трогателно. Том смутено се извърна настрана.

— Беше ми непоносимо да си помисля, че ще хвърлиш парите си за бакшиш на слугите. Знам, че не си толкова богат и че беше похарчил достатъчно за бакшиш, когато играеше голф. Презирам жени, които излизат с някой млад мъж и му разрешават да плаща за всичко. Толкова са неделикатни! Постъпвам с теб, както бих постъпила с Роджър. Дори и не съм помислила, че ще засегна самолюбието ти.

— Ще се закълнеш ли?

— Разбира се. Господи, нима след всички тези месеци никак не ме познаваш! Ако това, което си мислиш, е наистина вярно, колко подла бих била, колко жестока и жалка, каква простачка, каква безсърдечна и вулгарна жена! За такава ли ме смяташ?

Труден въпрос.

— Няма значение. Все едно, не би трябвало да приемам скъпи подаръци и да заемам пари от теб. Това ме постави в ужасно положение. Защо си мисля, че ме презираш? Защото и сам чувствам, че имаш право на това. Наистина не мога да си позволя да се движа с хора, които са толкова по-богати от мен. Бях глупак да си мисля, че това е възможно. Беше ми много весело и интересно, прекарах

великолепно времето си, но сега всичко е свършено. Повече няма да се виждаме.

Джулия дълбоко въздъхна.

— Ти просто пет пари не даваш за мен. Ето какво искаш да ми кажеш.

— Това е несправедливо.

— Ти си всичко за мен. Знаеш това! Ах, колко съм самотна! Твоето приятелство означаваше толкова много за мен. Обкръжена съм от хрантутници и паразити, а знаех, че ти си безкористен. Чувствах, че мога да се опра на теб. Беше ми толкова хубаво с теб. Ти си единственият човек, пред когото мога да разкрия истинското си „аз“. Нима не разбираш какво удоволствие бе за мен да ти помагам малко. Не съм ти подарила тези дреболии заради теб, а заради себе си; бях толкова щастлива да видя, че използваш нещата, които съм ти дала. Ако означавах нещо за теб, това не би те унизило, не би те засегнало.

Джулия отново го погледна. Винаги ѝ се бе удавало да плаче с лекота, а сега се чувстваше толкова нещастна, че не ѝ бе нужно ни най-малко усилие. Том нито веднъж не я беше виждал разплакана. Тя умееше да плаче, без да хлипа — прекрасните ѝ тъмни очи широко отворени, лицето ѝ почти неподвижно. Големи тежки сълзи се стичаха по него. Вцепенението ѝ, трагичната ѝ поза създаваха удивително вълнуващ ефект. Джулия не бе плакала така от времето, когато играеше в „Раненото сърце“. Господи, колко я бе разтърсила тази пиеса. Тя не гледаше Том, гледаше право пред себе си; беше обезумяла от болка, но какво беше това? Другото, вътрешното ѝ „аз“ прекрасно разбираше какво прави тя. Това нейно друго „аз“ споделяше скръбта ѝ и едновременно с това наблюдаваше как я изразява. С крайчеца на окото си Джулия забеляза, че Том пребледня, усети, че внезапно остра болка прониза сърцето му, че плътта и кръвта му просто не могат да издържат на неимоверното ѝ страдание.

— Джулия!

Гласът му изневери. Тя бавно обърна насълзените си очи към него. Това не беше просто плачеща жена, той виждаше пред себе си цялата скръб на човешкия род, неизмеримата, неутешима скръб — участта човешка. Падна на колене и я привлече в обятията си. Беше потресен.

— Любима, любима!

Джулия не помръдваше. Като че ли не осъзнаваше, че той е тук, до нея. Том целуваше плачещите ѝ очи, търсеше с устните си нейните. Тя му ги подаде, като да бе безпомощна пред тях, като че ли не разбираше какво става с нея и бе лишена от каквато и да било воля. С почти незабележимо движение Джулия се притисна до него с цялото си тяло, ръцете ѝ постепенно обвиха врата му. Тя лежеше в обятията на Том ако не съвсем инертна, то така, като че ли всичките ѝ сили, цялата нейна енергия я бяха напуснали. Той чувстваше в устата си соления вкус на сълзите ѝ. Най-после, уморена, Джулия се отпусна на дивана, като все още го прегръщаше с меките си ръце. Устните му се прилепиха до нейните.

Ако след четвърт час някой я видеше, такава спокойна и весела, само леко почервенияла, никога не би се досетил, че съвсем скоро е плакала толкова горчиво. Двамата изпиха по чаша уиски със сода, изпушиха по цигара, като се гледаха влюбено един друг.

„Той е душичка“ — мислеше си тя.

Хрумна ѝ, че може да му достави удоволствие.

— На спектакъла тази вечер ще присъстват херцог и херцогиня Рикаби, а след това ще вечеряме заедно в „Савой“. Аз съм без кавалер. Но ти не искаш да дойдеш, нали?

— Ако пожелаеш, с удоволствие ще дойда.

Руменината, която се сгъсти до червено върху страните му, ѝ подсказа колко е развълнуван от възможността да се срещне с такива високопоставени особи. Джулия не му каза, че семейство Рикаби биха отишли, където и да е само и единствено за да вечерят на чужда сметка. Том си взе подаръците обратно, наистина доста срамежливо, но все пак ги взе. Когато си тръгна, Джулия седна пред тоалетната масичка и се погледна в огледалото.

„Колко е хубаво, че мога да плача, без очите ми да се подуват“, каза си тя. Леко масажира клепачите си. „И все пак мъжете са толкова глупави!“

Беше щастлива. Сега всичко щеше да бъде добре.

Тя си бе възвърнала Том. Но някъде в дълбините на душата си изпитваше към него, макар и слабо презрение, задето бе такъв простодушен глупак.

XVI

По някакъв необясним начин кавгата им разруши бариерата между Джулия и Том и ги сближи още повече. Когато отново стана въпрос за жилището, Том не се съпротивляваше толкова силно. Изглежда, че след като се помириха и след като взе обратно подаръците и се съгласи да забрави дълга си към нея, той остана глух към гласа на съвестта си. Докато обзавеждаха апартамента му, двамата много се забавляваха. Жената на шофьора почистваше и готвеше закуската на Том. Джулия имаше ключ и понякога отиваше там, седяше в гостната и чакаше Том да се върне от кантората. Два-три пъти в седмицата двамата вечеряха навън, танцуваха, след това вземаха такси и отиваха в апартамента му. Тази есен бе щастлива за Джулия. Пиесата, която играеха, се радваше на успех. Тя се чувстваше млада и пълна с енергия. Роджър трябваше да си дойде за Коледа, но щеше да остане у дома само две седмици, а след това да замине за Виена. Джулия знаеше, че той отново ще увлече Том, и реши да не се разстройва от това. Младостта съвсем естествено се привличаше от младостта и тя нямаше никакви причини да се вълнува, ако в продължение на няколко дни момчетата бъдат така погълнати един от друг, че Том забрави дори да мисли за нея. Сега тя здраво го държеше. Той се гордееше, че ѝ е любовник, това го правеше по-самоуверен. Ласкаеше се да бъде толкова близък познат с мнозина повече или по-малко високопоставени особи, а това беше възможно само като дружи с нея. Ужасно искаше да стане член на някой добър клуб и Джулия подготвяше почвата за това. Чарлс никога нищо не ѝ бе отказвал и тя не се съмняваше, че ако се заеме с тази работа с необходимия такт, ще го убеди да предложи Том за член на някой от своите клубове. Да харчи пари, без да мисли, също беше ново и възхитително усещане за Том; Джулия насърчаваше разточителството му. Беше си внушила, че той ще свикне с този живот и после ще разбере, че просто не може без нея.

„Разбира се, това няма да продължи вечно“, казваше си тя, „но когато всичко свърши, той ще има за какво да си спомня. И това ще му даде толкова много! Това ще го направи истински мъж.“

При все че Джулия си казваше, че връзката им не може да продължи вечно, все пак тя не разбираше защо да не продължи. С течение на времето Том ще остарее и разликата между тях няма да бъде вече толкова голяма. След десет-петнадесет години той няма да е толкова млад, а тя нямаше намерение да остарява. Беше им много добре заедно. Мъжете са роби на навиците си и това помага на жените да ги задържат. Джулия не се чувстваше и един ден по-възрастна от него и бе убедена, че той никога не се е замислял за разликата в годините им. Наистина веднъж се бе случило нещо, което я бе обезпокоило. Том, по риза, сресваше косите си пред тоалетната масичка. Джулия, съвсем гола, лежеше в леглото му в позата на Тициановата Венера — беше виждала тази картина в една вила, където бе гостувала. Чувстваше, че така изглежда прелестна и тъй като бе абсолютно убедена в това, не променяше позата си. Беше щастлива и доволна.

„Като в истински любовен роман“, мислеше си тя и бърза, лека усмивка се появи на устните ѝ.

Том забеляза отражението ѝ в огледалото, обърна се и без да каже дума, бързо метна чаршафа върху голото ѝ тяло. Въпреки че го дари с нежна усмивка, нещо в нея се преобърна. Какво означаваше това — страхуваше се, че може да настине, или с присъщата на всеки англичанин стеснителност бе шокиран от голотата ѝ? Ами ако, след като е задоволил младежкото си желание, му е станало противно да гледа стареещото ѝ тяло? Когато се върна у дома си, Джулия отново се разсъблече и започна да изучава тялото си пред огледалото. Беше решила да не се щади. Погледна врата си — никаква следа от възрастта ѝ, особено ако повдигне брадичката си. Гърдите ѝ бяха малки и твърди, съвсем като на девойка. Коремът ѝ — плосък, бедрата тесни, с много малко тлъстина по тях, но кой няма толкова; можеше да нареди на мис Филипс съвсем да я премахне. Никой не би казал, че краката ѝ са лоши: дълги, стройни, добре оформени. Джулия прокара ръце по цялото си тяло: кожата ѝ бе като кадифе без какво петънце. Наистина под очите ѝ се бяха прорязали няколко бръчици, но трябваше много внимателно да се вгледаш, за да ги забележиш; казват, че правят

пластични операции, с помощта на които можеш да се избавиш от тях, това трябва добре да се разучи. За щастие косата ѝ не побеляваше — колкото и добре да си боядисваш косите, от боята лицето загрубява, а нейните все още бяха запазили свежия си тъмнокестеняв цвят. Зъбите ѝ също бяха съвсем наред.

„Прекалена скромност, това е било всичко.“

За миг си спомни брататия испанец в спалното купе и дяволито се засмя на отражението си в огледалото.

„Той не беше толкова срамежлив.“

Но от този ден нататък Джулия се стараеше да се държи в съответствие с понятията на Том за благоприличие.

Джулия се радваше на толкова добра репутация, че си мислеше, че няма от какво да се страхува, като се показва с Том на обществени места. За нея беше нещо ново да посещава нощните клубове, тя се забавляваше и въпреки че никой не знаеше по-добре от нея, че където и да се появи, привлича вниманието на хората към собствената си особа, и през ум не ѝ минаваше, че такава промяна в навиците ѝ може да предизвика мълви. С двадесет години съпружеска вяност зад гърба си — разбира се, Джулия не броеше испанеца, такъв инцидент можеше да се случи на всяка жена — тя бе убедена, че никой и за миг няма да си въобрази, че има любов с момче, което може да ѝ бъде син. Не бе и помисляла, че самият Том невинно се държи достатъчно внимателно. Не бе ѝ идвало наум, че когато двамата с Том танцуват, собствените ѝ очи я издават. Джулия мислеше, че е извън всякакво подозрение, и нямаше представа, че хората вече са започнали да я одумват.

Когато сплетните стигнаха до ушите на Доли дьо Вриз, тя се разсмя. По молба на Джулия бе канила Том на приемите си и един или два пъти той бе прекарал уикенда във вилата ѝ, но никога не му бе обръщала внимание. Изглеждаше добро момче, отличен телохранител за Джулия, когато Майкъл бе зает, но в същото време беше абсолютна нула. Бе от онези хора, които не се забелязват и чието лице не можеш да си спомниш на другия ден. Човек, когото канят в последния момент, ако не достигат кавалери. Джулия със смях го наричаше „моят малък поклонник“ или „моето малко мъжле“; едва ли би говорила за него толкова спокойно, толкова откровено, ако между тях имаше нещо. Освен това Доли знаеше, че за Джулия съществуват само двама души — Майкъл и Чарлс Теймърли. Но, разбира се, бе твърде странно цял

живот да се грижиш за репутацията си и изведнъж да започнеш да се появяваш в нощните клубове три-четири пъти в седмицата. Напоследък Доли я виждаше рядко и, искрено казано, беше малко засегната от нейното невнимание. Имаше много приятели в театралния свят и започна внимателно да ги разпитва. Това, което чу, никак не ѝ хареса. Не знаеше какво да мисли. Едно беше ясно: Джулия и не подозираше какви неща се говорят за нея. Някой трябваше да ѝ каже. Самата Доли нямаше достатъчно смелост за това. Дори след толкова дългогодишно познанство малко се боеше от нея. Джулия беше уравновесена жена и при все че езикът ѝ често беше рязък и дори груб, трудно можеха да я изкарат от кожата ѝ. Но в нея имаше нещо, което пресичаше всякаква фамилиарност: ако отидеш твърде далеч, след това ще съжаляваш. Но нещо трябваше да се направи. Цели две седмици Доли тревожно обмисляше този въпрос. Тя се постара да забрави наранената си гордост и да съди само с оглед на кариерата на Джулия. Най-после стигна до заключението, че Майкъл е длъжен да поговори с Джулия. Той никога не се бе харесвал на Доли, но в края на краищата бе неин съпруг. Доли бе длъжна да му разкаже всичко, за да може той да сложи край на това, което става, независимо какво е то.

Тя позвъни на Майкъл по телефона и двамата се уговориха да се срещнат в театъра. Майкъл обичаше Доли не повече, отколкото тя него, но по съвсем други причини и когато чу, че иска да го види, изруга. Вбесяваше се от това, че така или иначе, не му се бе удало да убеди Доли да му продаде своята част — и най-незначителното нейно предложение му се струваше недопустимо вмешателство. Но когато я въведеха в кабинета му, той я посрещна с разтворени обятия и я целуна по двете страни.

— Настанете се удобно, чувствайте се като у дома си. Минахте да видите дали старата фирма продължава да печели дивиденди за вас?

Доли дьо Вриз бе вече на шестдесет години. Беше страшно напълняла и лицето ѝ, с месест нос и дебели червени устни, изглеждаше неестествено голямо. Имаше нещо неуловимо мъжко в кройката на черната ѝ атлазена рокля, но на врата ѝ висяха два реда перли, на кръста ѝ блестеше диамантена брошка също като тази, забодена на шапката ѝ. Късо подстриганите ѝ коси бяха боядисани в бакърен цвят. Устните и ноктите ѝ бяха кървавочервени. Тя говореше

високо, с плътен глас, но когато се вълнуваше, думите започваха да се гонят и тогава тя издаваше своя едва забележим акцент на кокни.

— Майкъл, тревожа се за Джулия.

Майкъл, както винаги безупречен джентълмен, леко повдигна вежди и стисна тънките си устни. Нямаше намерение да обсъжда жена си дори с Доли.

— Струва ми се, че отива твърде далеч. Не разбирам какво ѝ е станало. Всички тези вечеринки, на които толкова зачести напоследък... Нощни клубове и всякакви там... В края на краищата не е вече толкова млада, може да се преумори.

— Глупости. Здрава е като кон и се чувства прекрасно. Отдавна не е изглеждала толкова млада. Нима ви е яд, че малко иска да се повесели след работа? Ролята, която изпълнява сега, не отнема цялото ѝ време и се радвам, че има възможност да се забавлява. Това показва колко е жизнена.

— Никога преди не се е увличала от такива неща. Странно е наистина как изведнъж ѝ се прииска да танцува до два часа през нощта, и то в такива душни места.

— За Джулия това е единственото физическо упражнение. Не можете да искате от нея да си сложи шорти и да тича из парка заедно с мен.

— Мисля, че трябва да знаете, че са започнали да злословят. Това много вреди на репутацията ѝ.

— Какво искате да кажете, дявол да го вземе?

— Само това, че е нелепо на нейната възраст да се злепоставя навсякъде с едно младо момче.

Известно време Майкъл я гледаше с недоумение и когато най-после смисълът на думите ѝ достигна до него, той се заля в звънък смях.

— Том? Не говорете глупости, Доли.

— Не са глупости. Знам какво говоря. Когато една жена е известна колкото Джулия и през цялото време я виждат с един и същи мъж, хората започват да говорят.

— Но Том е мой приятел точно толкова, колкото и неин. Много добре знаете, че не мога да извеждам Джулия на танци. Всяка сутрин трябва да ставам точно в осем, за да успея да потичам преди работа. Предполагам, че съм се научил да разбирам нещо от хора, след като

съм в театъра вече тридесет години. Том е типичен английски младеж, чист, честен, дори мога да кажа — нещо като джентълмен. Безспорно обожаваше Джулия, момчетата на неговата възраст често си мислят, че са влюбени в някоя по-възрастна жена, но това едва ли ще му навреди, напротив, само ще му е от полза. Но да си въобразява, че Джулия го взема на сериозно... Бедна моя Доли, не ме разсмивайте.

— Той е досаден, скучен, вулгарен и освен това сноб.

— Е, добре, ако наистина е такъв, не ви ли се струва още по-странно, че Джулия е могла да се увлече по него?

— Само една жена знае на какво е способна друга жена.

— Хубава реплика, Доли. Ще ви поръчам да напишете следващата пиеса. Хайде да изясним всичко докрай. Можете ли да сложите ръка на сърцето си и да кажете, че Джулия е в любовни отношения с Том?

Доли погледна Майкъл в лицето. В очите ѝ се таеше мъка. При все че отначало се смееше, като слушаше какво приказват за Джулия, тя не бе в състояние напълно да потисне съмненията, които я завладяваха все по-силно. Спомняше си десетки малки подробности, на които не бе обръщала внимание, но които, ако ги прецени хладнокръвно, бяха много, много подозрителни. Не допускаше, че може толкова силно да страда. Доказателства? Нямаше никакви доказателства, освен интуицията си, която никога не я бе лъгала. Искаше да отговори „да“, нейното желание бе неудържимо, но тя направи усилие над себе си. Не можеше да предаде Джулия. А ако този глупак Майкъл отиде и всичко ѝ разкаже? Джулия никога повече няма да разговаря с нея. А ако нареди да следят Джулия и я хване на местопрестъплението? Кой знае какво може да се случи, ако му каже истината.

— Не, не мога.

Очите ѝ се напълниха със сълзи и се зарониха по пълните ѝ бузи. Майкъл виждаше, че тя страда. Намираще я смешна, но в същото време разбираше, че тя се измъчва, и тъй като беше добър по душа, се опита да я утеши.

— Ето, виждате ли. Та вие сама знаете колко е привързана към вас и не трябва да ревнувате, че си има и други приятели.

— Бог ми е свидетел, че не ме е яд на нея — изхлипа Доли. — Но тя така се е променила по отношение на мен в последно време.

Станала е толкова хладна. Винаги съм била нейна най-вярна приятелка, Майкъл.

— Да, скъпа, не се съмнявам в това.

— „Да бях на бога служил с половината от туй усърдие, с което служих на краля си...“^[1]

— Хайде, съвземете се, нещата не са чак толкова лоши, колкото изглеждат. Знаете, че не съм от хората, които обсъждат жена си с другите. Винаги съм смятал това за ужасен тон. Но, честно, казано, вие не знаете най-важното за Джулия. Физическата любов не означава нищо за нея. Когато се оженихме, беше друго. И трябва да ви призная — все пак това бе толкова отдавна, — че тогава на мен ми дойде твърде много. Не искам да кажа, че беше нимфоманка или нещо такова, но понякога много ме уморяваше. Разбира се, леглото не е лошо нещо, но в живота съществуват много други неща. За щастие след раждането на Роджър тя съвършено се промени. Стана много по-уравновесена. Цялата ѝ енергия отиде на сцената. Вие сте чели Фройд, Доли, как нарича той това явление?

— Ах, Майкъл, Фройд никак не ме интересува!

— Сублимация, ето как. Често си мисля: ето защо стана такава велика актриса. Актьорската игра е нещо, което изисква цялото ти време, и ако желаеш да успееш, трябва всецяло да ѝ се отдадеш. Просто се възмущавам от нашата публика, мислят си, че актьорите и актрисите водят много бурен живот. Та ние просто нямаме време за нищо.

Думите на Майкъл толкова разсърдиха Доли, че тя дойде на себе си.

— О, Майкъл, ние с вас знаем, че няма нищо лошо в това Джулия да се мъкне през цялото време с някакво си там недоносче. Но репутацията ѝ страда. В края на краищата едно от вашите достоинства е съпружеският ви живот, който винаги е служил за пример. Хората ви уважаваха. Харесваше им да гледат на вас като на верни и неразделни съпрузи.

— Но ние сме такива, дявол да го вземе!

Доли отново започна да се дразни.

— Казвам ви, че из града се носи мълва. Не сте глупав. Нима не разбирате, че иначе не може и да бъде! Искам да кажа, че ако Джулия беше въртяла любовни истории, сега никой нямаше да ѝ обърне

внимание, но след толкова години примерно поведение изведнъж така да се изложи... Естествено всички започнаха да говорят. Това може да навреди на театъра.

Майкъл ѝ хвърли бърз поглед.

— Разбирам какво искате да кажете, Доли. Във вашите думи има нещичко и при създалите се обстоятелства имате пълно право да говорите така. Толкова много ни помогнахте, когато започвахме, че ми е крайно неприятно да ви подведа. Знаете ли какво ще ви предложи? Ще откупя вашата част от предприятието.

— Да откупите частта ми?

Доли се изправи. Лицето ѝ, само минута преди това изкривено от мъка и тревога, се вкамени. Бе обзета от негодувание. Майкъл продължи с благ глас:

— Виждам накъде клоните. Ако Джулия по цели нощи се мотае по разни места, това очевидно ще се отрази на играта ѝ. Поклонниците ѝ са доста забавни хора. На дневните представления идват мнозина стари дами, защото я смятат за твърде мила и порядъчна жена. Няма да отричам, че ако за нея се заговорят неприятни неща, това ще се отрази на приходите ни. Познавам Джулия достатъчно добре, тя няма да допусне никаква намеса в личния си живот. Аз съм неин съпруг и съм длъжен да се съобразявам с това. Вие не. Не ще ви коря, ако решите да се оттеглите от предприятието, докато е все още печелившо.

Доли застана нащрек. Съвсем не беше глупава и в деловите въпроси можеше да съперничи на Майкъл. Гневът възвърна самообладанието ѝ.

— Майкъл, мислех, че след толкова години ме познавате по-добре. Сметнах за свой дълг да ви предупредя, но не се плаша от превратностите на съдбата. Не съм от онези, които бягат от потъващия кораб. Осмелявам се да кажа, че аз повече мога да си позволя да загубя пари, отколкото вие.

С огромно удоволствие забеляза, че лицето на Майкъл се удължи. Знаеше колко много значат парите за него и се надяваше, че думите ѝ здраво ще се забият в главата му. Майкъл бързо се овладя.

— Какво пък, помислете върху това, Доли.

Тя взе чантичката си и двамата се разделиха, като се уверяваха един друг в добрите си чувства и си пожелаваха всичко хубаво.

— Дърта вещица — изрече Майкъл, когато вратата се затвори зад Доли.

— Надутото старо магаре — изсъска Доли, като слизаше с асансьора.

Но когато седна във великолепната си и изключително скъпа лимузина и потегли към дома си на Монтегю Скуеър, не може да сдържи парливите си мъчителни сълзи. Чувстваше се стара, самотна, нещастна и безнадеждно ревнуваше.

---

[1] Из „Хенри VIII“ от Шекспир. Превод на В. Петров. — Б.пр. ↑

XVII

Майкъл се гордееше с чувството си за хумор. В неделя вечерта, след разговора си с Доли, той влезе в стаята на Джулия и я завари да се облича. След ранната вечеря двамата щяха да ходят на кино.

— Кой друг ще дойде, освен Чарлс? — попита той.

— Не можах да намеря никого и повиках Том.

— Прекрасно. Искях да го видя.

Майкъл се засмя при мисълта за номера, който щеше да им погоди. Джулия с удоволствие предвкушаваше очакващата я вечер. В киносалона тя щеше да седне между Чарлс и Том и Том щеше да държи ръката ѝ, докато в същото време тя щеше да си говори шепнешком с Чарлс. Скъпият Чарлс, колко мило от негова страна да я обича предано толкова години; тя ще използва цялото си умение, за да му бъде приятно. Чарлс и Том пристигнаха заедно. Том бе облякъл новия си смокинг за първи път и двамата с Джулия крадешком си размениха погледи: в неговите очи се четеше удоволствие, а в нейните възхищение.

— Охо, падна ли ми, млади момко — весело каза Майкъл, като потриваше ръце. — Знаеш ли какво чух за теб? Чувам, че компрометиращ жена ми.

Том изплашено го погледна и целият се изчерви. Навикът му да почервявява страшно го потискаше, но не можеше да се отърве от него.

— Господи! — весело възкликна Джулия. — Това е прекрасно! Цял живот съм мечтала някой да ме компрометира! Кой ти каза това, Майкъл?

— Едно малко птиченце — отвърна лукаво той.

— Какво пък, Том, ако Майкъл поиска развод, ще трябва да се ожениш за мен.

Чарлс се усмихна с добрите си и малко тъжни очи.

— Какво сте забъркали, Том? — попита той.

Чарлс се държеше сериозно, Майкъл шеговито — той се забавляваше от явното смущение на Том. Въпреки че се правеше, че споделя веселото им настроение, Джулия беше нащрек.

— Оказа се, че младият негодник води Джулия по нощни клубове, когато тя отдавна вече би трябвало да си е легнала и сладко да спи.

Джулия изписка от възторг.

— Е какво, Том, ще си признаем ли, или ще отричаме докрай?

— И знаете ли какво казах на това птиченце? — прекъсна я Майкъл. — Казах му: докато Джулия не поиска аз да я мъкна по нощни клубове...

Джулия престана да го слуша. „Само Доли и никой друг“, помисли си тя и колкото и да е странно, употреби същите онези думи за нея, които Майкъл бе използвал. Обявиха, че вечерята е поднесена и веселият им разговор взе друга насока. Но въпреки че Джулия вземаше най-живо участие, въпреки че даваше вид, че цялото ѝ внимание е насочено към гостите и дори изслуша с огромен интерес една от театралните истории на Майкъл, която бе чувала не по-малко от двадесетина пъти, през цялото време тя водеше вътрешен диалог с Доли. Доли се свиваше от страх, докато Джулия ѝ казваше какво точно мисли за нея.

„Ах, вие, дърта кобило — говореше тя на Доли, — кой ви е дал право да си завирате носа в моите работи? Мълчете! Не се опитвайте да се оправдавате. Знам всичко, което сте казали на Майкъл, дума по дума. За това нямате никакво оправдание. Мислех, че сте ми приятелка. Мислех, че мога да се опра на вас. Но сега — край. Повече не искам да ви познавам. За нищо на света. Мислите, че много се нуждая от вонящите ви пари? И не се опитвайте да ме убеждавате, че сте нямали нищо лошо предвид. Та какво бихте били вие без мен, бих искала да знам? Ако сте известна някому, ако представлявате нещо за хората, то е само защото случайно се познаваме. Благодарение на кого вашите приеми през тези няколко години имаха успех? Мислите, че хората са идвали, за да се любуват на вас? Идваха, за да видят мен. Но вече всичко свърши. Край.“ Искрено казано, това беше по-скоро монолог, отколкото разговор между двама.

По-късно, в киносалона, Джулия седеше до Том, както бе искала, и държеше ръката му, но дланта му бе безжизнена и хладна. Като риба.

Очевидно се бе разтревожил от думите на Майкъл и сега ги обмисляше. Как да намери един миг да остане насаме с него? Би могла да го успокои. В крайна сметка никой, освен нея не би излязъл от това положение по такъв блестящ начин. Апломб — ето точната дума. Интересно е все пак какво точно е казала Доли на Майкъл. Трябва да узнае. Не може да попита Майкъл — той щеше да си помисли, че е отдала значение на думите му. Трябва да узнае от самата Доли. Би било по-добре, ако не се кара с нея. Джулия се усмихна при мисълта как ще се държи с Доли. Ще бъде самата нежност, ще измъкне всичко от нея и няма да ѝ даде да разбере, че ѝ се сърди. Все пак е любопитно. Мравки полазиха по гърба ѝ, като си помисли какво говорят за нея. Най-сетне ако тя не може да постъпва както си иска, кой би могъл? Нейният личен живот не засяга никого. Но ако започнат да ѝ се присмиват, нищо хубаво не може да се очаква. Интересно какво ще направи Майкъл, ако узнае истината. Няма да му бъде твърде удобно да се разведе с нея и да остане неин менажер. Най-умното нещо, което може да направи, е да си затвори очите, но в някои отношения Майкъл беше странен човек: понякога му идваше наум, че баща му е бил полковник, и започваше да се перчи. Напълно е възможно изведнъж да заяви: вървете по дяволите, трябва да постъпя като джентълмен. Мъжете са такива глупаци, че са способни да си навредят в желанието си да отмъстят на някого. Разбира се, тя няма много да се разстрои. Ще замине на гастроли в Америка за година-две, докато стихне скандалът, а след това ще си намери нов менажер. Но това е толкова досадно! И освен това те си имат Роджър, не бива да забравят за него; бедното агънце ще го преживее тежко, всичко ще бъде толкова унижително за него. Няма нужда да си затваря очите: ще бъде крайно глупаво да се развежда на тази възраст заради някакво двадесет и три годишно момче. Разбира се, не е такава глупачка да се омъжи за Том. А дали Чарлс би се оженил за нея? Джулия се обърна и в полумрака погледна аристократичния му профил. Той безумно я обича вече много години и е един от онези великодушни идиоти, които жените просто въртят на малкия си пръст. Възможно е да се съгласи да се появи в съда в качеството си на ответник при бракоразводното дело вместо Том. Това би било великолепен изход. Лейди Чарлс Теймърли. Звучи добре. Може би наистина е била малко неразумна. Винаги е внимавала никой да не забележи, когато отива при Том, но някой от шофьорите би могъл

да я види по пътя към неговия апартамент или обратно и да си въобрази кой знае какво. Подобни хора имат такива непристойни мисли. Що се отнася до нощните клубове, тя с радост би посещавала по-тихи места, където никой не би ги видял, но Том не искаше. Предпочиташе да е сред хора, харесваше му да се движи сред елегантни особи, да ги гледа и сам да се показва. Искаше да ги виждат заедно.

„Дявол да го вземе!“, каза си Джулия. „Дявол да го вземе! Дяват да го вземе!“

Да, вечерта в киното не се оказа толкова приятна, колкото очакваше.

XVIII

На другия ден Джулия позвъни на Доли по личния ѝ телефон.

— Миличка, много отдавна не съм ви виждала. Какво правехте през това време?

— Нищо особено.

Гласът на Доли беше хладен.

— Слушайте сега, утре се връща Роджър. Знаете ли, той напуска Итън завинаги. Сутринта ще изпратя колата да го вземе и бих искала да дойдете за обяд. Никого не каня. Ще бъдем само вие, аз, Майкъл и Роджър.

— Поканена съм другаде.

През последните двадесет години Доли никога не бе заета, когато Джулия бе искала да я види. Гласът от другата страна на кабела звучеше враждебно.

— Доли, как можете да бъдете толкова лоша? Роджър ще бъде ужасно разочарован. Това е първият му ден у дома. Освен това самата аз искам да ви видя. Не съм ви виждала вече цяла вечност и страшно се затъжих за вас. Не можете ли да отложите срещата си? Само този път, миличка, и след обяда двете с вас хубавичко ще си побъбрим насаме.

Когато Джулия искаше нещо, беше просто немислимо да ѝ се откаже; никой друг не можеше да вложи толкова нежност в гласа си, толкова неотразимо обаяние. Настъпи мълчание и Джулия разбра, че Доли се бореше с наранените си чувства.

— Добре, скъпа, ще уредя нещо.

— Милата тя! — Но когато остави слушалката, Джулия процеди през зъби: — Дърта вещица!

Доли дойде. Роджър вежливо я изслуша, когато тя казваше, че много е пораснал, и със сериозната си усмивка отвърщаше на всичко, което Доли смяташе за уместно да каже на момче като него. Джулия се чувстваше обърквана от Роджър. При все че самият говореше малко, той, изглежда, внимателно слушаше всичко, което говореха другите и

въпреки това тя не можеше да се отърве от странното усещане, че главата му е заета с неговите собствени мисли. Струваше ѝ се, че ги наблюдава отстрани със същото любопитство, с каквото би наблюдавал животни в зоологическа градина. Това леко я разтревожи. При пръв удобен случай тя произнесе репликата, която бе приготвила специално за Доли:

— Роджър, мили, знаеш ли, горкият ти баща е зает тази вечер. Имам два билета за второто представление в „Паладиум“ и Том те кани да вечеряте заедно в „Кафе Роял“.

— Така ли? — Секунда мълчание. — Добре.

Тя се обърна към Доли.

— Толкова е хубаво, че си имаме Том. С него Роджър може да ходи навсякъде. Те са големи приятели.

Майкъл хвърли на Доли многозначителен поглед. В очите му се появиха дяволити пламъчета.

— Том е много приятен младеж. Няма да допусне Роджър да изпадне в неудобно положение — каза той.

— Струва ми се, че на Роджър би му било по-интересно да общува с приятелите си от Итън — намеси се Доли.

„Дърта вещица“, мислеше си Джулия, „дърта вещица.“

След обяда тя повика Доли в стаята си.

— Трябва да си почина. Аз ще си легна, а вие ще ми разкажете всички новини. Искам да си посплетничим на воля.

Нежно обви с ръка масивната талия на Доли и я поведе нагоре по стълбите. Известно време те бърбеха за това-онова: за дрехи, за прислугата, за козметика, позлословиха за техни общи познати. След това Джулия се облегна на лакътя си и доверително погледна Доли в очите.

— Доли, трябва да поговоря с вас. Нужен ми е съвет, а вие сте единственият човек на света, към когото мога да се обърна. Зная, че мога да ви се доверя.

— Разбира се, скъпа.

— Оказва се, че за мен са се разнесли гадни сплетни. Някой е казал на Майкъл, че в града се говори за мен и за бедния Том Фенъл.

При все че очите ѝ запазваха същото неотразимо обаяние, пред което знаеше, че Доли не може да устои, Джулия внимателно следеше

дали на лицето ѝ няма да се появи уплаха, или да промени изражението си. Не видя нищо подобно.

— Кой е разказал на Майкъл?

— Не знам, той не казва. Знаеш какъв става, когато започва да се прави на безупречен джентълмен.

Само така ѝ се стори, или лицето на Доли наистина не беше вече толкова напрегнато?

— Искам да знам истината, Доли.

— Толкова се радвам, че се обърнахте тъкмо към мен, скъпа. Знаете колко мразя да си пъхам носа в чуждите работи и ако вие сама не бяхте захванали този разговор, нищо не би било в състояние да ме накара да спомена нещичко по този въпрос.

— Миличка, та кой друг, освен мен знае колко сте вярна на приятелите си?

Доли свали обувките си и се намести по-удобно в креслото. Джулия не я изпускаше от очи.

— За вас не е тайна, че хората са лоши. Винаги сте водели толкова спокоен живот. Толкова рядко сте излизали, и то само с Майкъл и с Чарлс Теймърли. Чарлс — това е нещо друго. Разбира се, всички знаят, че въздиша по вас вече много години. Естествено хората се учудиха, че изведнъж ни в клин, ни в ръкав започнахте да се мъкнете навсякъде с някакъв счетоводител от фирмата, която води сметките на театъра ви.

— Не е съвсем така. Том не е просто счетоводител, баща му е купил част от фирмата и сега Том е младши съдружник.

— Да, и получава четиристотин лири годишно.

— Откъде знаете? — бързо попита Джулия.

Този път беше убедена, че Доли се смути.

— Вие ме накарахте да се обърна към неговата фирма във връзка с данъка върху общия доход. Един от главните съдружници ми съобщи този факт. Не е ли малко странно, че с тези пари е в състояние да плаща за жилище, да се облича така, както се облича, и да ви води в нощни клубове?

— Вероятно получава пари и от баща си.

— Баща му е адвокат в северната част на Лондон. Много добре ви е известно, че ако му е купил дял във фирмата, няма да му изпраща и пари.

— Да не би да си въобразявате, че аз го издържам? — попита Джулия и звънко се засмя.

— Аз нищо не си въобразявам, скъпа. Но хората го правят.

Джулия не хареса нито думите, които тя каза, нито начина, по който ги изрече. Но с нищо не издаде тревогата си.

— Каква глупост! Той е повече приятел на Роджър, отколкото мой. Аз, разбира се, излизам с него. Почувствах, че трябва да разнообразя живота си. Уморих се от еднообразието — само театъра и грижи за себе си. Това изобщо не е живот. В края на краищата ако сега не се повеселя, не виждам кога. Остарявам, Доли, няма какво да крия. Знаете какъв е Майкъл. Разбира се, той е душичка, но пък колко е скучен!

— Не повече, отколкото е бил през всичките тези години — отвърна Доли с леден глас.

— Струва ми се, че съм последната жена, която би могла да бъде обвинена в любовни връзки с момче, двадесет години по-младо от мен.

— Двадесет и пет — поправи я Доли. — На мен също би ми се струвало така. За съжаление вашият Том не е толкова внимателен.

— Какво искате да кажете?

— Обещал е на Ейвис Крайтън да ѝ издейства роля в новата ви пиеса.

— Коя е тази Ейвис Крайтън?

— О, една моя позната — млада актриса. Хубава като картинка.

— Но той просто е едно глупаво момче. Предполагам, че се надява да убеди Майкъл. Знаете как Майкъл разпределя епизодичните роли.

— Той казва, че може да ви накара да направите всичко, което пожелаете. Твърди, че играете по свирката му.

За щастие Джулия беше добра актриса. За миг сърцето ѝ спря. „Как е могъл да каже такова нещо? Глупак! Нещастен глупак!“ Но тя тутакси се овладя и весело се засмя.

— Каква глупост! Не вярвам на нито една дума.

— Той е доста обикновен, простоват младеж. Нищо чудно, че целият шум, който вдигнахте около него, му е завъртял главата.

Джулия добродушно се усмихна и погледна Доли с невинни очи.

— Но, миличка, надявам се, не вярвате, че Том ми е любовник.

— Дори аз да не мисля така, бих била единствената в този град.

— Но кажете — мислите ли, или не?

Доли мълчеше. Известно време двете се гледаха право в очите. Сърцата им бяха черни от омраза, но Джулия все още се усмихваше.

— Ако се закълнете, че не ви е любовник, разбира се, ще ви повярвам.

Гласът на Джулия стана тих, тържествен и прозвуча дълбоко и искрено.

— Никога не съм ви лъгала, Доли, и вече съм твърде стара, за да започна. Давам ви честната си дума, че Том никога не е бил нищо повече за мен, освен приятел.

— Свалихте огромна тежест от душата ми.

Джулия знаеше, че Доли не ѝ вярва и това беше известно на Доли. Тя продължи:

— В такъв случай, Джулия, окъпа, бъдете благоразумна заради самата себе си. Не се появявайте никъде вече с този младеж. Оставете го.

— О, не мога да го направя. Това ще бъде равносилно на признание, че хората са били прави, когато са злословили за нас. Съвестта ми е чиста. Мога да си позволя да държа главата си високо вдигната. Бих се презирала, ако в постъпките си се ръководех от злостни клюки.

Доли напъха краката си обратно в обувките, извади червилото от чантичката и начерви устните си.

— Какво пък, скъпа, не сте дете и знаете какво вършите.

Разделиха се хладно.

Но две или три фрази, произнесени от Доли, неприятно засегнаха Джулия. Не ѝ излизаха от ума. Смущаващ беше фактът, че клюката бе много близо до истината. Но какво значение има всичко това? Милиони жени си имат любовници и това никого не вълнува. Та тя е актриса. Никой не може да очаква от една актриса да бъде образец на порядъчна жена.

„За всичко е виновна проклетата ми добродетелност. За всичко.“

Джулия си беше спечелила слава на изключително добродетелна жена, която не може да бъде засегната от езика на злословието, а сега репутацията ѝ се бе превърнала в затвор, който сама си беше построила. Но това далеч не беше всичко. Какво е искал да каже Том с твърдението си, че играела по неговата свирка? Неговите думи дълбоко

я бяха засегнали. Жалък глупак. Как е посмял? Не знаеше как да постъпи. Би искала да го нахока, но какъв смисъл би имало? Той щеше да отрече. Най-добре беше да запази мълчание. Бе отишла твърде далеч и трябваше да приеме нещата, каквито са. Няма смисъл да си затваря очите пред истината: Том не я обичаше. Беше станал неин любовник, защото това ласкаеше суетата му, даваше му достъп до много приятни неща и в крайна сметка го издигаше в собствените му очи.

„Ако не бях такава глупачка, щях да го зарежа“. Джулия ядовито се изсмя. „Лесно е да се каже. Аз го обичам!“

А най-странното бе, че като надзърна в сърцето си, видя, че от нанесената обида се възмущава не Джулия Ламбърт жената — на нея й бе все едно. От обидата беше засегната Джулия Ламбърт актрисата. Често чувстваше, че талантът й — критиците го наричаха „гений“, но това беше твърде високомерна дума, по-добре да се каже „нейната дарба“ — това не е тя и дори не е част от нея, а нещо извън собственото й същество, което използва нея, Джулия Ламбърт жената, за да се изяви. Това беше неизвестна ней субстанция, вдъхновение, което, изглежда, я озаряваше свише, и чрез нея Джулия вършеше онова, на което самата бе неспособна. Тя беше обикновена, привлекателна, старееща жена. А дарбата й нямаше нито форма, нито възраст. Това беше някакъв дух, който свиреше на нея така, както цигулар — на своята цигулка. И именно пренебрежението към този дух я ожесточаваше.

Джулия се опита да заспи. Беше така свикнала със следобедния сън, че трябваше само да легне, за да заспи веднага, но днес неспокойно се въртеше от една страна на друга, а сънят все не идваше. Най-последна погледна часовника. Том често се връщаше от работа след пет. Тя копнееше за него, в обятията му намираще покой и когато беше с него, нищо друго нямаше значение. Джулия набра телефонния му номер.

— Ало! Да! Кой е?

Тя панически притисна слушалката до ухото си. Беше гласът на Роджър. Тя прекъсна разговора.

XIX

През нощта почти не спа. Все още беше будна, когато чу, че Роджър се върна, и като светна лампата, видя, че е четири часът. Намръщи се. На сутринта Роджър шумно слизаше по каменната стълба точно когато тя се канеше да става.

— Може ли да вляза, мамо?

— Влез.

Той беше все още по пижама, отгоре с халат. Тя му се усмихна — изглеждаше толкова свеж, толкова млад.

— Снощи се върна много късно.

— Не много. Около един часа.

— Лъжец. Погледнах часовника си. Беше четири.

— Е, четири — значи, четири — съгласи се весело той.

— Но, за бога, какво правихте до толкова късно?

— След представлението отидохме да вечеряме на едно място. Танцувахме.

— С кого?

— С две момичета, които срещнахме там. Том ги познаваше отпреди.

— Как се казват?

— Едната — Джил, а другата — Джоун. Не знам фамилиите им имена. Джоун е актриса. Попита ме дали не мога да ѝ издействам да бъде дубльорка в следващата ти пиеса.

Във всеки случай нито една от тях не се наричаше Ейвис Крайтън. Това име не напускаше мислите на Джулия от минутата, в която Доли го бе споменала.

— Но тези места не са отворени до четири часа сутринта.

— Да, отидохме у Том. Той ме накара да обеща, че няма да ти казвам. Мислеше, че ужасно ще се разсърдиш.

— О, скъпо мое момче, нужна е много по-важна причина от тази, за да се разсърдя. Обещавам ти, че няма нищо да спомена пред него.

— Ако има виновен, това съм аз. Вчера отидох при него и двамата се договорихме. Всички тези глупости за любовта, които чуваш на представленията и четеш в книгите... Скоро ще стана на осемнадесет години. Реших сам да опитам какво е това.

Джулия се изправи в леглото и загледа Роджър с широко отворени питащи очи.

— Роджър, но какво искаш да кажеш?

Както винаги той беше сериозен и въздържан.

— Том ми каза, че познава две момичета, с които можем да се разберем. Самият той е спал и с двете. Те живеят заедно. Тогава им позвънихме и им предложихме да се срещнем след представлението. Той им каза, че съм девствен, нека хвърлят жребий на коя от двете ще се падна. Когато се върнахме в квартирата му, той отиде в спалнята с Джил, а ние с Джоун останахме в гостната.

За миг мисълта й за Том беше отстъпила място на тревогата й за Роджър.

— Знаеш ли, мамо, в това няма нищо особено. Не разбирам защо всички наоколо вдигат такъв шум.

Джулия остана безмълвна. Очите й се наляха със сълзи, които започнаха да се стичат по лицето й.

— Мамо, какво ти е? Защо плачеш?

— Та ти си още съвсем малко момче!

Роджър се приближи до нея, седна на крайчеца на леглото и я прегърна.

— Скъпа мамо, не плачи. Ако знаех, че толкова ще се разстроиш, нямаше да ти кажа. Най-сетне това рано или късно трябваше да се случи.

— Но толкова рано, толкова рано! Сега се чувствам съвсем стара.

— Ти? Стара? Не, мамо.

*„Пред вечната и младост възрастта
предава се; привычката не може
да вземе връх над нейната
безкрайна разнообразност.“^[1]*

Джулия се засмя през сълзи.

— Глупавичък си ми ти, Роджър. Нима мислиш, че на Клеопатра биха се понравили думите на старото магаре? А ти би могъл да почакаш още малко.

— И добре, че не съм го направил. Сега знам всичко. Честно казано, мисля, че е доста противно.

Джулия дълбоко въздъхна. Беше ѝ хубаво да чувства нежната му прегръдка. Но в същото време ужасно се самосъжаляваше.

— Не ми ли се сърдиш, скъпа мамичко? — попита той.

— Да ти се сърдя? Не. Но виждаш ли, ако това е трябвало да се случи, бих предпочела да не бъде по такъв прозаичен начин. Говориш, сякаш това е някакъв любопитен експеримент.

— Всъщност беше точно така.

Джулия леко се усмихна на сина си.

— И ти наистина ли мислиш, че това е любовта?

— Повечето хора имат предвид това, нали?

— Не, съвсем не. Любов — това е болка и мъка, срам и възторг, рай и ад, чувството, че живееш сто пъти по-напрегнато от обикновено, и неизразима тъга, свобода и робство, спокойствие и тревога.

В застиналата му поза, докато я слушаше, имаше нещо, което накара Джулия да го погледне крадешком. Очите на Роджър имаха странно изражение. Тя не можеше да разбере какво означава то. Като че ли се вслушваше в звуци, които долитат до него от много далеч.

— Не звучи много весело — промълви той.

Джулия притисна лицето му — тази нежна кожа — между дланите си и го целуна по устата.

— Глупава съм, нали? Знаеш ли, за мен ти си все още моето малко бебе, което съм държала на ръце.

В очите му заиграха лукави искрици.

— На какво се хилиш, маймунче?

— Тази снимка беше дяволски хубава, нали?

Джулия не можа да сдържи смеха си.

— Прасенце такова, мръсно прасенце.

— Слушай, а какво ще стане с Джоун? Има ли надежда да дублира някоя роля?

— Кажи ѝ да намине при мен някой ден.

Но когато Роджър си отиде, Джулия въздъхна. Беше потисната. Чувстваше се много самотна. Животът ѝ винаги бе толкова

пълнокръвен, толкова интересен, че просто не ѝ оставяше време да се занимава със сина си. Разбира се, страшно се тревожеше, когато той боледуваше от коклюш или шарка, но, общо взето, Роджър беше здраво дете и не заемаше голяма част от мислите ѝ. Но пък синът ѝ винаги беше на нейно разположение, ако ѝ се приискаше да се позабавлява с него. Джулия често мислеше колко приятно ще бъде, когато той порасне и бъде в състояние да споделя интересите ѝ. Сега с ужас осъзна, че го е загубила, преди изобщо да го е имала. Като си помисли за момичето, което бе откраднало сина ѝ, устните ѝ се свиха.

„Дубльорка! Как не!“

Беше така погълната от собствената си болка, че не чувстваше почти никаква мъка от коварството на Том. И преди не се съмняваше, че ѝ изменя. На неговата възраст, с неговото лекомравие. Самата тя бе обвързана с представления в театъра и с многобройни срещи, които положението ѝ налагаше, без съмнение той не е изпускал възможност да задоволява желанията си. Джулия си затваряше очите за всичко. Тя не искаше много — само да остане в неведение. Сега за първи път се сблъскваше лице в лице с реалния факт.

„Ще трябва да се примиря“, въздъхна тя. Мислите се гонеха в главата ѝ. „Все едно че лъжеш и не подозираш това — ето кое е фаталното. Все пак по-добре е да знаеш, че си глупак, отколкото да си глупак и да не ти е известно.“

---

[1] Из „Антоний и Клеопатра“ от Шекспир. Превод на В. Петров.
— Б.пр. ↑

XX

За Коледа Том замина при родителите си в Ийстбърн. В Деня на подаръците^[1] Джулия трябваше да участва в две представления, ето защо двамата с Майкъл останаха в града и отидоха в „Савой“, където Доли дьо Вриз даваше голям прием по случай Нова година. След няколко дни Роджър щеше да замине за Виена. Докато Том беше все още в Лондон, Джулия почти не го виждаше. Не разпитваше Роджър какво вършат двамата с него, когато скитат из града — просто не искаше да знае; стараяше се да не мисли за това и се отвличаше, като ходеше на всевъзможни приеми. И както винаги работата ѝ. Още щом влезеше в театъра, болката ѝ, унижението ѝ, ревността ѝ стихваха. Като че ли на дъното на бурканчетата с грим намираще едно друго същество, което не можеше да бъде засегнато от мирските тревоги. Това ѝ даваше сила, караше я да тържествува. С такова убежище подръка тя беше в състояние да устои на всичко.

В деня, в който Роджър замина, Том ѝ позвъни от кантората.

— Заета ли си тази вечер? Защо да не отидем и погуляем някъде?

— Не мога. Заета съм.

Това не беше истина, но думите се изплъзнаха от устата ѝ против волята ѝ.

— Така ли? А утре вечер?

Ако Том беше изразил разочарование, ако я бе помолил да отмени срещата си, Джулия щеше да намери сили да скъса с него без излишни приказки. Но неговото безразличие я срази.

— Утре? Добре.

— Окей. Ще те взема от театъра след представлението. До утре.

Когато Том влезе в гримьорната ѝ, Джулия вече беше готова и го чакаше. Беше необичайно нервна. Когато я видя, лицето на Том засия и още щом Иви излезе от стаята, той я привлече към себе си и горещо я целуна по устните.

— Сега се чувствам по-добре — засмя се той.

Като го гледаше — толкова млад, свеж, жизнерадостен, в толкова добро настроение, — тя не беше в състояние да повярва, че може да ѝ причини такава жестока болка. Никой не би повярвал, че е толкова коварен. Том дори не бе забелязал, че не се бяха виждали близо две седмици. Това беше очевидно.

„О, господи, ако можех да го пратя по дяволите!“

Но Джулия го погледна с весела усмивка в прекрасните си очи.

— Къде отиваме?

— Запазих маса в „Куег“. В програмата им е включен нов номер. Някакъв американски фокусник, който бил страшен.

През време на вечерята Джулия оживено бърбеше. Разказваше на Том за приемите, които е посетила, за театралните вечери, на които не можеше да не отиде. Създаваше впечатление, като че ли двамата не се бяха виждали толкова дълго време само защото тя е била много заета. Чувстваше се обезкуражена от факта, че той възприема това като нещо напълно естествено. Том ѝ се радваше, в това нямаше никакво съмнение, с интерес слушаше какво е вършила, за хората, с които се е срещала, но нямаше съмнение, че ни най-малко не бе тъгувал за нея. Само за да види какво ще каже, Джулия му съобщи, че е поканена да замине с пиесата на гастроли в Ню Йорк. Информира го и за условията, които ѝ предлагат.

— Но това е чудесно! — възкликна Том и очите му заблестяха.

— Това се казва удар. Нищо не губиш, а може да спечелиш куп пари.

— Да, прав си, но никак не ми се ще да напускам Лондон.

— Но защо, за бога? Ако бях на твое място, щях да се хвана за предложението с две ръце. Пиесата се играе вече дълго време, към Великден публиката съвсем ще намалее и ако искаш да завоюваш Америка, по-добър случай няма да ти се удаде.

— Не виждам причини пиесата да не се играе и през лятото. Освен това не обичам да се запознавам с нови хора. Предпочитам да остана тук с приятелите си.

— Според мен това е глупаво. Приятелите ти прекрасно ще преживеят и без теб. А ти ще прекараш чудесно времето си в Ню Йорк. Звънливият ѝ смях прозвуча напълно убедително.

— Човек може да си помисли, че мечтаеш да се отървеш от мен.

— Разбира се, ще ми е ужасно тъжно за теб. Но нали ще се разделим само за няколко месеца? Ако аз имах такава възможност,

никога не бих я пропуснал.

Когато привършиха вечерята и портиерът им повика такси, Том даде своя адрес, като че ли това се разбираше от само себе си. В таксито обви с ръка кръста ѝ и я целуна, а по-късно, когато лежеше в обятията му на тясното единично легло, Джулия почувства, че цялата мъка, която я бе терзала през последните две седмици, не е толкова висока цена за щастливия покой, който в този миг изпълваше сърцето ѝ.

Джулия продължаваше да посещава модни ресторанти и нощни кабарета с Том. Ако на хората им се харесваше да мислят, че Том ѝ е любовник, нека си мислят, на нея ѝ бе безразлично. Но когато ѝ щеше да излезе някъде с Том, той все по-често беше зает. Сред нейните приятели аристократи се разпространи слухът, че Том Фенъл може да даде умен съвет как да се намали данъкът върху доходите. Семейство Денорънт го поканиха за уикенда във вилата си и там той се срещна с цяла тълпа техни приятели, които бяха радостни да се възползват от професионалните му познания. Том започна да получава покани от хора, които Джулия не познаваше. Общите им близки споменаваха името му пред нея.

— Нима не познавате Том Фенъл? Доста е умен, нали? Чух, че е помогнал на семейство Джилиънс да спестят няколкостотин лири от данъка върху доходите си.

На Джулия това никак не се харесваше. Преди Том можеше да попадне някъде на гости само чрез нея. По всичко личеше, че сега той съвсем спокойно минаваше и без нейната особа. Беше любезен и скромен, обличаше се много добре и винаги изглеждаше свеж и акуратен, което предразполагаше хората към него. При това можеше да им помогне да си запазят парите. Джулия познаваше достатъчно добре света, в който Том копнееше да влезе, за да разбере, че скоро той ще си създаде добро положение в него. Тя нямаше твърде високо мнение за нравствеността на жените, които той щеше да срещне там, и можеше да назове не една титулувана особа, която би била радостна да го отмъкне. Единственото, което я утешаваше, беше фактът, че всички до едни бяха стиснати до мозъка на костите си. Доли бе казала, че той получава четиристотин лири на година; с тези пари нямаше да оцелее сред такова общество.

Джулия решително се бе отказала от пътуването до Америка още преди да заговори с Том за това; всеки ден театралната зала беше препълнена. Но ето че съвсем неочаквано във всички лондонски театри се забеляза необясним застой — публиката почти престана да ги посещава, което веднага се отрази на приходите. По всичко личеше, че пиесата едва ще се задържи на сцената до Великден. Разполагаха с друга пиеса, на която възлагаха големи надежди. Наричаше се „Модерни времена“ и двамата с Майкъл имаха намерение да открият есенния сезон с нея. В тази пиеса имаше великолепна роля за Джулия, тя притежаваше и едно друго преимущество — Майкъл също намери своето амплоа в нея. Такива пиеси не слизаха от репертоара цяла година. Майкъл не хареса много идеята да я поставят през май, точно преди летния сезон, но очевидно друг изход нямаше и той започна да подбира актьорския състав.

По време на антракта на едно дневно представление Иви донесе на Джулия бележка. Тя с удивление позна почерка на Роджър.

„Скъпа мамо, разреши ми да ти представя Джоун Денвър, за която съм ти говорил. Тя копнее да попадне в театър «Сидънс» и би била щастлива да я вземеш за дубльорка дори на някоя съвсем малка роля.

Твой любещ син Роджър“

Джулия се усмихна на официалния тон на бележката. Забавно ѝ беше, че синът ѝ е вече голям и дори се опитва да намери работа на своите приятелки. И тутакси си спомни коя беше Джоун Денвър. Джоун и Джил. Същото онова момиче, което бе съблазнило клетия Роджър. Джулия се намръщи. Все пак беше ѝ любопитно да я види.

— Джордж тук ли е още?

Джордж беше портиерът. Иви кимна и отвори вратата.

— Джордж!

Джордж влезе.

— Тук ли е дамата, която донесе това писмо?

— Да, мис.

— Кажете ѝ, че след представлението ще я приема.

В последното действие Джулия се появяваше във вечерен тоалет с шлейф. Роклята бе изключително разкошна и подчертаваше прекрасната ѝ фигура. В тъмните ѝ коси блестеше диадема от брилянти, а на ръцете — брилянтови гривни. Тя изглеждаше величествена, така, както изискваше ролята ѝ. Прие Джоун Денвър веднага след като стихнаха и последните аплодисменти. Тя умееше моментално да премине от ролята си във всекидневието, но сега без всякакво усилие продължаваше да бъде надменната, хладна, величествена и все пак учтива героиня от пиесата.

— Накарах ви да чакате толкова дълго, че реших да ви приема, преди да съм се преоблякла.

Сърдечната ѝ усмивка беше усмивка на кралица; снизходителният ѝ тон караше останалите да се държат на почтително разстояние. От пръв поглед разбра какво представлява девойката, която бе влязла в гримьорната ѝ. Младичка, с кукленско лице и чипо носле, силно и не много изкусно гримирана.

„Краката и са твърде къси“, помисли си Джулия, „доста незначително момиче.“

Очевидно девойката бе облякла официалните си дрехи и погледът, който Джулия им хвърли, беше достатъчен.

„Шафтсбъри Авеню. Конфекция с намалени цени.“

Горкото момиче страшно нервничеше. Джулия ѝ предложи да седне и ѝ подаде цигара.

— Кибритът е до вас.

Когато девойката се опита да запали клечката кибрит, Джулия забеляза, че ръцете ѝ треперят. Първата се счупи, тя взе друга и трябваше да драсне по кибритената кутия три пъти подред, преди да я запали.

„Ако Роджър я види в този миг! Евтин руж, евтино червило и изплашена до смърт. А той си я имаше за весело момиче.“

— Отдавна ли играете, мис... Извинете, забравих името ви.

— Джоун Денвър. — Гърлото на девойката пресъхна, тя едва говореше. Цигарата ѝ изгасна и тя безпомощно я държеше в ръка. — Две години — отвърна тя на въпроса на Джулия.

— На колко сте години?

— Деветнадесет.

„Лъжеш. Вече си на двадесет и две.“

— Познавате ли сина ми?

— Да.

— Той току-що завърши Итън. Замина за Виена да учи немски език. Разбира се, още е твърде млад, но двамата с баща му решихме, че ще му бъде от полза да прекара няколко месеца зад граница, преди да постъпи в Кеймбридж. А в какви роли сте играли? Цигарата ви изгасна. Вземете си друга.

— О, няма значение, благодаря. Играла съм в провинцията, но ужасно ми се иска да играя в Лондон.

Отчаянието ѝ даде кураж и тя произнесе къса реч, явно подготвена преди това.

— Невероятно ви се възхищавам, мис Ламбърт. Винаги съм твърдяла, че сте най-великата актриса на английската сцена. От вас научих много повече, отколкото през всичките години, прекарани в Кралската академия по театрално изкуство. Мечтата на моя живот, мис Ламбърт, е да играя във вашия театър. Само ако можете да ми дадете и най-малката роля! Това ще бъде най-големият шанс, който едно момиче може да получи.

Джоун Денвър свали евтината си шапка и с бързо движение разтърси късо подстриганите си къдрици.

— Имате красиви коси — каза Джулия.

Все още със същата надменна, но безкрайно приветлива усмивка, усмивката, която кралица дарява на поданиците си по време на тържествени процесии, Джулия внимателно наблюдаваше Джоун. Не казваше нищо. Помнеше афоризма на Жана Тебу: „Не прави пауза, ако не е крайно необходимо, но ако правиш, продължи я колкото можеш по-дълго.“ Джулия почти чу колко силно бие сърцето на момичето, видя как се свива в евтината си рокля, как се свива в собствената си кожа.

— Какво ви накара да поискате от сина ми препоръчително писмо?

Джоун почервения под грима си и преди да отговори, преглътна.

— Срецнах го у един мой приятел и му казах колко се възхищавам от вас, а той ми отвърна, че е възможно в следващата ви пиеса да се намери нещо за мен.

— В момента си припомням всички роли.

— Аз и не мечтая за роля. Ако бих могла да бъда дубльорка. Искам да кажа, че това би ми дало възможност да посещавам репетициите и да изуча вашата техника. Това би било истинска школа за мен. Всички казват така.

„Глупачка. Опитва се да ме ласкае. Като че ли сама не знам. А за какъв дявол трябва да я уча?“

— Много мило от ваша страна. Повярвайте, самата аз съм една обикновена жена. Публиката е толкова добра към мен, толкова добра... Вие сте хубавичка. И младичка. Младостта е прекрасна. Винаги сме се старали да даваме възможност на младите хора да се изявят. В края на краищата не сме вечни и смятаме за свой дълг пред публиката да подготвим наша смяна, да заеме мястото ни, когато му дойде времето.

Джулия произнесе тези думи с прекрасно поставения си глас толкова просто, че Джоун Денвър почувства топлина в сърцето си. Беше ѝ се удало да надхитри старата жена и можеше да смята, че ролята на дубльорка е вече в джоба ѝ. Том Фенъл ѝ бе казал, че ако не се държи като глупачка, познанството ѝ с Роджър може да доведе до нещо.

— О, това няма да е скоро, мис Ламбърт — каза тя и очите ѝ, нейните хубавички тъмни очи, светнаха.

„Тук си права, моето момиче, напълно права. Бас държа, че ще играя по-добре от теб, дори когато съм на седемдесет години.“

— Трябва да си помисля. Още не знам какви дубльори ще са ни нужни за следващата пиеса.

— Говорят, че Ейвис Крайтън ще играе девойката. Бих могла да я дублирам.

Ейвис Крайтън. Нито един мускул не трепна на лицето на Джулия, сякаш това име не означаваше нищо за нея.

— Мъжът ми спомена, но още нищо не е решено. Аз въобще не я познавам. Талантлива ли е?

— Мисля, че е талантлива. Учихме заедно в театралната школа.

— Казват, че е хубава като картина. — Когато стана, за да покаже, че аудиенцията е свършила, Джулия свали маската си на кралица. Тя промени тона си и на секундата стана веселата добродушна актриса, която с радост би оказала приятелска услуга, стига да е по силите ѝ.

— Добре, скъпа, оставете ми името и адреса си и ако се появи нещо подходящо, ще ви уведомя.

— Няма ли да забравите за мен, мис Ламбърт?

— Не, скъпа, обещавам ви, че няма да ви забравя. Толкова ми беше приятно да се запозная с вас. Вие сте много сладко момиче. Ще намерите ли сама изхода? Довиждане.

„За пръв и последен път стъпва в този театър“, каза си Джулия, когато девойката излезе. „Малка мръсница, да съблазни сина ми! Горкото момче. Какъв срам! Такива жени трябва да бъдат съдени с цялата строгост на закона.“

Като сваляше великолепната си рокля, тя се погледна в огледалото. Видът ѝ беше жесток, устните ѝ се бяха изкривили в сардонична усмивка. Тя се обърна към своето отражение:

— И мога да ти кажа, приятелко моя, че още един човек няма да играе в „Модерни времена“. И това е Ейвис Крайтън.

---

[1] Денят след Коледа в Англия. — Б.пр. ↑

XXI

Но след седмица Майкъл спомена името ѝ.

— Искан да те попитам, чувала ли си за една девойка, която се нарича Ейвис Крайтън?

— Никога досега.

— Казват, че не била лоша. Лейди и всичко от този род. Баща ѝ бил военен. Помислих си, няма ли да е подходяща за ролята на Онър?

— Откъде чу за нея?

— От Том. Той я познава. Каза ми, че имала талант. След една седмица ще играе в неделно представление. Той мисли, че си струва да я видя.

— Какво пък, иди я виж.

— Имах намерение да отида в Сандуич за уикенда и да поиграя голф. На теб никак ли не ти се иска да я видиш? Навярно пиесата е лоша, но би могла да кажеш дали си струва да ѝ дадем ролята за прочит. Том ще ти прави компания.

Сърцето на Джулия щеше да се пръсне.

— Разбира се, че ще отида.

В неделя тя позвъни на Том и го покани да хапнат, преди да отидат на театър. Том се появи рано, още преди Джулия да се е приготвила.

— Аз ли закъснях, или ти си подранил? — попита тя, като влизаше в кухнята.

Джулия видя, че Том не може да сдържи нетърпението си. Нервничеше и не можеше да си намери място.

— Третият звънец е точно в осем — отвърна той. — Не обичам да влизам след началото на представлението.

Неговата възбуденост подсказа на Джулия всичко, което искаше да знае. Тя се позабави, докато приготвяше коктейлите.

— Как се нарича актрисата, която ще гледаме тази вечер? — попита тя.

— Ейвис Крайтън. Много искам да чуя мнението ти за нея. Мисля, че е откритие. Знае, че тази вечер ще присъстваш на представлението, и страшно се вълнува, но ѝ казах, че няма никакво основание за това. Сама знаеш какви са неделните спектакли: репетиции набързо и така нататък. Казах ѝ, че ти разбираш всичко това и ще го имаш предвид.

Докато се хранеха, Том непрекъснато поглеждаше часовника си. Джулия се държеше като жена от светското общество, говореше ту на една, ту на друга тема, при все че Том я слушаше разсеяно. Още щом му се удаде случай, той отново прехвърли разговора върху Ейвис Крайтън.

— Разбира се, самият аз нищо не съм ѝ казал, но според мен тя е подходяща за ролята на Онър. — Беше вече прочел „Модерни времена“, както и всички пиеси, които се поставяха в техния театър, още преди постановката. — Просто е създадена за тази роля. Трябвало е доста да се бори, докато стъпи на краката си, и сега това е прекрасен шанс за нея. Невероятно ти се възхищава и страшно ѝ се ще да играе заедно с теб.

— Нищо чудно. Това означава да играе на сцена не по-малко от година и да се показва на куп театрални менажери.

— Тя е съвсем светлоруса — нещо, от което се нуждаеш, — ще ти контрастира добре.

— Е, с помощта на кислородната вода на сцената можеш да видиш колкото си щеш блондинки.

— Но тя е естествено руса.

— Така ли? Днес получих дълго писмо от Роджър. Изглежда, той прекрасно прекарва времето си.

Той изведнъж изгуби интерес към разговора. Погледна часовника си. Когато поднесоха кафето, Джулия каза, че не може да се пие. Заяви, че трябва да се свари друго, прясно кафе.

— О, Джулия, наистина не си струва. Ужасно ще закъснеем.

— Какво значение има, ако пропуснем първите няколко минути? В гласа на Том прозвуча страдание.

— Обещах ѝ, че ще отидем навреме. Има много хубава сцена почти в самото начало.

— Съжалявам, но не мога да тръгна, преди да съм пила кафе.

Докато чакаха кафето, Джулия поддържаше оживен разговор. Том отвърщаше едва-едва и нетърпеливо поглеждаше към вратата. Най-после поднесоха кафето и Джулия започна да го пие умопомрачаващо бавно. Когато се настаниха в колата, Том беше вече изпаднал в студена ярост и през целия път седеше с надута физиономия, без да я гледа. Джулия беше напълно доволна от себе си. Стигнаха до театъра две минути преди вдигането на завесата и когато Джулия се появи в залата, разнесоха се аплодисменти. Като молеше да я извинят за безпокойството, Джулия се добра до мястото си в средата на партера. Лека усмивка изразяваше признателността ѝ към аплодисментите, с които публиката приветстваше нейната така навременна поява, а спуснатите ресници скромно отричаха тези аплодисменти да имат някакво отношение към нея.

Завесата се вдигна и след кратка встъпителна сценка се появиха две девойки: едната — много хубавичка и младичка, а другата — некрасива и не толкова млада. След минута Джулия се обърна към Том.

— Коя от двете е Ейвис Крайтън — младата или по-възрастната?

— Младата.

— Да, разбира се, нали ми беше казал, че е руса.

Джулия го погледна. Лицето му не се мръщеше вече, на устните му играеше щастлива усмивка. Джулия насочи цялото си внимание към сцената. Безспорно Ейвис Крайтън беше много хубава, с прелестни златисти коси, изразителни сини очи и малко право носле, но Джулия не харесваше такъв тип жени.

„Кукленска хубост“, каза си тя. „Обикновена статистка.“

Известно време внимателно следеше играта ѝ, след това с лека въздишка се облегна на стола.

„Никак не умее да играе“, такава бе нейната присъда.

Когато завесата се спусна, Том с интерес се обърна към нея. Нямаше и следа от лошото му настроение.

— Какво мислиш за нея?

— Хубава е като картинка.

— Това ми е известно. Питам те за играта ѝ. Съгласна ли си с мен, че е талантилива?

— Да, има способности.

— Бих искал да отидеш зад кулисите и сама да ѝ го кажеш. Това много ще я ободри.

— Аз?

Той просто не можеше да проумее какво иска от нея. Нечувано. Тя, Джулия Ламбърт, да отиде зад кулисите, за да поздрави някаква си третокласна актриса!

— Обещах, че ще те заведа при нея след второто действие. Хайде, Джулия, бъди мила! Ще ѝ доставиш голяма радост.

„Глупак, проклет глупак. Добре, ще се справя и с това.“

— Разбира се, ако мислиш, че е важно за нея, с удоволствие ще отида.

След второто действие двамата минаха през пожарния изход и Том поведе Джулия към гримьорната на Ейвис Крайтън. Тя използваше една и съща гримьорна с грозноватото момиче, с което се появяваше в първо действие. Том ги представи една на друга. Ейвис малко афектирано протегна отпусната си ръка на Джулия.

— Толкова се радвам да се запозная с вас, мис Ламбърт. Извинете за безредието. Просто нямаше смисъл да подреждам всичко само за една вечер.

Тя изобщо не нервничеше. Напротив, изглеждаше доста самоуверена.

„Вряла и кипяла. Амбициозна. Играе ролята на полковническа дъщеря пред мен.“

— Колко любезно от ваша страна да дойдете тук. Страхувам се, че пиесата не е много интересна, но когато започваш, трябва да приемаш каквото ти предлагат. Дълго се колебах, когато ми я изпратиха да я прочета, но ролята ми хареса.

— Играете прелестно — каза Джулия.

— Колко сте любезна! Разбира се, ако имахме повече репетиции... Много ми се искаше да ви покажа какво мога.

— Знаете ли, вече много години съм на сцената. Винаги съм смятала, че когато човек е талантлив, това не може да не проличи. Съгласна ли сте с мен?

— Разбирам какво искате да кажете. Нямам достатъчно опит, не отричам, но главното е да ти се предостави възможност. Чувствам, че мога да играя. Но трябва да получа роля, която да ми подхожда.

Ейвис замълча, като предостави възможност на Джулия да каже, че в новата им пиеса има подходяща роля, но Джулия продължаваше усмихнато да я гледа. Мрачно се забавляваше от факта, че тази млада

актриса се обръща към нея като жената на феодала, която иска да бъде любезна с жената на викария.

— Отдавна ли сте в театъра? — попита тя накрая. — Странно, никога не съм чувала за вас.

— Е, известно време участвах в ревюта, но разбрах, че само си губя времето. Миналият сезон бях на турне през цялото време и не бих искала да напускам отново Лондон, ако ми се предостави такава възможност.

— В Лондон има повече актьори, отколкото роли — каза Джулия.

— О, несъмнено. Почти е невъзможно да попаднеш на сцената, ако няма кой да те лансира. Чух, че скоро ще поставят нова пиеса.

— Да.

Джулия продължаваше да се усмихва непоносимо мило.

— Ако в нея се намери роля за мен, бих била щастлива да играя с вас. Много съжалявам, че мистър Гослин не можа да дойде тази вечер.

— Ще му разкажа за вас.

— Наистина ли мислите, че имам някакви шансове? — В нейната самоувереност, в държането ѝ на господарка на имение, за каквато се представяше, за да направи впечатление на Джулия, се промъкна смътна тревога. — Ах, ако само му кажете една думичка за мен!

Джулия ѝ хвърли замислен поглед.

— Аз по-често следвам съветите на съпруга си, отколкото той моите — усмихна се тя.

Когато излизаше от гримьорната на Ейвис Крайтън, беше вече време за младата актриса да си смени костюма за третото действие — Джулия улови въпросителния поглед; който тя хвърли на Том, докато се прощаваше с него. При все че не бе забелязала никакво движение, Джулия беше уверена, че Том леко поклати глава. В този момент всичките ѝ сетива бяха изострени и тя даде словесен израз на немия диалог:

„Ще дойдеш ли да вечеряме заедно след представлението?“

„Не, дявол да го вземе, не мога. Трябва да я изпратя.“

Джулия слушаше третото действие със сериозен вид. И напълно естествено — пиесата беше сериозна. Когато представлението свърши и бледният развълнуван автор произнесе къса реч с много паузи и запъвания, Том я попита къде би искала да вечеря.

— Да отидем у дома и да си поговорим — каза Джулия. — Ако си гладен, вероятно в кухнята ще се намери нещо за хапване.

— Имаш предвид Стенхоуп Плейс ли?

— Да.

— Добре.

Джулия почувства, че му олекна; страхуваше се да не отидат при него. В колата Том през цялото време мълчеше и Джулия знаеше защо. Досещаше се, че някой дава вечеря, на която щеше да бъде Ейвис Крайтън, и на Том му се искаше да отиде. Когато приближиха къщата, видяха, че е тъмна и тиха. Слугите вече спяха. Джулия предложи да слязат долу в кухнята и да потърсят нещо за ядене.

— Аз не съм гладен, но може би ти искаш да хапнеш — каза Том. — Ще пийна малко уиски със сода и ще си лягам. Утре ме чака тежък ден в кантората.

— Добре, донеси и на мен. Ще запаля лампата в гостната.

Когато Том влезе, Джулия се пудреше и червеше устните си пред огледалото и спря чак когато той наля уиски и седна. Тогава се обърна към него. Том изглеждаше толкова млад, толкова невероятно прелестен в своя великолепно ушит костюм, когато седеше ей така, потънал в голямото кресло, че цялата горчивина от тази вечер, цялата разкъсваща ревност от последните няколко дни внезапно изчезнаха, разтвори се в нейната страстна любов към него. Джулия седна на страничното облегалo на креслото му и нежно прекара ръка през косата му. Той се дръпна сърдито.

— Не прави това — каза той. — Не мога да понасям да ми рошат косите.

Като че ли някой заби нож в сърцето ѝ. Никога досега не ѝ беше говорил с такъв тон. Но тя безгрижно се засмя, взе от масичката чашата с уиски, която ѝ бе приготвил, и седна в креслото срещу него. Думите и жестът му бяха инстинктивни и той леко се смути. Не я гледаше в очите, лицето му отново се намръщи. Това беше решаващ момент. Няколко минути и двамата мълчаха. Всеки удар на сърцето ѝ причиняваше болка. Най-после тя се насили и заговори:

— Кажи ми — усмихна се Джулия, — спал ли си с Ейвис Крайтън?

— Разбира се, не! — извика той.

— Че защо не? Хубавичка е.

— Тя не е такова момиче. Аз я уважавам.

Лицето на Джулия не издаде чувствата, които я обхванаха. Тонът ѝ беше съвсем небрежен — по същия начин би могла да говори за падането на империи и смъртта на крале.

— Знаеш ли какво бих казала? Бих казала, че си безумно влюбен в нея.

Том все още избягваше погледа ѝ.

— Случайно да не сте сгодени?

— Не.

Сега той я гледаше, но погледът му беше враждебен.

— Молил ли си я да се омъжи за теб?

— Как бих могъл?! Аз съм последен просяк!

Говореше с такава страст, че Джулия дори се удиви.

— Но какво, по дяволите, искаш да кажеш?

— Защо да играем на криеница? Как бих могъл да предложа ръката си на едно прилично момиче? Кой съм аз? Мъж, когото издържат, и, бог ми е свидетел, на теб това ти е известно много по-добре, отколкото на когото и да било друг.

— Не говори глупости. Толкова шум за няколко незначителни подаръка.

— Не трябваше да ги приемам. От самото начало знаех, че е грешка. Всичко ставаше толкова постепенно, самият аз не разбирах какво става, докато не затънах до шия. Животът, в който ти ме вълече, не ми е по джоба. Трябваше да заема пари от теб.

— Но защо не? Най-сетне аз съм много богата.

— Проклето да е богатството ти!

Том държеше в ръка чашата с уиски и като се поддаде на внезапния порив, запрати я в камината. Чашата се счупи на малки парченца.

— Не би трябвало да рушиш спокойното семейно огнище — иронично подхвърли Джулия.

— Извини ме. Не исках. — Том отново се отпусна в креслото и се извърна настрана. — Срамувам се от себе си! Загубих всякакво самоуважение. Мислиш, че това е приятно?

Джулия се колебаеше. Не знаеше какво точно да каже.

— Беше съвсем естествено да ти помогна, когато беше изпаднал в беда. За мен това беше удоволствие.

— О, ти винаги си постъпвала толкова тактично! Увери ме, че едва ли не ти правя услуга, като разрешавам да плащаш дълговете ми. Ти ми предостави възможност да стана подлец.

— Много съжалявам, че мислиш така.

Тонът ѝ беше язвителен. Джулия започна да се ядосва.

— Няма за какво да съжаляваш. Ти ме пожела и ме купи. И ако съм се оказал толкова долен, че да ти позволя да ме купиш, толкова позле за мен.

— И отдавна ли чувстваш това?

— Още от самото начало.

— Не е вярно.

Джулия знаеше какво бе пробудило угризенията на съвестта му — неговата любов към чистата, както той предполагаше, девойка. Бедният глупак! Нима не разбираше, че Ейвис Крайтън би легнала с всеки помощник-режисьор, ако мисли, че ще ѝ даде някоя роля?

— Ако си се влюбил в Ейвис Крайтън, защо не си ми казал?

Том я погледна тъжно и нищо не отговори.

— Нима си се страхувал, че ще ѝ попреча да играе в новата ни пиеса? Би могъл да ме познаваш достатъчно добре, за да разбереш, че не ще позволя на чувствата си да пречат на работата ни.

Том не вярваше на ушите си.

— Какво имаш предвид?

— Мисля, че Ейвис е откритие. Имам намерение да кажа на Майкъл, че тя напълно ни подхожда.

— О, Джулия, колко си добра! Не предполагах, че си такава забележителна жена!

— Ако ме беше попитал, щях да ти кажа.

Том облекчено въздъхна.

— Скъпа моя! Толкова съм привързан към теб!

— Знам. Аз също. Толкова е забавно да ходя навсякъде с теб, толкова великолепно се държиш и се обличаш с такъв вкус, че всяка жена може да се гордее с теб. Харесваше ми да спя с теб и ми се струваше, че на теб също ти харесва да спиш с мен, но трябва да погледнем истината в очите: никога не съм била влюбена в теб, както и ти в мен. Знам, че рано или късно нашата връзка ще трябва да свърши. Все някога трябваше да се влюбиш и това съвсем естествено щеше да сложи край на всичко. И сега това се случи, нали?

— Да.

Джулия сама искаше да чуе това от него, но болката, която тази дума ѝ причини, беше ужасна. Въпреки всичко тя дружелюбно се усмихна.

— Прекарахме много приятно времето си, но не ти ли се струва, че би трябвало да сложим край на това?

Джулия говореше с толкова естествен, дори шеговит тон, че никой не би заподозрял каква непоносима мъка разкъсва сърцето ѝ. Тя чакаше отговора му с болезнен страх.

— Ужасно съжалявам, Джулия, но трябва да си възвърна чувството за самоуважение. — Том я погледна разтревожено. — Не ми ли се сърдиш?

— За какво? Защото си пренесъл непостоянните си чувства от мен на Ейвис Крайтън? — Очите ѝ заблестяха от лукав смях. — Разбира се, че не, мили. В крайна сметка не си изменил на актрисите.

— Толкова съм ти благодарен за всичко, което си изправила за мен. Не бих искал да мислиш, че съм неблагодарник.

— Хайде, момченце, недей да бърбриш такива глупости. Нищо не съм направила за теб. — Тя се изправи. — А сега трябва да си вървиш. Утре те чака тежък ден в кантората, а пък и аз съм капнала от умора.

Планина се свлече от плещите на Том. И все пак нещо му тежеше на сърцето, беше озадачен от тона на Джулия — толкова доброжелателен и в същото време леко ироничен; имаше смътното чувство, че са го изиграли. Приблужи се към нея, за да я целуне за лека нощ. За част от секундата тя се поколеба, след това с приятелска усмивка му подаде страните си една след друга.

— Нали няма нужда да те изпращам до вратата? — Тя закри устата си с ръка, за да прикрие внимателно обмислената си прозявка. — Ох, как ми се спи!

Когато той излезе, Джулия загаси светлината и отиде до прозореца. Внимателно се вгледа през завесите. Външната врата се затръшна и на улицата се появи Том. Огледа се в двете посоки. Тя се досети, че търси такси. Очевидно такси нямаше и Том закрачи по посока на парка. Тя знаеше, че той бърза да отиде на вечерята, където щеше да бъде и Ейвис Крайтън, за да ѝ съобщи радостната вест. Джулия се свлече в креслото. През цялата вечер беше играла, беше играла превъзходно и сега се чувстваше съвършено разбита. Сълзи,

сълзи, които никой не можеше да види, се зарониха по лицето ѝ. Беше безкрайно нещастна! Едно-единствено нещо ѝ помагаше да понесе мъката — леденото презрение, което не можеше да не изпитва към глупавото момче: то бе предпочело пред нея една третокласна актриса, която дори не можеше да си представи какво означава истинска игра. Беше гротескно. Ейвис Крайтън не знаеше къде да си дене ръцете, какво ти — тя дори не умееше да се движи на сцената.

„Ако ми е останало някакво чувство за хумор, трябва да се смея до припадък“, изхлипа Джулия. „Това е най-чудесната шега, която съм чувала някога.“

Интересно какво щеше да направи Том сега. Трябва да плати за квартирата си. Почти всички мебели са нейни. Едва ли ще поиска да се върне в своята жалка стая на Тависток Скуеър. Джулия си помисли, че с нейна помощ Том бе завързал много познанства. Той се държеше умно с новите си приятели, стараяше се да им бъде полезен, те нямаше да го изоставят. Но никак няма да му бъде лесно да води Ейвис навсякъде, където тя пожелае. Ейвис беше обиграна и продажна. Джулия не се съмняваше, че веднага щом парите му започнат да се свършват, тя ще престане да мисли за него. Трябва да си голям глупак, за да се хванеш на въдицата ѝ. Ама че праведница! Съвсем ясно е, че го използва, за да получи роля в театър „Сидънс“, и още щом постигне това, ще му духне под опашката. При мисълта за това Джулия потръпна. Бе обещала на Том да вземе Ейвис Крайтън в „Модерни времена“, защото това се вписваше добре в мизансцена, който разиграваше, но всъщност не бе придала голямо значение на обещанието си. Пазеше в запас Майкъл, за да се възпротиви на това.

— Дявол да го вземе, Ейвис Крайтън ще получи ролята — произнесе на глас Джулия. Тя злобно се изсмя. — Бог вижда, че съм добра жена, но всяко нещо си има граници.

Толкова приятно щеше да ѝ бъде да отвърне на Том и Ейвис Крайтън със същата монета! Тя седеше в тъмнината и мрачно обмисляше плана си. Но час по час избухваше в сълзи, защото от дълбините на съзнанието ѝ изплуваха спомени, които бяха ужасно болезнени за нея. Спомени за младото стройно тяло на Том до нейното, горещата му голота, неповторимия допир на устните му, усмивката му — стеснителна и в същото време лукава, — аромата на къдриците му.

„Глупачка, защо заговорих. Би трябвало вече добре да го познавам. Това е поредното му увлечение. То щеше да отmine и Том отново щеше да се върне при мен.“

Джулия беше вече полумъртва от изтощение. Качи се в спалнята си. Взе приспивателно и легна.

XXII

Но се събуди рано, в шест часа сутринта, и започна да мисли за Том. Отново си повтори какво му бе казала и какво ѝ бе казал той. Беше измъчена и нещастна. Утешаваше я единствено мисълта, че бе изиграла сцената на скъсването с безгрижна веселост и Том едва ли се бе досетил каква рана ѝ е нанесъл.

През целия ден Джулия не бе в състояние да мисли за нищо друго и се сърдеше на себе си, че няма сили да прогони Том от ума си. Би ѝ било по-леко, ако можеше да сподели мъката си с някого. Ах, ако имаше някой, който да я утеши, да ѝ каже, че Том не заслужава нейната мъка, и да я убеди, че се е държал безобразно с нея. Обикновено Джулия разказваше за своите неприятности на Чарлс или на Доли. Разбира се, Чарлс щеше да ѝ съчувства от цялото си сърце, но това щеше да бъде страшен удар за него, най-сетне той безумно я обича вече двадесет години и би било жестоко да сподели именно с него, че е подарила на някакво най-обикновено момче онова съкровище, за което той, Чарлс, би пожертвал десет години от живота си. За Чарлс тя беше кумир и би било безсърдечно от нейна страна да смъкне този кумир от пиедестала. Мисълта, че Чарлс Теймърли е толкова аристократичен, толкова образован, толкова елегантен и толкова предано я обича, я поуспокои. Разбира се, Доли щеше да бъде във възторг, ако Джулия ѝ се довери. В последно време се виждаха рядко и Джулия знаеше, че трябва само да ѝ позвъни и Доли веднага щеше да дотърчи. Страшно щеше да се възмути и щеше да ревнува до полуда, когато Джулия сама и чистосърдечно ѝ признае всичко, при все че и без това Доли подозираше истината. Но така щеше да се зарадва, че вече всичко бе свършило, че щеше да ѝ прости. Би било утеха и за двете да разкъсат Том на парчета! Е, за самата Джулия нямаше да е особено приятно да признае, че Том я бе напуснал, а пък и Доли беше толкова проникателна, че не би приела лъжата, че Джулия го е изоставила. Джулия искаше да се наплаче пред някого, а за какво би могла да плаче, ако сама бе скъсала тази връзка? Всичко това би било

много благоприятно за Доли и при цялото си съчувствие — все пак тя бе човешко същество — би било напълно естествено, ако дълбоко в душата си тя се радва, че са натрили носа на Джулия. Доли винаги я бе боготворила. Джулия нямаше намерение да ѝ показва слабостите си.

„Изглежда, че единственият човек, при когото бих могла да отида, е Майкъл“, усмихна се тя. „И все пак не си струва.“

Знаеше точно какво ще ѝ каже:

„Скъпа, наистина не е много удобно да ми разказваш цялата тази история. Дявол да го вземе, поставяш ме в крайно неловко положение. Лаская се от мисълта, че гледам твърде широко на нещата. Вярно е, че съм актьор, но в крайна сметка съм джентълмен и, искам да кажа... искам да кажа... че това е толкова лош вкус.“

Майкъл се върна едва следобед и когато влезе в стаята ѝ, тя си почиваше. Разказа ѝ как е прекарал уикенда и какъв е резултатът от играта на голф. Играл много добре, някои от ударите му били просто блестящи и той ѝ описа всичко съвсем подробно.

— Впрочем как намираш онова момиче, което видя снощи? Става ли?

— Знаеш ли, става. Много е хубавичка. Веднага ще се влюбиш.

— Скъпа, на моята възраст! А играе ли добре?

— Разбира се, още е неопитна. Но мисля, че в нея има нещо.

— Какво пък, ще трябва да я повикам и внимателно да я огледам.

Как мога да се свържа с нея?

— Том има адреса ѝ.

— Веднага ще му позвъня.

Майкъл взе слушалката и набра номера на Том. Том си беше у дома и Майкъл записа адреса в бележника си.

Разговорът им продължи.

— О, приятелю, много съжалявам за това. Наистина не ти е провървяло!

— Какво се е случило?

Майкъл ѝ направи знак да мълчи.

— Е, добре, няма да настоявам. Не се безпокой. Сигурен съм, че можем да стигнем до някакво споразумение. — Майкъл закри слушалката с ръка и се обърна към Джулия: — Да го поканя ли на обяд в неделя?

— Както искаш.

— Джулия пита дали ще дойдеш да обядваш с нас в неделя. Така ли? Жалко. Е, дочуване, приятелю.

Майкъл остави слушалката.

— Имал среща. Какво, нима нашият млад негодник върти любов с това момиче?

— Увери ме, че не. Казва, че я уважава. Била дъщеря на полковник.

— О, значи, лейди!

— Не е задължително — отвърна Джулия с леден тон. — За какво говорехте с Том?

— Каза ми, че са му понижили заплатата. Тежки времена. Искане да се откаже от апартамента. — Внезапна болка прониза сърцето ѝ. — Казах му да не се тревожи. Нека живее там безплатно, докато дойдат по-добри времена.

— Не разбирам тази твоя безкористност. В крайна сметка сключихте сделка.

— И без това не му е провървяло, а още е толкова млад. Освен това, знаеш ли, той ни е много полезен: когато не ни стигат кавалери за обяд, само да му се обадим, и веднага пристига. А колко е удобно да имаш някого подръка, когато искаш да играеш голф! Някакви си двадесет и пет лири на три месеца!

— Ти си последният човек на света, от когото бих очаквала да раздаваш пари наляво и надясно.

— О, не се вълнувай. Ако изгубя от едно, печеля от друго.

Пристигането на масажистката сложи край на разговора. Джулия се радваше, че скоро ще отиде в театъра. Ох, по-бързо да мине този проклет ден! Когато се върне, ще вземе приспивателно и отново ще получи забрава за няколко часа. Струваше ѝ се, че след няколко дни лошото ще остане назад, че болката ѝ ще се притъпи. Най-главното сега бе да преживее тези няколко дни. Трябва да се разсее по някакъв начин. Вечерта тя нареди на иконома да позвъни на Чарлс Теймърли и да разбере дали иска да обядва с нея в „Риц“ на другия ден.

По време на обяда Чарлс беше изключително мил. Видът му, обноските му показваха, че той принадлежи към съвсем различен свят, и внезапно Джулия почувства омраза към кръга, в който се движеше заради Том през последната година. Чарлс говореше за политика, за изкуство, за книги и в душата ѝ се възцари покой. Очевидно Том беше

за нея идея фикс, но тя щеше да се избави от нея. Настроението ѝ се подобри. Не искаше да остава сама, знаеше, че като се прибере у дома си след обяда, няма да може да заспи и затова помоли Чарлс да я заведе в Националната галерия. Не би могла да му достави по-голямо удоволствие: той обичаше да говори за картини и говореше наистина увлекателно. Това ги върна към старите времена, когато Джулия бе постигнала първия си успех в Лондон и двамата се разхождаха из парка или скитаха по музеите. На другия ден Джулия имаше едно дневно представление, след това беше поканена някъде, но когато се разделяше с Чарлс, двамата се уговориха да се срещнат отново в петък и след обяда да посетят галерията „Тейт“.

След няколко дни Майкъл ѝ каза, че е ангажирал Ейвис Крайтън.

— Външно тя е много подходяща за ролята, в това няма никакво съмнение, и отлично ще ти контрастира. Ангажирам я, защото си харесала играта ѝ.

На другата сутрин ѝ позвъниха и ѝ съобщиха, че на телефона е мистър Фенъл. Сърцето на Джулия спря да бие.

— Свържете ме с него.

— Джулия, исках да ти кажа, че Майкъл е ангажирал Ейвис.

— Да, знам.

— Каза ми, че я взема по твоя препоръка. Ти си славна жена.

Джулия (сега сърцето ѝ биеше със сто удара в минута) се постара да овладее гласа си.

— Ах, не говори глупости! — весело се засмя тя. — Нали ти казах, че всичко ще бъде наред.

— Ужасно се радвам, че всичко се нареди добре. Тя взе ролята, съдейки за нея само по това, което съм ѝ казал. Обикновено не се съгласява, докато не е прочела пиесата.

Добре, че в тази минута той не можеше да види лицето на Джулия. Щеше ѝ се язвително да му отвърне, че нямат обичай да дават пиесата за прочит, когато наемат третокласни актриси, но вместо това произнесе кротко:

— Е, мисля, че ролята ще ѝ хареса. Това е много хубава роля.

— Знаеш ли, Ейвис ще измъкне от нея всичко, което е възможно. Уверен съм, че ще бъде сензация.

Джулия си пое дълбоко дъх.

— Би било чудесно. Искам да кажа, че това би й помогнало да изплува на повърхността.

— Да, и аз й казах същото. Слушай, кога ще се видим?

— Ще ти позвъня, съгласен ли си? Тези дни ми е толкова досадно — имам куп ангажименти и покани.

— Нали не се каниш да ме изоставиш само защото...

Джулия се засмя с нисък и малко хрипкав смях, със същия смях, който будеше такова възхищение у зрителите.

— Хайде, не бъди глупак. Господи, ваната ми прелива! Довиждане, мили.

Тя остави слушалката. Звукът на гласа му! Болката в сърцето й беше непоносима. Като седеше в леглото, Джулия се клатеше напред-назад от мъка.

„Какво да правя? Какво да правя?“

Беше си мислила, че вече е преодоляла чувството си към него, и ето че този кратък глупав разговор й бе показал, че го обича както преди. Желаете го. Липсваше й всеки миг през деня. Не можеше да живее без него.

„Никога няма да се преборя с това!“, простена тя.

И отново театърът бе единственото й убежище. Като ирония на съдбата главната сцена в пиесата, сцената, на която се дължеше успехът на цялата постановка, изобразяваше любовна разлъка. Наистина двамата герои се разделяха от чувство за дълг: в пиесата Джулия жертва любовта си, надеждите си за щастие, всичко, което е скъпо на сърцето й, пред олтара на честта. Тази сцена бе привлякла Джулия от самото начало. Тя беше изключително трогателна в нея. Но сега влагаше в играта си цялата болка на своята душа, не изобразяваше разбитото сърце на героинята си, а своето собствено сърце. В живота тя се опитваше да потуши страстта, която — сама знаеше това — бе смешна и недостойна за нея, приучваше се да мисли възможно най-малко за злощастния младеж, предизвикал такава буря в душата й; но когато играеше тази сцена, Джулия се отпускате и даваше воля на чувствата си. Тя бе отчаяна в собствената си загуба и любовта, с която заливаше партньора си, беше страстната всепоглъщаща любов, която все още изпитваше към Том. Перспективата на пустия живот, който очакваше героинята в пиесата, беше перспективата на нейния собствен

пуст живот. Струваше ѝ се, че никога преди не е играла така великолепно. Поне това я утешаваше.

„Господи, струва си да страдам толкова ужасно, щом играя по този начин!“

Никога не бе давала толкова много от себе си на сцената.

Бяха минали седмица или две и една вечер, когато след края на представлението се върна в гримьорната си, изтощена от всички емоции, които бе изживявала на сцената, но тържествуваща, тъй като я бяха викали на сцената до безкрай, Джулия неочаквано видя, че Майкъл седи и я чака.

— Здравей! Ти си бил в салона?

— Да.

— Но нали беше тук преди няколко дни?

— Да, гледам представлението от край до край вече четвърти ден.

Джулия започна да се съблича. Майкъл стана от креслото и се заразхожда напред-назад из стаята. Джулия го погледна и видя, че е леко намръщен.

— Какво има?

— И аз бих искал да знам.

Джулия потръпна. Помисли си, че отново е чул нещо за Том.

— Къде се е дянала Иви, дявол да я вземе? — попита тя.

— Помолих я да излезе. Искам да ти кажа нещо, Джулия. И не ми прави сцени. Ще трябва да ме изслушаш.

Мравки пролазиха по гърба ѝ.

— Е, добре, говори.

— До ушите ми стигнаха някои слухове и реших сам да разбера какво става. Отначало помислих, че е случайно. Ето защо мълчах, докато сам не се убедих. Какво става с теб, Джулия?

— С мен?

— Да. Защо играеш толкова безобразно?

— Какво? — Това вече не бе очаквала. В очите ѝ изсвяткаха мълнии. — Нещастен глупак, никога в живота си не съм играла по-добре!

— Глупости. Ти играеш отвратително.

Джулия почувства облекчение, че говори за играта ѝ, но думите му бяха толкова смешни, че колкото и да беше ядосана, тя неволно се

разсмя.

— Ти си пълен идиот! Сам не разбираш какво говориш. Това, което не знам за актьорската игра, не си заслужава да се знае. А какво знаеш ти? Само каквото си научил от мен. Ако от теб е излязло нещо, то е само благодарение на мен. В края на краищата трябва да се хапне от пудинга, за да се разбере дали е хубав. Знаеш ли колко пъти ме извикаха на сцената тази вечер? Пиесата никога не е имала такъв успех.

— Всичко това ми е известно. Зрителите са просто глупави магарета. Ако стенеш, виеш и размахваш ръце, винаги ще се намерят глупаци, които да прегракнат от викове „Браво!“. През последните вечери ти игра като пътуващите актьори. Фалшиво от начало докрай.

— Фалшиво! Но аз чувствах всяка дума!

— Не ме интересува какво си чувствала. Ти не го играеше. Всичко беше една каша. Преувеличаваше, преиграваше, нито един миг не звучеше убедително. През целия си живот не съм виждал толкова бездарна игра!

— Ах, ти, мръсна свиня! Как смееш да говориш така с мен? Ти си бездарник!

Като замахна с разтворената си длан, Джулия му удари плесница. Майкъл се усмихна.

— Може да ме биеш, може да ме ругаеш, може да скърцаш със зъби от яд, но истината си е истина — играта ти е безобразна. Нямам намерение да започна репетициите на „Модерни времена“, докато не си върнеш формата.

— Тогава намери някоя, която би изпълнила тази роля по-добре от мен.

— Не дрънкай глупости, Джулия. Може и да не съм много добър актьор — сам аз зная това, но мога да отлича хубавата игра от лошата. Нещо повече — няма нещо, което да не знам за теб. В събота ще сложа съобщение, че закриваме сезона, и бих искал веднага да заминеш за чужбина. Ще поставим „Модерни времена“ през есента.

Спокойният и решителен тон на Майкъл усмири Джулия. Действително, когато ставаше дума за играта ѝ, той знаеше всичко за нея.

— Наистина ли играх лошо?

— Чудовищно.

Тя се замисли. Разбра какво се бе случило. Не е могла да сдържи емоциите си и е изразявала собствените си чувства. По гърба ѝ отново полазиха тръпки. Положението беше сериозно. Разбито сърце и така нататък — всичко това бе прекрасно, но когато се отразяваше на изкуството ѝ... Не, не. Нещата взимаха съвсем различен обрат. Нейната игра беше по-важна от всички любовни романи на света.

— Ще се постарая да се овладеея.

— Има ли смисъл да се насилваш? Много си изморена. Грешката е моя. Отдавна трябваше да те накарам да заминеш в отпуск. Нуждаеш се от пълноценна почивка.

— А какво ще стане с театъра?

— Ако не успея да дам салона под наем, ще възстановя някоя от старите пиеси, в които участвам. Например „Сърцето е тръбен зов“. Винаги си мразела ролята си в тази пиеса.

— Всички казват, че театралният сезон ще бъде чудесен. Не можеш да очакваш много от една стара пиеса без моето участие в нея; няма да спечелиш нито грош.

— Няма значение. Най-важното сега е твоето здраве.

— О, господи! — възкликна Джулия. — Не бъди толкова великодушен. Не мога да го понеса.

Неочаквано тя избухна в бурни ридания.

— Любима!

Майкъл я прегърна, сложи я на дивана и седна до нея. Тя отчаяно се притисна към него.

— Толкова си добър към мен, Майкъл. Ненавиждам се. Аз съм животно, мръсница, кучка! Аз съм нищожество!

— Напълно е възможно — усмихна се Майкъл, — но фактът си е факт: ти си велика актриса.

— Не мога да си представя как имаш търпение да се занимаваш с мен. Толкова лошо съм се държала с теб. Винаги си бил чудесен, а аз безсърдечно съм приемала всичките ти жертви.

— Стига, мила, не говори неща, за които после ще съжаляваш. Някога ще взема и ще ги използвам срещу теб.

Нежността на Майкъл я разстрои и тя горчиво се осъждаше за това, че от години ѝ беше така отегчителен.

— Слава богу, че те имам. Какво бих правила без теб?

— Винаги ще бъдеш с мен.

Майкъл силно я прегърна и въпреки че Джулия все още хлипаше, от това ѝ стана по-леко.

— Извини ме, че преди малко разговарях толкова грубо е теб.

— О, скъпа моя!

— Наистина ли мислиш, че съм лоша актриса?

— Дузе не може да се хване на малкия ти пръст.

— Наистина ли мислиш така? Дай ми носната си кърпа. Никога ли не си гледал Сара Бернар?

— Не.

— Тя е играла много афектирано.

Известно време двамата седяха и мълчаха и Джулия се поуспокои. Сърцето ѝ преля от любов към Майкъл.

— Ти все още си най-красивият мъж в Англия — тихичко промълви тя накрая. — Никой не може да ме убеди в обратното.

Усети, че той глътна коремчето си и повдигна брадичката си, и този път това ѝ се стори трогателно и привлекателно.

— Прав си. Преуморена съм. В ужасно настроение съм. Чувствам се опустошена. Трябва да замина, само това може да ми помогне.

XXIII

Джулия се радваше, че реши да замине. Възможността да остави зад себе си всички терзания ѝ помагаше да ги понася по-леко. Афишите за новото представление бяха вече разлепени. Майкъл набра актьорския състав за пиесата, която бе решил да възобнови, и започна репетиции. На Джулия ѝ беше интересно да седи в залата и да гледа как друга актриса репетира ролята, която самата тя е играла някога. Още от първия ден, в който бе стъпила на сцената, тя не можеше без дълбоко вълнение да седи в тъмната зала на покрития с калъф стол и да наблюдава как актьорите постепенно моделират образите на своите герои и сега, след толкова години, изпитваше същия трепет. Дори само фактът, че се намира в театър, я успокояваше. Като гледаше репетициите, тя си почиваше и вечер, когато сама трябваше да излезе на сцената, се чувстваше съвсем бодрa. Разбра, че всичко, което Майкъл ѝ бе казал, е вярно. Амбицира се. Като измести на заден план личните си преживявания и почувства, че може да контролира изразните средства, тя отново заигра с първичната си виртуозност. Играта ѝ престана да бъде нещо, посредством което изразяваше собствените си чувства, и отново стана проява на творческия ѝ усет. Тя отново стана господарка на средствата, чрез които даваше израз на огромния си талант. Това я опияняваше, даваше ѝ усещане за власт и свобода.

Но победата ѝ се удаваше с усилие и извън театъра Джулия се чувстваше апатична и унила. Загуби бликащата си енергия. Обхвана я непривично смирение. Сякаш щастливите времена бяха вече отминали за нея. С въздишка си казваше, че никому не е нужна повече. Майкъл ѝ предложи да замине за Виена, а и самата тя искаше да бъде по-близо до Роджър, но поклати глава.

— Само ще му преча.

Боеше се, че ще дотяга на сина си. Той бе доволен от живота си във Виена, защо да му досажда? Не можеше да понесе мисълта, че за него ще бъде скучно задължение да я води на разни места и от време

на време да я кани на обяд или вечеря. Бе напълно естествено да му е по-интересно с неговите връстници, с които се бе сприятелил там.

Джулия реши да погостува на майка си. Мисис Ламбърт — „мадам дьо Ламбер“, както упорито я наричаше Майкъл — вече много години живееше със сестра си, мадам Фалу, на остров Сен Мало. Всяка година тя прекарваше няколко дни в Лондон при Джулия, но тази година не бе дошла, тъй като не се чувстваше добре със здравето. Беше вече възрастна — отдавна бе навършила седемдесет години — и Джулия знаеше, че ще бъде щастлива, ако дъщеря ѝ я навести за известно време. Кому беше нужна една английска актриса във Виена? Там тя щеше да бъде нищо. А в Сен Мало ще бъде важна особа и на двете старици ще им е много приятно да се хвалят пред своите приятелки: „Ma fille, la plus grande actrice d'Angleterre“^[1] — и неща от този род.

Горките, толкова са стари, оставаше им да живеят още много малко, а водеха такова тъжно и еднообразно съществуване. Разбира се, тя ще скучае до смърт, но затова пък каква радост ще достави на тях! Признаваше, че е възможно малко да е пренебрегнала майка си, следвайки своя блестящ и триумфален жизнен път. Но сега щеше да изкупи вината си. Щеше да положи всички усилия, за да бъде очарователна. Сегашната ѝ нежност към Майкъл и чувството, че много години е била несправедлива към него, я караха искрено да се разкайва. Била е егоистка и деспот, но ще се постарее да изкупи вината си. Щеше ѝ се да се жертва и написа писмо на майка си, че ще отиде да ѝ погостува.

Джулия съумя по най-естествен начин да направи така, че до деня на заминаването си да не се срещне с Том. Последното представление на пиесата, в която играеше, беше един ден преди отпътуването ѝ за Сен Мало. Около шест часа вечерта Том пристигна да се сбогува с нея. Освен Майкъл в къщата бяха Доли, Чарлс Теймърли и няколко техни приятели, така че дори за минута не можеше да остане насаме с него. На Джулия не ѝ беше трудно да води с Том най-непринуден разговор. При вида му не изпита палеща мъка, както се боеше, а само тъпа болка. Времето на заминаването и мястото, което Джулия щеше да посети, се пазеха в тайна, с други думи техният представител, който поддържаше връзки с пресата, бе позвънил само в няколко вестника и когато Джулия и Майкъл пристигнаха на гарата,

там имаше десетина репортери и трима фотографи. Джулия им каза няколко любезни думи. Майкъл добави нещичко към тях, след това техният представител отведе репортерите настрана и ги осведоми накратко за плановете на Джулия. През това време фоторепортерите святкаха с апаратите си и запечатаха Джулия и Майкъл в различни пози: как вървят по перона подръка, как си разменят прощална целувка и последната снимка — Джулия, наполовина надвесена от прозореца на влака, протяга ръка на Майкъл, който стои на перона.

— Колко досадни са тези хора — каза Джулия. — Никъде не можеш да се скриеш от тях.

— Не мога да разбера как са узнали, че заминаваш.

Малобройната тълпа, събрала се на перона, стоеше на почтително разстояние. Пристигна техният представител, който поддържаше връзки с пресата, и каза на Майкъл, че репортерите са събрали материал за цяла колона. Влакът потегли.

Джулия беше отказала да вземе Иви със себе си. Чувстваше, че ако иска отново да стане безгрижна, трябва напълно да се откъсне от предишния си живот. Присъствието на Иви щеше да бъде неуместно в този френски дом. Мадам Фалу, която Джулия наричаше леля Кари, се бе омъжила за французин като съвсем младо момиче и сега на старини говореше френски по-добре, отколкото английски. Вече много години беше вдовица, единственият ѝ син беше убит по време на войната. Тя живееше във висока тясна каменна къща на един хълм и щом човек прекрачеше прага ѝ от застлана с каменни плочи улица, обхващаше го тишината и покоят на миналото столетие. Тук нищо не се бе изменило за последните петдесет години. Гостната беше обзаведена с гарнитура в стил „Луи XV“, облечена в калъфи, които се вдигаха веднъж в месеца, за да се почисти копринената дамаска. Кристалният полилей беше покрит с муселин, така че мухите да не го замърсяват. Пред камината имаше екран от изкусно разположени между две стъкла паунови пера. При все че стаята никога не се използваше, всеки ден леля Кари собственоръчно бършеше праха там. Стените в трапезарията бяха с дървена ламперия, тук също мебелите бяха в калъфи. Върху бюфета се кипреха сребърна ерергне^[2], сребърна кафеница, сребърен чайник и сребърен поднос. Леля Кари и майката на Джулия, мисис Ламбърт, прекарваха дните си в дълга тясна стая, мебелирана в стил ампир. На стените в овални рамки висяха портрети

с маслени бои на леля Кари, на покойния ѝ съпруг, на родителите на съпруга ѝ и пастелен портрет на техния убит син като дете. Тук бяха и кутиите им с ръкоделие, тук четяха вестниците си — католическия „La Croix“, „La Revue des Deux Mondes“ и местния ежедневник, тук играеха домино всяка вечер, освен в четвъртък, когато при тях вечеряха Abbé^[3] и Commandant la Garde^[4], офицер в оставка; тук се хранеха, но когато пристигна Джулия, решиха, че по-удобно ще им бъде да се хранят в трапезарията.

Леля Кари все още носеше траур за съпруга и сина си. Само в редки, особено топли дни сваляше малкия черен шал, който си бе изплела сама. Мисис Ламбърт също ходеше облечена в черно, но когато господин абатът и майорът идваха на вечеря, тя намяташе на раменете си бял дантелен шал, подарък от Джулия.

След вечерята четиримата играеха *plafond*^[5], като залагаха две су за сто. Мисис Ламбърт, която много години беше живяла в Джърси и все още пътуваше до Лондон, знаеше всичко за широкия свят и казваше, че сега много играят бридж контра, но майорът възразяваше, че тази игра е добра за американци и че той е съвсем доволен от *plafond*, а абатът добавяше, че лично той съжалява, че напоследък съвсем са забравили да играят вист. Какво да се прави, хората никога не са доволни от това, което имат, през цялото време искат нещо ново, ново, ново.

Всяка година за Коледа Джулия изпращаше скъпи подаръци на майка си и леля си, по те никога не ги използваша. С гордост показваха на своите приятелки всички тези великолепни неща, които пристигаха от Лондон, а след това ги загъваха в хартия и ги скриваха в шкафовете. Джулия бе предложила на майка си да ѝ купи кола, но майка ѝ отказа. Те излизат толкова рядко, че съвсем спокойно могат да се придвижват пеша; шофьорът ще започне да краде от бензина; ако се храни навън, това ще ги разори, а ако се храни в дома им — ще извади от душевно равновесие Анет. Анет беше тяхната готвачка, икономка и камериерка. Служеше у леля Кари вече тридесет и пет години. Племенницата ѝ Анжел вършеше черната работа, но бе още твърде млада, нямаше четиридесет години и едва ли е удобно в къщата да има мъж през цялото време.

Настаниха Джулия в същата стая, в която бе живяла, когато учеше в Сен Мало. Това ѝ подейства особено сантиментално и в

първите минути едва сдържаше сълзите си. Но много лесно се приспособи към начина на живот на двете старици. След женитбата си леля Кари бе приела католицизма и когато мисис Ламбърт загуби съпруга си и се засели в Сен Мало, много скоро под влиянието на абата тя направи същото. Двете възрастни дами бяха много религиозни. Всяка сутрин ходеха на богослужение, а в неделя — на литургия. Но освен на църква не ходеха почти никъде. Много рядко се случваше да посетят някоя съседка, чийто близък е починал или пък чиято внучка се е сгодила. Четяха едни и същи вестници и едно и също списание, непрекъснато шиеха нещо с благотворителна цел, играеха домино, слушаха радиото, което им бе подарила Джулия. При все че абатът и майорът вечеряха у тях вече много години, когато идваше четвъртък, двете старици много се вълнуваха. Майорът с присъщата на военен прямота, която очакваха от него, можеше без колебание да каже, че някое блюдо не му е харесало, и дори абатът, при все че бе истински светец, не бе лишен от свой собствен вкус. Той много харесваше морски език, но не желаше дори да го опита, ако не бе приготвен с най-хубавото масло, а при цената на маслото след войната това беше истинско разорение. В четвъртък сутрин леля Кари вземаше ключа за килера от мястото, където го бе скрила, и собственоръчно измъкваше оттам бутилка бордо. До края на седмицата двете сестри доизпиваха онова, което оставаше след гостите.

Двете старици много се суетяха около Джулия. Тъпчеха я с чай от билки и страшно се вълнуваха, да не би да седне на течение. Искрено казано, значителна част от живота им бе посветена на това да се пазят от течение. Заставяха Джулия да лежи на дивана, при това грижливо завиваха краката ѝ. Даваха ѝ съвети за дрехите, които носеше. Тези копринени чорапи са толкова тънки, че всичко се вижда през тях. А какво носи под роклята си? Леля Кари не ще се удиви, ако тя няма нищо друго, освен риза.

— Дори и риза не носи — каза мисис Ламбърт.

— Какво е облякла тогава?

— Пликчета — каза Джулия.

— И вероятно soutien-gorge^[6].

— Разбира се, не — язвително възкликна Джулия.

— Значи, племенничке, ти си съвсем гола под роклята?

— Практически, да.

— C'est de la folie!^[7] — възкликна леля Кари.

— C'est vraiment pas raisonnable, ma fille^[8] — съгласи се мисис Ламбърт.

— И въпреки че не съм някоя блюстителка на нравите — добави леля Кари, — трябва да кажа, че е просто неприлично.

Джулия им се показва във всичките си дрехи и първия четвъртък след пристигането ѝ започна спор по повод какво трябва да облече за вечерта. Леля Кари и мисис Ламбърт си размениха твърде остри думи. Мисис Ламбърт беше ма мнение, че щом Джулия си е донесла вечерни тоалети, би трябвало да облече един от тях, а леля Кари смяташе, че това съвсем не е задължително.

— Когато идвах при теб в Джърси и канеха джентълмени на вечеря, помня, че ти си слагаше домашна роба.

— О, да, това би било много подходящо.

Двете възрастни дами с надежда погледнаха Джулия. Тя поклати глава.

— По-скоро ще си надяна саван.

Леля Кари бе облякла черна рокля с висока якичка, ушита от тежка коприна, с лъскави черни нишки, а мисис Ламбърт — също такава рокля с бял дантелен шал и огърлица от фалшиви перли. Майорът — нисичък як мъж, набръчкан като спечена мушмула със сиви коси, подстригани алаброс, и внушителни мустаци, боядисани синьо-черни, беше много галантен и при все че отдавна бе превалил седемдесетте, по време на вечерята притискаше крака на Джулия под масата. Когато излизаха от трапезарията, той се възползва от случая и я ощипа по задника.

„Сексапил“, си каза Джулия, докато величествено последва възрастните дами в гостната.

Те се суетяха около Джулия не защото беше велика актриса, а защото не се чувстваше добре и трябваше да си почине. За свое най-голямо учудване Джулия съвсем скоро разбра, че не само не се гордеят с нейната известност, но дори се стесняват. Не само че не се хвалеха с нея — те дори не я канеха със себе си, когато ходеха на гости. Още когато живееше в Англия, леля Кари бе свикнала да пие чай в пет часа и сега строго спазваше този обичай. Веднъж, скоро след пристигането на Джулия, поканиха няколко дами на чай и преди това, по време на обяда, мисис Ламбърт се обърна към Джулия със следните думи:

— Скъпа моя, в Сен Мало имаме някои много добри приятелки, но естествено те все още гледат на нас като на чужденки, въпреки че сме прекарвали тук вече много години, и не бихме искали да вършим нещо, което би им се сторило ексцентрично. Естествено не те караме да лъжеш, но ако не е абсолютно необходимо, леля Кари намира за най-добре да не казваш, че си актриса.

Джулия беше поразена, но чувството ѝ за хумор взе превес и тя едва не се изкикоти.

— Ако някоя от приятелките ни, които очакваме днес следобед, случайно те попита какъв е съпругът ти, ще отговориш, и това няма да е лъжа, че се занимава с търговия.

— Ни най-малко — Джулия си позволи да се усмихне.

— Разбира се, ние знаем, че английските актриси се различават от френските — добави добродушно леля Кари. — Почти всяка френска актриса непременно си има любовник.

— Господи, господи! — каза Джулия.

Лондонският ѝ живот с всичките негови вълнения, победи и терзания бе останал далеч, далеч. Скоро тя разбра, че може без каквото и да било вълнение да мисли за Том и за любовта си към него. Осъзна, че повече е било наранено самолюбието ѝ, отколкото сърцето ѝ. Всички дни в Сен Мало си приличаха като две капки вода. Единственото, което ѝ напомняше за Лондон, бяха пристигащите в понеделник неделни вестници. Джулия ги грабваше и ги четеше, докато се стъмни. В такива дни беше малко неспокойна. Отиваше на крепостните валове и се заглеждаше в островите, с които беше осеян заливът. Сивите облаци я караха да тъгува по сивото небе на Англия. Но във вторник сутрин отново потъваше в спокойния провинциален живот. Много четеше: английски и френски романи, които купуваше в местната книжарница, и любимия си Верлен. В стиховете му имаше нежна меланхолия и ѝ се струваше, че тя много подхожда на сивия бретонски град с печални стари каменни къщи и тихи, стръмни, лъкатушещи улички. Спокойните навици на двете стари дами, еднообразието на техния беден откъм събития живот, безгрижното им бърборене будеха жал у Джулия. През всичките тези години нищо не им се бе случило, вече нищо нямаше да се случи до самата им смърт и колко малко означаваше тяхното съществуване! Най-странното беше, че бяха доволни. Завистта и злобата им бяха чужди. Отнасяха се към

света със същото равнодушие, което Джулия изпитваше, докато стоеше в светлините на рампата и се покланяше в отговор на аплодисментите на възторжената публика. Понякога ѝ се струваше, че това равнодушие е най-скъпоценното ѝ притежание. В нея то бе породено от гордост, в тях — от смирение. И в двата случая резултатът беше един и същ — независимост на духа, — но при тях тази независимост бе по-надеждна.

Всяка седмица Майкъл изпращаше къси делови писма, с които съобщаваше какви са приходите и как се готви за новата постановка, но Чарлс Теймърли ѝ пишеше всеки ден. Той я осведомяваше за всички светски новини, разказваше ѝ по своя очарователен и културен начин за картините, които е видял, за книгите, които е прочел. Писмата му бяха пълни с нежни алюзии и шеговита ерудиция. Той философстваше без педантизъм. Пишеше ѝ, че я обожава. Това бяха най-прекрасните писма, които бе получавала някога, и тя реши да ги запази за бъдещите поколения. Възможно е някой някога да ги публикува и хората ще отиват в Националната галерия, за да видят портрета ѝ, нарисован от Мак Енвой^[9], и с въздишка ще си спомнят за тъжната романтична любовна история, чиято героиня е била тя.

Чарлс ѝ беше удивителна поддръжка в първите дни, след като загуби любовта на Том, и Джулия не можеше да си представи какво би правила без него. Той винаги беше на нейно разположение. Разговорът с него я отнасяше в друг свят и успокояваше нервите ѝ. Душата ѝ беше размътена и тя се къпеше в чистия извор на неговия дух. Какво спокойствие я обземаше, когато скиташе с него из картинните галерии! Имаше основание да му бъде благодарна. Мислеше си колко време вече я обича. Той я чакаше повече от двадесет години. Тя не бе твърде благосклонна към него. Би се чувствал толкова щастлив да я притежава, а това никак нямаше да я нарани. Защо толкова дълго го отблъскваше? Може би защото той ѝ бе безкрайно предан и неговото обожание — толкова смирено; може би само защото тя искаше да запази в неговата душа онзи идеал, който сам си бе създал преди много години. Наистина беше глупаво, а тя бе чисто и просто една егоистка. Джулия бе обзета от възторг при мисълта, че най-после можеше да го възнагради за цялата му нежност, постоянство и безкористност. Все още бе под влияние на чувството, което добрината на Майкъл бе събудило в нея, че е недостойна за него, все още се разкайваше, че през

всичките тези години го е пренебрегвала. Желанието да се пожертва, с което бе напуснала Англия, продължаваше да гори в гърдите ѝ. Чарлс беше достоен обект за тази цел. Тя се засмя ласкаво и щастливо, като си представи колко поразен ще остане от нейното намерение. В първия миг просто няма да повярва, а след това — какво блаженство, какъв екстаз! Любовта, която е пазил в себе си толкова години, изведнъж ще срути всички прегради и ще я залее като мощен порой. Сърцето на Джулия неистово заби при мисълта за безграничната му благодарност. И все пак трудно ще му бъде да повярва, че най-после щастието му се е усмихнало. Когато всичко свърши и тя лежи в обятията му, ще се притисне нежно до него и ще му прошепне:

„Струваше ли си да чакаш тъй дълго?“

„Ти като Елена ме направи безсмъртен с една целувка.“^[10]

Възхитително беше да си в състояние да дадеш толкова щастие на едно човешко същество.

„Преди да си тръгна от Сен Мало, ще му пиша“, реши Джулия.

Пролетта се превърна в лято и в края на юли дойде време да замине за Париж — трябваше да се погрижи за тоалетите си. Майкъл искаше да открие сезона в първите дни на септември и репетициите за новата пиеса щяха да започнат през август. Джулия бе взела пиесата със себе си в Сен Мало, като се надяваше да научи ролята си, но при условията, в които живееше, това беше невъзможно. Имаше предостатъчно време, но в това сиво, пуританско, но и уютно градче, в постоянната компания на двете стари дами, чиито интереси се ограничаваха в енорийските дела и домашните задължения, пиесата, колкото и да беше интересна, не можеше да я увлече.

„Отдавна е време да се връщам“, си каза тя. „Какво ли ще стане, ако внезапно реша, че театърът не си струва цялата шумотевица, която вдигат около него?“

Джулия се прости с майка си и с леля Кари. Те бяха много мили с нея, но тя ги подозираше, че няма да съжаляват много, че си тръгва — нейното заминаване щеше да ги върне към живота, с който бяха свикнали. Освен това щяха да се успокоят, че не ги грози опасност от нещо ексцентрично, което винаги може да се очаква от една актриса, и което щеше да предизвика неблагоприятни коментари от страна на дамите в Сен Мало.

Тя пристигна в Париж през деня и когато я въведоха в апартамента ѝ в хотел „Риц“, доволно въздъхна. Какво удоволствие бе да се върнеш към лукса! Неколцина приятели ѝ бяха изпратили цветя. Джулия взе вана и се преоблече. Чарли Диврил, който ѝ шиеше всички тоалети и отдавна вече ѝ беше приятел, дойде, за да я заведе на обяд в „Боа“.

— Чудесно прекарах времето си — каза му тя. — Разбира се, доставих голяма радост на старите дами, но имам чувството, че ако останех само още един ден, щях да се отегча.

Разходката по Шанз-Елизе в тази пролетна вечер я изпълни с възторг. Колко бе приятно да вдишваш миризмата на бензинови пари! Коли, таксито, клаксони, кестени, улични светлини, тълпите по тротоарите и хората, насядали на открито пред кафенетата — какво по-прекрасно от това! А когато влязоха в „Шато дьо Мадрид“, където беше толкова весело, цивилизовано и скъпо — колко приятно беше отново да видиш елегантни, умело гримирани жени и загорели мъже в смокинги!

— Чувствувам се като кралица, която се връща от изгнание.

Джулия прекара в Париж няколко щастливи дни — избираше си тоалети и правеше първи проби. Всеки миг ѝ доставяше удоволствие. Но беше жена с характер и когато вземеше някакво решение, изпълняваше го. Преди да тръгне за Лондон, изпрати кратко писмо на Чарлс. Той беше ходил в Гудуд и Каус и на път за Залцбург щеше да остане един ден в Лондон.

„Скъпи Чарлс,

Чудесно е, че ще ви видя тъй скоро. В сряда ще бъда свободна. Нека вечеряме заедно. Все още ли ме обичате?

Ваша Джулия“

Като пускаше плика в пощенската кутия, тя промърмори: „Bis dat qui cito dat.“^[11] Латинска фраза, която Майкъл произнасяше винаги, когато в отговор на някоя молба за волни пожертвования с благотворителна цел изпращаше с обратна поща точно половината от сумата, която очакваха от него.

- [1] Моята дъщеря, най-великата английска актриса (фр.) — Б.пр.
- ↑
- [2] Ваза с няколко отделения (фр.). — Б.пр. ↑
- [3] Абат (фр.). — Б.пр. ↑
- [4] Майор от гвардията (фр.). — Б.пр. ↑
- [5] Игра на карти (фр.). — Б.пр. ↑
- [6] Сутиен (фр.). — Б.пр. ↑
- [7] Това е безумие (фр.). — Б.пр. ↑
- [8] Наистина е неразумно, дъще (фр.). — Б.пр. ↑
- [9] Енвой Мак (1878 — 1927) — английски портретист. — Б.пр. ↑
- [10] Перифразиран стих от „Трагичната история на доктор Фаустус“ от Кристофър Марлоу. — Б.пр. ↑
- [11] „Който дава навреме, дава двойно повече“ (лат.). — Б.пр. ↑

XXIV

В сряда сутринта Джулия си направи масаж на лицето и нави косата си. Не можеше да реши каква рокля да облече за вечеря — пъстрата муселинова, много красива и пролетна, напомняща картината на Ботичели „Пролет“, или някоя от белите атлазени рокли, красиво скроени и излагащи на показ стройната ѝ фигура на младо и много целомъдрено момиче, но докато вземаше вана, се спря на бялата атлазена рокля: тя трябваше да послужи като тънък намек за това, че жертвата, която принася, е своего рода изкупление за продължителната ѝ неблагодарност към Майкъл. Джулия не си сложи други скъпоценности, освен ред перли и брилянтна гривна: до венчалната си халка тя носеше само един брилянтен пръстен. Щеше ѝ се да се напудри с цвят на загар, това я подмладяваше и много ѝ отиваше, но като си спомни какво ѝ предстои, тя се отказа от тази мисъл. Не можеше да се покрие с тен от глава до пети като актьора в ролята на Отело. Точна както винаги, Джулия слезе в хола в минутата, в която портиерът разтвори входната врата пред Чарлс. Джулия го поздрави с поглед, в който вложи нежност, дяволитост и топлота. Чарлс бе оставил редицката си сива коса доста дълга, с годините интеллигентното му аристократично лице беше малко поувиснало, беше се попрегърбил и костюмът му като че ли отдавна не бе виждал ютия.

„Живеем в странен свят — помисли си Джулия. — Актьорите дават мило и драго да изглеждат като джентълмени, а джентълмените правят всичко възможно да приличат на актьори.“

Нямаше съмнение, че му бе направила желаното впечатление. Чарлс ѝ подхвърли великолепна реплика, точно такава, каквато бе нужна за начало.

— Защо сте толкова прелестна днес? — попита я той.

— Защото очаквах с нетърпение срещата си с вас.

С прекрасните си изразителни очи Джулия се вгледа дълго в очите на Чарлс. Леко притвори устни като лейди Хамилтън на

портретите, рисувани от Ромни^[1] — това ѝ придаваше такъв съблазнителен вид!

Обядваха в „Савой“, метрдотелът ги настани на маса край пътеката, така че се виждаха отвсякъде. Въпреки че по това време повечето хора би трябвало да са извън града, ресторантът беше доста оживен. Джулия се усмихваше и кимаше наляво и надясно, като поздравяваше приятелите си. Чарлс имаше какво да ѝ разказва и тя го слушаше с огромен интерес.

— Вие сте най-добрият събеседник на света, Чарлс — каза му тя.

Бяха пристигнали късно в ресторанта, вечеряха, без да бързат, и докато Чарлс пиеше коняка си, клиентите за късна вечеря започнаха да пристигат.

— Боже мой, нима представленията са свършили? — каза той, като погледна часовника си. — Колко бързо лети времето, когато съм с вас. Как мислите, дали вече не искат да се избавят от нас?

— Нямам никакво желание да си лягам.

— Вероятно Майкъл скоро ще си бъде у дома?

— Вероятно.

— Хайде да отидем у нас и да си побъбрим още малко.

Ето това се нарича да поемеш репликата.

— С удоволствие — отвърна Джулия, като добави към тона си стеснителност и леко се изчерви, тъй като знаеше, че ѝ отива.

Двамата се качиха в неговата кола и потеглиха към Хил Стрийт. Той я въведе в кабинета си, който се намираше на първия етаж. Френските прозорци бяха широко отворени и гледаха към красиво подредена градина. Седнаха на дивана.

— Изгасете светлината и нека нощта влезе при нас — каза Джулия. Тя изрецитира стих от „Венецианският търговец“:

*„Как светло е! Навярно във такава
сребриста нощ, когато и ветреца
целувал е дърветата тъй леко...“*^[2]

Чарлс изгаси всички лампи, освен една, засенчена от абажур, и когато отново седна, Джулия се сгуши до него. Той я прегърна през

кръста и тя облегна глава на рамото му.

— Божествено — прошепна тя.

— Ужасно ми липсвахте през тези месеци.

— Не съгрешихте ли?

— Да, купих една рисунка от Енгр^[3] и заплатих куп пари за нея.

Непременно ще ви я покажа, преди да си тръгнете.

— Само да не забравите. Къде сте я окачили?

През цялото време Джулия си мислеше къде ще е по-добре да го съблазни — в кабинета му или горе в спалнята.

— В спалнята — отвърна Чарлс.

„Наистина в спалнята ще бъде много удобно“, помисли си тя. Усмихна се скришом, като си представи, че бедният Чарлс не бе измислил нищо по-умно от това, за да я отведе в леглото си. Колко са глупави мъжете! Много са нерешителни — ето къде е бедата. Внезапна болка прониза сърцето на Джулия — тя си спомни за Том. По дяволите Том! Чарлс е такава душица и тя е твърдо решена да го възнагради за дългогодишната му преданост.

— Винаги сте били изключителен приятел, Чарлс — каза тя с дълбокия си, леко дрезгав глас. Извърна се към него така, че лицето ѝ се окажа до неговото, а устните ѝ — отново като устните на лейди Хамилтън — се притвориха. — Страхувам се, че невинаги съм била достатъчно нежна към вас.

Джулия изглеждаше толкова пленително податлива — зряла праскова, която чака да бъде откъсната, — че целувката му ѝ се струваше неизбежна. Тогава тя ще обвие шията му с белите си нежни ръце и... Но той само се усмихна.

— Не говорете така. Вие винаги сте били божествена.

„Той се страхува, бедният!“

— Никога никой не ме е обичал като вас.

Той леко я притисна до себе си.

— Аз и сега ви обичам. Знаете това. Вие сте единствената жена в моя живот.

Тъй като Чарлс не прие устните, които му бе поднесла, Джулия леко се извърна. Замислено погледна електрическата камина. Жалко, че не бе запалена. В този мизансцен камината щеше да е съвсем на място.

— Животът ни можеше да бъде съвсем друг, ако навремето бяхме избягали от Лондон. Уф!

Джулия не знаеше какво точно означава това възклицание, въпреки че много често го употребяваха на сцената, но произнесено с въздишка, то винаги звучеше тъжно.

— Англия би загубила най-великата си актриса. Сега разбирам какъв ужасен егоист съм бил, като ви предложих да напуснете театъра.

— Успехът далеч не е всичко. Понякога се питам дали не съм изпуснала най-безценното нещо в живота си само за да удовлетвори глупавата си дребнава амбиция. В крайна сметка любовта е единственото, заради което си струва да живееш. — Отново го погледна. Очите й, пълни с нея, бяха по-прекрасни отвсякога. — Знаете ли, мисля, че ако онова време се върнеше, бих казала: отведи ме със себе си.

Тя плъзна ръката си надолу и намери неговата. Чарлс нежно я стисна.

— О, скъпа...

— Толкова често си мисля за вилата на нашите мечти! Маслинови дръвчета, олеандри и лазурно море. Покой. Понякога се ужасявам от еднообразието и пошлостта на своя живот. Вие ми предлагате красота. Знам, че вече е късно; тогава не разбирах колко сте ми скъп и не подозирах, че с годините ще означавате все повече за мен.

— Божествено е да слушам тези думи от вас, любима. Това ме възнаграждава стократно.

— За вас бих направила всичко, Чарлс. Бях егоистка. Разбих живота ви, не знаех какво върша.

Гласът на Джулия бе нисък и треперещ, тя отметна глава назад и шията й се изопна като бяла колона. Деколтето й показваше част от малките й твърди гърди и тя ги притисна леко с ръце.

— Не трябва да говорите така, не трябва да мислите така — меко отвърна Чарлс. — Винаги сте били самото съвършенство. Нужна сте ми точно такава, каквата сте. Ах, скъпа, животът е толкова кратък, любовта е толкова преходна. Трагичното е, че понякога постигаме желанията си. Когато сега погледна назад, виждам, че сте били по-мъдра от мен.

„Каква легенда в теб витае, лавролистен съд?“^[4]

Как беше по-нататък?

*„... и ти — не ще догониш никой път
мигът мечтан — целувката, но не жали напусто;
не ще увехне тя, макар да страда твойта плът,
ти влюбен ще пребъдеш, тя прекрасна ще пребъде.“*

„Каква идиотщина!“

— Какви прелестни стихове — въздъхна Джулия. — Възможно е да сте прав. Уф!

Чарлс продължаваше да рецитира. Джулия винаги бе намирала, че този му навик е малко уморителен.

*О, дървеса благословени! О, завидна орис!
Безсмъртна пролет разлюлява кичести върхари;
благословен свирачо — неуморен песнотворец,
завинаги ще пееш ти с ликуваща цафара...*

Сега той й даваше възможност да помисли. Тя спря немигащ поглед върху незапалената камина, като че бе изпаднала в транс от съвършенството на стиховете. Чарлс просто нищо не бе разбрал, това бе очевидно. И нищо чудно. В продължение на двадесет години тя бе останала глуха за страстните му молби и бе напълно естествено да е решил, че надеждите му са напразни. Все едно да покориш Еверест. Ако някои издръжливи алпинисти са се домогвали безуспешно до върха в продължение на двадесет години и изведнъж намерят полегата стълба, която води направо към него, просто не биха повярвали на очите си; биха помислили, че е някаква уловка. Джулия почувства, че трябва да бъде по-ясна; трябва да подаде ръка за помощ на уморения поклонник.

— Вече е много, много късно — нежно каза тя. — Покажете ми новата си рисунка и да си вървя.

Чарлс се изправи и Джулия му протегна двете си ръце, за да ѝ помогне да стане от дивана. Качиха се на горния етаж. Пижамата и халатът на Чарлс бяха акуратно сгънати върху един стол.

— Колко сте добре вие, ергените... Каква уютна и приятна спалня!

Чарлс свали от стената поставената в рамка рисунка и я доближи до светлината, така че Джулия да я разгледа добре. Това беше нарисуван с молив портрет на пълна жена с боне и рокля с ниско изрязано деколте и буфон ръкав. Жената ѝ се стори грозновата, а роклята — смешна.

— Възхитително! — възкликна тя.

— Знаех, че ще ви хареса. Много хубава рисунка, нали?

— Поразителна!

Той окачи картината обратно на стената. Когато се обърна към Джулия, тя стоеше до леглото с ръце зад гърба и напомняше черкезка пленница, докарана от главния евнух при великия везир, за да я огледа; в позата ѝ имаше пленителна нерешителност и ведно с това очакването на непорочна девица, която стои на прага на своето кралство. Джулия чувствено въздъхна.

— Скъпи, беше прекрасна вечер. Никога не съм се чувствала толкова близо до вас.

Бавно повдигна ръце и с поразителния си вроден усет за ритъм ги протегна напред с дланите нагоре, като че ли държеше невидимо за окото разкошно блюдо, на което поднасяше собственото си сърце. Прекрасните ѝ очи издаваха нежност и покорство, плаха усмивка се появи на лицето ѝ: тя се предаваше.

Джулия видя, че усмивката на Чарлс замръзна на устните му. Най-после правилно беше разбрал всичко.

„Господи, аз не съм му нужна! Всичко е било блъф!“

В първия миг това откритие я потресе. „Господи, как да се измъкна от това положение? Каква ли идиотка изглеждам?“

Едва не загуби самообладание. Трябваше да мисли със светкавична бързина. Той стоеше пред нея и я гледаше със зле прикрито смущение. Джулия изпадна в паника. Какво да прави с тези ръце, които държат царственото блюдо? Бог вижда, че са малки, но

сега приличаха на овнешки бутове, висящи в някой колбасарски магазин. Нито пък знаеше какво да каже. С всяка секунда позата ѝ и цялата ситуация ставаше все по-непоносима.

„Мерзавец, мръсен подлец! Да ме разиграва така през всичките тези години!“

Джулия взе единственото възможно решение. Запази позата си. Като внимаваше да не бърза, тя събра длани и като склочи пръсти, отметна глава назад и съвсем бавно вдигна ръце в посока към лицето си. Тази поза бе също така прелестна, както и предишната, и ѝ подсказа нужните думи. Дълбокият ѝ звучен глас леко трепереше от изблик на чувства.

— Когато мисля за нашето минало, аз се радвам, че няма нищо, в което да ни упрекнат. Не смъртта е горчивината на живота, горчивината на живота е, че любовта умира. „Нещо такова се казваше в една пиеса.“ Ако бяхме станали любовници, много отдавна бих ви омръзнала и какво би ни останало сега? Само съжалението за собствената ни слабост. Повторете този стих на Шели, който преди малко ми казахте.

— Кийтс — поправи я той. — „Не ще увехне тя, макар да страда твойта плът...“

— Да, да. Продължете.

Джулия печелеше време.

— „... ти влюбен ще пребъдеш, тя прекрасна ще пребъде.“

Тя разтвори широко ръце и тръсна къдравата си коса. Беше се получило.

— И това е вярно, нали? „... ти влюбен ще пребъдеш, тя прекрасна ще пребъде.“ Какви глупци щяхме да сме, ако поддавайки се на мимолетно безумие, се бяхме лишили от чудното щастие, което ни донесе нашето приятелство. Няма от какво да се срамуваме. Ние сме невинни. Можем да ходим с високо вдигнати глави и да гледаме света право в очите.

Инстинктивно почувства, че с тази реплика би трябвало да напусне сцената, и като подкрепи думите си с жест, с високо вдигната глава отстъпи към вратата и широко я разтвори. Тя стори това с такава убедителност, че настроението на сцената, която изигра, се запази дори докато слизаше надолу по стълбите. След това изведнъж стана друга и

като се обърна към Чарлс, който я следваше по петите, каза съвсем простичко:

— Наметката ми.

— Колата чака — отвърна той, докато я намяташе. — Ще ви закарам.

— Не, разрешете ми да се прибера сама. Искam да запечатам тази вечер в сърцето си. Целунете ме на прощаване.

Поднесе му устните си. Чарлс ги целуна, Джулия се откъсна от него със сподавено ридание, разтвори входната врата с едно-единствено движение и побягна към колата, която я очакваше.

Когато се добра до дома си и се озова в собствената си спалня, тя въздъхна с облекчение.

„Проклет глупак. Да изпадна в такова положение! Слава богу, че се измъкнах толкова ловко. Той е магаре, мисля, че дори не се досети какво целях.“ Но застиналата му усмивка я озадачаваше. „Е, може и да е заподозрял нещо, но не може да знае какво точно, а след това вече съвсем се е убедил, че греши. Господи, какви глупости наговорих. Мисля, че той повярва всичко. Добре, че съобразих навреме. Още минута и щях да се съблека. Тогава нямаше да има място за шеги.“

Джулия се изкикоти. Разбира се, ситуацията беше унизителна. Тя се бе оказала в глупаво положение, но ако притежаваш чувство за хумор, можеш на всичко да гледаш откъм смешната страна. Жалко, че не можеше никому да разкаже. Дори нещата да не бяха в нейна полза, би се получила доста забавна история. С едно не можеше да се примири — че бе повярвала на цялата тази комедия за вечна любов, която ѝ бе разигравал толкова години. Разбира се, това бе просто поза, харесваше му да играе ролята на верен обожател и очевидно най-малко от всичко желаше да бъде възнаграден за верността си.

„Колко ме е мамил наистина, въртял ме е на пръста си!“

Но в този миг тя се сети за нещо и усмивката изчезна от лицето ѝ. Ако един мъж отхвърля авансите, които му дава някоя жена, тя би трябвало да направи едно от двете заключения: или е хомосексуалист, или е импотентен. Джулия замислено запали цигара. Питаше се дали Чарлс не я е използвал, за да прикрива склонностите си. Тя поклати глава. Не, някой би трябвало да ѝ намекне за това. След войната в обществото практически не се говореше за нищо друго. А виж, напълно възможно е да е импотентен. Пресметна годините му. Бедният

Чарлс! Джулия отново се усмихна. Ако нещата стояха по този начин, то не тя, а той се е оказал в неловко и дори смешно положение. Вероятно се е изплашил до смърт, клетият. Безспорно това не бе нещо, което мъжете лесно признават на някоя жена, особено ако са безумно влюбени в нея. Колкото повече мислеше, толкова повече ѝ се струваше вероятно. Испита почти майчинска жалост към Чарлс.

„Знам какво ще направя — каза тя, като започна да се съблича. — Утре ще му изпратя голям букет бели лилии.“

---

[1] Ромни, Джордж (1734 — 1802) — английски портретист. — Б.пр. ↑

[2] Превод на В. Петров. — Б.пр. ↑

[3] Енгр Жан Огюст (1780 — 1867) — френски художник класицист. — Б.пр. ↑

[4] Из „Ода за гръцката ваза“ от английския поет Джон Кийтс (1795—1821). Превод на Моис Бело. — Б.пр. ↑

XXV

На другата сутрин Джулия се излежаваше известно време в леглото, преди да позвъни. Размишляваше. Като си спомни вчерашното си приключение, тя остана доволна, че бе проявила такова присъствие на духа. Би било преувеличено да каже, че от поражението се е измъкнала като победителка, но като стратегическа маневра отстъплението ѝ беше майсторско. Все пак чувстваше някаква тревога. Странното поведение на Чарлс можеше да се обясни и по друг начин. Напълно е възможно да не ѝ се бе удало да го съблазни, защото самата тя не бе вече съблазнителна. Тази мисъл ѝ се бе мярнала в главата през нощта и при все че веднага я бе отхвърлила като напълно невероятна, на сутринта ѝ се стори съвсем възможна. Джулия позвъни по телефона. Тъй като Майкъл често идваше при нея в спалнята, докато тя закусваше в леглото, обикновено преди това Иви дърпаше завесите на прозореца и ѝ подаваше огледало, гребен, пудриера и червило. Тази сутрин, вместо да прекара надве-натри гребена по косите си и почти без да гледа, да напудри лицето си, Джулия положи повече усилия. Тя внимателно начерви устните си, сложи си руж и подреди косите си.

— Кажи ми съвсем безстрастно и безпристрастно, Иви — каза тя, като все още се оглеждаше в огледалцето, докато Иви поставяше подноса със закуската на леглото ѝ, — как мислиш, красива ли съм?

— Трябва да знам кво ме чака, преди да отговоря на такъв въпрос.

— Ах, ти стара невернице! — извика Джулия.

— Знаете, че не сте красавица.

— Нито една велика актриса не е била красавица.

— Като се намажете и издокарате като снощи, като сте толкова оживена и оставяте светлината зад себе си, е — виждала съм и по-грозни от вас.

„Като че ли това ми помогна снощи!“

— Виж какво искам да знам — ако внезапно ми се прииска да се харесам на някой мъж, мислиш ли, че ще успея?

— Като познавам мъжете, не бих се учудила. А на кого искате да се харесате сега?

— На никого. Само така попитах.

Иви подсмъркна и прекара пръст по ноздрите си.

— Не подсмърчай така. Ако трябва да си изсекнеш носа, просто го изсекни.

Джулия бавно ядеше вареното си яйце. Беше заета със собствените си мисли. Погледна Иви. Старо плашило наистина, но кой знае?...

— Хайде, Иви, кажи ми, спирал ли те е някой мъж на улицата?

— Мен? Бих искала да видя как ще посмее.

— Искрено казано, и аз бих искала някой да посмее. Жените вечно разказват, че мъже ги преследват по улицата, а ако се спрат пред някоя витрина, се приближават и се стараят да привлекат погледа им. Понякога било много трудно да се отървеш от тях.

— Противно — ето какво е това.

— Според мен е по-скоро ласкателно. Знаеш ли, много е странно, но досега никой не ме е преследвал. Не си спомням някой да ме е спирал на улицата.

— Е, тогава някоя вечер се поразходете по Еджуеър Роуд и ще ви спрат.

— А после?

— Ще повикате полиция — мрачно отвърна Иви.

— Познавам една девойка — стояла пред витрината на магазина за шапки на Бонд Стрийт и към нея се приближил някакъв мъж и я попитал не би ли искала да си купи шапка. Много бих искала, отвърнала тя и двамата влезли в магазина. Тя си избрала шапка, дала на продавача името и адреса си и мъжът веднага платил в брой. Тогава тя му казала „Много ви благодаря!“ и излязла, докато той чакал да му върнат рестото.

— Тя ви го е разказала така — Иви скептично подсмъркна с нос и след това с удивление погледна Джулия. — За какво намекувате през цялото време?

— За нищо. Просто си мислех защо мъжете не се увъртат около мен. Мисля, че имам достатъчно сексапил.

„А ако всъщност не го притежавам?“ Джулия реши да провери.

Същия следобед, след като се наспа, стана, гримира се малко по-силно от друг път и без да вика Иви, облече една не съвсем проста рокля, но евтина на вид и си сложи широкопола сламена шапка.

„Не искам да приличам на уличница“, си каза тя, като се гледаше в огледалото. „От друга страна, твърде респектиращ вид няма да ми подхожда.“

Слезе по стълбата на пръсти, за да не я чуят, и тихичко притвори входната врата зад себе си. Нервничеше, но това възмущение ѝ беше приятно; чувстваше, че върши нещо доста неприлично. Джулия пресече Конот Скуеър и излезе на Еджуеър Роуд. Беше около пет часът. По улицата се движеха гъсти редици от автобуси, таксито, камиони, а край тях с риск за живота си проправяха път велосипедисти. Тротоарите гъмжаха от народ. Джулия бавно вървеше на север. Отначало гледаше право пред себе си, не се обръщаше нито наляво, нито надясно, но скоро разбра, че така няма да постигне нищо. Ако искаш хората да те гледат, трябва и ти да ги гледаш. Два-три пъти, като виждаше, че пред някоя витрина стоят хора, тя също се спираше, но никой не ѝ обръщаше внимание. Продължи пътя си. Минувачите я настигаха, задминаваха, вървяха срещу нея. Всички като че ли бързаха за някъде. Никой не я забелязваше. Като видя, че някакъв самотен мъж се приближава, Джулия смело го погледна право в очите, но той я отмина с каменно лице. Може би изражението ѝ е твърде строго? На устните на Джулия се появи лека усмивка. Двама-трима мъже помислиха, че се усмихва на тях, и бързо отместиха поглед. Джулия се обърна и изгледа единия от тях, той също се обърна и я изгледа, но веднага ускори крачка. Джулия се почувства уязвена и реши да не се обръща повече. Продължаваше да върви. Често бе чувала, че лондонската тълпа е най-благовъзпитаната в света, но в този случай това бе вече прекалено.

„Такова нещо би било немислимо в Париж, Рим или Берлин“, помисли си Джулия.

Реша да стигне до Мерилебън Роуд и да се върне обратно. Бе твърде унизително да се завърне у дома си, без никой да я е заговорил. Вървеше толкова бавно, че понякога минувачите я блъскаха. Това я раздразни.

„Трябваше да тръгна по Оксфорд Стрийт“, каза си тя. „Тази глупачка Иви! Еджуеър Роуд не става за такова нещо.“

Внезапно сърцето на Джулия подскочи тържествуващо. Тя улови погледа на един млад мъж и ѝ се стори, че в него имаше плам. Младежът мина покрай нея и тя направи усилие върху себе си, за да не се обърне. Потръпна, защото след минута той я настигна и този път продължително я изгледа. Тя скромно спусна ресници. Той изостана няколко крачки, но тя усещаше, че върви по петите ѝ. Всичко беше наред. Джулия се спря пред една витрина, младежът също. Сега вече знаеше как да се държи. Престори се, че цялото ѝ внимание е погълнато от стоките на витрината, но преди да продължи пътя си, го стрелна с леко усмихнат поглед. Младежът не беше висок, бе облечен в сив костюм и на главата си носеше мека кафява шапка — чиновник или продавач. Не беше мъжът, който би избрала да се залепи за нея, но какво да се прави, именно той се опитваше да ѝ се лепне. Джулия забрави, че е уморена. А сега какво? Разбира се, нямаше намерение да отива твърде далеч, но все пак интересно бе каква щеше да бъде следващата му стъпка. Какво щеше да ѝ каже? Бе приятно възбудена, камък ѝ бе паднал от сърцето. Вървеше бавно и усещаше, че той крачи зад нея. Спря се пред друга витрина и този път мъжът застана точно зад гърба ѝ. Сърцето ѝ лудо заби. Очевидно чакаше я истинско приключение.

„Къде ли ще ме заведе? В хотел? Едва ли, това не му е по джоба. На кино? Точно така. Би било страшно забавно.“

Тя го погледна право в очите и почти се усмихна. Младият мъж свали шапката си.

— Мис Ламбърт, ако не се лъжа?

Тя се стресна. Като че ли беше хваната на местопрестъплението и дори не помисли да отрича.

— Стори ми се, че веднага ви познах, и се обърнах, за да се убедя. Казах си: да не съм аз, ако това не е Джулия Ламбърт. А после ми провървя — спряхте се пред витрината и имах възможност да ви огледам. Съмнявах се, че сте вие, защото ви виждам на Еджугър Роуд. Толкова е забавно, ако разбирате какво искам да кажа, нали?

Беше много по-забавно, отколкото той си въобразяваше. Но след като се е досетил коя е, вече нямаше никакво значение. И как не съобрази, че рано или късно непременно ще я познаят? Съдейки по акцента му, младият човек бе кокни. Цветът на лицето му беше

нездрав, но Джулия му се усмихна весело и дружелюбно — нека не мисли, че си вири носа.

— Извинете, че ви заговорих — ние не се познаваме и прочее, но не можех да пропусна тази възможност, ще ми дадете ли автограф?

Дъхът на Джулия спря. И заради това той бе вървял след нея десет минути! Не може да бъде. Това бе просто предлог да я заговори. Какво пък, тя ще подхване играта му.

— С удоволствие. Но не мога да пиша на улицата. Хората ще се заглеждат в нас.

— Права сте. Слушайте, тъкмо отивах да пия чай. В „Лайънс“, на следващия ъгъл. Защо не дойдете да изпием чаша чай с мен?

Всичко вървеше като по вода. Като си изпият чая, той сигурно ще я покани на кино.

— Добре — каза Джулия.

Двамата тръгнаха. Скоро стигнаха до сладкарницата и седнаха на една масичка.

— Моля ви два чая, мис — поръча той и се обърна към Джулия. — Нещо за ядене? — И когато Джулия отказа, той добави: — И една кифла с масло, мис.

Сега Джулия можеше да го разгледа както трябва. Нисък, набит, с пригладени черни коси, той не изглеждаше толкова зле — очите му бяха красиви, но имаше лоши зъби, а бледата кожа придаваше на лицето му нездрав вид. Държеше се твърде разпуснато, което не ѝ хареса много, но като разсъди разумно, тя реши, че едва ли може да очаква скромно държане от човек, който преследва жени по Еджуеър Роуд.

— Хайде най-напред да напишем този автограф. „Не се отвличай от работата“ — това е моят девиз.

Той извади писалка от джоба си и една картичка от претъпкания си портфейл.

— Картичката на фирмата ни — каза той. — Нищо, става.

Стори ѝ се глупаво, че той продължаваше да играе тази комедия, но любезно се разписа на обратната страна на картичката.

— Събирате ли автографи? — попита го тя леко насмешливо.

— Аз? Не. Това са глупости, така мисля. Годеницата ми събира. Вече е получила от Чарли Чаплин, Дъглас Феърбанкс и бог знае от кого още. Искате ли да видите снимката ѝ?

Младият човек измъкна от портфейла си моментална снимка на девойка с твърде дръзко изражение, която показваше всичките си зъби в ослепителна кино усмивка.

— Хубавичка е — каза Джулия.

— И още как! Днес ще ходим на кино. Как ще се удиви, когато и покажа вашия автограф! Още щом ви разпознах на улицата, веднага си казах: ще умра, но ще получа автографа на Джулия Ламбърт за Гуен. Ще се женим през август, когато изляза в отпуск. Знаете ли, ще прекараме медения си месец на остров Уайт. А днес ще бъде голям майтап. За нищо на света няма да повярва, че сме пили чай с вас, ще помисли, че я будалкам, и изведнъж аз ще ѝ покажа вашия автограф. Разбирате ли?

Джулия вежливо го слушаше, но усмивката изчезна от лицето и.

— Страхувам се, че трябва да си вървя — каза тя. — Вече съм закъсняла.

— И аз самият нямам много време. Когато тръгвам на среща, не оставам в магазина и минута повече.

Заедно с чая сервитьорката донесе и сметката и като ставаше от масата, Джулия извади един шилинг.

— Защо правите това? Нима мислите, че ще ви разреши да платите? Та нали аз ви поканих.

— Много сте любезен.

— Но ще ви помоля за нещо. Позволете ми някога да доведе годеницата си при вас в гримьорната. Само се здрависайте с нея и край. Ще си изгуби ума от радост. Ще го разказва до края на живота си.

През последните няколко минути държането на Джулия ставаше все по-хладно, а сега, макар и все още любезен, тонът ѝ бе станал почти високомерен.

— Много съжалявам, но влизането зад кулисите е забранено за външни лица.

— Извинете. Обидихте ли се, че ви помолих за това? Не? Искам да разберете добре — не го правя заради себе си.

— Напълно ви разбирам.

Джулия повика таксито, което бавно се движеше край бордюра, и подаде ръка на младия човек.

— Довиждане, мис Ламбърт. Всичко хубаво, желая ви успех и прочее. Благодаря ви за автографа.

Джулия седна в единия ъгъл на таксито извън себе си от ярост.

„Вулгарно животно. Да пропадне вдън земя със своята годеница. Да ме пита дали да я доведе зад кулисите! И за какво? Да види МЕН!“

Когато се завърна у дома си, тя веднага се качи в спалнята. Смъкна шапката от главата си и яростно я захвърли на леглото. Стремително се приближи до тоалетната масичка и внимателно се загледа в огледалото.

— Стара, стара, стара — промълви тя. — Няма две мнения по този въпрос, аз съм напълно лишена от сексапил. Струва ви се невероятно, нали? Абсурдно? Но как може да се обясни по друг начин? Да мина по Еджуеър Роуд от край до край и, бог ми е свидетел, облечена съвсем подходящо за ролята си, и никой да не ме погледне, освен този нищо и никакъв продавач, комуто се приискало да получи моя автограф за годеницата си. Това е пълен абсурд! Безполови издънки! Какво ли я чака Англия? Британската империя, ха, ха, ха!

Последните думи бяха изречени с презрение, което би било в състояние да срази целия министерски кабинет. Тя започна да жестикулира.

— Смешно е да се предполага, че бих достигнала това положение в обществото, ако ми липсваше сексапил. Защо хората ходят на театър да гледат актрисата? Защото им се иска да преспят с нея. Мислите, че публиката ще посещава три месеца подред тази глупава пиеса и ще пълни салона така, че да няма къде яйце да падне, ако нямах сексапил? В края на краищата какво е това сексапил?

Тя се спря и замислено погледна отражението си.

„Безспорно мога да изобразя сексапил. Мога да изобразя всичко.“

Започна да си припомня онези актриси, които се ползуваха със славата на „сексбомби“, и особено една от тях, Лидия Мейн, която винаги играеше жената вамп. Не беше добра актриса, но в някои роли бе особено ефективна. Джулия беше велик мим и сега започна да имитира Лидия Мейн. Клепачите ѝ сладострастно се отпуснаха по начина, по който Лидия ги спускаше над очите си, и тялото ѝ започна вълнообразно да се движи под роклята: Погледът ѝ стана съблазнително безсрамен, като на Лидия, змиеобразните движения —

мамещи. Заговори като нея леко провлечено, от което всяка фраза ставаше непристойна.

„О, скъпи мой, толкова често съм чувала това. Не бих искала да внасям раздор във вашето семейство. Защо мъжете не ме оставят на мира?“

Това беше безмилостна карикатура. Джулия не знаеше що е пощада. Стана й толкова смешно, че избухна в смях.

„Какво пък, може и да нямам сексапил, но едно е вярно: ако някой види как имитирам Лидия Мейн, никога не би си помислил, че тя притежава такова нещо.“

На душата й стана много по-леко.

XXVI

Репетициите започнаха и отвлякоха тревожните мисли на Джулия в друга посока. Старата пиеса, която Майкъл беше поставил, след като Джулия замина в чужбина, даваше съвсем посредствени приходи, но той предпочиташе да не закрива театъра и да не я сменя от репертоара, докато не подготвят „Модерни времена“. Тъй като два пъти в седмицата Майкъл участваше в дневни представления, а времето беше горещо, той реши да не репетира до припадък. Оставаше им още цял месец до премиерата.

При все че вече много години Джулия бе играла в театъра, репетициите, както и преди, я караха да чувства радостен трепет, а на първата репетиция така се вълнуваше, че едва не се поболяваше. Това беше начало на ново приключение. По време на репетиции тя съвсем не се чувстваше примадона, беше ѝ тревожно и весело, като че ли отново е онази младичка девойка, която изпълнява първата си малка роля. И заедно с това имаше възхитително усещане за собствените си възможности. Отново ѝ се представяше случай да ги прояви.

В единадесет часа тя се качи на сцената. Актьорите нямаха какво да правят и се разхождаха наоколо. Тя се разцелува с онези актриси и стисна ръка на онези актьори, с които беше близка, Майкъл учтиво ѝ представи останалите — онези, които не познаваше. Тя сърдечно поздрави Ейвис Крайтън. Каза ѝ колко е хубавичка и колко харесва новата ѝ шапка, разказа ѝ за новите костюми, които си е избрала в Париж.

— Виждали ли сте скоро Том?

— Не. Замина в отпуск.

— Ах, така ли? Той е много приятно момче, нали?

— Очарователен е.

Двете жени се усмихнаха, като се гледаха една друга в очите. Докато Ейвис четеше ролята си, Джулия внимателно я наблюдаваше и се вслушваше във всяка нейна интонация. Усмихна се ледено. Разбира се, друго не бе очаквала. Ейвис беше от актрисите, които са абсолютно

уверени в себе си още от първата репетиция. Не се и досещаше какво ѝ предстои. Сега Том не означаваше нищо за Джулия, но тя имаше намерение да оправи сметките си с Ейвис. Мръсница!

Пиесата беше съвременна версия на „Втората мисис Танкъри“, но тъй като новото поколение имаше различни нрави, авторът я бе превърнал в комедия. Бяха въведени някои от старите персонажи и Обри Танкъри се появяваше във второ действие вече като старец. След смъртта на Пола той се жени за трети път. Мисис Кортелион е решила да го възнагради заради злочестия му втори брак; по това време самата тя се е превърнала в свадлива и високомерна старица. Дъщеря му Елийн и Хю Ардейл са решили да забравят миналото, тъй като трагичната смърт на Пола е изтрила възпоминанията за извънбрачната му връзка, и двамата се оженват. В тази пиеса Хю е бригаден генерал в оставка, който играе голф и оплаква упадъка на Британската империя. „Дявол да го вземе, сър, ако имах власт, бих изправил всички тези проклети социалисти до стената.“ Елийн, вече съвсем не толкова млада, от срамежлива девойка се е превърнала във весела, съвременна жена с остър език. Героят, който Майкъл играеше, се наричаше Робърт Хъмфрис. Подобно на Обри от пиесата на Пиниро, той е вдовец и живее с единствената си дъщеря. Дълги години е бил консул в Китай; след като е забогатял, той е излязъл в оставка и се е заселил в имението, оставено му в наследство, недалеч от мястото, където живее семейство Танкъри. Дъщеря му Онър, за чиято роля бяха ангажирали Ейвис Крайтън, учи медицина, за да отиде да практикува в Индия. Разделил се със старите си приятели, понеже много години е живял в чужбина, и не намерил нови, в Лондон Робърт Хъмфрис се е запознал с една известна дама на име мисис Мартън. Тя е от същата класа, както и Пола, но по-обикновена жена; през лятото и зимата „работи“ в Кан, а през останалото време обитава апартамент на Албемарл Стрийт, където забавлява офицерите от бригадата на нейно величество. Играе добре бридж и още по-добре голф. Ролята беше много подходяща за Джулия.

Авторът почти не се отклоняваше от стария текст. Онър заявява на мистър Хъмфрис, че се отказва от медицинската кариера, тъй като току-що се е сгодила за някакъв млад гвардеец, син на Елийн, и възнамерява да живее при баща си. Очевидно доста объркан, Робърт

Хъмфрис ѝ разкрива намерението си да се ожени за мисис Мартън. Онър приема това напълно спокойно.

„Разбира се, ти знаеш, че е проститутка?“ — хладнокръвно произнася дъщеря му.

Бащата, смутен още повече, ѝ говори за нещастния живот на мисис Мартън и за това колко желае да я възнагради за страданията ѝ.

„Ах, не говори глупости — отговаря дъщеря му, това е великолепно, ако само можеш да го направиш.“

Синът на Елийн е бил един от безбройните любовници на мисис Мартън точно както съпругът на Елийн навремето е бил любовник на Пола Танкър. Когато Робърт Хъмфрис довежда новата си жена в крайградското си имение и този факт става известен, те решават, че трябва да разкажат всичко на Онър. За техен ужас окото ѝ не трепва: това вече ѝ е известно.

„Бях страшно радостна, като го узнах — заявява тя на своята мащеха. — Разбирате ли, скъпа, сега ще можете да ме осведомите дали е добър в леглото.“

Това беше най-добрата сцена с участието на Ейвис Крайтън; продължаваше цели десет минути и от самото начало Майкъл разбра колко е важна и ефективна. Хладната, суха, миловидна Ейвис беше точно това, което бе нужно за мизансцена. Но след няколко репетиции Майкъл започна да подозира, че тя не може да даде нищо повече, и реши да се посъветва с Джулия.

— Как е Ейвис според теб?

— Трудно е да се каже. Още е съвсем рано.

— Разстроен съм заради нея. Ти ми каза, че е добра актриса. Засега не виждам нищо такова.

— С такава роля никой не може да се провали.

— Знаеш не по-зле от мен, че готова роля просто не съществува. Колкото и да е хубавя, тя трябва да се изиграе, трябва да се извлече всичко, което е вложено в нея. Може би е по-добре да се отървем от Ейвис, докато не е станало късно, и да вземем друга на нейно място?

— Не е толкова просто. Все си мисля, че трябва да ѝ се предостави възможност да се изяви.

— Толкова е непохватна, жестовете ѝ са лишени от всякакъв смисъл.

Джулия се замисли. Имаше всички основания да настоява Ейвис да остане в актьорския състав. Вече я познаваше добре и беше сигурна, че ако я уволнят, щеше да каже на Том, че Джулия го е направила от ревност. Том я обичаше и щеше да повярва на всяка нейна дума. Дори можеше да си помисли, че Джулия нарочно я е оскърбила поради това, че той я е напуснал. Не, не, Ейвис трябва да остане. Трябва да изпълни ролята си и да се провали. Том трябва да види със собствените си очи, че е бездарна. И двамата мислеха, че с тази пиеса Ейвис ще изплува. Глупаци! Пиесата ще я погуби.

— Ти си умел режисьор, Майкъл, и аз съм уверена, че ако се постарая малко повече, ще успееш да я научиш как да изиграе ролята.

— Точно там е въпросът. Тя не се вслушва в указанията. Обяснявам ѝ как трябва да произнесе репликата, а тя си продължава както преди. Няма да повярваш, че понякога се чудя дали не си въобразява, че знае всичко по-добре от мен.

— Нервираш я. Когато ѝ заповядваш да направи нещо, ти я плашиш и тя просто престава да съобразява.

— Господи, има ли човек, с когото да се работи по-леко, отколкото с мен! Нито веднъж не съм ѝ казал остра дума.

Джулия нежно му се усмихна.

— И ти искаш да ме увериш, че не се досещаш какво става с нея?

— Не. Какво?

Майкъл я гледаше в недоумение.

— Стига си се преструвал, мили. Тя е влюбена до уши в теб.

— В мен? Мислех, че е сгодена за Том. Глупости. Вечните ти фантазии.

— Но това е очевидно. В края на краищата не е първата жертва на фаталната ти красота и мисля, че няма да бъде последната.

— Бог ми е свидетел, че не искам да подлея вода на бедния Том.

— В какво си виновен ти?

— Кажи, как да постъпя?

— Бъди ласкав с нея. Тя е още толкова млада, бедничката. Нуждае се от някой, който да ѝ помогне. Ако репетираш ролята няколко пъти насаме с нея, сигурна съм, че ще направиш чудеса. Защо не я поканиш някой ден на обяд, където да си поговорите само двамата?

Джулия видя, че очите му заблестяха и на устните му се появи бегла усмивка — той обмисляше предложението ѝ.

— Разбира се, най-важното е пиесата да има колкото е възможно по-голям успех.

— Разбирам, че ще ти е досадно, но заради пиесата трябва да го направиш.

— Знаеш, че никога няма да извърша нещо, което би те разстроило, Джулия. С удоволствие бих я освободил и бих взел някоя друга.

— Мисля, че ще бъде голяма грешка. Убедена съм, че ако поработиш с Ейвис както трябва, тя ще изиграе ролята си прекрасно.

Майкъл се разходи напред-назад из стаята. Изглежда, че обмисляше този въпрос от всички страни.

— Какво пък, в това се състои работата ми — да накарам всеки изпълнител да играе колкото е възможно по-добре. И във всеки конкретен случай трябва да търся най-правилния подход.

Майкъл повдигна брадичката и глътна коремчето си. Джулия разбра, че Ейвис Крайтън ще остане в трупата. На другия ден по време на репетицията Майкъл отведе Ейвис настрана и дълго разговаря с нея. По начина, по който говореше, Джулия знаеше точно за какво става дума и като ги погледна с крайчеца на окото си, забеляза, че Ейвис Крайтън се усмихна и кимна. Майкъл я бе поканил на обяд. Успокоена, Джулия се задълбочи в ролята си.

XXVII

Репетициите продължаваха вече две седмици, когато Роджър се завърна от Австрия. Той бе прекарал няколко седмици на Коринтското езеро и се канеше да остане в Лондон ден-два, преди да замине при приятели в Шотландия. Тъй като Майкъл трябваше да вечеря по-рано и да отиде в театъра, Джулия посрещна сама Роджър. Докато тя се обличаше, Иви подсмъркваше с нос както обикновено и не пропусна да забележи, че толкова се старае да се разкраси, като че ли отива на любовна среща. А на Джулия ѝ се щеше Роджър да се гордее с нея и наистина, когато крачеше напред-назад по перона, изглеждаше много млада и хубавичка в своята лятна рокля. Човек можеше да помисли — но нямаше да е вярно, — че не забелязва погледите, които привлича. След като бе прекарал цял месец на слънце, Роджър бе силно загорял, но така и не се беше избавил от пъпките си и изглеждаше още по-слаб, отколкото когато бе напуснал Лондон на Нова година. Джулия го прегърна с преувеличена нежност. Той леко се усмихна.

Щяха да вечерят само двамата. Джулия го попита къде предпочита да отиде след това — на театър или на кино. Роджър отвърна, че предпочита да си остане у дома.

— Чудесно — каза тя, — ще поседим двамата, ще си побъбрим.

Наистина тя имаше какво да си поговори с него — нещо, което Майкъл я бе помолил да обсъди с Роджър, ако ѝ се представеше такава възможност. Съвсем скоро той щеше да постъпи в Кеймбридж, време беше да реши с какво иска да се занимава там. Майкъл се страхуваше да не би Роджър да пропилее времето си, а след това да стане служител в застрахователна кантора или още по-лошо — да отиде в театъра. Като мислеше, че Джулия ще съумее да направи това по-тактично и че има по-голямо влияние върху сина им, Майкъл настоятелно я бе помолил да нарисова пред Роджър какви блестящи възможности ще се открият пред него, ако се заеме с дипломатическа кариера или стане адвокат. Джулия беше уверена, че за два-три часа разговор ще успее да

го наведе на тази важна тема. По време на вечерята тя разговаряше със сина си за Виена, но той беше сдържан.

— Какво съм правил ли? Каквото правят всички. Разглеждах забележителностите и усърдно изучавах немски. Скитах по кръчми. Често ходех на опера.

Джулия се попита дали не е имал любовни връзки.

— Във всеки случай не си намерил някоя годеница там, нали? — попита тя, като се надяваше да събуди откровеността му.

Роджър й хвърли замислен и малко ироничен поглед. Сякаш бе отгатнал какво цели тя. Странно, уж й бе роден син, а не се чувстваше свободно в негово присъствие.

— Не — отвърна той, — бях твърде зает, за да губя времето си с такива неща.

— Вероятно си посетил всички театри.

— Ходих два-три пъти.

— Не видя ли нещо, което може да ни послужи?

— Знаеш ли, изобщо не се сетих за това.

Думите му щяха да изглеждат доста груби, ако не се съпровождаха с усмивка, а усмивката му беше много мила. Джулия отново се почуди как бе станало така, че синът ѝ е наследил толкова малко от красотата на баща си и от очарованието на майка си. Червеникавата му коса беше хубава, но светлите му ресници лишаваха лицето му от изразителност. Един бог знае защо имаше такава грозновата фигура при такива родители. Вече бе на осемнадесет години. Време му бе да стане по-строен. Изглеждаше малко апатичен; не притежаваше нито капка от нейната бликаща жизненост. Ако тя бе прекарала половин година във Виена, щеше да разказва за престоя си с живи и ярки картини. Дори от посещението си при майка си и леля си в Сен Мало бе съчинила такива истории, че хората се превиваха от смях. Казваха и, че нейният разказ с нищо не е по-лош, от която и да е пиеса, а и самата Джулия предполагаше, че е доста по-добър от много пиеси. Сега разказваше на Роджър за Сен Мало. Той я слушаше с флегматичната си усмивка, но Джулия имаше неловкото усещане, че не му е толкова забавно, колкото на нея. Вътре в себе си Джулия въздъхна. Бедното агънце навярно нямаше чувство за хумор. Роджър направи някаква забележка, която я накара да заговори за „Модерни времена“. Разказа му сюжета на пиесата, обясни му какво мисли за

ролята си, описа актьорите и декорите. В края на вечерята изведнъж ѝ дойде наум, че говори само за себе си и за свои неща. Как бе станало така? Внезапно я осени подозрение, че Роджър нарочно е навел разговора в тази посока, за да избегне въпросите ѝ за него и неговите проблеми. Но тя отхвърли тази мисъл. Не бе достатъчно умен за това. По-късно, когато седяха в гостната, пушеха и слушаха радио, Джулия с най-естествен тон му зададе предварително подготвения въпрос:

— Реши ли вече с какво искаш да се занимаваш?

— Още не. Спешно ли е?

— Знаеш, че самата аз нищо не разбирам от такива неща, но баща ти казва, че ако искаш да станеш адвокат, трябва да започнеш да учиш право в Кеймбридж. Ако пък дипломатическата работа ти харесва повече, трябва да се заемеш с езици.

Роджър толкова дълго я гледа с привичната си спокойна замисленост, че Джулия с труд задържа върху лицето си шеговитото, безгрижно и заедно с това нежно изражение.

— Ако вярвах в бога, щях да стана свещеник — рече най-после Роджър.

— Свещеник?

Джулия не можеше да повярва на ушите си. Обхвана я тягостно и неловко чувство. Но отговорът му проникна в съзнанието ѝ и внезапно тя видя сина си като кардинал, обитаващ разкошно палацо в Рим, по стените висят великолепни картини, а самият той е заобиколен от раболепни прелати; след това — като светец с митра и обшито със злато расо, милостиво да раздава хляб на бедните. Видя себе си в брокатова рокля и перлена огърлица. Майката на Борджиите.

— Би било много хубаво, ако живеехме в шестнадесети век — каза тя. — Малко си закъснял.

— Имаш право.

— Не мога да разбера как ти е дошло наум. — Роджър не отговори. Джулия беше принудена да продължи: — Щастлив ли си?

— Напълно — усмихна се той.

— Но какво искаш?

Той отново отправи към майка си своя смущаващ поглед. Трудно бе да се каже дали говори сериозно, защото в очите му проблесваха лукави пламъчета, като че ли се забавляваше.

— Нещо реално.

— Какво имаш предвид?

— Виждаш ли, целия си живот съм прекарал сред илюзорното. Искам да се добера до истинската същност на нещата. На вас с баща ми въздухът, който дишате, не ви вреди, вие не познавате друг и си мислите, че е божествен. А аз се задушавам в него.

Джулия внимателно слушаше, като се стараеше да разбере сина си.

— Ние сме актьори, при това преуспяващи актьори. Затова от самото ти раждане имахме възможност да те заобиколим с разкош. Стигат ти пръстите само на едната ръка, за да пресметнеш колко актьори са изпратили децата си да учат в Итън.

— Благодарен съм ви за всичко, което сте направили за мен.

— Защо тогава ни упрекваш?

— Не ви упреквам. Дадохте ми всичко, което можяхте. За нещастие отнехте ми вярата.

— Никога не сме се намесвали в твоята вяра. Наистина не сме религиозни. Ние сме актьори и след осем представления на седмица искаме поне в неделя да бъдем свободни. Разбира се, аз се надявах, че в училище ще се заемат с това.

Преди да заговори отново, Роджър се поколеба. Човек би казал, че прави леко усилие върху себе си, за да продължи.

— Веднъж — тогава бях на четиринадесет години, още съвсем малък — стоях зад кулисите и те гледах как играеш. Вероятно това е била много хубава сцена, думите ти звучаха толкова искрено, толкова трогателно, че не можах да се сдържа и заплаках. Бях много развълнуван, не знам как да ти обясня по-добре — чувствах се възвисен. Толкова ми беше жал за теб, че бях готов на всякакъв подвиг. Струваше ми се, че никога повече няма да бъда способен на подлост или на нещо лошо. Ти трябваше да се придвижиш към задната част на сцената, точно там, където стоях. Сълзите още се стичаха по лицето ти; обърна се с гръб към залата и с най-трезвия си глас каза на режисьора: „Но какво прави този проклет техник с осветлението? Бях му казала да изключи синия прожектор!“ След това, без дори да поемеш дъх, отново се обърна към зрителите със сърцераздирателен вик и продължи да играеш.

— Но, мили мой, това е театър. Ако актрисите изживяват всички емоции, които изобразяват на сцената, те просто биха се разкъсали на

парчета. Добре си спомням тази сцена. Винаги е предизвиквала оглушителни аплодисменти. В живота си не съм чувала такива ръкопляскания.

— Да, вероятно съм бил глупав и затова съм се развълнувал толкова много. Вярвах, че страдаш истински. Когато разбрах, че всичко е било притворство, нещо се прекърши в мен. Оттогава престанах да ти вярвам. Един път ме бяха направили на глупак; твърдо реших, че повече не ще позволя това.

Джулия се усмихна с прелестната си обезоръжаваща усмивка.

— Мили, струва ми се, че говориш глупости.

— Разбира се, че така ти се струва. За теб няма разлика между истината и илюзията. Винаги играеш театър. Това е втората ти природа. Играеш, когато приемаш гости. Играеш пред слугите, пред баща ми, пред мен. Пред мен играеш ролята на нежна, снизходителна, знаменита майка. Ти не съществуващ. Ти — това са единствено безбройните роли, които си изпълнявала. Често се питам: била ли си някога самата ти, или от самото начало си служила като средство, за да вдъхваш живот на всички тези персонажи, които си изобразявала. Когато влизаше в някоя празна стая, искаше ми се да разтворя внезапно вратата, но се страхувах, че няма да намеря никого там.

Джулия бързо погледна сина си. Потрепери, защото думите му прозвучаха зловещо. Слушаше внимателно, дори с вълнение: той бе толкова сериозен. Разбра, че Роджър се опитва да изрази нещо, което го е потискало много години. Никога преди не бе говорил толкова дълго.

— Мислиш, че съм само една илюзия?

— Не съвсем. Ти си само измама. Истината за теб е измамата. Точно както маргаринът е масло за хората, които никога не са вкушали истинско масло.

У Джулия се появи чувство за вина. Кралицата от „Хамлет“:

*Аз вашето сърце
сега да поразчупя, ако то е
все още от чупливо вещество...*^[1]

Мислите й се отвлякоха.

„Да, вероятно вече съм твърде стара, за да играя Хамлет. Сидънс и Сара Бернар са го играли. Никой актьор, когото съм гледала в Хамлет, не е имал крака като моите. Трябва да попитам Чарлс какво мисли. Да, но «Хамлет» е написана в този проклет бях стих. Глупаво е да не се напише «Хамлет» в проза. Разбира се, бих могла да го изиграя и на френски в Comedie Française. Господи, каква сензация би било това!“

Видя се в черен жакет и дълго копринено трико. „Уви, бедни Йорик.“ Но веднага се съвзе.

— Едва ли би могъл да кажеш за баща си, че не съществува. Ето двадесет години той играе самия себе си. „Майкъл би подхождал за ролята на краля, разбира се, не във Франция, а в Лондон — ако поемем риска да поставим «Хамлет» тук.“

— Горкият ми баща. Предполагам, че разбира от работата си, но не е много умен. При това е толкова загрижен да остане най-красивият мъж в Англия.

— Не е много хубаво от твоя страна да говориш така за баща си.

— Казах ли нещо, което да не ти е известно? — невъзмутимо попита Роджър.

Джулия щеше да се усмихне, но реши да запази израза си на оскърбено достойнство.

— Нашите слабости, а не достойнствата ни правят скъпи на нашите близки — произнесе тя.

— От коя пиеса е това?

Джулия с труд въздържа един жест на раздразнение. Думите сами се бяха отронили от устата ѝ, но докато ги произнасяше, си спомни, че действително са от една пиеса. Малък негодник! Тук са толкова уместни!

— Ти си жесток — тъжно каза Джулия. Тя все по-силно започна да се чувства кралица Гертруда. — Изобщо не ме обичаш.

— Бих те обичал, ако можех да те открия. Но къде си ти? Ако свалят от теб твоя ексхибиционизъм, лишат те от майсторството ти, ако те обелят като луковица, ципа по ципа, от твоето притворство, неискреност, от стари реплики и останки от емоции, ще се доберат ли най-накрая до някаква душа? — Роджър я погледна сериозно и тъжно, после леко се усмихна. — Но ти много ми харесваш.

— Вярваш ли, че те обичам?

— Да. По свой начин.

Лицето на Джулия внезапно се сгърчи.

— Само ако знаеше колко страдах, когато ти боледуваше! Не мога да си представя какво би станало с мен, ако беше умрял.

— Би изиграла великолепно ролята на осиротяла майка пред гроба на единствения си син.

— За да изпълня великолепно някоя роля, нужни са ми няколко репетиции — парира тя удара. — Едно не разбираш: актьорската игра не е живот, това е изкуство, а изкуството е нещо, което сам твориш. Истинската скръб е уродлива; задачата на актьора е да я представи не само правдиво, но и красиво. Ако наистина умирах, както съм умирала в толкова много пиеси, мислиш, че щеше да ме интересува доколко са изящни движенията ми и дали несвързаните ми думи се чуват до последния ред на галерията? Ако играта е измамна, то тя не е по-голяма измама от една соната на Бетховен, а аз съм толкова шарлатанка, колкото и пианистът, изпълняващ тази соната. Жестоко е да казваш, че не те обичам. Аз съм привързана към теб. Само теб съм обичала през целия си живот.

— Не, ти беше привързана към мен, когато бях момченце, с което можеше да се фотографираш. Получаваше се прелестна снимка, която служеше като превъзходна реклама. Но оттогава не си се тревожила много за мен. По-скоро съм ти досаждал. Винаги си се радвала да ме видиш, но си се чувствала удобно, когато сам съм се занимавал и ти не си била длъжна да си губиш времето с мен. Не те виня: никога не си имала време за друг, освен за себе си.

Джулия започна да губи търпение. Роджър бе твърде близко до истината, за да може разговорът да ѝ достави удоволствие.

— Забравяш, че децата са твърде досадни.

— И шумни — усмихна се той. — Но защо тогава се преструваш, че не можеш да се разделиш с мен? Това също е игра.

— Много ми е тежко да слушам всичко това. Имам чувството, че не съм изпълнила дълга си към теб.

— Не е истина. Ти беше много добра майка. Ти направи това, за което винаги ще ти бъда благодарен — остави ме на мира.

— И все пак не разбирам какво искаш?

— Вече ти казах: нещо реално.

— Но къде ще го намериш?

— Не знам. Възможно е въобще да не съществува. Още съм млад и зелен. Възможно е в Кеймбридж, като чета книги и се срещам с хора, да си изясня къде трябва да го търся. Ако се окаже, че съществува само в религията, с мен ще бъде свършено.

Джулия започна да се безпокои. Онова, което ѝ говореше Роджър, не проникваше в съзнанието ѝ, думите му се нижеха и важен бе не техният смисъл, а това достигаха ли те до нея, или не, но Джулия усещаше дълбокото му вълнение. Разбира се, той бе само на осемнадесет години, би било глупаво да го приема твърде сериозно, тя неволно си мислеше, че е надъхан от приятелите си и че във всичко това има много поза. А кой има собствена представа за нещата и кой не позира поне мъничко? Напълно е възможно в момента Роджър да чувства всичко по начина, по който говори, и не би било хубаво, ако погледне на думите му твърде нехайно.

— Сега разбрах какво имаш предвид — каза тя. — Най-голямото ми желание е да бъдеш щастлив. Ще убедя баща ти — постъпи както намериш за добре. Длъжен си сам да спасяваш душата си, разбирам това прекрасно. Но може би мислите ти са плод на лошо самочувствие и склонност към меланхолия? Във Виена беше съвсем сам и вероятно твърде много си чел. Разбира се, двамата с баща ти принадлежим към друго поколение и едва ли бихме могли да ти помогнем много. Защо не обсъдиш проблемите си с някой от своите връстници? Например с Том?

— С Том? С този нещастен сноб? Единствената му мечта е да стане джентълмен и не вижда, че колкото повече се старее, толкова по-малко шансове има.

— А пък аз си мислех, че ти харесва. Миналото лято в Теплоу тичаше след него като кученце.

— Нямам нищо против Том. А и той ми беше полезен. Разказа ми куп неща, които ми се искаше да знам. Но мисля, че е глупав и безинтересен.

Джулия си спомни каква безумна ревност бе породила тяхната дружба в душата ѝ. Стана ѝ обидно, като си помисли колко много мъки бе изпитала напразно.

— Скъса с него, нали? — неочаквано попита Роджър.

Джулия за малко да подскочи.

— Горе-долу.

— И добре си направила. Той не ти подхожда.

Роджър я гледаше със спокойни замислени очи и на нея едва не ѝ прилоша при мисълта, че той знае за любовната ѝ връзка с Том. „Не е възможно“, казваше си Джулия, „само така ми се струва, защото съвестта ми е чиста“. В Теплоу между тях нямаше нищо. Бе невероятно някои от неприятните слухове да са стигнали до ушите на сина ѝ; и все пак изражението на лицето му ѝ подсказваше, че той знае. Джулия изпита срам.

— Бях поканила Том в Теплоу само защото мислех, че ще ти е приятно да имаш за приятел момче на тази възраст.

— Наистина ми беше приятно.

В очите на Роджър се появиха насмешливи пламъчета. Джулия беше отчаяна. Щеше ѝ се да го попита какво толкова го забавлява, но не смееше. Знаеше, че той не ѝ се сърди, това тя би понесла, но имаше нещо по-лошо — Роджър се забавляваше. Тя се почувства дълбоко наранена. Би заплакала, но Роджър щеше просто да се изсмее. И какво би могла да му каже? Той не вярва на нито една нейна дума. Игра!

За първи път в живота си тя не знаеше как да излезе от положението, в което бе попаднала. Беше се сблъскала с нещо, което не познаваше, нещо тайнствено, което я плашеше. Може би това беше истината? И в този момент чува, че пред дома им спря кола.

— Баща ти! — възкликна Джулия.

Какво облекчение! Тази сцена бе непоносима, но, слава богу, пристигането на Майкъл ѝ слагаше край. След минута в стаята стремително се втурна Майкъл — брадичката му повдигната, коремчето — глътнато — невероятно красив за своите петдесет и няколко години — и с радушна усмивка протегна ръка на единствения си син като мъж на мъж, който се бе върнал у дома си след шестмесечно отсъствие.

---

[1] Превод на В. Петров. — Б.пр. ↑

XXVIII

След три дни Роджър замина за Шотландия. Джулия използва цялата си изобретателност, за да не остава повече насаме с него. Когато това се случеше за малко, тя говореше за странични неща. Дълбоко в душата си Джулия се радваше, че той заминава. Не можеше да изтрие от ума си странния разговор, който бяха провели в деня на неговото завръщане. Особено бе разтревожена от думите му, че ако тя влезе в празна стая и някой неочаквано разтвори вратата, няма да намери никого. Това я караше да се чувства не на себе си.

„Никога не съм се мислила за умопомрачителна красавица, но никой не е отричал, че съм личност. Ако мога да изиграя сто различни роли по сто различни начина, това не означава, че ми липсва индивидуалност. Мога да го направя, защото съм дяволски талантива актриса.“

Джулия се опита да си спомни какво ли би станало, ако влезе сама в празна стая.

„Но аз никога не съм сама, дори в празна стая. С мен винаги са Майкъл или Иви, или Чарлс, или зрителите, не телом, разбира се, а духом. Трябва да поговоря с Чарлс за Роджър.“

За съжаление Чарлс Теймърли не беше в града. Но скоро трябваше да се върне — за генералната репетиция и за премиерата — от двадесет години не бе изпускал нито едно от тези събития, а след генералната репетиция винаги вечеряха заедно. Майкъл щеше да се задържи в театъра, зает с осветлението и с други неща, а двамата с Чарлс щяха да останат насаме. Щяха да си поговорят както трябва.

Джулия готвеше ролята си. Тя не създаваше героинята си чрез наблюдение на други хора; имаше дарбата да влезе в кожата на жената, която трябваше да изобрази, да започне да мисли с нейния ум, да възприема с нейните сетива. Интуицията ѝ подсказваше стотици дребни детайли, които толкова поразяваха зрителите с правдивостта си, но ако я запитаха откъде ги е взела, Джулия не можеше да отговори. Сега искаше да покаже, че мисис Мартън, която обича да

играе голф и се държи с мъжете като равна, въпреки дръзките си, леко сковани обноски е почитена буржоазка, която страстно мечтае да се омъжи и да се чувства сигурна.

Майкъл и без това не разрешаваше на много хора да посещават генералната репетиция, но този път пусна в салона само Чарлс, а освен него — фотографа и художниците по костюмите, чието присъствие бе абсолютно необходимо, тъй като искаше да поразии публиката на премиерата. Джулия щадеше силите си. Преди премиерата тя нямаше намерение да показва всичко, на което е способна. Беше достатъчно да изиграе ролята професионално. Под опитното ръководство на Майкъл всичко вървеше много гладко, без никаква засечка и в десет часа Джулия и Чарлс вече седяха в салона на „Савой“. Първият въпрос, който тя му зададе, се отнасяше до Ейвис Крайтън.

— Съвсем не е лоша и е рядко красива. Във второто действие изглеждаше прелестна в роклята си.

— На премиерата няма да бъда облечена в роклята, която носих днес във второ действие. Чарли Деврил ми направи друга.

Чарлс не видя насмешливото пламъче в очите ѝ, а дори да го беше забелязал, нямаше да разбере какво означава. Майкъл бе последвал съвета на Джулия и не пожали сили за Ейвис. Той репетираше насаме с нея и я научи на всяка интонация, на всеки жест. Джулия имаше всички основания да предполага, че освен това Майкъл я е канил няколко пъти на обяд и я е водил на вечеря. Всичко това даде резултат — Ейвис играеше необикновено добре. Майкъл потриваше ръце.

— Много съм доволен от нея. Сигурен съм, че ще има успех. Вече съм склонен да сключа постоянен договор с нея.

— Засега все още не бих направила това — каза Джулия. — Във всеки случай почакай до премиерата. Докато не покажеш спектакъла пред публика, никога не можеш да бъдеш сигурен дали е добър, или не.

— Тя е мило момиче и истинска лейди.

— Мило момиче, защото по всяка вероятност е безумно влюбена в теб, и истинска лейди, защото се съпротивлява на ухажванията ти, докато не подпишеш договор с нея.

— Хайде, скъпа, не говори глупости. Та аз мога да ѝ бъда баща!

Но самодоволно се усмихна. Джулия прекрасно знаеше, че ухажването му се свежда до стискане на ръката или до някоя и друга целувчица в таксито, но знаеше също така, че той се ласкае от нейните подозрения в съпружеска изневяра.

След като задоволи апетита си, без да излага на опасност хубавата си фигура, Джулия пристъпи към въпроса, който си бе намислила да обсъди с Чарлс.

— Чарлс, мили, бих искала да поговоря с вас за Роджър.

— О, да, той скоро се върна, нали? Как се чувства?

— Ах, мили, случи се нещо ужасно! Станал е страшен позъор, не знам какво да правя с него.

Разказа му техния разговор, разбира се, в нейна интерпретация. Пропусна някои подробности, защото ѝ се струваше неуместно да ги споменава, но, общо взето, разказът ѝ бе доста точен.

— Най-трагичното е, че той не притежава абсолютно никакво чувство за хумор — каза тя накрая.

— Но в края на краищата момчето е само на осемнадесет години.

— Не можете да си представите, просто онемях от изумление, когато ми каза всичко това. Почувствах се като Валаам, когато ослицата му захванала светски разговор.

Джулия весело го погледна, но Чарлс дори не се усмихна. Думите ѝ не му се струаха толкова смешни.

— Не разбирам откъде е взел всичко това. Нелепо е да се предполага, че е измислил всички тези глупости със собствения си ум.

— А не ви ли се струва, че момчетата на тези години мислят много повече, отколкото ние, по-възрастните, можем да си представим? Това е нещо като духовно възмъжаване и неговите резултати са понякога доста странни.

— През всичките тези години да таи подобни мисли и да не продума нито дума — струва ми се, че в това, има нещо вероломно. Та той навярно ме е обвинявал!

Чарлс се засмя.

— Честно казано, когато Роджър говореше с мен, почувствах се като майката на Хамлет. — После продължи почти без пауза: — Чудя се дали не съм вече твърде стара да играя Хамлет.

— Струва ми се, че ролята на Гертруда не е много благодатна?

Джулия искрено се разсмя.

— Не бъдете глупав, Чарлс. Няма да играя кралицата. Ще играя Хамлет.

— Мислите ли, че е подходяща за жена?

— Мисис Сидънс я е изпълнявала, Сара Бернар също. Това би дало отпечатък на цялата ми кариера, разбирате какво искам да кажа, нали? Е, добре, има една трудност — белият стих.

— Слушал съм как някои актьори изпълняват бял стих — не ще го различиш от прозата.

— Прав сте. Но все пак са различни неща, нали?

— Бяхте ли мила с Роджър?

Джулия се удиви на това, че Чарлс се върна на старата тема толкова неочаквано, но отвърна с усмивка.

— Бях очарователна.

— Трудно е да се отнасяш спокойно към всички глупости на младите. Съобщават ни, че две и две е четири, като че ли ние не го знаем, и веднага се разочароват, ако не споделим тяхното удивление от това, че някоя кокошка е снесла яйце — нещо, което са открили току-що. Тирадите им са пълни с глупости; все пак не всичко в тях е глупост. Длъжни сме да им съчувстваме, да се стараем да ги разберем. Длъжни сме да си спомним, че много неща е трябвало да забравим и много да научим, когато сме се сблъскали с живота за първи път. Никак не е лесно да се откажеш от идеалите си, а жестоките факти на нашето всекидневие са горчиви хапчета. Душевните конфликти на младостта са много жестоки и ние можем да направим съвсем малко, за да им помогнем. Може да стане така, че след една-две години да скъса с мечтите си за слава и да приеме живота такъв, какъвто е. Може пък да намери онова, което търси, в религията или в изкуството.

— Не бих искала Роджър да стане актьор, ако това имате предвид.

— Не, не мисля, че ще му хареса.

— Разбира се, не може да стане и драматург — няма чувство за хумор.

— Смея да кажа, че ще се чувства много добре, ако се заложи с дипломатическа кариера. Бих могъл да му бъда от голяма полза.

— Какво ще ме посъветвате да сторя?

— Нищо. Оставете го на мира. Вярвам, че това е най-доброто, което бихте направили за него.

— Но не мога да не се тревожа.

— Не бива. Не губете надежда. Мислили сте, че сте родили грозното патенце, но може би той е на път да се превърне в белокрил лебед?

Чарлс не даваше на Джулия онова, от което тя имаше нужда. Беше се надявала да срещне повече съчувствие.

„Старее, бедният“, мислеше си тя. „Престанал е да разбира нещата. Сигурно е импотентен вече много години. Чудя се защо не съм се сетила по-рано за това.“

Попита го колко е часът.

— Мисля, че е време да тръгвам. Тази нощ трябва дълго да спя.

Джулия спа добре и веднага щом се събуди, изпита възторг. Тази вечер бе премиерата. С радостно вълнение си спомни, че когато предната вечер излизаше от генералната репетиция, пред касата вече бяха започнали да се тълпят хора, а сега, в десет часа сутринта, там сигурно имаше дълга опашка.

„Горкичките, днес им провървя с времето.“

Преди години Джулия непоносимо нервничеше преди премиерата. Още от сутринта леко ѝ приляваше, а с приближаването на вечерта изпадаше в такова състояние, че почти беше готова да напусне сцената. Но сега, след като бе преминала това тежко изпитание толкова пъти, бе станала малко по-равнодушна. В първата половина на деня се чувстваше щастлива и леко развълнувана. Едва късно следобед ставаше нервна. Млъкваше и молеше да я остават сама. Ставаше доста раздразнителна, а Майкъл знаеше от горчив опит, че в такива моменти е най-добре да не се мярка пред очите ѝ. Ръцете и краката ѝ изстиваха, а когато пристигнеше в театъра, те вече заприличваха на две парчета лед. Но все пак тревожното очакване, което я обземаше, не беше неприятно.

Тази сутрин тя нямаше друго задължение, освен да отиде по обяд в театър „Сидънс“ за последната репетиция на текста, и затова се излежаваше до късно. Майкъл не се появи на обяд, тъй като трябваше да се позанимае още малко с декорите, и Джулия обядва сама. След това отново легна и спа дълбоко още един час. Имаше намерение да си почива през целия следобед. Мис Филипс щеше да дойде в шест часа, за да ѝ направи лек масаж, и около седем тя искаше да бъде вече в театъра. Но когато се събуди, почувства толкова бодра, че ѝ стана

скучно да лежи и реши да излезе и се поразходи. Денят беше слънчев и прекрасен. Тъй като предпочиташе града пред природата и улиците пред дърветата, тя не се запъти към парка, а започна да скита из съседните площи, пусти по това време на годината. Разсеяно гледаше къщите и си мислеше колко много предпочита собствения си дом, пред която и да е от тях. Беше й спокойно и леко на душата. Най-после реши, че е време да се връща. Току-що бе стигнала до ъгъла на Стенхоуп Плейс, когато чу някакъв глас да произнесе името й — глас, който не можеше да сбърка.

— Джулия!

Тя се обърна и Том я настигна широко засмян. Джулия не го беше виждала, откакто се бе върнала от Франция. Той беше много хубав в елегантния си син костюм и кафява шапка. Лицето му бе загоряло.

— Мислех, че не си в Лондон.

— Върнах се в понеделник. Не ти позвъних, защото знаех, че си заета с последните репетиции. Тази вечер ще бъда в театъра. Майкъл ми осигури място.

— Прекрасно.

Явно много се радваше да я види. Сияеше, очите му блестяха. Джулия с удоволствие осъзна, че срещата й с него не пробужда никакви чувства в душата й. И докато двамата разговаряха, се питаше какво в него я бе вълнувало толкова дълбоко.

— Откъде ти хрумна да скиташ сама из града?

— Излязох да подишам чист въздух. Тъкмо се канех да се връщам и да пия чай.

— Хайде да отидем и да пием чай у дома.

Той живееше зад ъгъла. Забелязал бе Джулия, когато се прибираще.

— Защо си излязъл толкова рано?

— Сега в кантората нямаме много работа. Знаеш ли, преди два месеца един от съдружниците почина и моят дял във фирмата се увеличи. А това означава, че няма нужда да се разделям с апартамента. Майкъл постъпи много хубаво, като ми предложи да не плащам наем, докато не дойдат по-добри времена. Никак не ми се щеше да напускам това място. Влез. С огромно удоволствие ще ти приготвя чаша чай.

Том говореше толкова оживено, че на Джулия ѝ стана забавно. Ако човек ги слушаше отстрани, никога не би се досетил, че между тях някога е имало нещо. В държането му не личеше ни най-малко смущение.

— Добре. Но мога да остана само минутка.

— Окей.

Свиха към дома му и Джулия тръгна пред него нагоре по тясната стълба.

— Ти влез в хола, а аз ще сложа водата да заври.

Джулия влезе в стаята и седна. Огледа се. Тези стени бяха неми свидетели на нейните бурни чувства. Тук нищо не се бе изменило. Снимката ѝ стоеше на същото място, но на полицата над камината се бе появила още една — голяма фотография на Ейвис Крайтън с надпис: „На Том от Ейвис“. На Джулия ѝ трябваше само един поглед, за да забележи всичко това. Стаята сякаш бе декор, сред който някога бе играла; беше ѝ смътно позната, но нищо повече. Любовта, която я бе изгаряла тогава, ревността, която бе потискала в себе си, покрусата от поражението — всичко това не беше по-реално, от която и да е от нейните многобройни роли на сцената. Тя се наслаждаваше на равнодушието си.

Том влезе, в ръцете си държеше покривката, която тя му бе подарила някога; той акуратно подреди сервиза за чай, който също му бе подарък от нея. Джулия сама не разбра как ѝ стана толкова смешно при мисълта, че той съвсем непреднамерено използва всички нейни дребни подаръци. Том донесе чая и те го изпиха, седнали един до друг на дивана. Той продължаваше да ѝ разказва колко се е подобрило положението му. Като се стараеше да бъде любезен както винаги, ѝ призна, че са му дали голям дял във фирмата, защото е привлякъл много нови клиенти, а това му се е удало само благодарение на нея — на Джулия. Разказа ѝ за отпуска си. На Джулия ѝ беше ясно, че той дори не подозира какви мъчителни страдания ѝ е причинил някога. От това също сега ѝ се прииска да се разсмее.

— Както чувам, днес те чака колосален успех.

— Не би било лошо, нали?

— Ейвис ми каза, че двамата с Майкъл се отнасят прекрасно с нея. Внимавай да не те затъмни в тази пиеса.

Той искаше да я подразни, но Джулия се попита дали Ейвис не му бе дала да разбере, че се надява на това.

— Сгодени ли сте?

— Не. Тя държи на свободата си. Казва, че годежът би попречил на кариерата ѝ.

— На кое? — Думите сами се изплъзнаха от устата ѝ, но тя веднага се поправи: — Ах, да, разбирам.

— Естествено не бих искал да ѝ преча. Ако след днешната премиера получи покана да играе в Америка? Разбирам, че нищо не трябва да ѝ пречи да приеме.

„Кариерата ѝ!“ Джулия тайно се усмихна.

— Знаеш ли, наистина си мисля, че е страшно хубаво от твоя страна да се държиш така с Ейвис.

— Защо?

— Е, сама знаеш какви са жените.

Като казваше това, той я прегърна през кръста и я целуна. Джулия се изсмя в лицето му. — Ама че си забавно момче!

— Какво ще кажеш, да се полюбим малко, а?

— Не говори глупости.

— Но какво глупаво има в това? Не ти ли се струва, че и без това много отдавна сме в развод?

— Аз съм за безвъзвратен развод. А Ейвис?

— Тя е нещо друго. Хайде, а?

— Забрави ли, че днес имам премиера?

— Имаме предостатъчно време.

Той я прегърна с две ръце и нежно я целуна. Тя го гледаше насмешливо. Внезапно се реши.

— Добре.

Станаха и отидоха в спалнята. Джулия свали шапката си и с лек жест си съблече роклята. Той я прегръщаше, както я бе прегръщал толкова пъти в миналото. Целуваше затворените ѝ очи и малките гърди, с които тя се гордееше толкова много. Джулия му отдаде тялото си — да прави с него каквото си иска, — но духът ѝ витаеше другаде. Тя отвърщаше на целувките му от приятелство, но осъзна, че мисли за ролята, която щеше да играе същата вечер. Като че ли в нея живееха две жени: любовницата в обятията на възлюбения си и актрисата, която вече мислено виждаше огромната полутъмна зала и чуваше

аплодисментите при появата си. Когато малко по-късно двамата лежаха един до друг, главата ѝ на неговата ръка, Джулия дотолкова забрави за Том, че едва не се стресна от изненада, когато след дълго мълчание той проговори:

— Не ме ли обичаш вече?

Тя леко го притисна към себе си.

— Разбира се, че те обичам, мили. Душата си бих дала за теб.

— Днес си толкова странна.

Тя разбра, че е разочарован. Бедничкият, въпреки всичко не би искала да го обиди. Наистина той бе много мил.

— Не съм на себе си, когато ме очаква премиера. Не ми обръщай внимание.

След като се убеди окончателно, че не дава пукната пара за него, тя не можеше да не го съжали. Ласкаво го помилва по бузата.

— Сладкият ми. „Дали Майкъл не е забравил да изпрати горещ чай на хората от опашката за билети? Не е скъпо, но затова пък те толкова много ценят този жест.“ Знаеш ли, наистина трябва да тръгвам. Мис Филипс ще дойде точно в шест. Иви вероятно вече си блъска главата какво ли е станало с мен.

Докато се обличаше, тя весело бърбореше. Без да го погледне, разбираше, че Том е смутен. Джулия сложи шапката си, след това притисна с две ръце лицето му и приятелски го целуна.

— Довиждане, скъпи. Надявам се, че ще прекараш добре вечерта.

— Желая ти успех.

Той неловко се усмихна. Тя осъзна, че Том не може да я разбере. Измъкна се от апартамента му и ако не беше най-добрата актриса в Англия, а само почти петдесетгодишна жена, би стигнала до дома си, подскачайки на един крак по цялата улица. Беше щастлива донемайкъде. Отвори външната врата със собствения си ключ и я затръшна след себе си.

„И все пак в думите на Роджър има нещо вярно. Любовта наистина не си струва целия шум, който вдигат около нея.“

XXIX

След четири часа всичко свърши. Още от самото начало публиката прие пиесата прекрасно; беше изискана, независимо от сезона, радостна след лятната ваканция отново да се озове в театъра и никак не беше трудно да ѝ се угоди. Това беше знаменателно начало на театралния сезон. След всяко действие избухваха бурни аплодисменти. В края на представлението публиката извика актьорите на сцената повече от десет пъти. Последните два пъти Джулия излизаше сама и дори тя бе поразена от горещия прием. С пресекащ от възнение глас произнесе малка реч, подготвена предварително, както подобаваше за случая. След това цялата труппа излезе на сцената и оркестърът засвири националния химн. Джулия — доволна, развълнувана, щастлива — се върна в гримьорната си. Никога преди не е била толкова уверена в себе си. Никога преди не бе играла с такъв блясък, разнообразие и изобретателност. Пиесата завършваше с дълъг монолог, в който Джулия — оттеглила се проститутка — заклеява лекомислието, безсмислието и неморалността на кръга от безделници, в който попада, след като се омъжва. В текста на пиесата този монолог заемаше цели две страници и никоя друга актриса в Англия не би могла да задържи вниманието на публиката толкова дълго време. Благодарение на съвършеното си чувство за ритъм, на богатия си с оттенъци глас, на майсторството, с което владееше цялата гама от чувства, Джулия бе съумяла с блестяща актьорска техника да направи чудо — да превърне монолога във вълнуваща, ефективна кулминационна точка на пиесата. И най-острите сюжетни ситуации не биха могли да бъдат толкова вълнуващи и нито една неочаквана развръзка не би могла да бъде толкова поразителна. Всички актьори бяха играли прекрасно, с изключение на Ейвис Крайтън. Когато влизаше в гримьорната си, Джулия тихичко си тананикаше.

Майкъл влезе почти след нея.

— Победихме! — Той прегърна Джулия и я целуна — Господи, как игра!

— Самият ти беше много добър, мили.

— Бих могъл да изиграя такава роля, дори ако стоя на главата си — отвърна нехайно той, както винаги скромно по отношение на собствените си възможности. — Чу ли каква тишина настъпи в залата по време на последния ти монолог? Критиците ще бъдат сразени.

— О, знаеш какви са критиците. Ще обърнат внимание само на проклетата пиеса, а най-накрая ще напишат три реда за мен.

— Ти си най-великата актриса в света, мила, но бог ми е свидетел, че си вещица.

Джулия широко отвори очи, на лицето ѝ се четеше най-простоудушно удивление.

— Какво искаш да кажеш, Майкъл?

— Не се преструвай на невинна. Много добре знаеш. Нима мислиш, че можеш да измамиш такава стара лисица като мен?

Очите му весело проблеснаха и Джулия с труд сдържа смеха си.

— Невинна съм като младенец.

— Хайде, престани. Ако някой някога умишлено е поставял крак някому, това извърши ти по отношение на Ейвис. Не мога да ти се сърдя, направи го толкова хубаво.

Джулия вече не бе в състояние да скрие леката си усмивка. Похвалата винаги е приятна на актьора. Единствената ефектна сцена на Ейвис беше във второ действие. Освен нея в сцената вземаше участие и Джулия и Майкъл бе поставил пиесата така, че цялото внимание на зрителите да бъде съсредоточено върху девойката. Това беше и в съответствие с намеренията на драматурга. Както винаги на репетициите Джулия изпълняваше всички указания на Майкъл. Бяха облекли Ейвис в бледосиня рокля, за да изпъкне цветът на очите ѝ и русата ѝ коса. За да ѝ контрастира, Джулия си бе избрала жълта рокля с подходящ оттенък. На генералната репетиция тя игра с нея. Но едновременно с жълтата Джулия си бе поръчала още една от блестящ сребрист плат и за учудване на Майкъл и за ужас на Ейвис на премиерата във второ действие Джулия се появи с нея. Блясъкът на роклята и начинът, по който отразяваше светлината, отвличаше вниманието на зрителите. Редом с нея синята рокля на Ейвис изглеждаше жалка. Когато стигнаха до главната сцена, Джулия, също като някакъв фокусник, който измъква зайче от ръкава си, измъкна отнякъде голяма кърпа от пурпурна коприна и започна да играе с нея.

Размахваше я, разстилаше я на коленете си, като че ли искаше да я разгледа по-добре, усукваше я в ръце, бършеше челото си с нея, изтриваше си изящно носа. Зрителите като омагьосани не можеха да откъснат поглед от кърпата. Джулия се оттегли в дъното на сцената и за да отвърща на репликите ѝ, Ейвис трябваше да се обръща с гръб към публиката. Още на репетициите Джулия бе забелязала, че в профил Ейвис прилича малко на овца. Авторът бе вложил в устата на девойката толкова забавни реплики, че на първата репетиция всички актьори се заливаха от смях. Но на премиерата Джулия не даваше възможност на публиката да осъзнае колко са смешни, защото тутакси ѝ подхвърляше съответната реплика и тъй като зрителите искаха да я чуят, те сподавяха смеха си. Сцената, замислена като чисто комична, получи сардоничен оттенък и героинята на Ейвис започна да изглежда отблъскваща. Като не чуваше очаквания смях, от неопитност Ейвис се изплаши и загуби самоконтрол — гласът ѝ зазвуча грубо и жестовите ѝ станаха непохватни. Джулия ѝ отмъкна епизода и го изигра с поразителна виртуозност. Но последният ѝ удар беше съвършено случаен. Ейвис трябваше да произнесе дълга реч и Джулия нервно смачка червената си кърпа на топка и този неин жест почти автоматично повлече след себе си съответен израз: тя погледна Ейвис с разтревожен поглед и две огромни сълзи се затъркаляха по лицето ѝ. Зрителите почувстваха душевната ѝ болка от това, че скромните ѝ идеали, жаждата ѝ за честен и добродетелен живот се осмиват толкова жестоко. Целият епизод продължаваше не повече от минута, но в тази минута чрез сълзите и изписаната на лицето ѝ мъка Джулия съумя да изобрази цялата горест на жалката женска участ. С Ейвис беше свършено завинаги.

— А пък аз, глупакът, исках да подпиша договор с нея — каза Майкъл.

— Че защо да не подпишеш...

— Когато ѝ имаш зъб? За нищо на света. Ах ти, лошо момиченце, толкова да ревнуваш! Нима мислиш, че Ейвис означава нещо за мен? Трябва вече да си разбрала, че за мен не съществува никой друг на света, освен теб.

Майкъл си бе въобразил, че Джулия е изиграла лошата си шега с Ейвис, за да си отмъсти за доста бурния флирт, който бе завързал с нея,

и при все че, разбира се, съчувстваше на Ейвис — никак не ѝ беше провървяло! — не можеше да не се чувства поласкан.

— Ах ти, старо магаре — усмихна се Джулия, като четеше дума по дума мислите му и се забавляваше страхотно на заблудата му. — В края на краищата ти си най-красивият мъж в Лондон.

— Може би, може би. Но не съм сигурен какво би казал авторът. Той е една самодоволна маймуна, а това в никакъв случай не е същата сцена, която е съчинил.

— Остави това на мен! Ще оправя всичко.

На вратата се почука и влезе самият автор. С възторжен вик Джулия се хвърли към него, обви с ръце врата му и го целуна по двете страни.

— Доволен ли сте?

— Изглежда, пиесата имаше успех — отвърна той доста хладно.

— Скъпи мой, тя няма да слезе от сцената и след година! — Джулия постави ръце на раменете му и внимателно го погледна в лицето. — Ах, вие, лош, лош човек!

— Аз?

— Едва не погубихте ролята ми. Когато стигнах до онова място във второ действие и разбрах какво сте имали предвид, едва не припаднах. Та вие сте знаели каква сцена е това, вие сте автор, защо ни позволихте да я репетираме така, като че ли в нея няма нищо, освен това, което се вижда на повърхността? Ние сме само актьори, не можете да очаквате от нас да... да отгатнем цялата ви дълбочина и тънкость. Това е най-добрата сцена в цялата пиеса и аз едва не я провалих. Никой, освен вас не може да напише подобно нещо. Пиесата ви е великолепна, но в тази сцена личи не само талантът, в нея личи геният!

Авторът се изчерви. Джулия го гледаше с благоговение. Той се почувства смутен, щастлив и горд.

„След двадесет и четири часа този балама ще е убеден, че наистина е замислил сцената така.“

Майкъл сияеше.

— Да отидем в моята стая и да пийнем уиски със сода. Не се съмнявам, че след всички тези преживявания трябва да се подкрепите.

Когато излизаха от стаята, влезе Том. Лицето му гореше от възбуда.

— Скъпа, беше великолепно! Ти беше поразителна! Това се казва представление!

— Хареса ли ти? Ейвис беше добра, нали?

— Ейвис? Ужасна.

— Мили, какво искаш да кажеш? На мен ми се стори очарователна.

— Ти направо я сравни със земята! Във второ действие дори не изглеждаше красива.

„Кариерата на Ейвис“!

— Слушай, какво ще правиш тази вечер?

— Доли дава прием в наша чест.

— Не можеш ли да се измъкнеш по някакъв начин и да вечеряме заедно? Лудо съм влюбен в теб!

— Що за глупости? Не мога да скроя такъв номер на Доли.

— О, моля ти се!

В очите му гореше огън. Джулия видя, че никога преди не бе предизвиквала в него такава страст, и се зарадва на своя триумф. Решително поклати глава. В коридора се чу глъч от много хора и двамата знаеха, че един след друг към гримьорната бързат приятелите ѝ, за да я поздравят.

— Дявол да ги вземе всички! Колко искам да те целуна! Ще ти позвъня утре сутринта.

Вратата се отвори и Доли, пълна, потна и преливаща от ентузиазъм, се втурна в гримьорната начело на голяма тълпа, която така препълни стаята, че не можеше да се диша. Джулия поднесе страните си на всички подред. Сред тълпата имаше две-три известни актриси, които също не скъпяха похвалите си. Джулия великолепно им изигра ролята на самата непресторена скромност. Сега вече дори коридорът беше претъпкан с хора, които искаха да я зърнат поне с крайчеца на окото си. Доли трябваше с лакти да си пробива път към изхода.

— Постарайте се да не закъснявате много — каза тя на Джулия.
— Вечерта ще бъде изумителна.

— Ще тръгна веднага щом мога.

Най-после Джулия се избави и от последните посетители. Започна да се съблича и да сваля грима от лицето си. Влезе Майкъл, облечен в халат.

— Слушай, Джулия, трябва да отидеш на приема у Доли без мен. Необходимо е да се срещна с агентите по продажба на билетите и няма да свърша навреме. Имам намерение да им измъкна пари.

— Добре.

— Вече ме чакат. Ще се видим утре сутринта.

Майкъл излезе, в стаята остана само Иви. На стола висеше роклята, която Джулия щеше да облече. Тя намаза лицето си почистващ крем.

— Иви, утре сутринта мистър Фенъл ще ми позвъни. Кажи му, моля те, че не съм в къщи.

Иви улови погледа на Джулия в огледалото.

— А ако позвъни пак?

— Много ми е жал да обиждам бедното агънце, но не знам защо ми се струва, че отсега нататък ще бъда много заета.

Иви шумно подсмръкна и изтри носа си с показалец. Отвратителен навик!

— Разбрано — сухо отвърна тя.

— Винаги съм твърдяла, че не си толкова глупава, колкото изглеждаш. Защо е тук тази рокля?

— Тази ли? Казахте, че ще я облечете за приема.

— Махни я. Не мога да отида на приема без мистър Гослин.

— Че откога?

— Млъкни, дърта вещице. Позвъни и им кажи, че ужасно ме е заболяла глава и е трябвало веднага да се прибера у дома и да си легна, и че мистър Гослин ще отиде по-късно, ако може.

— Приемът е устроен във ваша чест. Нима така ще подведете нещастната старица?

Джулия тропна с крак.

— Не искам да ходя на прием и няма да отида!

— В къщи няма нищо за ядене.

— Не искам да си ходя в къщи. Ще отида да вечерям в ресторант.

— С кого?

— Сама.

Иви я погледна изумена.

— Нали пиесата имаше успех?

— Да. Всичко беше прекрасно. Чувствам се на седмото небе от щастие. Ужасно ми е добре! Искам да бъда сама и да се насладя до

насата на този успех. Позвъни в „Баркли“ и кажи да ми запазят единична маса в малкия салон. Те ще разберат.

— Но какво ви е?

— Никога няма да имам друг такъв миг в живота си. Нямам намерение да го споделям с никого.

Джулия почисти лицето си от грима, но след това не начерви устните си и не си сложи руж. Отново облече кафявия костюм, с който бе дошла в театъра, и сложи същата шапка. Това беше филцова шапка с периферия и тя я спусна така, че да прикрие лицето си по-добре. После се погледна в огледалото.

— Приличам на шивачка от някоя фабрика, изоставена от съпруга си, и кой ли би го обвинил? Не мисля, че ще ме познаят.

Иви отиде да позвъни от служебния вход и когато се върна, Джулия я попита дали на улицата я чакат много хора.

— Около триста души.

— Дявол да го вземе! — Джулия изпита внезапно желание да не вижда никого и никой да не я вижда. Прииска ѝ се поне за един час да остане незабелязана. — Помоли пожарникаря да ме пусне да изляза през главния вход. Ще взема такси, а щом тръгна, кажи на хората, че е безполезно да чакат.

— Един бог знае с какво само трябва да се примирявам — промърмори мрачно Иви.

— Ах ти, дърта кобило!

Джулия притисна лицето на Иви между дланите си и я целуна по изпитите страни, след това тихичко се промъкна на сцената и оттам — през резервния изход в тъмната зала.

Очевидно простият костюм на Джулия се бе оказал достатъчна маскировка, защото като влезе в малкия салон на „Баркли“, който обичаше особено много, метрдотелът не я позна веднага.

— Няма ли да се намери някоя ниша, където да ме сместите? — неуверено попита Джулия.

Гласът ѝ и погледът, който ѝ хвърли за втори път, му подсказаха коя е.

— Масата ви е на ваше разположение, мис Ламбърт. Предадоха ни, че ще бъдете сама. — Джулия кимна и той я поведе към една маса в ъгъла на салона. — Чух, че днес сте имали огромен успех, мис Ламбърт?

Колко бързо се разпространяваха добрите новини!

— Какво ще поръчате?

Метрдотелът беше удивен, че Джулия ще вечеря сама, но единственото чувство, което смяташе за нужно да показва на клиентите си, бе удоволствието, че ги вижда.

— Много съм уморена, Анджело.

— Като начало малко хайвер, мадам, или стриди?

— Стриди, Анджело, но по-тлъсти.

— Сам ще ви ги избира, мис Ламбърт. А след това?

Джулия дълбоко въздъхна. Най-последно можеше с чиста съвест да поръча онова, за което бе мечтала още от края на второто действие. Смяташе, че заслужава угощение, за да отпразнува триумфа си, и възнамеряваше за известно време да прати по дяволите всяко благоразумие.

— Рамстек с лук, Анджело, пържени картофи и бутилка бира. Поднесете ми я в сребърна халба.

Може би не беше яла пържени картофи от десет години. Но тази вечер си струваше! Беше й се удало да утвърди властта си над публиката с представление, което можеше да се окачестви единствено като блестящо, да разчисти старите си сметки, като с един ловък ход се избави от Ейвис и показа на Том какъв глупак е бил и най-важното — доказва сама на себе си, че е освободена от тягостните окови, които я потискаха. Мислите й за миг се задържаха върху Ейвис.

„Глупачка, приискало й се да сложи прът в колелата ми. Добре, утре ще разреши на публиката да се посмее.“

Поднесоха стридите и Джулия започна с удоволствие да ги яде. Изяде две парчета черен хляб с масло с възхитителното усещане, че погубва безсмъртната си душа, и отпи голяма глътка от сребърната халба.

„О, пиво, славно пиво!“ — промълви тя.

Джулия си представи удълженото лице на Майкъл, ако знаеше какво прави в момента. Бедният Майкъл — да си въобразява, че е провалила сцената с Ейвис, защото е обръщал твърде голямо внимание на тази малка блондинка. Наистина става ти тъжно, като си помислиш какви глупаци са мъжете. Казват, че жените били суетни. Та те са самата скромност в сравнение с мъжете! Тя не можеше да мисли за Том, без да се смее. Той я бе желал този следобед, бе я желал по-силно

тази вечер. Прекрасно бе да си мисли, че сега той за нея не означава повече, отколкото кой да е сценичен работник. Човек става удивително самоуверен, когато не е влюбен.

Салонът, в който бе настанена Джулия, се свързваше с голямата зала на ресторанта, където вечеряха и танцуваха, посредством три арки. Сред тълпата, която запълваше тази зала, вероятно имаше хора, които я бяха гледали днес в театъра. Как ли биха се удивили, ако узнаеха, че безмълвната жена с лице, наполовина скрито от филцова шапка, която седеше сама на масата в ъгъла, е Джулия Ламбърт. Толкова беше приятно да седи там незабелязана и неизвестна — това ѝ даваше сладостно чувство за независимост. Сега посетителите в ресторанта бяха актьори, които разиграваха пред нея пиеса, а тя бе само зрител. Джулия ги зърваше бегло, когато минаваха покрай арките: млади мъже и млади жени, млади мъже и по-възрастни жени, плешиви мъже, мъже с коремчета, старици, вкопчили се отчаяно в изрисуваната си привидна младост. Някои бяха влюбени, други — изгарящи от ревност, трети — равнодушни.

Поднесоха ѝ рамстека. Беше приготвен точно по нейния вкус с кафеникав хрупкав лук. Тя ядеше пържените картофи деликатно, с пръсти, и смучеше всеки с такъв вид, като че ли искаше да възкликне: „О, миг, поспри!“

„Какво е любовта в сравнение с един хубав рамстек с лук?“, запита се Джулия. Възхитително бе да седи сама и да оставя мислите ѝ да се реят. Отново се сети за Том и потръпна. „Все пак това беше забавно приключение.“

Без съмнение щеше да извлече полза от него някой ден. Танцуващите двойки, които се движеха покрай арките, ѝ напомняха сцена от някоя пиеса и Джулия отново си спомни нещо, което най-напред ѝ бе дошло наум в Сен Мало. Мъката, терзаеща душата ѝ, когато Том я изостави, ѝ бе припомнила „Федра“ на Расин, която още като дете бе изучавала заедно с Жана Тебу. Тя бе препрочела трагедията. Страданията, които изпитваше съпругата на Тезей, бяха същите страдания, които изпитваше Джулия. Тя не можеше да не види приликата между своята съдба и съдбата на героинята. Тази роля бе създадена за нея; кой друг, ако не тя, знаеше какво бе да бъдеш отхвърлена от младеж, много по-млад от теб, когато го обичаш! Сега Джулия разбираше защо през пролетта бе играла толкова лошо, че

Майкъл бе предпочел да свали пиесата и да закрие театъра. Това бе станало, защото тя изпитваше чувствата, които би трябвало да изобразява. Ето кое беше лошо. Трябва да си изпитал тези чувства, но да ги изразиш на сцената, можеш само когато вече си ги преодолял. Спомни си думите на Чарлс, че поезията се ражда от емоция, която си припомняш в спокойно състояние на духа. Тя нищо не разбираше от поезия, но в театъра нещата бяха точно така.

„Колко умно от страна на бедничкия Чарлс да изкаже такава оригинална мисъл. Това показва колко е погрешно да съдим за хората прибързано. Мислим си, че аристократите са сбирщина от идиоти и внезапно някой от тях ти сервира нещо така дяволски хубаво, че дъхът ти замира.“

Но Джулия винаги бе смятала, че Расин е направил огромна грешка, като е представил героинята си едва в трето действие.

„Разбира се, ако се захвана с тази роля, няма да търпя такава нелепост. Половин действие, за да се подготви появата ми, но не повече — и това дори е много.“

Наистина какво ѝ пречи да поръча на някой драматург да напише вариант на тази тема в проза или стихове, само че римите да се срещат по-нарядко. Тя би се справила с такива стихове, и то доста ефектно. Безспорно идеята не бе лоша, тя дори знаеше какъв костюм би облекла: не развяващите се драперии, с които Сара Бернар се е увивала, а къса гръцка туника, която бе виждала с Чарлс на един барелеф в Британския музей.

„Колко е забавно! Обикаляш музеите и галериите и си мислиш каква досада е това, а после, когато най-малко очакваш, разбираш, че можеш да използваш нещо, което си видял там. Това доказва, че изкуството и всички тези музеи не са само загуба на време.“

Разбира се, краката ѝ са създадени за туника, но можеш ли да изиграеш трагична роля в нея? Две-три минути Джулия сериозно обмисляше този въпрос. Когато ще се терзае по безразличния Иполит (Джулия се разхихика при мисълта за Том в костюма от Севил Роу, преоблечен като млад гръцки ловец), ще постигне ли съответния ефект без богато надиплена дреха? Тази пречка накара умът ѝ да заработи. Но внезапно ѝ хрумна нещо и за миг тя помръкна.

„Всичко това е прекрасно, но къде да намеря добър драматург? Сара Бернар е имала своя Сарду, Дузе — Д’Анунцио. А кого имам аз?

«Кралицата на Шотландия има прекрасен син, а аз съм безплоден ствол.»^[1]

Но Джулия не допусна тази печална мисъл да помрачи за дълго ведрото ѝ настроение. Толкова бе екзалтирана, че се чувстваше способна да създава драматурзи от безкрайното празно пространство, както Девкалион^[2] е създавал хора от камъните в полето.

„За какви глупости говореше наскоро Роджър? А пък бедният Чарлс се отнесе толкова сериозно към това. Глупав малък позьор — ето какъв е.“

Джулия протегна ръка към голямата зала. Светлините бяха приглушени и от тъгъла, в който седеше, тя още повече ѝ напомняше място, където се разиграва някакво представление.

„Да, «този свят е сцена и всички хора са актьори.» Но илюзията е там, зад арките; единствено ние, актьорите, сме реални в този свят. Ето моя отговор на думите на Роджър. Хората са суровината, от която сме направени. Ние сме смисълът на тяхното съществуване. Ние използваме техните глупави, жалки чувства и ги превръщаме в изкуство, създаваме от тях красота; предназначението на хората е да бъдат зрителите, които са ни нужни, за да се осъществяваме. Те са инструментите, на които ние свирим, а за какво е нужен инструмент, на който никой не свири?“

Тази мисъл развесели Джулия и няколко минути тя ѝ се наслаждаваше. Умът ѝ бе удивително бистър.

„Роджър твърди, че ние не съществуваме. Напротив, само ние съществуваме. Останалите са сенките, а ние им даваме съдържание. Ние сме символите на цялата тази объркана и безцелна борба, която наричат живот, а единствено символът е реален. Казват, че театърът е илюзия. Именно тази илюзия е единствената реалност.“

Така Джулия със собствения си ум стигна до теорията на Платон за идеите. Това я накара да тържествува. Заля я гореща вълна на симпатия към огромната безименна публика, която съществуваше единствено за да ѝ даде възможност да се изяви. Отвисоко, от своя планински връх, тя гледаше щъкащите насам-натам като мравки хора. Имаше удивително усещане за освободеност от всички земни връзки и това я преизпълни с такъв възторг, че всичко останало изгуби своето значение. Чувстваше се като душа, витаеща в рая.

Приближи се метрдотелът и я попита с учтива усмивка:

— Имате ли нужда от нещо, мис Ламбърт?

---

[1] Перифразирани думи на кралица Елизабет I из „Мемоарите на сър Джеймс Мелвил“ от епохата на Реформацията. — Б.пр. ↑

[2] Девкалион — (гр. мит.) — син на Прометей. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.